

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

**INTEGRARE
PRIN CERCETARE ȘI INOVARE**

28-29 septembrie 2016

Rezumate ale comunicărilor

Științe juridice

Chișinău – 2016

Universitatea de Stat din Moldova

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

**INTEGRARE
PRIN CERCETARE ȘI INOVARE**

28-29 septembrie 2016

Rezumate ale comunicărilor

Științe juridice

Volumul I

**CEP USM
Chișinău – 2016**

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
„INTEGRARE PRIN CERCETARE ȘI INOVARE”

Comitetul de organizare:

<i>Gheorghe CIOCANU, dr. hab., prof. univ., rector</i>	președinte
<i>Florentin PALADI, dr. hab., prof. univ., prorector</i>	copreședinte
<i>Sergiu BĂIEȘU, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Drept
<i>Stela MILICENCO, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Sociologie și Asistență Socială
<i>Valentina NICORICI, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Fizică și Inginerie
<i>Vladimir GUȚU, dr. hab., prof. univ., decan</i>	Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației
<i>Georgeta STEPANOV, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării
<i>Galina RUSU, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Matematică și Informatică
<i>Ludmila ZBANȚ, dr. hab., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Limbi și Literaturi Străine
<i>Claudia CEMĂRTAN, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Litere
<i>Galina ULIAN, dr. hab., prof. univ., decan</i>	Facultatea de Științe Economice
<i>Alexandru SOLCAN, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative
<i>Viorica GLADCHI, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Chimie și Tehnologie Chimică
<i>Mihai LEȘANU, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Biologie și Pedologie
<i>Ion GUMENĂI, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Istorie și Filosofie

Comitetul de program:

<i>Florentin PALADI, dr. hab., prof. univ.</i>	președinte, prorector pentru activitatea științifică a USM
<i>Leonid GORCEAC, dr., conf. univ.</i>	vicepreședinte, Institutul de Cercetare și Inovare, USM
<i>Tatiana BULIMAGA</i>	<i>responsabil de ediție, responsabil secțiunile Științe ale naturii și exacte; Științe juridice și economice</i>
<i>Marianna SAVVA</i>	<i>responsabil secțiunea Științe sociale</i>
<i>Ana BALTAG</i>	<i>responsabil secțiunea Științe umanistice</i>

**Responsabilitatea asupra conținutului rezumatelor
revine în exclusivitate autorilor**

**UNELE CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA
AMENDAMENTELE PROPUSE DE MINISTERUL
MUNCII, PROTECȚIEI SOCIALE ȘI FAMILIEI
LA art.133¹, 145 ȘI 201¹ DIN CODUL PENAL**

Sergiu BRÎNZA

La 07.04.2016, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a publicat proiectul Legii privind modificarea și completarea unor acte legislative [1] (în continuare – proiectul de lege nou). Printre altele, acest proiect se referă la remanierea art.133¹ „Membru de familie”, art.145 „Omorul intenționat” și art.201¹ „Violența în familie” din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM). Proiectul în cauză este succesorul unui alt proiect de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative, publicat la 13.03.2014 de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei [2] (în continuare – proiect de lege anterior). Acest din urmă proiect constituie obiectul analizei pe care a efectuat-o I.Lunca [3].

În continuare, vor fi examinate elementele de noutate pe care proiectul de lege nou le propune în raport cu textul proiectului de lege anterior și cu cel al Codului penal în vigoare.

Astfel, conform proiectului de lege nou, art.133¹ CP RM ar trebui să aibă următorul conținut:

„Prin membru de familie se înțelege:

a) în condiția conlocuirii: persoanele aflate în relații de căsătorie, de divorț, de tutelă și curatelă, rudele și afinii lor pe linie dreaptă sau colaterală, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare acelorora dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii;

b) în condiția locuirii separate: persoanele aflate în relații de căsătorie, rudele și afinii lor pe linie dreaptă, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, foștii soți, persoanele care s-au aflat în relații asemănătoare acelorora dintre soți (concubinaj)”.

În comparație cu textul Codului penal în vigoare, observăm că noțiunea de membru de familie este extinsă asupra următoarelor categorii de persoane: a) în condiția conlocuirii: afinii pe linie dreaptă sau colaterală, persoanele aflate în relații asemănătoare acelorora dintre părinți și copii; b) în condiția locuirii separate: rudele și afinii pe linie dreaptă, foștii soți, persoanele care s-au aflat în relații asemănătoare

acelora dintre soți (concubinaj)”. Este de menționat că, în proiectul de lege anterior, persoanele aflate în relații asemănătoare acelorora dintre părinți și copii nu au fost nominalizate în calitate de membri de familie. Prin extinderea cercului de persoane care ar avea calitatea de membri de familie, autorii proiectului de lege nou urmăresc să asigure armonizarea cadrului legal național în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie la standardele europene, și anume, la cele stabilite de Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței domestice [4].

Ca și în proiectul de lege anterior, în proiectul de lege nou se propune completarea alin.(2) art.145 CP RM cu litera e¹), cu următorul cuprins: „asupra unui membru de familie”. Este o inițiativă pozitivă, care este apropiată de cea pe care am lansat-o în 2013, în una din publicațiile științifice [5]. De fapt, intenția de completare a alin.(2) art.145 CP RM cu litera e¹) se înscrie în concepția de incriminare diferențiată, în articole diferite ale părții speciale a Codului penal, a manifestărilor de violență în familie. Deocamdată, această concepție este valorificată doar în lit.b²) alin.(2) art.171 și lit.b²) alin.(2) art.172 CP RM. Ne referim la circumstanța agravantă „săvârșit(e) asupra unui membru de familie”.

Nu este clar de ce autorii proiectului de lege nou evită să trateze problema sistemic și nu propun extinderea concepției în cauză la alte articole decât cel care incriminează omorul intenționat. Ne referim la art.150-151, 155 CP RM și la art.78 din Codul contravențional. Consecvența obligă la operarea unor amendamente în aceste articole: 1) completarea alin.(2) art.150 CP RM cu litera e), având următorul conținut: „săvârșită asupra unui membru de familie”; 2) completarea alin.(2) art.151 CP RM cu litera n), având următorul conținut: „asupra unui membru de familie”; 3) completarea alin.(2) art.152 CP RM cu litera l), având următorul conținut: „asupra unui membru de familie”; 4) completarea art.155 CP RM cu alineatul (2), având următorul conținut: „Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită asupra unui membru de familie, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, se pedepsește cu amendă în mărime de până la 500 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani”; 5) completarea art.78 al Codului contravențional cu alineatul (4), având următorul conținut:

„Vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale, săvârșită asupra unui membru de familie, se sancționează cu arest contravențional pe un termen de 15 zile”. În urma operării unor asemenea amendamente, art.201¹ CP RM ar deveni inutil și ar trebui abrogat.

În mod regretabil, în proiectul de lege nou se propune păstrarea acestui articol. Mai mult, conținutul care autorii proiectului în cauză îi atribuie art.201¹ CP RM ar face și mai dificilă aplicarea și interpretarea respectivului articol.

De exemplu, în proiectul de lege nou, se propune ca dispoziția alin.(4) art.201¹ CP RM să fie formulată în felul următor: „Acțiunile violente asupra membrului familiei care au provocat decesul victimei”. Ne întrebăm: prin ce s-ar deosebi fapta prevăzută de această normă de omorul intenționat săvârșit asupra unui membru de familie în sensul lit.e¹) alin.(2) art.145 CP RM? Poate autorii proiectului de lege nou au avut în vedere că, în ipoteza consemnată la alin.(4) art.201¹ CP RM, făptuitorul ar manifesta imprudență față de decesul victimei? În acest caz, fapta incriminată la alin.(4) art.201¹ CP RM nu ar mai reprezenta un caz de violență, întrucât violența poate presupune manifestarea doar a intenției în raport cu prejudiciile pe care le implică. Manifestarea imprudenței față de aceste prejudicii nu este compatibilă cu esența juridică a violenței.

Nu este exclus ca autorii proiectului de lege nou să fi avut în vedere că, în ipoteza consemnată la alin.(4) art.201¹ CP RM, făptuitorul manifestă intenție față de decesul victimei. Or, în același proiect, la lit.c) alin.(2) art.201¹ CP RM găsim formularea: „Aceleași acțiuni... care au provocat vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății”. Un asemenea mod de exprimare nu diferă principial de cel atestat în proiectul de lege nou, în alin.(4) art.201¹ CP RM. Dacă această ipoteză este validă, atunci lit.e¹) alin.(2) art.145 CP RM ar dubla alin.(4) art.201¹ CP RM. Deci, ar stabili răspunderea pentru aceeași faptă.

În afară de aceste defecte, art.201¹ CP RM în varianta propusă de autorii proiectului de lege nou abundă de alte carențe la fel de grave. Aceste carențe sunt de ordin tehnico-legislativ, juridico-penal și logico-juridic. Este greu de înțeles de ce, pe parcursul ultimilor doi ani, reprezentanții Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei insistă să promoveze cu obstinație o concepție de remaniere a art.201¹ CP RM, care este lipsită de orice fundament științific. Din Convenția

Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței domestice, nu rezultă în niciun fel că violența în familie ar trebui incriminată în cadrul unui singur articol. De altfel, prezența în art.171 și 172 CP RM a circumstanței agravante „săvârșit(e) asupra unui membru de familie” deja compromise sensul unei astfel de maniere de incriminare. În aceste condiții, soluțiile pe care le-am conturat în cadrul studiului de față ar putea constitui o alternativă viabilă la inițiativele declarative de reformare a cadrului legislativ penal privind violența în familie.

Referințe:

1. Legea privind modificarea și completarea unor acte legislative. Proiect. [Accesat 27.04.2016]. Disponibil: http://www.particip.gov.md/public/documente/139/ro_3044_1.-Proiect-de-lege-2016-ro.pdf.
2. Legea privind modificarea și completarea unor acte legislative. Proiect. [Accesat 27.04.2016] Disponibil: http://www.particip.gov.md/public/documente/139/ro_1472_Proiect-de-lege-VF.pdf.
3. LUNCA, I. Reflecții critice privind proiectul de modificare a art.201¹ CP RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.5, p.77-80.
4. The Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. [Accesat 27.04.2016] Disponibil: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210>.
5. BRÎNZA, S., STATI, V. Articolul 201¹ „Violența în familie” din Codul penal suferă de grave carențe tehnico-legislative. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr.7, p.3-7; nr.8, p.10-14.

**OPINII PE MARGINEA PROIECTULUI DE LEGE
nr.3073/2016 PENTRU MODIFICAREA ȘI COMPLETAREA
UNOR ACTE LEGISLATIVE**

Sergiu BRÎNZA

La 06.04.2016, Ministerul Justiției a publicat proiectul Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.3073/2016 [1] (în continuare – proiectul). În acest proiect, un interes deosebit îl prezintă unele amendamente propuse pentru Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM).

În primul rând, ne referim la amendamentele referitoare la mărirea amenzii. Astfel, în alin.(2) art.64 CP RM se propune ca sintagma „20 de lei” să fie substituită prin cuvintele „un procent din salariul mediu

lunar pe economie prognozat, stabilit prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei”.

Potrivit alin.(4) art.21 al Legii privind sistemul public de asigurări sociale, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 08.07.1999 [2], „salariul mediu lunar pe economie este cel prognozat pentru fiecare an și se aprobă de Guvern”. Din analiza respectivelor hotărâri de Guvern, aflăm care este dinamica cuantumului salariului mediu lunar pe economie: 818 lei – pentru anul 2003; 915 lei – pentru anul 2004; 1.385 lei – pentru anul 2005; 1.700 lei – pentru anul 2006; 2.015 lei – pentru anul 2007; 2.630 lei – pentru anul 2008; 3.140 – pentru anul 2009; 2.950 lei – pentru anul 2010; 3.300 lei – pentru anul 2011; 3.550 lei – pentru anul 2012; 3.850 lei – pentru anul 2013; 4.225 lei – pentru anul 2014; 4.500 lei – pentru anul 2015; 5.050 lei – pentru anul 2016. Putem observa că din 2003 (anul intrării în vigoare a Codului penal) până în 2016, cuantumul salariului mediu lunar pe economie a crescut de circa șase ori. În aceeași perioadă, mărimea unității convenționale de amendă a rămas neschimbată.

Concepția propusă în cadrul proiectului amintește întrucâtva de cea din art.29 din Codul penal din 1961: „Mărimea amenzii se stabilește în dependență de caracterul și gravitatea infracțiunii săvârșite, luându-se în considerare situația materială a celui vinovat, în limitele de la douăzeci și cinci la o mie de salarii minime, iar pentru infracțiuni cu scop de profit în limita de până la cinci mii de salarii minime, luându-se ca bază mărimea salariului minim la momentul săvârșirii infracțiunii (*subl. ne aparține*).

Ne exprimăm opinia că, în comparație cu concepția în vigoare, cea reflectată în proiect este mult mai flexibilă și mai adaptată fluctuațiilor și crizelor social-economice, prea dese în țara noastră. În această privință, suntem de acord cu argumentul invocat de autorii proiectului: „Ajustarea mărimii unității convenționale, prevăzute de ... Codul penal la realitățile social-economice din prezent, în contextul inflației monedei naționale în perioada anilor 2003-2015, dar și ținând cont de intensificarea criminalității în sfera economico-financiară și necesitatea creării unui cadru legal punitiv, care să prezinte un mecanism eficient de prevenire a infracțiunilor și contravențiilor” [3].

În aceeași ordine de idei, se înscrie propunerea de majorare a limitei minime și a celei maxime ale mărimii amenzii stabilite pentru

persoanele fizice și cele juridice. În concret, autorii proiectului recomandă ca mărimea amenzii pentru persoanele fizice să fie în limitele de la 500 la 3.000 unități convenționale, iar pentru infracțiunile săvârșite din interes material – până la 20.000 u.c. Respectiv, pentru persoanele juridice, se propune ca mărimea amenzii să se situeze în limitele de la 1.500 la 60.000 unități convenționale. În afară de aceasta, pentru sancțiunile tuturor articolelor din partea specială a Codului penal, care stabilesc pedeapsa cu amendă, autorii proiectului recomandă majorarea limitei minime și a celei maxime ale mărimii amenzii.

Considerăm că, în eventualitatea implementării ideilor în cauză, mărimea amenzilor va corespunde cu adevărat statutului pe care trebuie să-l aibă legea penală: cea mai represivă lege. Or, nu este normal când, de exemplu, în Codul fiscal sau în Legea concurenței sunt stabilite cuantumuri de amenzi mult mai mari decât cele prevăzute de Codul penal. În afară de aceasta, va dispărea necesitatea adoptării periodice a legilor de modificare a cuantumului amenzilor stabilite în normele din Partea Specială a Codului penal.

Pe de altă parte, trebuie să recunoaștem că dacă proiectul va fi adoptat, pentru o bună parte din cei condamnați să achite amenda, povara ar putea fi insuportabilă. În aceste condiții, nu este exclus că se va apela prea des la dispoziția alin.(7) art.64 CP RM.

În alt context, autorii proiectului vin cu o nouă viziune asupra cuantumului proporțiilor mari și al proporțiilor deosebit de mari. Astfel, se propune ca, în art.126 CP RM, alineatul (1) să aibă următorul cuprins: „Se consideră proporții mari valoarea bunurilor sustrase, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală, valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care depășește 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei”. La fel, se urmărește ca acest articol să fie completat cu alineatul (1¹), având următorul conținut: „Se consideră proporții deosebit de mari valoarea bunurilor sustrase, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală, valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care depășește 40 de salarii medii lunare pe economie

prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei”.

De această dată, argumentul autorilor proiectului este: „O astfel de abordare va permite calificarea corespunzătoare a infracțiunilor în baza justei aprecieri a gradului prejudiciabil a infracțiunii săvârșite” [3]. Susținem acest argument. În plus, analiza prevederilor proiectului arată că baremul proporțiilor mari și al celor deosebit de mari se propune a fi ridicat. Aceasta ar reduce din represivitatea proiectului, făcându-l mai echilibrat.

Nu în ultimul rând, în proiect este propusă modificarea dispozițiilor art.134¹² „Starea de ebrietate” din Codul penal. În concret, se recomandă reducerea cifrelor care indică concentrația de alcool în sânge și concentrația vaporilor de alcool în aerul expirat.

Prin aceasta, se urmărește, în linii mari, revenirea la abordarea dinainte de 14.06.2013 (atunci când art.134¹² CP RM a fost supus unor modificări). Pe de o parte, această inconsecvență a legiuitorului demonstrează o dată în plus că în Republica Moldova lipsește o politică penală coerentă, iar autoritățile reacționează cazual, și nu sistemic, la problemele din societate. Pe de altă parte, sunt evidente efectele pozitive ale unei asemenea remanieri: sporirea eficienței măsurilor de prevenire și combatere a cazurilor de conducere a mijloacelor de transport în stare de ebrietate și, prin urmare, sporirea nivelului de siguranță pe drumurile țării. Ca și la momentul completării la 03.02.2009 a Codului penal cu art.134¹², rămâne actuală teza pe care o invocă autorii proiectului: „... persoanele, la momentul conducerii autovehiculelor și concomitent aflate în stare de ebrietate, reprezintă o sursă de pericol sporit pentru ordinea publică, securitatea și integritatea corporală a altor persoane” [3].

În concluzie, în pofida unor neajunsuri inerente, proiectul Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.3073/2016, urmează a fi susținut. Proiectul în cauză este de o calitate juridică ridicată, iar argumentele din *Nota informativă* se disting prin consistență și forță de convingere. Datorită sensibilității și rezonanței sociale deosebite a subiectului în discuție, adoptarea unui astfel de proiect va contribui atât la apărarea mai eficientă a ordinii de drept, cât și la realizarea dezideratului stabilit la alin.(2) art.2 CP RM: „Legea penală are, de asemenea, drept scop prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni”.

Referințe:

1. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Proiect. [Accesat 18.06.2015] Disponibil: http://www.particip.gov.md/public/documente/131/ro_3073_01.04.2016-Proiect-de-lege-unit.-conv-final.pdf.
2. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr.1-4.
3. Notă informativă la Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative. [Accesat 18.06.2015] Disponibil: http://www.particip.gov.md/public/documente/131/anexe/ro_3073_29.03.2016-Nota-Informativa-la-proiect-unit.-conventionala.pdf.

DE CE NU ESTE NECESARĂ CALIFICAREA SUPLIMENTARĂ ÎN IPOTEZA APLICĂRII alin.(2) SAU (3) art.248 DIN CODUL PENAL?

Vitalie STATI

Obiectul material (imaterial) al infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.248 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) îl constituie, printre altele: a) substanțele narcotice; b) substanțele psihotrope; c) substanțele toxice; d) substanțele radioactive; e) substanțele explozive; f) deșeurile nocive. În cazul infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.248 CP RM, obiectul material îl reprezintă, *inter alia*: a) armamentul (inclusiv armele); b) munițiile.

În pct.13 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind practica judiciară în cauzele referitoare la contrabandă, eschivarea de la achitarea plăților vamale și contravențiile vamale, nr.5 din 24.12.2010 [1], se recomandă: „În cazul în care, concomitent cu contrabanda, persoana săvârșește și alte infracțiuni (circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor, purtarea, păstrarea, procurarea, fabricarea sau comercializarea ilegală a armelor și munițiilor etc.), acțiunile vinovatului trebuie calificate prin concursul infracțiunilor comise”. În acest mod, instanțelor de judecată li se sugerează ideea reținerii la calificare a concursului dintre: 1) infracțiunea prevăzută la alin.(2) art.248 și una din infracțiunile specificate la alin.(2) art.217, alin.(2) art.217¹, art.224 sau 292 CP RM; 2) infracțiunea prevăzută la alin.(3) art.248 și infracțiunea specificată la art.290 CP RM.

Analiza practicii judiciare demonstrează că instanțele de judecată respectă recomandarea precitată a Plenului Curții Supreme de Justiție [2].

Nu putem fi de acord cu această recomandare. Considerăm că expedierea sau transportarea substanțelor narcotice sau psihotrope peste frontiera vamală a Republicii Moldova urmează a fi calificată potrivit alin.(2) art.248 CP RM, fără calificarea suplimentară conform alin.(2) art.217 sau alin.(2) art.217¹ CP RM. În sprijinul acestei afirmații, invocăm următorul argument: procurarea sau păstrarea substanțelor narcotice sau psihotrope, săvârșite în prealabil, nu reprezintă un scop în sine. Urmărind scopul expedierii sau transportării substanțelor narcotice sau psihotrope peste frontiera vamală a Republicii Moldova, procurarea sau păstrarea unor asemenea substanțe constituie nu altceva decât pregătirea de infracțiunea prevăzută la alin.(2) art.248 CP RM. Reprezentând crearea intenționată de condiții pentru săvârșirea acestei infracțiuni, procurarea sau păstrarea substanțelor narcotice sau psihotrope nu necesită calificare suplimentară în baza alin.(2) art.217 sau alin.(2) art.217¹ CP RM. În condiții similare, aplicarea alin.(2) art.248 exclude calificarea suplimentară conform art.224 sau 292 CP RM; aplicarea alin.(3) art.248 exclude calificarea suplimentară în baza art.290 CP RM.

Concursul dintre infracțiunea specificată la alin.(2) art.248 CP RM și una dintre infracțiunile prevăzute la alin.(2) art.217 sau alin.(2) art.217¹ CP RM este posibil doar atunci când expedierea sau transportarea substanțelor narcotice sau psihotrope este comisă deja după consumarea infracțiunii specificate la alin.(2) art.248 CP RM. Drept urmare, dacă subiectul infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.248 CP RM va fi reținut până la consumarea acestei infracțiuni sau în momentul consumării acesteia, nu-i va putea fi incriminată și una dintre faptele specificate la alin.(2) art.217 sau alin.(2) art.217¹ CP RM. În condiții similare, subiectului infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.248 CP RM nu-i va putea fi incriminată una dintre faptele specificate la art.224 sau 292 CP RM; subiectului infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.248 CP RM nu-i va putea fi incriminată fapta specificată la art.290 CP RM.

Pentru a fi mai convingători, vom recurge la interpretarea prin analogie: la pct.5 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor, nr.23 din 28.06.2004 [3], se explică: „Pentru calificarea acțiunilor nu are importanță faptul când a fost aplicată violența nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea cu

o astfel de violență, și anume: până la deposedarea de bunuri, concomitent cu aceasta sau nemijlocit după deposedare (dar până la consumarea sustragerii). Este esențial ca, în toate acestea cazuri, violența nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea aplicării acesteia să aibă destinația de facilitare a săvârșirii sustragerii sau de reținere la făptuitor a celor sustrate. Dacă după consumarea furtului, făptuitorul aplică violența sau amenință cu aplicarea violenței având scopul de a scăpa de urmărire sau de a evita reținerea sa, atunci fapta nu mai poate fi calificată în conformitate cu lit.e) alin.(2) art.187 sau art.188 CP RM. De această dată, cele săvârșite formează concursul real dintre infracțiunea de furt și, în dependență de gradul de violență sau de caracterul amenințării cu violența, una din infracțiunile prevăzute la art.145, 151, 152 sau 155 CP RM ori la art.78 din Codul contravențional”.

Principiile, care stau la baza acestei explicații, sunt ignorate în recomandarea citată *supra*, din pct.13 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind practica judiciară în cauzele referitoare la contrabandă, eschivarea de la achitarea plăților vamale și contravențiile vamale, nr.5 din 24.12.2010. Or, Plenul Curții Supreme de Justiție afirmă implicit că aplicarea lit.e) alin.(2) art.187 sau art.188 CP RM nu necesită calificare suplimentară în baza art.151, 152 sau 155 CP RM ori a art.78 din Codul contravențional. De ce atunci Plenul Curții Supreme de Justiție susține implicit că: aplicarea alin.(2) art.248 CP RM necesită calificare suplimentară conform alin.(2) art.217, alin.(2) art.217¹, art.224 sau 292 CP RM; aplicarea alin.(3) art.248 CP RM necesită calificare suplimentară în baza art.290 CP RM? O simplă analiză denotă că situațiile pe care le comparăm, consemnate în cele două hotărâri explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție, diferă doar în nuanțe. Esența lor este aceeași. Aceasta confirmă încă o dată că Plenului Curții Supreme de Justiție nu-i reușește să asigure aplicarea corectă și uniformă a legii penale de către instanțele de judecată. Recomandarea nocivă de genul celei din pct.13 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind practica judiciară în cauzele referitoare la contrabandă, eschivarea de la achitarea plăților vamale și contravențiile vamale, nr.5 din 24.12.2010, nu contribuie decât la debusolarea practicii judiciare, orientând-o într-o direcție greșită.

Referințe:

1. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind practica judiciară în cauzele referitoare la contrabandă, eschivarea de la achitarea plăților va-

- male și contravențiile vamale, nr.5 din 24.12.2010. [Accesat 01.05.2016]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=26
2. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12.03.2014. Dosarul nr.1ra-510/2014. [Accesat 01.05.2016]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1743; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27.05.2015. Dosarul nr.1ra-625/2015. [Accesat 01.05.2016]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4286; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27.05.2015. Dosarul nr.1ra-627/2015. [Accesat 01.05.2016]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4320; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 09.06.2015. Dosarul nr.1ra-655/2015. [Accesat 01.05.2016].Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4351; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 06.10.2015. Dosarul nr.1ra-790/2015. [Accesat 01.05.2016]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4959; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18.11.2015. Dosarul nr.1ra-1386/2015. [Accesat 01.05.2016]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5268; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.01.2016. Dosarul nr.1ra-150/2016. [Accesat 01.05.2016]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5604; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.02.2016. Dosarul nr.1ra-450/2016. [Accesat 01.05.2016]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5818; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 22.03.2016. Dosarul nr.1ra-212/2016. [Accesat 01.05.2016]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6115
3. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor, nr.23 din 28.06.2004. [Accesat 01.05.2016]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=37

**UNELE PRECIZĂRI CU PRIVIRE LA LOCUL DE
SĂVÂRȘIRE A INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE
LA art.264 DIN CODUL PENAL**

Vitalie STATI

În cazul infracțiunilor prevăzute la art.264 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM), fapta prejudiciabilă constă în încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport. Are oare importanță locul în care sunt încălcate aceste reguli?

În corespundere cu pct.1 din Regulamentul circulației rutiere, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr.357 din 13.05.2009 [1] (în continuare – RCR), acest act cuprinde normele ce determină circulația vehiculelor și pietonilor pe drumurile publice ale Republicii Moldova, precum și pe teritoriile adiacente acestora.

Potrivit pct.7 RCR, drum public constituie orice cale de comunicație terestră, inclusiv construcțiile artificiale și drumurile rudimentare, deschisă pentru circulația vehiculelor și a pietonilor, administrată de un organ abilitat. Noțiunea „drumuri publice” este definită și la lit.a) alin.(1) art.2 al Legii drumurilor, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 22.06.1995 [2]: „drumuri de utilitate publică destinate circulației rutiere și pietonale în scopul satisfacerii cerințelor generale de transport rutier ale economiei naționale și ale populației și de apărare a țării”. În opoziție, în aceeași lege, noțiunea „drumuri private” este definită în felul următor: „drumuri de utilitate privată destinate satisfacerii cerințelor proprii de circulație rutieră și pietonală în activitățile economice, forestiere, petroliere, miniere, agricole, energetice, industriale și altele asemenea, drumurile de acces în incinte, ca și cele din interiorul acestora, drumurile pentru organizările de șantier” (lit.b) alin.(1) art.2).

Din analiza art.5 al Legii drumurilor, deducem: administrarea drumurilor publice se asigură de către un organ abilitat; administrarea drumurilor private se asigură de către persoanele fizice sau juridice care le au în proprietate sau în administrare. Așadar, deosebirea de esență dintre drumul public și drumul privat ține de caracteristicile persoanei care este administratorul/proprietarul drumului.

Din cele sus-menționate, reiese: dacă regulile de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport sunt încălcate pe un

drum public sau pe teritoriul adiacent acestuia, atunci va fi aplicabil art.264 CP RM. Se va aplica oare acest articol în cazul în care regulile de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport sunt încălcate în afara unui drum public sau a teritoriului adiacent acestuia?

Răspunzând la această întrebare, menționăm: RCR nu este singurul act de referință pentru art.264 CP RM. Aceasta întrucât dispoziția articolului în cauză nu conține o referință expresă la RCR (așa cum o conține, de exemplu, art.244 din Codul contravențional: „Încălcarea de către conducătorul de vehicul a dispozițiilor din Regulamentul circulației rutiere, prevăzute la art.238, 239 din prezentul cod, care a generat pericolul unui accident de circulație”).

Care sunt actele de referință pentru art.264 CP RM, altele decât RCR?

În Anexa nr.1 la Ordinul Ministerului Transporturilor și Gospodăriei Comunale cu privire la aprobarea Normelor de parcurs și exploatare a anvelopelor pentru mijloacele de transport auto, nr.124 din 29.07.2005 [3], se prevede: „Prezentul document conține materiale tehnice normative care stabilesc normele de parcurs al anvelopelor destinate utilizării pe autoturisme, autocamioane, autobuze și troleibuze, remorci și semiremorci (categoriile M1, M2, M3, N1, N2, N3, O1, O2, O3 și O4). Documentul este destinat lucrătorilor de la întreprinderile de transport auto și alte organizații care exploatează mijloace de transport auto pe teritoriul Republicii Moldova”.

În RCR lipsesc prevederi pe care le conține acest act normativ. În plus, din Anexa menționată *supra*, nu rezultă că dispozițiile acestui act normativ ar determina circulația vehiculelor exclusiv pe drumurile publice ale Republicii Moldova. Deci – în cazul în care regulile încălcate sunt stabilite de această anexă – locul săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art.264 CP RM poate să nu fie drumul public din Republica Moldova sau teritoriul adiacent acestuia.

În alt registru, potrivit lit.e) pct.15 din Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Regulamentul transporturilor auto de călători și bagaje, nr.854 din 28.07.2006 [4], „echipajului i se interzice să transporte în salon obiecte neprevăzute de condițiile tehnice, piese de schimb și recipiente cu lichide tehnice”.

O asemenea dispoziție lipsește în RCR. În afară de aceasta, din Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Regulamentul

transporturilor auto de călători și bagaje, nr.854 din 28.07.2006, nu se desprinde că dispozițiile acestui act normativ ar determina circulația vehiculelor doar pe drumurile publice ale Republicii Moldova. Prin urmare – în situația în care regula încălcată este cea stabilită la lit.e) pct.15 din Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Regulamentul transporturilor auto de călători și bagaje, nr.854 din 28.07.2006 – locul săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art.264 CP RM poate să nu fie drumul public din Republica Moldova sau teritoriul adiacent acestuia.

În altă ordine de idei, RCR conține doar unele prevederi referitoare la transportul rutier de mărfuri periculoase: pentru atenționarea altor participanți la trafic și pentru semnalizarea vehiculelor în cazul deplasării pe timp de zi, trebuie pusă în funcțiune în faruri lumina de întâlnire de către conducătorii autovehiculelor care transportă încărcături periculoase (lit.g) subpct.3) pct.34); autovehiculele care transportă încărcături periculoase trebuie să fie echipate cu lumini giratorii de culoare portocalie (subpct.2) pct.38); conducătorii de autovehicule destinate transportului de încărcături periculoase trebuie să respecte viteza menționată în autorizația specială de transport. Aceste autovehicule vor purta în spate semnul distinctiv 11 (subpct.4) pct.48); transportarea încărcăturilor periculoase trebuie efectuată numai cu autovehicule special amenajate, semnalizate cu semnul distinctiv 13, pe rute coordonate cu Direcția supraveghere transport și circulație rutieră și dacă au puse în funcțiune luminile giratorii de culoare portocalie (pct.93).

Toate celelalte prevederi, referitoare la transportul rutier de mărfuri periculoase, le conține Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind transportul interior de mărfuri periculoase, nr.143 din 18.02.2016 [5]. Din dispozițiile actului normativ în cauză nu rezultă că acestea ar determina circulația vehiculelor exclusiv pe drumurile publice ale Republicii Moldova. Deci – în ipoteza în care regulile încălcate sunt stabilite de Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind transportul interior de mărfuri periculoase, nr.143 din 18.02.2016 – locul săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art.264 CP RM poate să nu fie drumul public din Republica Moldova sau teritoriul adiacent acestuia.

În încheiere, formulăm următoarele concluzii:

1) dacă regulile încălcate sunt stabilite de RCR, atunci ele sunt încălcate pe drumurile publice din Republica Moldova sau pe teritoriile adiacente acestora;

2) regulile stabilite de RCR nu pot fi considerate a fi încălcate, dacă locul săvârșirii infracțiunii nu este drumul public din Republica Moldova sau teritoriul adiacent acestuia;

3) locul săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art.264 CP RM poate să nu fie drumul public din Republica Moldova sau teritoriul adiacent acestuia. Însă, în acest caz, regulile încălcate trebuie să fie stabilite nu de RCR, dar de un alt act normativ.

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.92-93.
2. *Ibidem*, 1995, nr.62-63.
3. *Ibidem*, 2005, nr.110-112.
4. *Ibidem*, 2006, nr.124-125.
5. *Ibidem*, 2016, nr.43.

**ASPECTE DE DREPT COMPARAT VIZÂND
SUBIECTUL INFRACTIUNILOR PREVĂZUTE
LA art.329 DIN CODUL PENAL**

Igor SERBINOV

Din dispoziția art.329 „Neglijența în serviciu” din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM), reiese că subiectul celor trei infracțiuni prevăzute de acest articol este persoana fizică responsabilă care, la momentul comiterii faptei, a atins vârsta de 16 ani și care are calitatea specială de persoană publică. Articolul în cauză face parte din cap. XV „Infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică” din partea specială a Codului penal. În cap. XVI „Infracțiuni de corupție în sectorul privat” lipsește un articol care să fie corespondent cu art.329 CP RM. O asemenea corespondență o atestăm în cazul infracțiunilor prevăzute la: art.324 și 333 CP RM; art.325 și 334 CP RM; art.327 și 335 CP RM.

Această stare de lucruri diferă de cea care a fost reflectată în Codul penal din 1961. În acest act legislativ, nu se făcea o diferențiere între infracțiunile comise în sectorul public și cele săvârșite în sectorul privat. Capitolul al optulea „Infracțiuni săvârșite de persoane cu funcție de răspundere”, din partea specială a Codului penal din 1961,

conținea, printre altele, articolul 186 „Neglijența”. Subiectul celor două infracțiuni prevăzute de articolul în cauză era persoana cu funcție de răspundere. În Codul penal din 1961, noțiunea „persoană cu funcție de răspundere” era definită în articolul 183: „persoana căreia, în autoritățile publice, într-o întreprindere, instituție, organizație, indiferent de tipul de proprietate (*subl. ne aparține*) și forma juridică de organizare, i se acordă permanent sau provizoriu – în virtutea legii, prin numire, alegere sau prin încredințarea unei însărcinări – anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau întreprinderii de acțiuni administrative de dispoziție ori organizatorico-economice”. Pentru comparație, în alin.(1) art.123 CP RM, definiția noțiunii „persoană cu funcție de răspundere” este formulată altfel: „persoana căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale (*subl. ne aparține*) ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice”.

Interpretarea oficială a noțiunii „persoană cu funcție de răspundere” în sensul art.183 din Codul penal din 1961 o găsim în Hotărârea Curții Constituționale privind controlul constituționalității dispozițiilor art.183 din Codul penal nr.1 din 11.01.2001 [1]. Referindu-se la această interpretare, R.Popov menționează, cu drept cuvânt: „Ea se referă la perioada în care, atât în legea penală, cât și în legislația extra-penală, nu se făcea nicio deosebire între ceea ce astăzi înțelegem prin noțiunile „persoană cu funcție de răspundere” și „persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală” [2].

Din cele consemnate *supra*, reiese că, începând cu apariția la sfârșitul anilor '80 ai secolului trecut a primelor organizații nestatale până la intrarea în vigoare a actualei legi penale (adică pe parcursul a aproximativ 15 ani), răspunderii pentru neglijența în serviciu erau supuși inclusiv cei pe care astăzi îi desemnăm prin noțiunea „persoane care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală”.

Cât privește art.329 CP RM, acesta nu este aplicabil în raport cu persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau

altă organizație nestatală. Doar normele concurente cu art.329 CP RM (de exemplu, art.183 CP RM) pot fi aplicate în raport cu astfel de persoane.

În context, prezintă interes experiența unor state în care abordarea este alta.

Astfel, de exemplu, în partea specială a Codului penal al Republicii Kazahstan [3], capitolului XVI din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova îi corespunde capitolul 9 „Delictele penale împotriva intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte asemenea organizații”. Din acest capitol face parte articolul 254 „Atitudinea neglijentă față de obligații”. Dispoziția acestui articol este: „Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană, care gestionează o organizație comercială sau o altă asemenea organizație, a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele, dacă aceasta a provocat decesul unei persoane sau alte urmări grave”. În partea specială a Codului penal al Republicii Letonia [4], capitolului XVI din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova îi corespunde capitolul XIX „Infrațiuni de natură economică”. Din acest capitol face parte articolul 197 „Neglijența”. Dispoziția acestui articol este: „Îndeplinirea neglijentă a obligațiilor de serviciu, săvârșită de un factor de decizie din cadrul unei întreprinderi (societăți comerciale) sau organizații, care a cauzat daune în proporții considerabile întreprinderii (societății comerciale), organizației sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale altor persoane”. Pot apărea îndoieli cu privire la înțelesul termenului „organizație”, utilizat în art.197 din Codul penal al Republicii Letonia: se referă oare acest termen la oricare organizație sau doar la o organizație din sectorul privat? Analiza art.319 „Omisiunea săvârșită de funcționarul statului” din același act legislativ contribuie la soluționarea acestei dileme: subiectul infracțiunilor prevăzute de acest din urmă articol are caracteristici similare cu cele ale subiectului infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM.

O concepție calitativ diferită o atestăm în legile penale ale altor state. Aceste legi nu conțin un capitol care ar fi similar cu capitolul XVI din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. Cu toate acestea, norma cu privire la neglijența de serviciu din cadrul

acestor legi penale se referă, în egală măsură, la persoanele care reprezintă sectorul public și cel privat. De exemplu, în Codul penal al Republicii Polonia [5], capitolul XXXVI „Infrațiuni contra circuitului economic” conține articolul 296. Potrivit § 4 al acestui articol, este pasibilă răspunderii persoana care, fiind obligată în temeiul legii, al deciziei unui organ sau al contractului să gestioneze patrimoniul sau activitatea economică, cauzează din imprudență daune materiale în proporții considerabile unei persoane fizice, unei persoane juridice sau unei entități organizate care nu are statut de persoană juridică. În Codul penal al Ucrainei [6], titlul 17 „Infrațiuni în sfera activității de serviciu” conține art.367 „Neglijența în serviciu”. Dispoziția acestuia este: „Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană cu funcție de răspundere a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neconștiincioase față de ele, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile drepturilor, libertăților sau intereselor ocrotite de lege ale unor persoane fizice, intereselor ocrotite de lege ale unor persoane juridice ori intereselor statului sau ale societății”. Nu în ultimul rând, în Codul penal al Republicii Bulgaria [7], secțiunea a II-a „Infrațiuni de serviciu” din capitolul opt al părții speciale conține art.282. Acesta prevede răspunderea, printre altele, pentru fapta persoanei cu funcție de răspundere, exprimată în încălcarea sau neîndeplinirea obligațiilor de serviciu, dacă prin aceasta se creează pericolul producerii unor daune substanțiale.

Toate modelele legislative prezentate *supra* denotă oportunitatea incriminării unor fapte similare cu cele prevăzute la art.329 CP RM în capitolul XVI din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. Nu atestăm niciun impediment în calea implementării unei astfel de idei. De aceea, propunem legiuitorului ca persoanele, care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, să devină pasibile de răspundere pentru asemenea fapte similare.

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr.8-10.
2. POPOV, R. Subiecții speciali ai infracțiunilor prevăzute în capitolul XVI din Partea specială a Codului penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”*. Seria „Științe sociale”, 2012, nr.8, p.112-127.
3. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі. [Accesat 01.05.2016] Disponibil: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000226>.

4. Kriminālikums. [Accesat 01.05.2016] Disponibil: <http://likumi.lv/doc.php?id=88966>.
5. Kodeks karny. [Accesat 01.05.2016] Disponibil: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19970880553&type=3>.
6. Кримінальний кодекс України. [Accesat 01.05.2016] Disponibil: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
7. Наказателен кодекс. [Accesat 01.05.2016] Disponibil: www.vks.bg/vks_p04_04.htm.

**INFRAȚIUNEA PREVĂZUTĂ LA art.290 CP RM:
ANALIZĂ COMPARATIVĂ CU PREVEDERILE SIMILARE
DIN LEGISLAȚIA PENALĂ A FEDERAȚIEI RUSE**

Angela SERBINOV

Preliminar, consemnăm că legislațiile unor state străine pot constitui un reper important în procesul de îmbunătățire a cadrului normativ al Republicii Moldova. Fără dubii, amprenta pozitivă este sesizată și în planul legii penale. Tocmai de aceea, în virtutea semnificației pe care le comportă bunele practici legislative asupra cadrului legal național, în prezentul demers științific vom puncta asupra particularităților juridico-penale ale modelului legislativ rus în materia infracțiunilor corespondente celei prevăzute la art.290 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) [1]. Alegerea modelului rus în vederea efectuării analizei comparative în prezentul studiu se datorează faptului că respectivul cadru incriminator a servit drept model de elevație legislativă pentru Republica Moldova, avându-se în vedere trecutul istoric al țării noastre.

Pentru început, menționăm că legiuitorul moldav, la art.290 CP Republica Moldova, incriminează fapta de purtare, păstrare, procurare, fabricare, reparare sau comercializare ilegală a armelor și munițiilor, precum și sustragerea acestora, cu excepția armei de vânătoare cu țeavă lisă. La lit.b) alin.(2) art.290 CP RM este consemnată circumstanța agravantă – „săvârșirea infracțiunii de către două sau mai multe persoane”, iar la alin.(3) este stabilită clauza de impunitate, potrivit căreia persoana care a predat de bună voie arma de foc sau munițiile pe care le deținea fără autorizația corespunzătoare este liberată de răspundere penală.

Așadar, comparativ cu legiuitorul autohton, cel rus, din punctul de vedere al tehnicii legislative, a recurs la amplasarea faptelor de manipulare ilegală cu arme și muniții, corespundente celei de la art.290 CP RM, în cadrul mai multor articole, încercând să diferențieze mai exact răspunderea penală pentru astfel de comportamente cu arme și muniții. Astfel, la art.222 din Codul penal al Federației Ruse (în continuare – CP FR) [2] este incriminată fapta de procurare, transmitere, comercializare, păstrare sau purtare ilegală a armei de foc, a părților sale de bază, precum și a munițiilor (cu excepția armei de foc civile cu țevă lisă și lungă, a părților sale de bază și a munițiilor pentru aceasta, a armei de foc cu distrugere limitată, a părților sale de bază, precum și a munițiilor pentru aceasta). În acord cu alin.(2) art.222 CP FR, răspunderea penală se agravează atunci când faptele enunțate sunt comise de către un grup de persoane în baza unei înțelegeri prealabile. Iar potrivit alin.(3) din același articol, constituie circumstanță deosebit de agravantă comiterea infracțiunii de către o organizație criminală. La alin.(4) art.222 CP FR este prevăzută o altă variantă-tip de infracțiune, constând în comercializarea ilegală a armei de foc civile cu țevă lisă și lungă, a armei de foc cu distrugere limitată, a armei cu gaze, a armei albe, inclusiv a armei de aruncare. Surprindem că norma de la alin.(4) art.222 CP FR consideră drept infracțiune doar acțiunea de comercializare ilegală a entităților sus-indicate, nu și procurarea, transmiterea, păstrarea sau purtarea ilegală a acestora. Articolul enunțat conține și un temei special de liberare de răspundere penală. Potrivit acestuia, persoana este liberată de răspundere penală, dacă a predat benevol bunurile indicate în textul normei. În același timp, legiuitorul indică expres faptul că nu poate fi considerată predare benevolă a bunurilor specificate în dispoziția art.222 CP FR dacă acestea au fost ridicate în procesul reținerii persoanei, precum și în cazul efectuării acțiunilor de urmărire penală în vederea identificării și ridicării acestora. Comparativ cu modelul incriminator rus, în art.290 CP RM lipsește o atare mențiune. Pentru înlăturarea eventualelor probleme de aplicare a clauzei de impunitate specificate la alin.(3) art.290 CP RM, sugerăm legiuitorului moldav completarea normei în cauză cu o mențiune similară, în vederea diminuării șansei făptuitorului de eschivare de la răspunderea penală cuvenită.

În alt registru, la art.223 CP FR este incriminată fapta de fabricare, adaptare, reparare ilegală a armei de foc, a părților sale de bază (cu excepția armei de foc cu distrugere limitată), precum și fabricarea ilegală a munițiilor. La alin.(2) și (3) art.223 CP FR sunt prevăzute circumstanțe agravante similare celor de la alin.(2) și (3) art.222 CP FR. Din punctul de vedere al tehnicii legislative, la alin.(4) art.223 CP FR este stabilită o altă variantă-tip de infracțiune, constând în fabricarea, adaptarea sau repararea ilegală a armei de foc cu distrugere limitată sau fabricarea ilegală a armei de gaze, a armei albe, a armei de aruncare, precum și fabricarea ilegală, adaptarea sau încărcarea munițiilor pentru arma de foc cu distrugere limitată sau pentru arma cu gaze. De subliniat e faptul că legea penală rusă stabilește liberarea de răspundere penală și pentru comiterea unei astfel de fapte. Condițiile de aplicare a numitului temei sunt identice cu cele reliefate în contextul liberării de răspundere penală pentru comiterea faptei prevăzute la art.222 CP FR, reliefate *supra*. Deci, comparativ cu legislația penală a Republicii Moldova, legiuitorul rus a decis incriminarea faptei de fabricare și reparare ilegală a armelor și munițiilor într-o normă separată. Totodată, pentru legislația Republicii Moldova este străină modalitatea normativă de adaptare a armelor și munițiilor. În viziunea legislatorului rus, fabricarea, adaptarea, repararea ilegală a armelor și munițiilor comportă un grad prejudiciabil diferit comparativ cu procurarea, transmiterea, comercializarea, păstrarea sau purtarea unor asemenea entități, motiv pentru care și formarea unui articol aparte.

În aceeași ordine de idei, consemnăm că într-un articol separat este stabilită răspunderea penală pentru sustragerea sau extorcarea armelor și munițiilor. Este vorba de art.226 CP FR, care conține și un șir de circumstanțe agravante, printre care: sustragerea sau extorcarea săvârșite de un grup de persoane în baza unei înțelegeri prealabile; sustragerea sau extorcarea săvârșite cu folosirea situației de serviciu; sustragerea sau extorcarea săvârșite cu aplicarea violenței ori cu amenințarea aplicării ei etc. De consemnat că spre deosebire de norma de la art.290 CP RM, în cea corespondentă de la art.226 CP FR este înscrisă și acțiunea de extorcare a armelor și munițiilor. În acest context, se impune de răspuns la următoarea întrebare: care trebuie să fie soluția de încadrare potrivit legii penale a Republicii Moldova în ipoteza în

care sunt extorcate arme sau muniții? Avându-se în vedere faptul lipsei unei norme speciale în acest sens, considerăm că la calificare trebuie reținută una din normele de la art.189 CP RM (șantajul).

Totuși, luând în calcul pericolul social sporit pe care-l comportă acțiunile de manipulare ilegală cu arme și muniții, considerăm oportun ca extorcarea unor asemenea entități să formeze o componentă de infracțiune aparte, situată în cadrul capitolului din Codul penal destinat protecției securității publice. Mai mult, suntem pe poziția defalcării din norma de la art.290 CP RM a modalității normative a faptei prejudiciabile exprimată prin sustragerea armelor și munițiilor și formarea unui articol separat care să cuprindă, pe lângă această faptă și extorcarea entităților enunțate. În acest sens, considerăm reușit modelul incriminator rus reliefat *supra*. Un model similar, de incriminare separată a sustragerii și extorcării anumitor entități într-un articol aparte există în actualul Cod penal. Este cazul art.217⁴ CP RM care incriminează sustragerea sau extorcarea substanțelor narcotice sau psihotrope. Necesitatea stabilirii unei norme care să incrimineze într-un articol separat sustragerea sau extorcarea armelor și munițiilor este dictat de faptul lezării unor relații sociale suplimentare prin săvârșirea unor atare fapte, comparativ cu purtarea, păstrarea, comercializarea, fabricarea, procurarea sau repararea ilegală a armelor și munițiilor. În special, este vorba de relațiile sociale cu privire la posesia asupra armelor și munițiilor.

În altă ordine de idei, semnalăm prezența unei optici diferite a legiuitorului rus față de cel moldav în ceea ce privește amplasarea tehnico-legislativă a faptei de trecere peste frontiera vamală a armelor și munițiilor. În principiu, poziția distinctă este rezultatul atitudinii diferite față de obiectul de atentare prin comiterea unor astfel de fapte. Spre deosebire de legiuitorul național, care a mers pe calea amplasării contrabandei cu arme și muniții în cadrul capitolului destinat protecției economiei naționale (alin.(3) art.248 CP RM), cel rus a decis să amplaseze norma corespondentă celei autohtone, în cadrul secțiunii destinate ocrotirii securității și ordinii publice (art.226.1 CP FR). Este adevărat că până în anul 2011 contrabanda cu arme și muniții, similar tehnicii legislative a Republicii Moldova, a fost înscrisă în cadrul art.188 CP FR, alături de alte fapte penale menite să lezeze relațiile sociale cu privire la economia națională.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
2. Уголовный кодекс Российской Федерации: Закон Российской Федерации №63-ФЗ от 13 июня 1996 г., принят Государственной Думой 24 мая 1996 г., одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 г., введен в силу с 1 января 1997 г. В: *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, №25.

REFLECȚII PRIVIND CLAUZA DE IMPUNITATE PREVĂZUTĂ LA alin.(3) art.290 CP RM

Angela SERBINOV

La art.53 din Codul penal al Republicii Moldova sunt consemnate temeiurile generale de liberare de răspundere penală. În același timp, legislația penală a Republicii Moldova prevede un șir întreg de temeiuri speciale de liberare de răspundere penală pentru comiterea anumitor infracțiuni. Aceste temeiuri sunt inserate în cadrul normelor din partea specială a Codului penal. În această categorie se include și clauza de impunitate, stabilită la alin.(3) art.290 CP RM. În ceea ce privește rolul acesteia, în doctrină se arată că stipularea unei atare clauze de impunitate în cadrul art.290 CP RM este rezultatul necesității de a optimiza protecția juridică a relațiilor sociale privitoare la securitatea publică [1, p.107]. Plus la aceasta, se opinează că respectivul temei de liberare de răspundere penală contribuie la prevenirea infracțiunilor ce pot fi comise cu ajutorul armelor, precum și la investigarea și descoperirea acestor infracțiuni [1, p.109].

Potrivit alin.(3) art.290 CP Republica Moldova, persoana care a predat de bunăvoie arma de foc sau munițiile pe care le deținea fără autorizația corespunzătoare este liberată de răspundere penală. Din textul normei citate, desprindem cerința obligatorie pentru aplicarea respectivului temei de liberare de răspundere penală, și anume: caracterul benevol al predării armelor de foc sau a munițiilor. În context se impune de răspuns la întrebările: Care sunt particularitățile unei predări benevole? Care sunt ipotezele în care funcționează clauza de impunitate examinată avându-se în vedere prezența caracterului benevol al predării?

Răspunzând la prima întrebare, considerăm utilă reproducerea punctului de vedere exprimat de S.Brînza și V.Stati pe marginea temeiului special de liberare de răspundere penală, specificat la alin.(5) art.217 CP RM, care însă prin extrapolare poate fi utilizat în contextul analizei clauzei de impunitate stipulată la alin.(3) art.290 CP RM: „Caracterul benevol al predării se exprimă în absența unei situații în care persoana respectivă se vede nevoită să predea mijloacele, deoarece ele, într-un fel sau altul, oricum vor fi confiscate. Dimpotrivă, caracterul benevol este prezent în situația în care persoana în cauză avea posibilitatea să dețină în continuare mijloacele narcotice sau psihotrope, însă le-a predat benevol [2, p.1129]. În acest sens, exemplificativ este următorul extras dintr-o speță din practica judiciară: *„Instanța de apel a conchis că inculpatul nu a predat de bună voie arma de foc; inculpatul a fost pus în situația de a preda arma de foc în procesul percheziției efectuate la domiciliul acestuia (subl. ne aparține) de către organele abilitate și, prin urmare, instanța de fond în mod neîntemeiat a încetat procesul penal în privința lui M.C., care a săvârșit infracțiunea prevăzută de alin.(1) art.290 CP RM, în temeiul și condițiile dispoziției alin.(3) art.290 CP RM”* [3].

În doctrină se punctează că predarea de bunăvoie a armelor de foc și a munițiilor poate avea loc sub cele mai diverse forme și din diferite motive, iar despre caracterul benevol ne poate mărturisi însuși faptul predării sau comunicarea despre locul aflării lor organelor publice [4, p.647; 5, p.565]. Este cert că predarea va fi considerată benevolă atunci când făptuitorul merge la organele de drept abilitate și transmite arma sau munițiile deținute ilegal, fără ca organele de drept să cunoască despre faptul deținerii ilegale a respectivelor entități. Caracterul benevol al predării se atestă și atunci când organele de drept cunosc despre faptul purtării, păstrării etc. a armelor de foc sau a munițiilor. Relevant e însă ca făptuitorul să aibă posibilitatea de a deține în continuare nestingherit respectivele obiecte. Or, cunoașterea de către poliție a faptului deținerii ilegale a unor atare obiecte nu-l privează pe făptuitor de posibilitatea deținerii perpetue a acestora, fără a fi influențat din exterior. Tocmai de aceea, într-o atare ipoteză, predarea se va considera benevolă. Deci nu contează pentru aplicarea cauzei de impunitate respective dacă organele de drept erau sau nu la curent cu faptul purtării, păstrării etc., ilegale a armelor și munițiilor.

Totodată, este important ca în această ipoteză făptuitorul să nu fi fost nevoit să predea armele sau munițiile. În caz contrar, predarea nu se va considera benevolă.

Poate fi considerată drept benevolă predarea armelor sau a munițiilor în procesul efectuării percheziției la domiciliul făptuitorului sau în alt loc în care acesta din urmă păstrează astfel de obiecte? Considerăm că, în atare situații, este inaplicabilă clauza de impunitate supusă analizei, deoarece făptuitorul se vede nevoit să predea armele sau munițiile deținute ilegal. Într-o atare ipoteză, predarea se consideră a fi una constrânsă. Situația în cauză este detaliat descrisă de normele Codului de procedură penală. În acest sens, în acord cu alin.(5) art.128 CPP RM [6], în cadrul efectuării percheziției, după prezentarea ordonanței, reprezentantul organului de urmărire penală cere să i se predea obiectele și documentele menționate în ordonanță. Dacă obiectele și documentele căutate se predau benevol, persoana care efectuează urmărirea penală se limitează la ridicarea acestora, fără a mai efectua alte măsuri de investigații.

În același context, se profilează întrebarea: este aplicabilă clauza de impunitate în discuție atunci când făptuitorul are posibilitatea deținerii nestingherite a armelor sau munițiilor, chiar și în situația în care domiciliul acestuia este supus percheziției? Or, ipotetic o atare situație este posibilă. Este cazul în care făptuitorul a dosit armele sau munițiile în locuri de negăsit, ceea ce determină imposibilitatea identificării acestora în procesul efectuării percheziției. Considerăm că într-o atare ipoteză predarea armelor sau a munițiilor va fi calificată drept predare benevolă. Or, fiind dosite bine aceste obiecte, făptuitorul nu se vede nevoit să le predea, chiar și în virtutea faptului că domiciliul acestuia este supus percheziției. În orice caz, o asemenea ipoteză poate crea probleme de interpretare și aplicare a clauzei de impunitate de la alin.(3) art.290 CP RM. În vederea evitării unor astfel de probleme, considerăm necesară completarea alin.(3) art.290 CP RM cu o nouă propoziție, similară celei de la alin.(5) art.217 CP RM, cu următorul conținut: „Nu poate fi considerată predare benevolă a armelor de foc și a munițiilor la ridicarea acestora la reținerea persoanei, precum și la efectuarea acțiunilor de urmărire penală pentru depistarea și ridicarea lor”. Sub aspectul dreptului penal comparat, notabil este faptul că un conținut identic îl are clauza de impunitate similară din legislațiile

penale ale unor state străine (de ex.: Federația Rusă [7], Republica Kazahstan [8]).

În alt registru, predarea de bunăvoie a armelor sau a munițiilor trebuie deosebită de năzuința de a preda respectivele entități. În context, ilustrativă este explicația efectuată de I.Hadîrca pe marginea clauzei de impunitate de la alin.(5) art.217 CP RM, explicație susceptibilă de adaptare prezentului demers științific: „Lăsarea unui bilet scris printre substanțele narcotice, psihotrope sau analoagele lor, în care se menționează năzuința autorului biletului (și, concomitent, a făptuitorului) de a le preda organelor judiciare, nu poate fi considerată ca predare benevolă a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analogelor lor, în sensul prevederii de la alin.(5) art.217 CP RM [9, p.233]. Astfel, năzuința de a preda armele de foc sau munițiile nu cade sub incidența alin.(3) art.290 CP RM, făptuitorul nefiind pasibil de liberare de răspundere penală. Nu contează dacă făptuitorul păstrează biletul asupra sa (în ipoteza purtării armelor de foc sau a munițiilor) sau dacă îl păstrează alături de armele de foc sau munițiile deținute ilegal (în ipoteza păstrării armelor de foc sau munițiilor). Relevant e ca acesta să nu aibă intenția de a preda respectivele obiecte. De fapt, persoana vinovată dorește camuflarea intenției sale reale. Intenția de manipulare ilegală în continuare cu armele și munițiile este ascunsă prin păstrarea biletului cu un conținut de predare cvasibenevolă.

Referințe:

1. АНТОНОВ, А.Г. Освобождение от уголовной ответственности при совершении деяний, связанных с незаконном оборотом оружия, его основных частей, боеприпасов, взрывчатых веществ или взрывных устройств (ст. 222 и 223 УК РФ). В: *Вестник Томского государственного университета*, 2008, №313, с.107-109.
2. BRÎNZA S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
3. Decizia Curții Supreme de Justiție din 11 noiembrie 2014. Dosarul nr.1ra-1396/2014 <http://www.csj.md> (vizitat la 03.05.2016).
4. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, Gh., BERLIBA, V. ș. a. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentat. Adnotat*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.
5. BRÎNZA, S., ULIANOVSKI, X., STATI, V. ș. a. *Drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 804 p.
6. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110.

7. Уголовный кодекс Российской Федерации: Закон Российской Федерации №63-ФЗ от 13 июня 1996 г., принят Государственной Думой 24 мая 1996 г., одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 г., введен в силу с 1 января 1997 г. В: *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, №25.
8. Уголовный кодекс Республики Казахстан http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1008032 [Accesat la 06.06.2016].
9. HADÎRCA, I. *Răspunderea penală pentru infracțiunile săvârșite în sfera circulației substanțelor narcotice, psihotrope, a analoagelor și precursorilor acestora*. Chișinău: CEP USM, 2009. 281 p.

**CU PRIVIRE LA INTERPRETAREA NOȚIUNII DE
EXTORCARE, UTILIZATĂ ÎN alin.(4) art.325,
alin.(4) art.326 și alin.(4) art.334 DIN CODUL PENAL**

Ruslan POPOV,

Universitatea de Studii Europene din Moldova

În legătură cu noțiunea „extorcare” din alin.(4) art.325 CP RM, D.E. Morega afirmă: fapta de corupere activă nu constituie infracțiune, atunci când corupătorul a fost constrâns prin orice mijloace de către persoana coruptă. În această ipoteză, este vorba de o formă specială de constrângere, deosebită de constrângerea fizică sau psihică reglementate prin dispozițiile art.39 CP RM, pentru înlăturarea caracterului penal al coruperii active nemaifiind necesară întrunirea cumulativă a condițiilor specifice constrângerii fizice sau psihice reglementate în partea generală a Codului penal [1]. Cu ajustările de rigoare, acest punct de vedere poate fi extrapolat asupra noțiunii „extorcare”, utilizată în alin.(4) art.326 și alin.(4) art.334 CP RM.

Care sunt implicațiile celor afirmate de D.E. Morega?

Art.39 „Constrângerea fizică sau psihică” din Codul penal prevede: nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, care a cauzat daune intereselor ocrotite de lege ca rezultat al constrângerii fizice sau psihice, dacă în urma acestei constrângeri persoana nu putea să-și dirijeze acțiunile (alin.(1)); răspunderea penală pentru cauzarea de daune intereselor ocrotite de legea penală prin constrângere psihică sau fizică, în urma căreia persoana menține posibilitatea de a-și dirija acțiunile, se stabilește în condițiile art.38 CP RM (alin.(2)). Analiza acestor prevederi ne permite să identificăm următoarele trei ipoteze posibile:

1) lipsește caracterul penal al faptelor specificate la art.325, alin.(1¹) art.326 și art.334 CP RM în ipoteza în care corupătorul, cumpărătorul de influență sau mituitorul este constrâns fizic sau moral, lipsindu-i posibilitatea de a-și dirija acțiunile;

2) lipsește caracterul penal al faptelor prevăzute la art.325, alin.(1¹) art.326 și art.334 CP RM în cazul în care corupătorul, cumpărătorul de influență sau mituitorul este constrâns fizic sau moral, păstrându-și posibilitatea de a-și dirija acțiunile și, totodată, fiind în stare de extremă necesitate;

3) nu este înlăturat caracterul penal al faptelor specificate la art.325, alin.(1¹) art.326 și art.334 CP RM în situația în care lipsesc atât condițiile ce caracterizează starea de extremă necesitate (stabilite în art.38 CP RM), cât și condițiile ce caracterizează constrângerea fizică sau psihică (stabilite în art.39 CP RM).

Doar în a treia din ipotezele nominalizate *supra*, devin operante dispozițiile de la alin.(4) art.325, alin.(4) art.326 și alin.(4) art.334 CP RM.

În art.39 CP RM, legiuitorul vorbește despre cauzarea de daune intereselor ocrotite de lege (sau, altfel spus, intereselor legitime). Înseamnă oare că și în cazul extorcării (în sensul alin.(4) art.325, alin.(4) art.326 și alin.(4) art.334 CP RM) se au în vedere numai acele interese amenințate ale victimei care au un caracter legitim, deci sunt interese ocrotite de lege? În doctrina penală, unii autori răspund afirmativ la această întrebare, optând pentru o interpretare *stricto sensu* [2]. Alții însă se exprimă în sprijinul unei interpretări *lato sensu* [3]. Aceștia din urmă consideră că, în cazul extorcării (în sensul alin.(4) art.325, alin.(4) art.326 și alin.(4) art.334 CP RM), se au în vedere interesele amenințate ale victimei care au un caracter legitim sau nelegitim.

Este de menționat că prima dintre aceste poziții a fost promovată în *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru mituire*, nr.6 din 11.03.1996 [4]. Cea de-a doua dintre pozițiile reliefate *supra* a fost susținută în *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru corupere pasivă ori activă*, nr.5 din 30.03.2009 [5], și este sprijinită în *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*, nr.11 din 22.12.2014 [6].

Adeptii interpretării *lato sensu* admit că punctul de vedere pe care-l promovează este nelipsit de neajunsuri. Astfel, de exemplu, N.Babii opinează: „Executarea unei obligații prevăzute de lege (de exemplu, a obligației de a trage corupătorul la răspundere penală) nu poate fi privită ca producere a unor efecte nefaste. Producere a unor efecte nefaste ar reprezenta tragerea la răspundere penală a unei persoane cu bună-știință nevinovată. Întrucât lipsește pericolul producerii unor efecte nefaste, reiese că lipsește amenințarea. Or, „a amenința” înseamnă a anunța producerea unor consecințe neconvenabile. Promisiunea de a executa o obligație prevăzută de lege nu poate reprezenta o amenințare. Într-un asemenea caz, persoana coruptă promite să nu îndeplinească o acțiune în favoarea corupătorului, nu în defavoarea acestuia. Atestăm ca și cum un schimb de interese nelegitime satisfăcute: o persoană evită răspunderea penală, iar cealaltă persoană obține o remunerație ilicită. Ambele părți ale acestui „troc” sunt mulțumite. În aceste condiții, despre care extorcare vorbim? O asemenea faptă urmează a fi calificată ca pretindere a remunerației ilicite în scopul neîndeplinirii unei acțiuni contrar funcției pe care o exercită persoana coruptă” [7].

Susținătorii aceleiași interpretări mai semnalează o problemă care nu poate fi trecută cu vederea. Astfel, S.I. Sâciova afirmă: „În ipoteza extorcării, corupătorul este liberat de răspundere penală. Un astfel de tratament poate fi explicat doar prin respectarea intereselor legitime ale persoanei, care este nevoită să dea remunerația ilicită pentru a evita lezarea acestor interese. Ar fi inoportună liberarea de răspundere penală a corupătorului, învinuit întemeiat în comiterea unei infracțiuni, care transmite o remunerație ilicită, de exemplu, celui abilitat să înceteze urmărirea penală împotriva corupătorului” [8]. La rândul său, N.Babii menționează: „Unul din impedimentele în calea de a recunoaște ca extorcare amenințarea unor interese nelegitime constă în dispoziția penală, conform căreia persoana care a promis, a oferit sau a dat remunerația ilicită este liberată de răspundere penală dacă aceasta i-a fost extorcată. Oare poate beneficia de un asemenea tratament cel care a scăpat de răspundere în schimbul unei remunerații ilicite? Nu, nu poate. De aceea, tocmai pentru a nu fi liberat de răspundere penală un astfel de corupător, este inoportun a recunoaște ca extorcare amenințarea unor interese nelegitime” [7].

În concluzie, în cazul extorcării (în sensul alin.(4) art.325, alin.(4) art.326 și alin.(4) art.334 CP RM), se au în vedere numai acele interese amenințate ale victimei care au un caracter legitim, deci sunt interese ocrotite de lege.

Referințe:

1. MOREGA, D.E. *Legitima apărare și starea de necesitate* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2013, p.50.
2. АСНИС, А.Я. *Уголовная ответственность за служебные преступления в России*. Москва: ЮрИнфоР, 2004, с.278; ВОЛЖЕНКИН, Б.В. *Служебные преступления*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005, с.197, 220; BARBĂNEAGRĂ, A., BERLIBA, V., GURSCHI, C. ș.a. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005, p.520; TIMOFEI, C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2012, p.272-277; BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.872.
3. БУДАТАРОВ, С.М. Проблемы квалификации вымогательства взятки. В: *Сибирский юридический вестник*, 2012, № 2, с.99-103; ȚURCAN, I. *Răspunderea penală pentru coruperea pasivă*. Chișinău: CEP USM, 2011, p.171-179.
4. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru mituire, nr.6 din 11.03.1996. [Accesat 04.05.2016] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/-search_hot_expl.php?id=27.
5. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru corupere pasivă ori activă, nr.5 din 30.03.2009. [Accesat 04.05.2016] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=45.
6. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție, nr.11 din 22.12.2014. [Accesat 04.05.2016] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=195.
7. БАБИЙ, Н. Злоупотребление правом как способ вымогательства взятки. В: *Юстыцыя Беларусі*, 2008, № 3, с.36-40.
8. СЫЧЕВА, С.И. Получение взятки, сопряженное с вымогательством. В: *Чиновникъ*, 2006, № 4, с.44-49.

**BEST INTERESTS OF THE CHILD FOR CHILDREN IN
CONFLICT WITH THE LAW
(Age of criminal responsibility)**

Augustina BOLOCAN-HOLBAN

Criminal law protects persons from crimes, a person's rights and freedoms property and other fundamental rights stipulated in criminal legislation. No person can be declared guilty of the commission of a crime nor be subject to criminal punishment other than on the basis of a decision of a court and in strict compliance with criminal law. It is important to stress that unfavourable extensive interpretation and the application of criminal law by analogy are prohibited [2]. These principles can not interdict the right of ensuring the best interest of the child during criminal proceedings involving children. Best interests of the child are strictly linked to principle of legality mentioned above and must be reflected at each stage of criminal procedure, by respecting legal provisions and applying the coercive measures (in special cases) exclusively in compliance with criminal law.

In criminal cases, the best interest's principle applies to children in conflict (i.e. alleged, accused or recognized as having infringed) or in contact (as victims or witnesses) with the law, as well as children affected by the situation of their parents in conflict with the law. The Committee on the rights of the child (CRC) underlines that protecting the child's best interests means that the traditional objectives of criminal justice, such as repression or retribution, must give way to rehabilitation and restorative justice objectives, when dealing with child offenders. Essential principles for children in conflict with the law arising from international standards are:

➤ The age of criminal responsibility for juveniles shall not be fixed at too low an age level, bearing in mind the facts of emotional, mental and intellectual maturity. (Beijing Rules, No.4; Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 10) [3,4];

➤ If there is no proof of age and it cannot be established that the child is at or above the minimum age of criminal responsibility, the child shall not be held criminally responsible (Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 10) [4];

➤ Basic procedural rights such as the presumption of innocence, the right to be notified of the charges, the right to remain silent, the

right to counsel, the right to the presence of a parent or guardian, the right to confront and cross-examine witnesses and the right to appeal to a higher authority shall be guaranteed at all stages of proceedings. (Beijing Rules No. 7, Council of Europe Guidelines on Child-friendly Justice, No.1) [6];

➤ Contacts between the law enforcement agencies and a juvenile offender shall be managed in such a way as to respect the legal status of the juvenile, promote the well-being of the juvenile and avoid harm to her or him, with due regard to the circumstances of the case. (Beijing Rules, No.10) [3];

➤ Information and advice should be provided to children in a manner adapted to their age and maturity, in a language which they can understand and which is gender and culture sensitive. (Council of Europe Guidelines on Child-friendly Justice, No.1);

➤ Upon the apprehension of a juvenile, his or her parents or guardian shall be immediately notified of such apprehension, and, where such immediate notification is not possible, the parents or guardian shall be notified within the shortest possible time thereafter. (Beijing Rules, Rule, No 10);

➤ Throughout the proceedings the juvenile shall have the right to be represented by a legal adviser or to apply for free legal aid where there is provision for such aid in the country. Legal aid provided to children should be prioritised, in the best interests of the child, and be accessible, age-appropriate, multidisciplinary, effective and responsive to the specific legal and social needs of children. (Beijing Rules, Rule, No 15; Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, Principle 11) [5].

Children can only be arrested if they are of the age of criminal responsibility. Article 40 of the Convention on the Rights of the Child requires States to seek to establish a minimum age below which children shall be presumed not to have the capacity to commit a crime. This minimum age means that only children at or above the minimum age of criminal responsibility (MACR) at the time of the commission of an offence (or infringement of the penal law) can be formally charged and subject to penal law procedures [1].

The Convention does not stipulate a MACR. As a result, there is a wide range of MACRs across the world, ranging from the age of

seven to 18. Some countries use two MACRs with additional assessments to establish maturity. The assessment of this maturity is left to the court or judge, often without the requirement of involving a psychological expert. This can make the system of two minimum ages confusing and can leave too much discretion in the hands of the court or judge, which may result in discriminatory practices.

In light of this, the Committee on the Rights of the Child published its General Comment No. 10, which provides further guidance and recommendations regarding the MACR. It states: “A minimum age of criminal responsibility below the age of 12 years is considered by the Committee not to be internationally acceptable. States Parties are encouraged to increase their lower MACR to the age of 12 years as the absolute minimum age and to continue to increase it to a higher age level. At the same time, the Committee urges States Parties not to lower their MACR to the age of 12” [4].

General Comment No. 10 also states that ‘every person under the age of 18 years at the time of the alleged commission of an offence must be treated in accordance with the rules of juvenile justice. It recommends that those States Parties which limit the applicability of their juvenile justice rules to children under the age of 16 (or lower) years, or which allow by way of exception that 16- or 17-year-old children are treated as adult criminals, change their laws with a view to achieving a non-discriminatory full application of their juvenile justice rules to all persons under the age of 18 years. The Committee notes with appreciation that some States allow for the application of the rules and regulations of juvenile justice to persons aged 18 and older, usually till the age of 21, either as a general rule or by way of exception’.

According to the article 21 of Moldovan Criminal Code, subject to criminal liability shall be responsible individuals who, at the moment of the commission of the crime, have reached the age of 16. Nevertheless, individuals aged 14 to 16 shall be criminally liable only for the commission of the crimes set forth in specific articles from the special part of Criminal Code [2].

References:

1. Convention on the Rights of the Child, ratified by the Republic of Moldova in 1990, December 12th.
2. Criminal Code of the Republic of Moldova, No. 985 dated 18.04.2002,

into force since 12 June 2003.

3. UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice 1985 ('Beijing Rules').
4. General Comment No. 10 of the Committee on the rights of the child, children's rights in juvenile justice, 2007.
5. Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, New York, 2013.
6. Guidelines of the Council of Europe on Child-friendly Justice, adopted by the Committee of Ministers on 17 November 2010.

MINORUL – VICTIMĂ A HĂRȚUIRII SEXUALE. ANALIZĂ DE DREPT PENAL

Mihaela BOTNARENCO

Din rândul infracțiunilor care pot leza inviolabilitatea sexuală sau libertatea sexuală a minorului, incriminate de legea penală a Republicii Moldova, face parte și hărțuirea sexuală. Totuși, în cazul în care minorul este de o vârstă timpurie, este dificil a stabili dacă suntem în prezența hărțuirii sexuale sau a unei tentative față de faptele prevăzute la art.171 („Violul”) și 172 („Acțiuni violente cu caracter sexual”) CP RM.

Tocmai de aceea necesită a fi precizate situațiile particulare în care persoana minoră este victimă a hărțuirii sexuale, și nu a unei alte fapte privind viața sexuală. În legătură cu aceasta, sunt importante constatările expuse de S.Brînza [1, p.7] pe marginea caracterului dualist al consimțământului exprimat de către victima care nu a împlinit vârsta de 16 ani: 1) consimțământul univoc, presupunând discernământul, la a cărui temelie se poate afla curiozitatea victimei, interesul material sau atracția sexuală din partea ei; 2) consimțământul aparent, care atestă lipsa discernământului, constând în neîmpotrivirea victimei, din cauza că nu înțelege semnificația celor ce i se întâmplă.

Se va aplica art.174 CP RM („Raportul sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani”), numai în ipoteza în care făptuitorul realizează raportul sexual și actele de penetrare vaginală, anală sau bucală ori de alt gen cu victima minoră de până la 16 ani, dacă există consimțământul victimei, în absența oricărei forme de constrângere. Altfel spus, sub incidența art.174 CP RM nu intră nicio modalitate a

acțiunii adiacente specificate în dispozițiile normelor prevăzute la art.171-173 CP RM. Atunci când subiectul infracțiunii realizează elementul material al faptei prevăzute la art.173 CP RM pentru a determina o persoană minoră (dar care nu este de vârstă fragedă) la raporturi sexuale ori la alte acțiuni cu caracter sexual, fapta trebuie calificată potrivit art.173 CP RM, indiferent dacă scopul a fost realizat sau nu.

În privința „consimțământului aparent” (a doua ipoteză la care se referă autorul S.Brînza), dacă raportul sexual ori alt act de penetrare vaginală, anală sau de alt gen a fost realizat cu o persoană de până la 16 ani care aparent și-a exprimat acordul, dar nu a înțeles semnificația asentimentului exprimat din cauza vârstei timpurii, fapta trebuie calificată în corespundere cu lit.b) alin.(3) art.171 („Violul”) sau cu lit.a) alin.(3) art.172 („Acțiuni violente cu caracter sexual”) CP RM. O asemenea încadrare este recomandată și în Hotărârea Plenului CSJ nr.17 din 07.11.2005 [2] în contextul delimitării infracțiunii prevăzute la art.174 CP RM de infracțiunile prevăzute la art.171 și 172 CP RM. Aceasta trebuie să fie soluția de calificare raportată la comiterea hărțuirii sexuale asupra unui minor de vârstă fragedă.

Este imposibil a prestabili o vârstă minimă de la care minorul poate evolua în calitate de victimă a infracțiunii specificate la art.173 CP RM. În acest sens, L.L. Kruglikov [3, p.26-27] consemnează că vârsta fragedă, adică neatingerea vârstei de 14 ani, nu întotdeauna înseamnă că este vorba de stare de neputință. Trebuie de stabilit dacă victima, în virtutea vârstei, nu putea să înțeleagă caracterul și semnificația comportamentului făptuitorului. În această privință, este semnificativă și afirmația expusă de V.Stati, potrivit căreia „nu este de vârstă fragedă acel copil care are o reprezentare clară a semnificației consimțământului pe care îl acordă în vederea întreținerii unor acte sau contacte sexuale [4, p.17]. Potrivit pct.12 al Hotărârii Plenului CSJ a Republicii Moldova nr.39 din 22.11.2004 [5], „în cazul când apar îndoieli cu privire la starea de responsabilitate sau la capacitatea de percepere justă a împrejurărilor ce au importanță pentru cauza penală, este necesară efectuarea expertizei medico-legale: psihologice sau psihiatrice ori psihologigo-psihiatrice. În acest sens, în ședința de judecată pot fi audiați și specialiști în domeniul psihologiei copiilor și adolescenților (psiholog, asistent social, pedagog)”.

De aceea, pentru ca minorul să fie recunoscut în calitate de victimă a hărțuirii sexuale, trebuie neapărat să se stabilească dacă acesta dispune de suficient discernământ pentru a conștientiza caracterul mesajului conținut în conduita făptuitorului.

În altă privință, făcând o evaluare în sistem a marjei pedepsei cu închisoarea fixată de legiuitor în normele care prevăd răspunderea pentru infracțiunile privind viața sexuală săvârșite asupra unui minor, am dedus următoarele date: la lit.b) art.171 și 172 CP RM este stabilită pedeapsa cu închisoarea de la 5 la 12 ani în ipoteza în care faptele sunt comise cu bună știință asupra unui minor, iar la lit.b) alin.(3) – în cazul săvârșirii aceluiași infracțiuni, când victima are sub 14 ani, este stabilită pedeapsa cu închisoarea de la 10 la 20 ani; în cazul art.174 și 175 („Acțiuni perverse”) CP RM este fixată pedeapsa cu închisoarea de la 3 la 7 ani, iar în norma specificată la art.175¹ CP RM („Acostarea copiilor în scopuri sexuale”) este stabilită pedeapsa cu închisoarea de la 1 la 5 ani. De remarcat este că infracțiunile prevăzute la art.174-175¹ CP RM nu implică nicio modalitate de constrângere caracteristică infracțiunilor specificate la art.171-173 CP RM. În contrast, în ipoteza în care minorul este determinat la realizarea unui raport sexual ori a unei alte acțiuni cu caracter sexual prin intermediul acțiunilor specificate la art.173 CP RM, fapta este pedepsită cu amendă în mărime de la 300 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 140 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 3 ani. Bineînțeles, în acest caz, poate fi reținută agravanta specificată la lit.e) alin.(1) art.77 CP RM, dacă făptuitorul a cunoscut că victima este minor. Totuși, potrivit alin.(3) art.78 CP RM, maximul pedepsei aplicabile pentru fapta săvârșită va fi închisoarea de 3 ani. Tocmai de aceea, considerăm că în aceste ipoteze suntem în prezența unui tratament sancționator neproportional gradului de pericol social al faptei în raport cu alte fapte din aceeași categorie.

Este evidentă omisiunea legiuitorului autohton de a diferenția răspunderea penală în ipoteza în care hărțuirea sexuală se săvârșește asupra unui minor, or în cazul altor infracțiuni de aceeași factură organul legislativ a recunoscut un pericol social mai pronunțat al respectivelor fapte infracționale. În context, este elocventă aserțiunea expusă de S.Copețchi: „Statutul juridico-penal al minorului se

caracterizează prin prezența dreptului la o protecție înaltă a intereselor și prin obligația statului de a-l recunoaște ca victimă cu statut special” [6, p.71].

Pe cale de consecință, venim cu recomandarea *de lege ferenda* de a gradua răspunderea penală, în sensul agravării, în ipoteza săvârșirii hărțuirii sexuale asupra unui minor. În mod concret, propunem inserarea unui nou alineat la art.173 CP RM: alin.(2), cu circumstanța agravantă „săvârșită cu bună știință asupra unui minor”. Recomandăm ca în sancțiunea alineatului proiectat să fie prevăzută pedeapsa cu închisoare de la 3 la 7 ani.

De remarcat că în plan internațional, există modele legislative care prevăd agravarea răspunderii penale în normele de incriminare a infracțiunii analizate, dacă hărțuirea sexuală este săvârșită asupra unui minor. Cu titlu de exemple relevăm alin.(3)-2 art.222-33 CP al Franței [7] „în privința unui minor sub 15 ani”, alin.(3) art.184 CP al Spaniei [8] „vulnerabilitatea victimei condiționată de vârstă, starea de boală...”, alin.(2) art.108/a CP al Albaniei [9] „împotriva copiilor”. Notăm că o astfel de circumstanță agravantă este specificată la lit.b) alin.(2) art.171 și la lit.b) alin.(2) art.172 CP RM tocmai pentru că legiuitorul recunoaște gradul de pericol mai ridicat al acestor infracțiuni atunci când sunt săvârșite în privința unui minor.

Referințe:

1. BRÎNZA, S. Comentariul unor prevederi ale Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție, nr.17 din 07.11.2005 „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală”: infracțiunile prevăzute la art.173-175 CP RM. În: *Revista Națională de Drept*. 2010, nr.2, p.2-11.
2. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală”, nr.17 din 07.11.2005. [Accesat 06.05.2016] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=17.
3. КРУГЛИКОВ, Л.Л. *Преступления против личности: Текст лекций*. Ярославль: Ярославский государственный университет им. П.Г. Демидова, 1998. 119 с.
4. STATI, V. Despre practica aplicării răspunderii pentru infracțiunile privind viața sexuală. Considerente de ordin teoretic și practic. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr.8, p.16-22.
5. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii”, nr.39 din

- 22.11.2004. [Accesat 06.05.2016] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=41.
6. COPEȚCHI, S. *Răspunderea penală pentru atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale*. Chișinău: Foxtrot, 2014. 346 p.
 7. Le Code pénal français. [Accesat 06.05.2016] Disponibil: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT 000006070719/>.
 8. Código penal español. [Accesat 06.05.2016] Disponibil: http://www.boe.es/legislacion/codigos/abrir_pdf.php?fich=038_Codigo_Penal_y_legislacion_complementaria.pdf/.
 9. Criminal Code of Albania. [Accesat 06.05.2016] Disponibil: http://www.legislationline.org/download/action/download/id/164/file/Albania_CC_am2013_en.pdf/.

FLIRT, SEDUCȚIE SAU HĂRȚUIRE SEXUALĂ?

Mihaela BOTNARENCO

Experiența legislativă a unor state europene a îndemnat legiuitorul moldovean să modifice conținutul art.173 CP RM (prin *Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative*, nr.167 din 09.07.2010 [1]), astfel încât ceea ce anterior era denumit „constrângerea la acțiuni cu caracter sexual” a devenit „hărțuirea sexuală”, evident cu unele ajustări și completări.

Ca rezultat, constatăm că, pe de o parte, conținutul acestei norme este neinteligibil și suscită o serie de neclarități, pe de altă parte, un șir de întrebări au la bază viziunea sceptică a societății cu privire la oportunitatea incriminării acestei fapte. Unul dintre motivele care pun la îndoială necesitatea penalizării hărțuirii sexuale constă în confuzia care se admite între hărțuirea sexuală – ca faptă socialmente periculoasă incriminată de Codul penal, și hărțuirea sexuală – într-o abordare care contravine moralității. Iată de ce, cel mai frecvent, bărbații (mai rar și femeile) formulează întrebări de genul: „Care este rațiunea incriminării hărțuirii sexuale? Ar trebui să-mi fie frică că orice privire tendențioasă sau orice glumă cu conotație sexuală atrage răspunderea penală?”

Dificultatea delimitării hărțuirii sexuale de unele conduite de seducție, curtare, flirt (chiar și nepotrivite sau impudice) poate să apară mai ales atunci când făptuitorul subestimează caracterul acțiunilor sale, sau victima supraevaluează conduita făptuitorului. Cu

drept cuvânt, se arată în doctrină că „atunci când făptuitorul nu apreciază pe deplin situația așa cum este percepută de către victimă poate fi surprins sau confuz de reacția aparent exagerată a victimei și interpretarea greșită a acesteia” [2, p.48]. Într-adevăr, hărțuirea sexuală este o formă insidioasă de manifestare a infraționalității. Iată de ce este important a trasa o linie clară de demarcație între ceea ce se numește hărțuire sexuală și ceea ce stă în afara acestui concept.

În acest context, este justă afirmația expusă de autorii spanioli C.Sanchez de Lara și E.Chicano Javega [3, p.37], potrivit căreia noțiunea de *hărțuire sexuală* în legea penală este mai restrictivă decât conceptul generalizat al acestei fapte recunoscut de societate. Într-adevăr, conceptul social al hărțuirii sexuale (care pretinde să raporteze la această faptă orice conduită cu caracter sexual: glumă, privire insistentă, solicitare a unor acțiuni cu caracter sexual etc., nedorite de către destinatar la noțiunea de hărțuire sexuală) este diferit de conceptul juridico-penal al acestei fapte. Pe această cale, este binevenită următoarea notă de clarificare: „Hărțuirea sexuală este ilegală atunci când constituie o violare a postulatului dogmatic al libertății sexuale (sau al inviolabilității sexuale – *n.a.*), nefiind suficient să fie privită ca o meschină „ofensă morală”, chiar dacă în cadrul relațiilor sociale, limitele de legalitate și moralitate sunt foarte rarefiate” [4].

În sensul legii penale naționale, nu orice comportament amoral cu tentă sexuală este hărțuire sexuală. În orice caz, un flirt, un act de seducție, un avans sexual nu pot fi considerate *a priori* hărțuire sexuală. Deși, trebuie să admitem că flirtul sau actele de seducție sunt acte potențiale a se transforma în hărțuire sexuală, în condițiile în care una dintre persoane nu mai dorește să fie implicată în respectiva relație sau nu dorește să meargă dincolo de flirt, iar făptuitorul recurge la constrângerea psihică pentru a-i „schimba” voința. În orice caz, în lipsa constrângerii psihice (alta decât cea specificată la art.171 și 172 CP RM), chiar dacă comportamentul unei persoane de manifestare a seducției sau de pretindere a unor acțiuni cu caracter sexual este lipsit de tact sau este impertinent, nu poate fi calificat în temeiul art.173 CP RM.

În acest plan, este semnificativă precizarea expusă de V.Dobrinioiu, potrivit căreia „în principiu manifestările de apreciere pornite dintr-un sentiment de admirație, glumele tradiționale între colegii de birou sau de muncă, răspunsurile la unele observații provocatoare, incitante, străngerile de cot, îmbrățișările ocazionale, izolate, orice manifestări

care nu cuprind elemente de constrângere a voinței victimei sau șicanare a acesteia nu vor putea fi reținute ca manifestări infracționale, neexistând elementul subiectiv corespunzător [5, p.223]. Este relevantă și aserțiunea lui M.Udroiu: „Nu se poate reține comiterea infracțiunii de hărțuire sexuală, dacă actele făptuitorului se cantonează exclusiv în sfera unor simple acte amoroase, de seducție (de pildă, prin oferirea de flori, prin realizarea unor declarații de dragoste etc.)” [6, p.179].

În realitate este dificil a delimita acțiunea principală a faptei prejudiciabile prevăzută la art.173 CP RM* de unele comportamente de seducție, flirt, cochetare. Reiterăm însă că deși eventual fixarea cu privirea a unei părți de corp a persoanei, demonstrarea unor semne obscene cu ajutorul mâinilor, gesturi de mimare, precum imitarea copulației, pot prezenta exemple elocvente de comportament caracteristic acțiunii principale a hărțuirii sexuale (în astfel de exemple: comportament nonverbal – *n.a.*), în absența acțiunii adiacente a faptei prejudiciabile prevăzută la art.173 CP RM, nu vom fi în prezența hărțuirii sexuale. Amenințarea, constrângerea, șantajul în ipoteza faptei examinate se realizează pentru a fortifica avansul cu caracter sexual care rezultă din acțiunea principală a faptei prejudiciabile; incidența a cel puțin uneia dintre modalitățile acțiunii adiacente a faptei prejudiciabile de hărțuire sexuală este o condiție *sine qua non* pentru calificarea faptei în corespundere cu art.173 CP RM.

Poate fi mai anevoios de demarcat hărțuirea sexuală de unele conduite de seducție, flirt, curtare și atunci când modalitatea acțiunii adiacente a faptei prejudiciabile prevăzută la art.173 CP RM se manifestă sub formă de constrângere, adică prin profitarea făptuitorului de starea de dependență a victimei. În acest caz, comportamentul făptuitorului poate fi voalat de raportul de dependență existent. Drept urmare, este esențial să se urmărească nu doar atitudinea psihică sau conduita făptuitorului, dar și atitudinea psihică și conduita victimei.

Vom fi în prezența hărțuirii sexuale, dacă din comportamentul infracțional al făptuitorului rezultă, explicit sau implicit, scopul de a determina victima la raporturi sexuale ori la alte acțiuni cu caracter sexual nedorite. Concomitent, solicitările cu tentă sexuală în ipoteza

*Adică, manifestarea unui comportament fizic, verbal sau nonverbal care lezează demnitatea persoanei ori care creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare sau insultătoare în scopul de a determina o persoană la raporturi sexuale ori la alte acțiuni cu caracter sexual.

faptei examinate sunt absolut indezirabile pentru victimă. Dimpotrivă, în cazul comportamentului de seducție, propunerile cu semnificație sexuală se înfățișează ca fiind complementare. În prezența hărțuirii sexuale, victima se simte rău, stigmatizată, umilită, îi este redusă stima de sine, se simte fără putere în fața făptuitorului. *Per a contrario*, în cazul flirtului sau seducției, victima trăiește sentimente pozitive, este flatată, încrezută în propria persoană; în acest caz, ambele părți dețin situația sub control. De cele mai multe ori, flirtul (sau alte acte de seducție, curtare) este mutual, în contrast hărțuirea sexuală de fiecare dată se manifestă unilateral și abuziv.

Este important de reținut că profitarea de starea de dependență a victimei, în sensul art.173 CP RM, nu trebuie doar să-i provoace jenă sau disconfort victimei – aceste efecte corespund cu acțiunea principală a faptei. În cazul modalității acțiunii adiacente sub formă de constrângere, trebuie să existe o astfel de influențare în privința victimei, susceptibilă să-i provoace o temere în privința posibilității survenirii reale a unor consecințe nefaste. Sau trebuie să existe cel puțin convingerea că unica soluție de a înceta acțiunile insuportabile ale făptuitorului este să-i cedeze.

În altă ordine de idei, se impune întrebarea, dacă propunerea de privilegii victimei în schimbul unui raport sexual ori a unei alte acțiuni cu caracter sexual se încadrează în temeiul art.173 CP RM?

În literatura rusă, se arată că realizarea unor raporturi sexuale ca rezultat al promisiunii făptuitorului de a recompensa victima (avansarea în funcție, bani, asigurarea cu locuință) se încadrează în acte de prostituție, și nu în temeiul art.133 CP FR („Constrângerea la acțiuni cu caracter sexual”). Aceeași autori susțin că situația este calitativ diferită în cazul hărțuirii sexuale [7, p.559]. Probabil, autorii se referă la șantajul sexual (*quid pro quo*, sau „ceva pentru ceva”), așa cum este reglementat în SUA**.

Din dispoziția art.173 CP RM se desprinde clar că hărțuirea sexuală nu presupune un schimb de „privilegii” dintre făptuitor și victimă. În situația în care victima acceptă condițiile înaintate de subiectul

** Șantajul sexual presupune supunerea victimei la unele avansuri sexuale nedorite, cereri privind favoruri sexuale și alte genuri de conduită verbală sau fizică de natură sexuală; fiind, explicit sau implicit, obligatorii pentru obținerea sau menținerea unor avantaje la locul de muncă.

infrațiunii pentru a obține anumite avantaje, nu putem raporta acest caz la constrângere. Pe această cale este relevantă o maximă latină: *volenti non fit injuria*. Or, în atare caz nu se atentează, în plan subsidiar, la libertatea psihică a persoanei.

În contextul celor enunțate *supra*, nu putem să nu fim de acord cu alegația, potrivit căreia „de multe ori intenția (indiferent de natura ei) nu este clară, neînțelegerile au deci șansa să apară din ambele direcții. Un act care în sinea lui era prietenos poate să fie exagerat, poate fi scos din context și considerat a fi un act de hărțuire. Există tășuri de ambele părți” [8, p.30]. De aceea, în cazul în care există incertitudine legată de aprecierea intenției făptuitorului, trebuie abordată în folosul acestuia (în acord cu principiul *in dubio pro reo*).

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.155-158.
2. GORDON, ANNE K., COHEN, MELISSA A., GRUER, EYAL, ROGELBERG, STEVEN. Innocent Flirting or Sexual harassment? Perceptions of Ambiguous Work-Place Situations. In: *Representative Research in Social Psychology*, 2005, vol. 28, p.47-58.
3. SANCHEZ DE LARA, C., CHICANO JAVEGA, E. *Del acoso sexual. Aspectos penales*. Cizur Menor (Spain): Aranzadi, 2010. 409 p.
4. PAMPLONA FILHO, R. *Assédio Sexual: questões conceituais*. [Accesat 06.05.2016] Disponibil: <http://egov.ufsc.br/portal/sites/default/files/anexos/31041-33968-1-PB.pdf>.
5. DOBRINOIU, V. ș.a. *Noul Cod penal comentat. Partea specială*. București: Universul Juridic, 2014. 1154 p.
6. UDROIU, M. *Drept penal. Partea specială. Noul Cod penal*. București: C.H. Beck, 2015. 490 p.
7. Полный курс уголовного права. В 5-ти томах. Том 2. Под ред. КОРОБЕЕВА, А.И.. *Том II: Преступления против личности*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2008. 682 с.
8. NEACȘIU, C.M. La limita dintre atracție și hărțuire sexuală. În: *Revista Transilvană de Științe ale Comunicării*, 2009, nr.8, p.27-34.

PEDEPSELE CE POT FI APLICATE PERSOANELOR JURIDICE – SUBIECT AL INFRAȚIUNII

Stela BOTNARU, Iulia BURAVCENCO

Persoana juridică în calitate de subiect al infracțiunii este o tematică contradictorie permanentă atât în teoria, cât și în practica judiciară, motiv pentru care propunem o analiză multiplă a fenomenului comiterii unei infracțiuni de către un subiect nefizic și eficiența aplicării pedepsei în aceste cazuri. Potrivit Codului penal al Republicii Moldova, persoanei juridice, cu excepția autorității publice, în cazul comiterii unei infracțiuni i se pot aplica următoarele categorii de pedepse, și anume: amenda, privarea unei persoane juridice de dreptul de a exercita o anumită activitate și lichidarea [1]. **Amenda** reprezintă o pedeapsă pecuniară care poate fi aplicată persoanei juridice pentru comiterea infracțiunilor. Alin. (4) art.64 Cod penal stipulează – mărimea amenzii pentru persoanele juridice se stabilește în limitele de la 500 la 20.000 unități convenționale, în funcție de caracterul și gravitatea infracțiunii săvârșite, de mărimea daunei cauzate, luându-se în considerare situația economico-financiară a persoanei juridice. Legea penală prevede că instanța de judecată la stabilirea pedepsei trebuie să ia în considerație și situația economico-financiară a persoanei juridice, dar limita maximă rămâne aceeași pentru o anumită infracțiune, indiferent de situația economico-financiară a acesteia – lucru care poate influența considerabil eficacitatea aplicării acestei pedepse. La fel, alin. (4) art.64 Cod penal prevede „în caz de eschivare cu reavoință a persoanei juridice de la achitarea amenzii fixate, instanța de judecată poate să înlocuiască suma neachitată a amenzii cu urmărirea patrimoniului”. Realitatea însă denotă faptul că – persoanele juridice fie nu au în genere patrimoniu, mai ales cele care au intenția de a comite infracțiuni, fie patrimoniul lor este deseori gajat, majoritatea patrimoniului fiind în leasing, credit etc.

O altă pedeapsă, potrivit art. 73 Cod penal, este **privarea unei persoane juridice de dreptul de a exercita o anumită activitate**, care poate fi aplicată atât ca pedeapsă principală, cât și complementară. Privarea unei persoane juridice de dreptul de a exercita o anumită activitate constă în stabilirea interdicției de a încheia anumite tranzacții, de a emite acțiuni sau alte titluri de valoare, de a primi subvenții, înlesniri și alte avantaje de la stat sau de a exercita alte

activități. Considerăm această normă una abuzivă, pe motiv că statul își rezervă practic drepturi nelimitate de intervenție în activitatea persoanei juridice. În același timp, nu este rațională nici stabilirea interdicției pe un anumit termen. Dacă persoana juridică practică o activitate fără respectarea anumitor norme/standarde, atunci ea este trasă la răspundere pentru aceasta, și este clar că nu poate practica această activitate în afara legii. În cazul în care după tragerea la răspundere persoana își reglează activitatea, astfel încât să corespundă tuturor normelor legale, nu este clar de ce și în ce bază poate fi limitată în practicarea unei anumite activități. Făcând o analiză, observăm că sancțiunea dată conține, de fapt, două pedepse diferite. În realitate, primirea de subvenții, înlesniri și alte avantaje de la stat nu constituie o activitate a persoanei juridice. Exercițarea unei activități este o inițiativă a persoanei juridice, un gen concret de activitate care poate fi prevăzut în actele de constituire a entității colective, pe când subvențiile și înlesnirile sunt niște acte ale statului, care pot însoți această activitate, pe baza anumitor acte normative. Activitatea persoanei juridice, care eventual poate fi interzisă, și subvențiile, înlesnirile sau avantajele acordate de stat constituie obiectul voinței diferiților subiecți de drept, ce se află pe poziții opuse în relațiile juridice și, respectiv, sunt de natură diferită. Pe baza celor expuse, ar fi rezonabil să divizăm această pedeapsă în două pedepse aparte [2, p.450]. Art.73 alin.(2) Cod penal prevede că privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate poate fi limitată la un anumit teritoriu sau la o anumită perioadă a anului și se stabilește pe un termen de până la 5 ani sau pe un termen nelimitat.

În accepțiunea noastră, această prevedere este foarte largă, nefiind stabilite oarecare limite sau condiții, referitor la faptul care sunt activitățile ce pot fi limitate în timp și care este teritoriul respectiv, și de ce anume pe o astfel de perioadă. O ultimă categorie de pedeapsă care poate fi aplicată persoanelor juridice este *lichidarea*, prevăzută de art.74 Cod penal, care indică faptul că lichidarea persoanei juridice constă în dizolvarea acesteia, cu survenirea consecințelor prevăzute de legislația civilă. De asemenea, alin.(2) al aceluiași articol prevede că lichidarea persoanei juridice se stabilește în cazul în care instanța de judecată constată că gravitatea infracțiunii săvârșite face imposibilă păstrarea unei atare persoane juridice și prelungirea activității sale. În

literatura de specialitate, este expusă părerea care se referă la sintagma „lichidarea persoanei juridice”, și anume – că aceasta ar trebui să fie înlocuită cu sintagma „dizolvarea persoanei juridice”, deoarece tocmai aceasta din urmă, conform Codului civil, deschide procedura de lichidare, în cadrul căreia sunt satisfăcute cerințele patrimoniale ale creditorilor, se încasează amenzile, inclusiv cele impuse în calitate de pedeapsă penală, se împart între fondatori bunurile ce rămân. După încheierea procedurilor ce urmează dizolvarea, are loc lichidarea persoanei juridice, fapt care se soldează cu radierea ei din registrul în care se înregistrează acești subiecți de drept [3, p.451].

Cu toate că literatura de specialitate face o paralelă între *lichidarea persoanei juridice* și *pedeapsa cu moartea în cazul persoanei fizice*, aceste două situații nu sunt identice. Dacă persoana fizică comite o infracțiune excepțional de gravă și este condamnată la pedeapsă capitală, atunci scopul este clar, societatea exclude posibilitatea repetării unei astfel de infracțiuni din partea condamnatului. În cazul lichidării, se exclude posibilitatea comiterii unor acte ilegale de persoana juridică respectivă, și dacă admitem că nu este trasă la răspundere penală persoana fizică responsabilă, atunci drept consecință am pedepsit o formă juridică, o ficțiune și adevăratul vinovat este scutit de răspundere [4, p.56]. Pe de altă parte, există situații când infracțiunea este comisă de persoane împuternicite cu funcții de conducere din cadrul organizației, persoana juridică fiind trasă la răspundere penală, acesteia i se aplică pedeapsa în formă de privare de dreptul de a exercita o anumită activitate sau lichidarea. Această pedeapsă se aplică organizației în ansamblu, și consecințele faptelor prejudiciabile ale persoanelor împuternicite cu funcție de conducere din cadrul acestei persoane juridice se aplică întregului personal. Dacă se respectă, în acest caz, principiul caracterului personal există o altă dilemă pe lângă analiza teoretico-practică a eficienței aplicării acestor pedepse. Tragerea la răspundere penală afectează întreaga persoană juridică, consecințele faptelor unor persoane sunt suportate de către toți membrii organizației. Aceasta ar putea fi situația când unei persoane juridice i s-ar aplica lichidarea acesteia ca pedeapsă penală, iar toți angajații ar fi trebuit să fie concediați. Tocmai, din acest considerent, vinovăția și legătura causală trebuie dovedite în raport cu fiecare angajat, iar lipsa

vinovăției a unei singure persoane ar condiționa imposibilitatea tragerii la răspundere penală a persoanei juridice în întregime.

În concluzie, opinăm că este indiscutabil faptul că persoanele trebuie să răspundă pentru faptele comise, inclusiv cele juridice, nici măcar nu se discută dacă este oportun sau nu prezența în calitate de subiect al infracțiunii a persoanei juridice, se încearcă a fi analizate pedepsele care pot fi aplicate persoanelor juridice și eficiența lor practică. O descriere mult mai amplă a cazurilor, condițiilor sau factorilor care ar putea influența aplicarea unei sau altei pedepse ar fi bine-venită, mai ales în ceea ce ține de privarea persoanei juridice de dreptul de a exercita o anumită activitate sau lichidarea. La fel, ar fi pertinentă și perfecționarea întregului sistem pentru eficientizarea și aplicarea acestor pedepse.

Referințe:

1. Codul penal al RM, adoptat prin Legea RM nr.985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al RM*, nr.128-129 din 13.09.2002, intrat în vigoare la 12.06.2003.
2. BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V., GRAMA, M. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Cartier, 2006.
3. *Ibidem*.
4. Лебедева, В.М. *Научно-практическое пособие по применению УК РФ*. Москва: Норма, 2005, с. 55.

INDIVIDUALIZAREA PEDEPSEI ÎN CAUZELE PRIVIND INFRAȚIUNILE DE CORUPȚIE: UNELE CONOTAȚII PRACTICE

*Liubovi BRÎNZA
Curtea de Apel Chișinău*

Centrul Național Anticorupție, cu suportul Curții Supreme de Justiție și împreună cu experții Proiectului MIAPAC și Misiunii EUHLPAM, a efectuat un studiu cu privire la practica judecării cauzelor referitor la infracțiunile de corupție, examinate în perioada 01.01.2010-30.06.2012 (198 de dosare penale).

Studiul relevă că dosarele penale de corupție puse pe rolul instanțelor de judecată, conform datelor din rechizitoriu, sunt cele de

trafic de influență (49%), corupere pasivă și primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației (16%). Mai puține sunt cazurile formelor de corupere activă și dare de mită (4,5%). S-a constatat că instanțele de fond au pronunțat sentințe de condamnare în 60% de cazuri, de încetare a procesului penal – în 31% și de achitare în 9% de cazuri.

Pronunțând sentințele de condamnare, instanțele de judecată: a) în fiecare al treilea caz examinat (27-29%) au dispus liberarea de răspundere penală și atragerea la răspundere contravențională în conformitate cu prevederile art.55 CP RM; b) în patru din cinci cazuri de corupție (81%), cauzele au fost examinate în procedura privind acordul de recunoaștere a vinovăției; 3) în fiecare al treilea caz (26-27%), instanțele, conducându-se de prevederile art.79 CP RM, au aplicat pedepse mai blânde, adică sub limita prevăzută de lege sau nu au aplicat pedepsele complementare obligatorii (de ex., privarea de dreptul de a ocupa o anumită funcție pe un termen de până la 5 ani); c) în fiecare al treilea caz (33-29%), instanțele au dispus suspendarea executării pedepsei în conformitate cu prevederile art.90 CP RM [1].

Drept reacție, în scopul aplicării corecte și uniforme de către instanțele judecătorești a principiului individualizării pedepsei în cauzele de corupție, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a elaborat *Recomandarea* „Cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale în cauzele de corupție”, nr.61 din 14.12.2013 [2].

În acest context, V.Stati, cu drept cuvânt, a menționat că: „nici Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție, nici Codul de procedură penală, niciun alt act legislativ nu stabilește posibilitatea adoptării de recomandări de către Curtea Supremă de Justiție. Din această perspectivă, nu este clar nici statutul, nici forța juridică a unor asemenea acte” [3, p.5].

Trecând peste această obiecție nelipsită de noimă, subliniem că, în esență, în *Recomandarea* nr.61 a Curții Supreme de Justiție se atenționează: 1) în cauzele de corupție, aplicarea unei pedepse mai blânde decât cea prevăzută de sancțiune în baza art.79 CP RM poate avea loc doar ca o excepție; 2) dacă sancțiunea normei penale prevede obligatoriu ca pedeapsă complementară privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, instanțele de judecată nu sunt în drept de a o înlătura cu trimitere la alin.(2) art.78 ori art.79 CP RM, fiindcă aceasta, ar încălca prevederile art.61 alin.(2) CP

RM; 3) în cauzele de corupție nu sunt aplicabile dispozițiile art.55 CP RM; 4) când cauzele de corupție se examinează în procedurile speciale prevăzute în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției (art.509 CPP RM) sau recunoașterea faptei săvârșite (art.364¹ CPP RM), faptul recunoașterii vinovăției, care atrage incidența procedurii simplificate, nu poate fi valorificat ca o circumstanță atenuantă judiciară prevăzută la lit.f) alin.(1) art.76 CP RM, deoarece ar însemna că aceleași situații de drept i se va acorda o dublă valență juridică; 5) lipsa antecedentelor penale, precum și faptul că inculpatul nu stă la evidență la narcolog ori psihiatru, nu pot fi considerate circumstanțe atenuante sau ca indici pozitivi ce caracterizează persoana; 6) circumstanțele atenuante, odată constatate în cauză și puse la baza stabilirii pedepsei principale, nu mai pot fi invocate ca motivare de aplicare a prevederilor art.90 CP RM – suspendarea executării condiționate a pedepsei aplicate.

În opinia noastră, suscită anumite rezerve concluzia nr.2. Așadar, raționând prin prisma alin.(1) art.79 CP RM, deducem că în ipoteza în care se constată circumstanțe(ă) excepționale(ă) ale cauzei, instanța de judecată poate aplica o pedeapsă sub limita minimă, prevăzută de legea penală pentru infracțiunea respectivă, sau una mai blândă, de altă categorie, ori poate să nu aplice pedeapsa complementară obligatorie. Este vorba despre un drept discreționar al instanței de judecată, și nu de o obligație. O astfel de tălmăcire se cuprinde și în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale”, nr.8 din 11.11.2013 [4]. Concomitent, accentuăm că *de lege lata* prevederile alin.(1) art.79 CP RM nu se aplică persoanelor adulte în cazul aplicării pedepsei detențiunii pe viață, în cazul recidivei de infracțiuni sau al săvârșirii de infracțiuni prevăzute la art.166¹ alin.(2)-(4) CP RM (alin.(2) art.79 CP RM). Așa stând lucrurile, nu este clar: de unde instanța supremă a tras concluzia că alin.(1) art.79 CP RM nu este aplicabil în cazul infracțiunilor de corupție? Or, legiuitorul nu a admis astfel de excepții. De aceea, nu are cum să se încalce scopul pedepsei penale (alin.(2) art.61 CP RM) în astfel de ipoteze. Mai mult, de ce Curtea Supremă de Justiție consideră că alin.(1) art.79 CP RM este operabil doar în partea vizând aplicarea unei pedepse mai blânde decât cea prevăzută de sancțiune în cauzele privind infracțiunile de

corupție? Se pare că lucrurile nu sunt abordate consecvent și prin aceasta se sfidează voința legiuitorului.

În același timp, sesizăm alături de alți autori că s-a aplicat art.55 CP RM (de către instanța de fond și cea de apel) în cauzele de corupție chiar și după adoptarea Recomandării enunțate mai sus [5]. Însă, în mod just instanța supremă a casat decizia instanței ierarhic inferioare și a statuat că: „în cazurile săvârșirii infracțiunilor de trafic de influență, se cauzează daune intereselor publice, afectează imaginea instituțiilor statale și a întregii societăți, daune nemateriale, care indiferent că persoana vinovată a fost condamnată, nu pot fi considerate ca total reparate” [6]. Această opinie poate fi extinsă prin extrapolare și în privința altor infracțiuni de corupție.

În contextul celor elucidate, opinăm că în cauzele privind infracțiunile de corupție, instanțele de judecată trebuie se ia în considerare la individualizarea pedepsei pe lângă prevederile consemnate la art.75 CP RM și următoarele aspecte: calitatea sau funcția făptuitorului; modalitatea de săvârșire a infracțiunii; parametrii valorici ai obiectului material; etc.

În consecință, practica judiciară neunitară în materia infracțiunilor de corupție are urmări dăunătoare atât față de justițiabili, cât și în modul de a se privi activitatea justiției; pedeapsa nu va mai fi convingătoare, dacă diferă de la judecător la judecător pentru absolut aceeași situație și, ca atare, nu va mai avea ca efect reeducarea persoanei vinovate și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni.

Referințe:

1. Studiu cu privire la practica judecării cauzelor referitor la infracțiunile de corupție: arhivate în instanțele de judecată în perioada 01.01.2010-30.06.2012. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: [http://cna.md/sites/default/files/studiu_privind_dosarele_de_coruptie_final_octombrie .pdf](http://cna.md/sites/default/files/studiu_privind_dosarele_de_coruptie_final_octombrie.pdf)
2. Recomandarea Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale în cauzele de corupție”, nr.61 din 14.12.2013. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=92
3. STATI, V. Poziția privind recomandarea Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea semnului calificativ al art.188 alin.(1) CP – tâlhăria însoțită de violența periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei agresate”, nr.51 din 20.06.2013. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr.8, p.2-9.

4. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale”, nr.8 din 11.11.2013. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=127
5. GRIBINCEA, V., CHIRTOACA, I., GUZUN, I. *Sanționarea în cauzele de corupție – cât de uniformă este practica judecătorească*. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: <http://crjm.org/wp-content/uploads/2015/12/CRJM-DA-Sanct-cazuri-coruptie-23.12.2015.pdf>
6. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 17.02.2015. Dosarul nr.1ra-82/2015. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: <http://jurisprudenta.csj.md>

ESTE OARE POSIBILĂ RECURGEREA LA ÎNȘELĂCIUNE SAU LA ABUZ DE ÎNCREDERE ÎN IPOTEZA SĂVÂRȘIRII SUSTRAGERII DESCHISE?

*Liubovi BRÎNZA
Curtea de Apel Chișinău*

În prezentul articol, ne propunem să găsim răspuns la următoarea întrebare: este oare posibilă recurgerea la înșelăciune sau la abuz de încredere în ipoteza săvârșirii sustragerii deschise? Ne îndreptăm demersul în această direcție, deoarece în practica judiciară nu există o părere uniformă.

Pentru început, reținem că prin „înșelăciune” se înțelege după caz: 1) dezinformarea conștientă a victimei, care constă în prezentarea vădit falsă a realității (înșelăciunea activă); 2) trecerea sub tăcere a realității, când sunt ascunse faptele și circumstanțele care trebuie comunicate în cazul săvârșirii cu bună-credință și în conformitate cu legea tranzacției patrimoniale (înșelăciunea pasivă) [1, p.908].

Iar prin „abuz de încredere” se are în vedere exploatarea de către făptuitor a raporturilor de încredere care s-au stabilit între el și victimă. De regulă, raporturile de încredere decurg din încheierea unor convenții de drept civil (mandat, depozit, asigurare, comision, administrare fiduciară etc.) sau din alte fapte juridice. În alte cazuri, aceste raporturi se creează pe fondul atitudinii de colegialitate, prietenie, afecțiune între făptuitor și victimă, atitudine care, de multe ori, este artificial creată și susținută, timp îndelungat, prin eforturile făptuitorului [1, p.911].

Accentuăm că în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de „jaf”, nu figurează în mod expres semnul calificativ „înșelăciune” sau „abuz de încredere”. În contrast, astfel de semne calificative sunt reflectate, printre altele, în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de escrocherie. Probabil, din aceste considerente, cei abilitați cu aplicarea legii penale aplică „orbește” una dintre prevederile art.190 CP RM de fiecare dată când se recurge la înșelăciune sau la abuz de încredere pentru realizarea unei sustrageri.

În acest context, este de remarcat că, în mod simptomatic, se atestă recurgerea la înșelăciune sau la abuz de încredere în cazul sustragerilor telefoanelor mobile (pe stradă sau în alte locuri publice). Astfel, făptuitorii, sub diferite pretexte (că vor să facă unele sunete, să asculte muzică, să facă fotografii, să acceseze pagini web, să instaleze aplicații, să-l pună la încărcat etc.) iau telefonul mobil de la victimă. Se îndepărtează la o anumită distanță de victimă, simulând efectuarea acțiunilor invocate ca pretext, după care se retrag de la locul comiterii faptei. Desigur, împreună cu telefonul mobil [1, p. 894; 2, p. 163].

Într-o primă orientare jurisprudențială, astfel de fapte au fost calificate în baza uneia dintre prevederile art.187 CP RM [4, 5 etc.].

Dimpotrivă, într-un număr impunător de cazuri, situațiilor descrise li s-a dat apreciere juridică prin prisma uneia dintre prevederile art.190 CP RM [3, 6, 7 etc.].

În ce ne privește, alegem să aderăm la prima opinie. În așa mod, considerăm că în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de jaf, făptuitorul poate să facă uz de manopere frauduloase sau să recurgă la exploatarea raporturilor de încredere.

Dezvoltând ideea, notăm: în cazul art.187 CP RM, înșelăciunea și abuzul de încredere se reduc la o simplă facilitare a accesului la bunul victimei. Obținând temporar bunul, făptuitorul trebuie să mai facă ceva, și anume: să plece cu bunul. Așadar, sustragerea se realizează sub „ochii victimei”. Aceasta din urmă conștientizând la moment că bunul i-a fost sustras deschis. În acest fâgaș, precizăm că prejudiciul nu provine dintr-un act de dispoziție al victimei, ci din acțiunea ilicită a făptuitorului de a lua bunul altuia aflat în mod precar în mâna sa.

Astfel, deducem că remiterea telefonului mobil făptuitorului pentru efectuarea unor sunete, să asculte muzică, să facă fotografii, să acceseze pagini web, să instaleze aplicații, să-l pună la încărcat etc. nu

reprezintă în accepțiunea legiuitorului o dobândire a dreptului de proprietate, ci se înscriu în rândul unor funcții cu caracter pur tehnic. Or, victima transmite făptuitorului pentru scurt timp, în posesiune temporară, bunurile sale. Și doar pentru exercitarea acelor funcții, nu mai mult de atât. Totodată, victima are convingerea că bunurile îi vor fi retrocedate în scurt timp. Victima înțelege că-i transmite făptuitorului bunurile nu în stăpânirea lui definitivă, acesta neavând dreptul să le ia în stăpânirea sa definitivă. În opoziție, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.190 CP RM, în percepția victimei, făptuitorul este îndrituit să ia bunurile în stăpânirea sa definitivă. Deci, bunurile sunt transmise către făptuitor pentru exercitarea atributelor dreptului de proprietate: dreptul de posesiune, dreptul de folosință și dreptul de dispoziție [1, p.894; 2, p.163].

În acest sens, pe bună dreptate, în literatura de specialitate se menționează că: „nu este exclus ca, pentru a facilita accesul la bunurile victimei, să fie aplicată înșelăciunea. În astfel de cazuri, dacă în procesul luării bunurilor caracterul infracțional al celor comise este conștientizat de victimă (însă făptuitorul continuă realizarea sustragerii), acțiunea se va califica în baza uneia dintre prevederile de la art.187 CP RM” [1, p.894].

În comparație cu marea majoritate a acelor abilitați cu aplicarea legii penale din țara noastră, această nuanțare a fost înțeleasă corect în pct.17 al Hotărârii Plenului Judecătorei Supreme a Federației Ruse „Cu privire la practica judiciară în cauzele referitoare la escrocherie și delapidarea averii străine”, nr.51 din 27.12.2007, specificându-se, *inter alia*, că „fapta se califică drept jaf atunci când făptuitorul cere telefonul mobil pentru a-l folosi temporar, după care părăsește locul comiterii faptei”. Această explicație poate fi extinsă cu ușurință și în privința altor bunuri mobile.

Pe de altă parte, din punct de vedere juridic, înșelăciunea și abuzul de încredere în sensul infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de escrocherie sunt acțiuni adiacente (ajutătoare) și subzistă alături de acțiunea principală (dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane). Având un rol ajutător, înșelăciunea și abuzul de încredere pot presupune o activitate mai complexă, cu un efect mai extins în timp, de natură a crea impresia că actul în care este implicată victima este un act legal, onest. Astfel, datorită înșelăciunii sau abuzului de încredere,

bunul este scos din patrimoniul lezat și trecut în stăpânirea (definitivă) de fapt a făptuitorului, care este în măsură să efectueze orice fel de acte materiale cu bunul. În asemenea cazuri, făptuitorul se comportă față de bunul ce i-a fost încredințat ca un veritabil proprietar, firește în mod abuziv, privând persoana – fizică sau juridică – ce i-a încredințat bunul de drepturile pe care le avea asupra acestuia și provocându-i, pe această cale, un prejudiciu (material). Iar ulterior, victima înțelege că a fost înșelată sau s-a abuzat de încrederea acesteia și bunul i-a fost sustras.

În definitiv, referitor la dilema abordată, oferim următorul răspuns: da, este posibilă recurgerea la înșelăciune sau la abuz de încredere în ipoteza săvârșirii sustragerii deschise.

Referințe:

1. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
2. BOTEZATU, I. *Răspunderea penală pentru escrocherie: Material didactico-științific*. Chișinău: CEP USM, 2010. 302 p.
3. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 22.01.2014. Dosarul nr.1ra-120/2014. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: www.csj.md
4. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 29.01.2014. Dosarul nr.1re-28/2014. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: www.csj.md
5. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04.06.2014. Dosarul nr.1ra-1016/2014. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: www.csj.md
6. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18.03.2015. Dosarul nr.1ra-335/15. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: www.csj.md
7. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07.10.2015. Dosarul nr.1ra-1062/15. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: www.csj.md
8. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации №51 от 27.12.2007 «О судебной практике по делам о мошенничестве, присвоении и растрате». В: *Бюллетень Верховного Суда Российской Федерации*, 2008, № 2.

VIAȚA FIINȚEI UMANE ȘI LIMITELE ÎN INTERIORUL CĂRORA ACEASTA SE BUCURĂ DE OCROTIRE PENALĂ

Dumitru BULIGA

În studiul de față, se elucidează *inter alia*, că viața ființei umane capătă o nouă abordare în științele medicale, iar drept urmare, sub aspect temporal, viața ființei umane începe până la naștere și încetează odată cu decesul. Astfel, devine actuală și oportună o nouă abordare juridică asupra limitelor, în interiorul căroră, viața umană urmează a fi ocrotită de legea penală. Pe cale de consecință, se relevă sintetizat cele mai importante aspecte privind viața ființei umane, limitele temporal-existențiale ale acesteia, apărarea juridico-penală a vieții ființei umane prin reglementările penale actuale ale Republicii Moldova, precum și oportunitatea apărării juridico-penale a vieții ființei umane nenăscute.

În literatura de specialitate, s-au conturat diverse opinii contradictorii, fiind făcute referiri la conținutul dreptului la viață al ființei umane nenăscute din diferite perspective. În ce ne privește, considerăm că un drept natural, ca dreptul la viață, este direct influențat de nivelul de dezvoltare a științelor naturii, care sunt științe exacte. Pornind de la această ipoteză, având în vedere că știința a vieții este biologia (care face parte din științele naturale), pledând pentru folosirea metodei științifice de cercetare, considerăm relevant a desprinde convingerile științifice privind dreptul la viață, anume din perspectivele embriologiei care este o ramură a biologiei.

Potrivit anatomiei, ontogeneza cuprinde toate diferențierile și transformările ce au loc cu o ființă de la etapa de contopire a ovulului cu spermatozoidul până la încetarea existenței sale. Ea este constituită din două perioade: *intrauterină* și *extrauterină* [1, p.38]. Se desprinde concluzia că existența ființei umane începe intrauterin. În continuare apare întrebarea, dacă această ființă umană a cărei existență este deocamdată doar intrauterină, este înzestrată cu viață umană sau este o simplă celulă umană în curs de dezvoltare ce parcurge intrauterin etapele: zigot – embrion – făt? La această întrebare, științele embriologice ne răspund cu certitudine.

Pornind de la faza fertilizării: proces în care are loc contopirea spermatozoidului (celula masculină) cu ovulul (celula feminină), se

atestă formarea zigotului uman, care deși este încă o celulă formată prin unirea a doi gameți, constituie faza primară a unui organism uman viu, distinct de celula masculină și feminină care l-a format [2, p. 88-90].

Zigotul uman este prima celulă a noului organism uman în curs de formare și dezvoltare. După prima săptămână zigotul printr-un proces continuu se transformă în embrion, care ajungând în săptămâna a 8-a de gestație având deja conturate organele umane, printr-un proces continuu se transformă în făt. Calitatea de făt este începând cu săptămâna a 8-a și până la naștere. În perioada fetală are loc creșterea organelor până la maturitatea gestațională a ființei umane. Creșterea și dezvoltarea intrauterină a ființei umane este doar prima etapă de dezvoltare a ființei umane, care fiind un proces continuu, urmează și după naștere, adică extrauterin, moment în care ființa umană face un salt de la perioada de gestație (vârsta de gestație) la cea cronologică.

În consecință, dacă embrionul ia naștere în momentul fuziunii spermatozoid-ovul, organismul uman este pe deplin prezent de la început, controlând și dirijând toate procesele de dezvoltare care au loc de-a lungul vieții. Acest punct de vedere referitor la embrion este obiectiv, se bazează pe metoda științifică unanim acceptată de diferențiere a diverselor tipuri de celule și este în conformitate cu dovezile faptice. El este complet independent de orice opinie specifică de natură etică, morală, politică sau religioasă cu privire la viața umană sau la embrionii umani. O examinare neutră a dovezilor faptice doar stabilește începutul unei vieți umane, acesta fiind situat într-un „moment de concepție” foarte bine determinat din punct de vedere științific, concluzie care indică fără echivoc faptul că **embrionii umani, începând din etapa de zigot, sunt într-adevăr entități individuale vii ale speciei umane – ființe umane** [3, p. 24-25].

Prin urmare, moartea și viața reprezintă stări diferite de existență ale materiei. Din punct de vedere fiziologic, viața este caracterizată prin: metabolism, iritabilitate și autoreproducere (noțiuni care includ și ereditatea). Pe plan fiziologic, moartea este considerată un proces, în care încetarea în timp a activității centrilor vitali este urmată de încetarea activității tisulare [4, p. 18].

În tanatologia medico-legală, s-a argumentat univoc că instalarea morții este un proces și nu un moment. Astfel, procesul morții se

desfășoară în mai multe faze care, din punct de vedere clinic și morfologic, se clasifică în: faza preagonală, faza agonală, moartea clinică, moartea cerebrală moartea biologică [5, p.32-33; 6, p.22-24].

Precum moartea este un proces, așa și viața este un proces care începe până la naștere. Generic, diferența constă în faptul că în cazul vieții, organismul uman este în evoluție (dezvoltare organică), pe când în cazul morții, organismul uman se află în involuție (degradare organică).

Protecția juridico-penală a vieții diferă de la un stat la altul. În unele state, viața produsului de concepție se bucură de ocrotire penală, iar în alte state (Republica Moldova etc.) este neglijată.

Potrivit Codului penal al RM, decesul produsului de concepție în evoluție (al embrionului sau al fătului), chiar dacă intenția făptuitorului este orientată nu spre vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății femeii gravide, ci spre uciderea produsului de concepție în evoluție (a embrionului sau a fătului), se consideră că este o infracțiune contra sănătății femeii gravide a cărei sarcină a fost întreruptă (art. 151 CP RM). Mai mult ca atât, provocarea ilegală a avortului (art. 159 CP RM) la fel este considerată ca fiind o infracțiune contra sănătății femeii, a cărei sarcină este întreruptă, dar nu o infracțiune contra vieții fătului a cărui evoluție este întreruptă. La art. 147 CP RM se incriminează fapta de pruncucidere, unica infracțiune contra vieții fătului (așa-numitul copil nou-născut), care poate fi săvârșită în timpul nașterii, din momentul apariției unei oarecare părți a corpului copilului în afara organismului matern [7, p. 77; 8, p. 214; 9, p. 319].

În rest, chiar dacă femeia însărcinată își ucide fătul până la declanșarea nașterii, chiar dacă intenția ei este orientată spre a lipsi de viață fătul, nu se consideră ca fiind o infracțiune contra vieții fătului și, în general, nu se consideră ca fiind o infracțiune nici contra sănătății femeii gravide, deoarece fapta de autolezare în asemenea condiții nu capătă relevanță penală, fiindcă lipsesc relațiile sociale asupra cărora s-ar atenta.

Observăm că viața intrauterină a ființei umane nu este apărută de legislația penală a Republicii Moldova, fiind astfel neglijate valori sociale fundamentale, care de foarte multe ori constituie obiectul de atentare asupra cărora făptuitorul manifestă intenție.

În conchidere, propunem ca apărarea vieții intrauterine a ființei umane să fie asigurată prin incriminări concrete în legislațiile penale

naționale a faptelor îndreptate spre lipsirea de viață a produselor de concepție (zigotul, embrionul și fătul), ținând cont în același timp de dreptul intangibil la viață al mamei (care are o viață certă ce nu poate fi pusă în pericol). Exemple de asemenea încriminări se regăsesc în legislația penală a Spaniei, Italiei etc. Viața ființei umane, deși intrauterină, trebuie protejată prin lege din momentul concepției, chiar dacă aceasta ar presupune modificarea în principiu a unei părți din sistemul normativ al statelor.

Referințe:

1. ȘTEFANEȚ, M. *Anatomia omului*. Vol. I. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Medicina, 2007, p. 38.
2. LUPU, V. *Genetică și embriologie*. Vaslui: Cutia Pandorei, 1996, p. 88-90.
3. Institutul Westchester pentru etică și persoana umană, CONDIC, M.L. *O perspectivă științifică. Când începe viața umană?*. SUA:2008, p.24-25. [Accesat 05.05.2016] Disponibil: <http://provitabucuresti.ro/docs/studii/cand.incepe.viata.umana.westchester.institute.pdf>
4. DRAGOMIRESCU, V. ș.a. *Medicină legală*. București: Teora, 1992, p. 18.
5. ASTĂRĂSTOAE, V., GRIGORIU, C., SCRIPCARU, C. *Ghid practic de medicină legală pentru juriști*. Iași: Contact internațional, 1993, p. 32-33.
6. BACIU, G. *Medicina legală*. Chișinău: Ruxanda, 1999, p. 22-24.
7. BRÎNZĂ, S. ș.a. *Drept penal. Partea specială*. Vol. II. Chișinău: Cartier juridic, 2005, p. 77.
8. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Drept penal. Partea specială*. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 214.
9. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 319.

VIAȚA PERSOANEI ÎN CONTEXTUL OBIECTULUI INFRAȚIUNII

Dumitru BULIGA

În acest articol, expunem succint cele mai relevante aspecte legate de viața persoanei în contextul obiectului infracțiunii. Unanim este admis că viața ființei umane ocupă primatul în ierarhia valorilor sociale, fapt pentru care aceasta trebuie să se bucure de o atenție specială și de o protecție juridico-penală efectivă.

În CP RM, **sunt infracțiuni al căror obiect de atentare cuprinde viața persoanei ca valoare socială unică** (art.145 alin.(1), art.146, 147 CP RM, viața persoanei – este unica valoare socială la care se atentează prin aceste infracțiuni etc.), **sunt infracțiuni al căror obiect de atentare cuprinde viața persoanei ca valoare socială principală** (art.145 alin.(2) lit.d) CP RM, viața persoanei – ca valoare socială principală, iar îndeplinirea normală a obligațiilor de serviciu sau obștești ale persoanelor investite cu o anumită autoritate sau responsabilitate ca parte componentă a ordinii de drept instituite – ca valoare socială secundară [1, p.181], art.145 alin.(2) lit. f) CP RM, viața persoanei – ca valoare socială principală, iar libertatea persoanei sau securitatea publică – ca valoare socială secundară etc.) și, respectiv, **sunt infracțiuni al căror obiect de atentare cuprinde viața persoanei ca valoare socială secundară** (art.151 alin. (4) CP RM, sănătatea persoanei – ca valoare socială principală, iar viața persoanei ca valoare socială secundară, art.159 alin. (2) lit. c) CP RM, sănătatea persoanei – ca valoare socială principală, iar viața persoanei – ca valoare socială secundară, art.135 lit. a) CP RM, existența și securitatea grupurilor naționale, etnice, rasiale sau religioase – ca valoare socială principală, iar viața persoanei – ca valoare socială secundară etc.).

Legiuitorul Republicii Moldova, prin Legea nr. 338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului, a făcut un salt îndrăzneț în a defini noțiunea de copil, prin nerespectarea Convenției cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 29 noiembrie 1989, deși această Convenție este obligatorie pentru statele-membre, fiind în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993, urmare a aderării Republica Moldova la Convenție prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 408-XII din 12.12.1990.

Potrivit art.1 din Convenție, **prin copil se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani** exceptând cazurile în care legea aplicabilă copilului stabilește limita majoratului sub această vârstă. Contrar acestei prevederi, în Legea RM nr. 338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului, la art. 1 alin. (2) se stipulează că **o persoană este considerată copil din momentul nașterii până la vârsta de 18 ani**. Iar drept urmare, la art. 4 alin. (1) din aceeași lege, este stipulat că **dreptul copilului la viață și la inviolabilitatea fizică și psihică este garantat**.

Observăm că prin Convenție, **copilul este o ființă umană care nu este legată temporal de nașterea acesteia și a cărei existență poate fi recunoscută și înainte de naștere**, pe când prin Legea RM nr.338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului, **copilul este o persoană din momentul nașterii acesteia, al cărei drept la viață este garantat din momentul nașterii și existența căreia este recunoscută din momentul nașterii**.

În consecință, având în vedere aspectele învederate *supra*, cu toate că Codul penal plasează pe primul loc apărarea juridică a valorilor general-umane – persoana, drepturile și libertățile omului și cetățeanului [2, p. 50], deducem că legea penală a Republicii Moldova, nu apără viața persoanei ca valoare socială înainte de naștere și nu apără dreptul la viață ca element al relațiilor sociale cu privire la viața persoanei înainte de naștere. Deși dreptul la viață este cel mai natural drept al omului, fiind consacrat chiar de primele declarații la nivel internațional [3, p.111], cu toate că dreptul inerent ființei umane este dreptul la viață care este protejat de majoritatea legislațiilor internaționale, europene și naționale [4, p.19], totuși dreptul la viață nu este suficient asigurat, din moment ce nu este garantat și respectat un echilibru viabil în ierarhia valorilor sociale apărate de legea penală.

Limitele dreptului la viață al copilului nenăscut și, spre exemplu, limitele dreptului la viață al mamei (femeia gravidă), trebuie să pornească de la particularitățile biologice ale acestora. Din acest punct de vedere, viața intrauterină deși este, nu există certitudinea continuării acesteia și extrauterin după naștere, iar mai mult ca atât, ea până la o anumită vârstă de gestație a copilului nenăscut poate fi chiar dependentă de existența în continuare a vieții mamei (femeii gravide).

Deci trebuie delimitate valoric viața mamei (femeii gravide) care este una certă, de viața intrauterină a copilului nenăscut, a cărei continuitate extrauterină este incertă. Din asemenea perspective, apare convingerea că este posibilă garantarea concomitentă a dreptului la viață al femeii gravide și dreptul la viață al copilului nenăscut, prin apărarea juridico-penală a vieții acestor două entități umane. Însă dat fiind faptul că viața mamei (femeii gravide) este una certă și dreptul la viață al acesteia este unul intangibil, în cazul în care este pusă în pericol viața mamei (femeii gravide), viața intrauterină a copilului nenăscut trebuie apărată, însă, prin prisma riscului întemeiat, poate fi curmată ca excepție. Dar aceasta deloc nu înseamnă că curmarea vieții intrauterine a produsului de concepție trebuie justificată și în alte cazuri, cum ar fi indicațiile sociale pentru întreruperea voluntară a cursului sarcinii după 12 săptămâni și până la sfârșitul săptămânii a 21-a de sarcină, prevăzute de Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății al RM nr.647 din 21.09.2010, ori dreptul mamei (femeia gravidă) la autodeterminare asupra maternității ca drept la viața privată a acesteia etc., care, din punctul de vedere al ierarhiei valorilor sociale, se plasează sub viața ființei umane nenăscute ca valoare socială care trebuie ocrotită de lege.

În literatura de specialitate, se consideră că frontierele dreptului la viață înseamnă de fapt frontierele vieții însăși [5, p. 115]. Cu această părere putem fi de acord doar dacă se recunoaște prin reglementări juridice concrete că viața ființei umane începe de la concepție, deoarece dreptul la viață nu este doar un drept al ființei umane de a nu fi lipsită de viață, dar este *inter alia* și un drept de dobândire a vieții (specific este pentru ființa umană ce are o viață intrauterină și care are dreptul de a dobândi viața extrauterină). Am putea raporta aici dreptul la naștere ca un derivat din dreptul la viață, însă dreptul la naștere, după părerea noastră, este mai îngust decât dreptul de a dobândi viață extrauterină. Dreptul la viață fiind garantat prin reglementările internaționale, ca Declarația Universală a Drepturilor Omului [6], Pactul Internațional cu Privire la Drepturile Civil și Politice [7], Convenția Europeană a Drepturilor Omului [8] etc., ocupă primatul în ierarhia valorilor sociale. În ciuda acestei valorizări incontestabile, dreptul la viață rămâne incert, căci, deși textele internaționale enunță

dreptul la viață, ele nu definesc „viața”. Cu excepția CADO, care stipulează că dreptul la viață trebuie protejat „în general din momentul concepției”, textele internaționale vorbesc despre un drept care protejează ființa vie (născută), și nu ființa care urmează să se nască [9, p. 213].

În concluzie, având în vedere jurisprudența CtEDO și bazându-ne pe prevederile art.2 alin.(2) al CEDO, unde sunt exemplificate cazurile în care limitările aduse dreptului la viață sunt compatibile cu art.2 alin.(1) din CEDO, putem desprinde generic, că moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea art.2 alin.(1) din Convenție, în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță, pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale, pentru a efectua o arestare legală sau a împiedica evadarea unei persoane legal deținute, pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.

Referințe:

1. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 181.
2. BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V., GRAMA, M. *Drept penal. Partea generală*. Vol. I. Chișinău: Cartier, 2005, p. 50.
3. VLĂDOIU, N.M. *Protecția constituțională a vieții, integrității fizice și a integrității psihice. Studiu de doctrină și jurisprudență*. București: Hamangiu, 2006, p. 111.
4. MELNIC, V. Protecția minorului – victimă a infracțiunilor contra vieții, integrității corporale, sănătății și vieții sexuale în unele state europene. În: *Revista Patrulaterului Facultăților de Drept Iași – Chișinău – Bălți – Cahul. Dialogi Juridici*. Noiembrie 2007, nr. 1, p. 19.
5. VLĂDOIU, N.M., *Op. cit.*, p. 115.
6. Adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 septembrie 1948.
7. Adoptat de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966.
8. Adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950 de Guvernele semnatare, membre ale Consiliului Europei.
9. SUDRE, F. *Droit européen et international des droits de l'homme*. Paris: Presses Universitaires de France, 1989. Traducere. Iași: Polirom, 2006, p.213.

CALITĂȚILE ȘI PARTICULARITĂȚILE CAUZALITĂȚII, ALE LEGĂTURII CAUZALE, ALE CAUZEI ȘI EFECTULUI

Igor CIOBANU, Narciza NEDELUCU

Categoriei cauzalității îi sunt specifice un șir de particularități. În unele surse din literatura de specialitate acestea sunt specificate ca fiind următoarele:

1) obiectivitatea; universalitatea; generalitatea; infinitatea; desfășurarea (decurgerea) în timp; desfășurarea (decurgerea) în spațiu; necesitatea; caracterul firesc (legitatea) [1, p.114; 2, p.105].

Alte surse doctrinare evidențiază următoarele semne:

1) capacitatea de a genera efectul; 2) obiectivitatea; 3) universalitatea; 4) continuitatea în timp și spațiu; 5) relativitatea; 6) legitatea [3, p.16-18; 4, p.161-162].

În *Dicționarul filosofic* se menționează că trăsăturile specifice legăturii cauzale sunt:

1) asimetria temporară (prezența unui interval de timp între cauză și efect); 2) inevitabilitatea; 3) caracterul unilateral, necesar și obligatoriu, al legăturii dintre cauză și efect; 4) caracterul generator al cauzei [5, p.246].

Trăsăturile și calitățile atribuite legăturii cauzale în literatura de specialitate, de obicei, nu coincid totalmente, respectiv și numărul trăsăturilor este unul diferit. Noțiunile „cauzalitate” și „legătură cauzală” nu sunt delimitate, trăsăturile administrate sunt unice, iar de frecvente ori chiar și comune pentru toate faptele, evenimentele și fenomenele realității obiective.

În același timp, mergând pe calea delimitării, demarcării categoriilor cauzalității și evidențierii cu titlu independent a cauzei și a efectului, putem observa că particularitățile, semnele invocate în literatură pot fi clasificate în:

- 1) trăsături independente ale cauzei;
- 2) trăsături independente ale cauzalității;
- 3) trăsături independente ale legăturii cauzale;
- 4) trăsături independente ale efectului.

În continuare vom examina unele trăsături de bază ale noțiunilor determinismului cauzal, și anume: acelea care încă nu au fost analizate.

1. Caracterul generator al cauzei. Acest semn corelează cu trăsătura genetică a legăturii cauzale, adică: fapta, evenimentul, fenomenul, recunoscut drept cauză, generează fapta, evenimentul sau fenomenul, recunoscut drept efect, rezultat al anumitor procese ce au loc în cadrul faptului, evenimentului sau fenomenului-cauză. Aceste procese sunt descrise de către științele naturale. Anume esența genetică a determinării cauzale, exprimată prin caracterul generator al faptei, evenimentului sau fenomenului-cauză, și delimitează legătura cauzală de alte varietăți ale determinității. Trăsătura genetică a legăturii cauzale, dacă e să vorbim în general, este una centrală, de bază; toate celelalte trăsături derivă din ea și tot de către ea sunt determinate.

2. Asimetria temporară a cauzei și efectului. Ea presupune că ceea ce numim cauză întotdeauna este premergătoare în timp efectului. Oricum, această opinie a fost supusă criticii: au fost înaintate presupuneri că atât cauza, cât și efectul există concomitent. Despre aceasta, în particular, ne vorbește V.B. Malinin înaintând ideea conform căreia „cauza este premergătoare efectului, dar poate exista și în paralel cu el, deoarece, dacă ne-am închipui existența cauzei, până la efect, în altă perioadă de timp finalizată până la momentul survenirii efectului, atunci cauza nu este aptă de a genera efectul; respectiv, dacă cauza și efectul există concomitent, apoi cauza de asemenea nu este aptă de a provoca efectul – de această dată din considerentul sincronității desfășurării perioadelor de timp în care ele există” [6, p.20-21].

Oricum, percepând faptul că determinismul cauzal este unul genetic, vom putea soluționa foarte ușor contradicția existentă în interpretarea asimetriei temporare dintre cauză și efect. Determinismul genetic, aflându-se în coincidență deplină cu noțiunea cauzalității, se atribuie la acele situații când un anumit fapt, fenomen, eveniment (primul după apariție din punctul de vedere al timpului) generează, provoacă prin puterile sale un alt fapt, fenomen, eveniment (al doilea după apariție din punctul de vedere al timpului). Încetează oare primul fapt, fenomen, eveniment la momentul începerii celui de-al doilea, ori își continuă existența paralel cu el o anumită perioadă de timp, fie că își continuă existența și după depășirea celui de-al doilea fapt, eveniment, fenomen, sau și primul și al doilea fapt, eveniment, fenomen își încetează concomitent, simultan existența? – aceasta depinde de esența acestor fapte, evenimente, fenomene. Altfel spus,

situația se reglementează de către științele naturii și nicidecum de legile filosofiei și, mai ales, de cele ale dreptului penal. În așa fel, și asimetria temporară dintre cauză și efect, și consecutivitatea lor, și corelația lor constituie, în viziunea savantului V.B. Malinin, cazuri particulare ale regulii generale privind principiul legăturii genetice, care presupune că acel fapt, fenomen, eveniment, care este recunoscut drept cauză, generează de sine stătător, prin propriile forțe, un alt fapt, fenomen, eveniment, denumit efect. Faptul, fenomenul, evenimentul recunoscut ca efect, în general, apare anume ca rezultat al anumitor procese care au loc în cadrul faptului, evenimentului, fenomenului-cauză, procese care pot fi explicate, în exclusivitate, doar din punctul de vedere al științelor naturii.

3. De chestiunea referitoare la asimetria în timp dintre cauză și efect este strâns legată și problema referitoare la ***inevitabilitatea legăturii cauzale***. Faptul, fenomenul, evenimentul-cauză sunt premergătoare în timp faptului, fenomenului, evenimentului-efect; conform percepției dialectice a universalității cauzalității, faptul, fenomenul, evenimentul-efect singure se pot transforma în cauză pentru un anumit efect nou. În același timp, faptul, fenomenul, evenimentul-efect nu pot figura în calitate de cauză a faptului, fenomenului, evenimentului-cauză. Mai mult ca atât, inevitabilitatea cauzalității presupune și faptul că, potrivit regulii generale, în situația evoluției și transformării cauzei în efect, acest proces al transformării la o anumită etapă a sa nu mai poate fi influențat să „evolueze înapoi”, adică să se miște în sens invers.

4. ***Caracterul unilateral, necesar și obligatoriu, al legăturii dintre cauză și efect***. Referindu-se la „legea de bază a cauzalității”, V.Vindeliband menționează: „Toată realitatea empirică are cauza sa, după care ea urmează conform anumitor reguli, adică evoluează în timp”. Pe lângă trimeritele pe care dânsul le face la regula deja examinată a asimetriei temporare, el se expune și referitor la caracterul obligatoriu al legăturii dintre cauză și efect: aceasta este „cunoscuta regulă” care presupune că tocmai un așa fapt, fenomen, eveniment (cauză) cu necesitate generează anume un așa fapt, fenomen, eveniment (efectul). Însă urmează să luăm în considerare și caracterul relativ al legăturii cauzale: „legătura cauzală întotdeauna este ***relativă***, adică dependentă de condițiile concomitente, paralele... Condiția

reprezintă o totalitate de fapte, fenomene, evenimente materiale și procese, fără de care cauza respectivă nu poate genera efectul necesar. În același timp, condiția nu are un rol activ, hotărâtor în apariția efectului așteptat. Însă odată cu modificarea condițiilor se schimbă și caracterul legăturilor dintre cauză și efect” [7, p.17-18]. În funcție de efectul survenit, conform caracterului necesar și unilateral al legăturii cauzale și cu luarea în considerare a relativității legăturii cauzale, putem judeca despre caracterul cauzei prin intermediul restabilirii retrospective a legăturii cauzale care a existat între ele.

Așa, de exemplu, „prezența unei răni prin tăietură, mai frecvent în linie dreaptă, cu delimitarea învelișului cutanat de la marginea răni, cu margini ascuțite pe la capete, cu afecțiuni liniare de suprafață a afectării pielii este caracteristică și constituie o probă evidentă și incontestabilă a aplicării unei lame ascuțite” [8, p.126]. Acest exemplu ilustrează elocvent, în primul rând, caracterul obligatoriu al legăturii cauzale, unde despre efectul survenit putem judeca în funcție de caracterul cauzei; în al doilea rând, este evidențiat faptul cum stabilirea legăturii cauzale și, respectiv, a cauzei este legată de utilizarea anume a acestei calități.

În literatura de specialitate română, de asemenea, întâlnim anumite trăsături ale legăturii cauzale. Astfel, savantul Ion Oancea delimitează următoarele trăsături ale raportului cauzal:

1) raportul cauzal este un raport obiectiv, în sensul că un fenomen – cauza – determină prin forța lui un alt fenomen – efectul;

2) raportul cauzal nu se poate confunda cu o legătură de interdependență între două fenomene, raport în care un fenomen depinde de un alt fenomen;

3) raportul cauzal nu se poate confunda nici cu un raport de condiționare, raport în care un fenomen ajută sau favorizează un alt fenomen, ori cu un raport întâmplător, în care un fenomen întârzie ori grăbește apariția unui alt fenomen [9, p.110].

Raportul cauzal trebuie circumscris la fapta infracțională în cadrul căreia el se stabilește între două elemente ale acesteia, între acțiunea-inacțiunea și urmarea imediată și periculoasă [10, p.4].

Referințe:

1. ВЕТРОВ, Н.И. *Уголовное право. Общая часть*. Москва: Юнити-Дана, Закон и Право, 1999. 415 с.

2. NISTOREANU, Gh., BOROI, Al. *Drept penal. Partea generală*. București: All Beck, 2002. 338 p.
3. КОЗАЧЕНКО, И.Я., НЕЗНАМОВ, З.А. *Уголовное право. Общая часть*. Москва: ИНФРА-М, 1997. 516 с.
4. DOBRINOIU, V., PASCU, I., MOLNAR, I. ș. a. *Drept penal. Partea generală*. București: Europa Nova, 1999. 576 p.
5. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Под ред. А.В. НАУМОВА. Москва: Юристъ, 2004. 739 с.
6. ЛЯПУНОВ, Ю.И. *Общественная опасность деяния как универсальная категория уголовного права*. Москва: Юридическая литература, 1990. 173 с.
7. КОЗАЧЕНКО, И.Я., НЕЗНАМОВ, З.А. *Op.cit.*
8. ПИОНТКОВСКИЙ, А.А. *Учение о преступлении по советскому уголовному праву*. Москва: Юридическая литература, 1961. 211 с.
9. OANCEA, I. *Tratat de drept penal. Partea generală*. București: All Beck, 1994. 352 p.
10. KADISH, S. H., MORRISON, A. F. MORRISON, M. T. *Encyclopedia of Crime & Justice*. London: Collier Macmillan Publisher, 1983. 1790 p.

**REFLECTII ASUPRA LEGII REPUBLICII MOLDOVA
PENTRU MODIFICAREA ȘI COMPLETAREA UNOR
ACTE LEGISLATIVE, nr.60 din 07.04.2016**

Stanislav COPEȚCHI

La data de 07.04.2016, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.60 (în continuare – Legea) [1]. *Inter alia*, Legea conține reglementări menite să completeze/modifice Codul penal al Republicii Moldova [2].

Din *Nota informativă* la proiectul de lege [3], aflăm că amendamentele vizează, în principal, lupta cu fenomenul spălării banilor și finanțării terorismului. În special, prin adoptarea legii enunțate, s-a urmărit realizarea acțiunilor prevăzute la obiectivul 2 – „Optimizarea regimului de combatere” din Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru anii 2013-2017, adoptat prin Legea nr. 130 din 6 iunie 2013 [4], obiectiv care prevede necesitatea intervenției legislative în scopul asigurării extinderii aplicării prevederilor ce se referă la spălarea banilor.

Notabile sunt amendamentele ce vizează răspunderea penală a persoanei juridice. Așadar, potrivit modificărilor operate, o persoană

juridică, cu excepția autorităților publice, va fi pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală, dacă aceasta nu a îndeplinit sau a îndeplinit necorespunzător dispozițiile directe ale legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții privind efectuarea unei anumite activități și se constată cel puțin una din următoarele circumstanțe: a) fapta a fost săvârșită în interesul persoanei juridice respective de către o persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere, care a acționat independent sau ca parte a unui organ al persoanei juridice; b) fapta a fost admisă sau autorizată, sau aprobată, sau utilizată de către persoana împuternicită cu funcții de conducere; c) fapta a fost săvârșită datorită lipsei de supraveghere și control din partea persoanei împuternicite cu funcții de conducere.

Confruntând textul actualului cadru normativ cu cel vechi, desprindem următoarele aspecte definitorii:

– până la modificările operate, neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a dispozițiilor directe ale legii, ce stabilesc îndatoriri sau interdicții pentru efectuarea unei anumite activități, constituia una din condițiile alternative pentru angajarea răspunderii penale a persoanei juridice. *Per a contrario*, în acord cu actualul text de lege, pentru antrenarea răspunderii penale a persoanei juridice, neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a dispozițiilor directe ale legii, ce stabilesc îndatoriri sau interdicții pentru efectuarea unei anumite activități constituie o condiție obligatorie. În același timp, sunt alternative condițiile specificate la lit.a)-c) alin.(3) art.21 CP RM;

– a fost schimbată optica legiuitorului în ceea ce privește conținutul condițiilor alternative consemnate la alin.(3) art.21 CP RM. De remarcat că condițiile prevăzute la lit.a), b) alin.(3) art.21 CP RM, în mare parte, au preluat conținutul vechii condiții consemnate la lit.c) alin.(3) art.21 CP RM. Novatorie însă este condiția stipulată la lit.c) alin.(3) art.21 CP RM din actualul text normativ, în acord cu care pentru angajarea răspunderii penale a persoanei juridice fapta trebuie să fi fost săvârșită datorită lipsei de supraveghere și control din partea persoanei împuternicite cu funcții de conducere. În context, potrivit *Notei informative*, modificările aduse art.21 CP RM urmează să acopere răspunderea persoanei juridice pentru cazurile de neglijență (lipsa supravegherii sau a controlului) din partea persoanei cu funcții

de conducere care a dus la săvârșirea infracțiunii de către o persoană fizică din subordinea sa [3];

– a fost exclus, în calitate de condiție alternativă, faptul efectuării unei activități ce nu corespunde actelor de constituire sau scopurilor declarate. Precizăm că, în practică, în cele mai dese cazuri, persoana juridică cu scop lucrativ apare pe post de subiect al infracțiunii. În același timp, în acord cu prevederile alin.(2) art.60 din Codul civil al Republicii Moldova [5], persoana juridică cu scop lucrativ poate desfășura orice activitate neinterzisă de lege, chiar dacă nu este prevăzută în actul de constituire (*subl. ne aparține*). Deci, în esență, paradoxal, Codul civil permitea desfășurarea unei activități ce nu corespunde actului de constituire, în timp ce Codul penal interzicea acest lucru. Incoerența legislativă nominalizată, în cele din urmă, a determinat, pe bună dreptate, excluderea sus-numitei condiții de angajare a răspunderii penale a persoanei juridice.

În același registru, aportul Legii rezidă în sublinierea categoriilor de persoane incluse în conceptul de persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere, și anume, persoana care deține cel puțin una din următoarele funcții: a) de reprezentare a persoanei juridice; b) de luare a deciziilor în numele persoanei juridice și c) de exercitare a controlului în cadrul persoanei juridice.

În altă ordine de idei, consemnabilă este intervenția legiuitorului, efectuată prin intermediul Legii, de completare a normelor de la alin.(2) și (3) art.243 CP RM cu sancțiunea pasibilă de aplicare persoanei juridice. De remarcat că până la completările operate persoana juridică era pasibilă de răspundere penală pentru comiterea spălării banilor doar în ipoteza în care incidentă era varianta-tip de la alin.(1) art.243 CP RM, deoarece doar norma în cauză conținea sancțiunea pentru persoana juridică. În celelalte cazuri, comportamentul persoanei juridice scăpa de sub incidența legii penale. Ilustrativ, în acest sens, este următorul fragment dintr-o speță din practica judiciară, unde instanța a decis achitarea persoanei juridice învinuite în comiterea spălării banilor în proporții deosebit de mari (lit.b) alin.(3) art.243 CP RM) pe motivul lipsei în norma de incriminare a unei sancțiuni pentru persoana juridică: *analizând sancțiunea normei de la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM, instanța desprinde prezența doar a sancțiunii pentru persoana fizică, și*

anume: închisoarea în calitate de pedeapsă unică. Totodată, legiuitorul, intenționat sau imprudent, a omis să indice oarecare sancțiuni aplicabile și persoanei juridice ca subiect al infracțiunii. Or, la alin.(1) sunt prevăzute și sancțiuni pentru persoana juridică. În aceste condiții, instanța conchide că spălarea banilor săvârșită în proporții deosebit de mari, dar de o persoană juridică, nu constituie infracțiune. Infracțiunea prevăzută la lit.b) alin.(3) art.243 imputată persoanei juridice SRL „L-R” nu întrunește toate elementele infracțiunii, și anume: sub aspect subiectiv lipsește subiectul infracțiunii ca element al componenței de infracțiune; or, subiect al infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM poate fi doar persoana fizică [6]. Evident, până la completările legislative operate, de vidul legislativ existent au profitat mai multe persoane juridice, comportamentul cărora a scăpat de sub tiparul legii penale. Despre problema tragerii la răspundere penală a persoanei juridice pentru spălarea banilor, prevăzută la alin.(2) și (3) art.243 CP RM, s-a punctat și în doctrina de specialitate. Bunăoară, în opinia autorului T.Duca, pe care o susținem, situația descrisă permite persoanei juridice să evite răspunderea penală cuvenită, fapt ce contravine logicii legislației penale, precum și logicii dreptului penal în întregime [7, p.364]. În cele din urmă, același autor vine cu propunerea de completare a alin.(2) și (3) art.243 CP RM cu sancțiunea aplicabilă persoanei juridice [7, p.366].

În definitiv este lăudabilă intervenția legiuitorului de completare a cadrului sancționator de la art.243 CP RM cu pedeapsa pentru persoana juridică, chiar și în condițiile unei operări tardive.

Referințe:

1. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.60 din 07.04.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.123-127.
2. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
3. *Nota informativă* la Proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative http://www.justice.gov.md/public/files/transparen-ta_in_procesul_decizional/coordonare/2014/decembrie/Nota_informativa_coordonare.pdf [Accesat la 12.05.2016].

4. Legea Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru anii 2013-2017 și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru anii 2013-2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.161-166.
5. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86.
6. Sentința Judecătorei Centru, mun. Chișinău din 12.05.2015. Dosarul nr.1-23/2015 [http://www.jcn.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=Mihai+Svetlana&tip_dosar=\[Accesat la 12.05.2016\]](http://www.jcn.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=Mihai+Svetlana&tip_dosar=[Accesat la 12.05.2016]).
7. DUCA, T. Problemele de aplicare a articolului 243 din Codul penal sub prisma răspunderii penale a persoanei juridice. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale cu genericul „Rolul științei și educației în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană”*. Chișinău, 05 februarie 2015, p.361-366.

**NOI IMPLICAȚII PRIVIND OBIECTUL
MATERIAL/IMATERIAL AL INFRAȚIUNII DE
VIOLARE A DREPTULUI LA SECRETUL
CORESPONDENȚEI**

Stanislav COPEȚCHI

Preliminar consemnăm că statul garantează dreptul persoanei la secretul corespondenței, indiferent de forma pe care o îmbracă aceasta. Fiind unul din drepturile fundamentale ale persoanei, predominant în statele democratice, acesta și-a găsit consfințire atât în cele mai importante instrumente juridice internaționale în materia drepturilor omului, cât și în legiurile naționale ale statelor. Nu face excepție de la aceasta nici Republica Moldova care a mers pe calea inserării dreptului la secretul corespondenței în legea supremă a statului. În acest sens, potrivit art.30 din Constituția Republicii Moldova [1], statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare. În același timp, asigurarea realizării dreptului persoanei la secretul corespondenței se face, inclusiv, prin mecanisme juridico-

penale, cum este cazul art.178 CP RM [2] care stabilește răspunderea penală pentru violarea dreptului la secretul corespondenței.

Din titulatura art.178 CP RM, desprindem că entitatea materială/imaterială susceptibilă de influențare infracțională o formează corespondența. De fapt, noțiunea de *corespondență* este una generică pentru toate categoriile de entități înscrise în dispoziția normei de la art.178 CP RM, și anume: scrisorile, telegramele, coletele și alte trimiteri poștale, convorbirile telefonice și înștiințările telegrafice. Precizăm că convorbirile telefonice și înștiințările telegrafice, comparativ cu scrisorile, telegramele, coletele și alte trimiteri poștale, constituie entități corporale, motiv pentru care acestea formează categoria obiectelor imateriale.

Notabil este faptul că la data de 17.03.2016 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea comunicațiilor poștale [3], potrivit căreia se abrogă Legea poștei, nr.463 din 18.05.1995 [4]. De consemnat că noua lege nu mai conține noțiunea de „telegramă”. Se pare că noțiunea în cauză este una desuetă, pentru ce și inutilizarea acesteia în noua reglementare. Drept consecință, în astfel de ipoteză este inaplicabilă norma de la art.178 CP RM. Or, norma extrapenală (de referință pentru norma de la art.178 CP RM, acea din urmă fiind una de blanșetă) nu mai operează cu noțiunea de „telegramă”. De asemenea, legea nu definește expresia „trimiteri poștale”, așa cum o făcea vechea reglementare, fapt ce creează dificultăți în determinarea conținutului locuțiunii „alte trimiteri poștale” din textul art.178 CP RM.

În altă ordine de idei, consemnăm că în Parlamentul Republicii Moldova se află în examinare Proiectul Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative [5]. Potrivit art.2 al Proiectului de lege, se propune ca în locul cuvintelor „înștiințărilor telegrafice” să se introducă expresia „comunicărilor electronice”. În acord cu *Nota informativă* la legea enunțată, odată cu dezvoltarea tehnologiilor informaționale, comunicațiile prin telegraf au dispărut la nivel mondial, iar ținta violării dreptului la secretul corespondenței au devenit anume informațiile expediate și recepționate prin intermediul comunicărilor electronice.

Considerăm bine-venită o atare modificare legislativă. Într-adevăr, sintagma „înștiințările telegrafice” fiind una desuetă, trebuie exclusă din textul legii penale. În ceea ce privește comunicările electronice, despre vidul legislativ existent la moment, în doctrina autohtonă se

menționează: „În mod regretabil, în art.178 CP RM nu este specificată în mod expres violarea dreptului la secretul corespondenței electronice întreținute prin e-mail sau pe altă cale ce nu presupune efectuarea de convorbiri telefonice sau expedierea de înștiințări telegrafice, ceea ce reprezintă o lacună a legii penale, iar până la o eventuală completare a dispoziției art.178 CP RM, răspunderea penală este inaplicabilă în ipoteza violării dreptului la secretul corespondenței electronice întreținute prin e-mail sau pe altă cale ce nu presupune efectuarea de convorbiri telefonice sau expedierea de înștiințări telegrafice” [6, p.656-657].

Deși susținem de principiu o asemenea remaniere legislativă, totuși suntem de părerea că textul normei de la art.178 CP RM trebuie să aibă un alt conținut decât cel propus de autorii Proiectului de lege. Făcând trimitere la bunele practici ale statelor străine, într-o măsură oarecare considerăm reușită formularea tehnico-legislativă la care a recurs legiuitorul rus, atunci când a reflectat categoriile obiectelor materiale/imateriale ale infracțiunii similare celei de la art.178 CP RM. Astfel, în acord cu art.138 din Codul penal al Federației Ruse (în continuare – CP FR) [7] este interzisă „încălcarea secretului corespondenței, convorbirilor telefonice, mesajelor poștale, telegrafice și altor tipuri de mesaje, ale cetățenilor”. Expresia „alte tipuri de mesaje” din textul art.138 CP FR presupunând un semn estimativ permite adaptarea textului de lege la realitățile înconjurătoare. În context, suntem de acord cu cele reliefate în doctrină: „consacrarea semnelor estimative în descrierea elementelor constitutive obiective permite o adaptare la schimbările de situație” [8, p.116.]. Totodată, nu credem că respectivul semn estimativ este în stare să ducă la încălcarea principiului legalității incriminării. Or, destinatarul legii penale este în măsură să prevadă care alte tipuri de mesaje (din cele care nu sunt prevăzute expres în dispoziția normei de la art.138 CP FR) pot cădea sub incidența noțiunii de „alte tipuri de mesaje” reieșind din realitățile înconjurătoare și asupra cărora se poate îndrepta comportamentul infracțional. În același timp, expresia reliefată vine să asigure caracterul general al normei de drept. Modele legislative similare au și alte state, ca: Republica Armenia [9], Republica Azerbaidjan [10] etc.

În cele din urmă, legiuitorul moldav, pentru a stagna procesul de prevenire și combatere a infracțiunilor legate de violarea dreptului la secretul corespondenței, pe bună dreptate, încearcă să înlăture golul legislativ existent, astfel încât să fie posibilă aplicarea art.178 CP RM

în ipoteza în care activitatea infracțională a făptuitorului este îndreptată către alte entități materiale/imateriale decât cele specificate expres în dispoziția normei (bunăoară, corespondența prin e-mail, prin fax etc.). Însă, pentru a nu încărca textul legii penale, dar și ținând cont de progresul tehnico-științific (care permite evaluarea tot mai mult și mai mult a mijloacelor de comunicare) și, luând în calcul argumentele sus- indicate, referitoare la caracterul general al normei, considerăm oportună completarea cu titlu *de lege ferenda* a listei obiectelor materiale/imateriale asupra cărora se îndreaptă fapta infracțională prevăzută la art.178 CP RM cu expresia „și a altor tipuri de comunicări”. Considerăm mai reușită o astfel de formulă legislativă decât cea propusă și conținută în Proiectul de lege enunțat *supra*. Aceasta deoarece, pe de o parte, cuprinde comunicările electronice, iar, pe de altă parte, fiind adaptabilă la realitățile înconjurătoare și, drept consecință, în stare să cuprindă oricare alt tip de comunicare, nu va permite evitarea răspunderii penale pentru violarea dreptului la secretul corespondenței întreținute prin intermediul unui alt mijloc de comunicare decât cele desprinse din dispoziția art.178 CP RM. Cu atât mai mult că recomandarea propusă este în unison cu prevederile art.30 din Constituția Republicii Moldova în conformitate cu care „statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare” (*subl. ne aparține*). La fel, în acord cu alin.(1) art.14 din Codul de procedură penală „dreptul la secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare” (*subl. ne aparține*) este asigurat de stat.

Referințe:

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1.
2. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
3. Legea comunicațiilor poștale, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 17.03.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.114-122.
4. Legea poștei, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.05.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.65-66.

5. Proiectul Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/3183/language/ro-RO/Default.aspx> [Accesat 04.05.2016].
6. BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
7. Уголовный кодекс Российской Федерации: Закон Российской Федерации №63-ФЗ от 13 июня 1996 г., принят Государственной Думой 24 мая 1996 г., одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 г., введен в силу с 1 января 1997 г. В: *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, №25.
8. COJANU, G. Principiul generalității dreptului versus previzibilitatea legii penale: cazul art.343 CP RM și al art.163 CP al României. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”*, 2013, nr.8(68).
9. Уголовный кодекс Республики Армения <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus> [Accesat 04.05.2016].
10. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики http://www.taxess.gov.az/uploads/qanun/2011/mecelleler/cinayet_mecellesi_rus.pdf [Accesat 04.05.2016].

OBIECTUL IMATERIAL AL INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE LA art.241 DIN CODUL PENAL

Denis BĂBĂLĂU

Cu privire la infracțiunile prevăzute la art.241 CP RM, V.Berliba și R.Cojocar consideră că – în ipoteza utilizării la săvârșirea faptei a unor documente ce conțin date neautentice care atestă înregistrarea întreprinderii, prezentării unor documente false pentru eliberarea licenței, folosirea unei autorizații sau licențe false, a documentelor ce conțin coduri fiscale străine sau plastografiate etc. – acestea au calitatea de mijloace de comitere (*modus operandi*) a infracțiunii, și nu de entități materiale asupra cărora acționează subiectul pentru săvârșirea faptei [1].

În ce privește utilizarea la săvârșirea faptei a unor documente ce conțin date neautentice care atestă înregistrarea întreprinderii, considerăm că o astfel de ipoteză nu poate intra sub incidența art.241 CP RM, deoarece prezentarea spre înregistrare de acte sau informații neautentice (false) atrage răspunderea în conformitate cu alin.(8)

art.263 din Codul contravențional.

Nici în situația prezentării unor documente false pentru eliberarea licenței, nici în cea a folosirii unei autorizații sau licențe false, art.241 CP RM nu este aplicabil. În acest sens, V.Stati menționează just: ipoteza desfășurării activității de întreprinzător fără licență nu se regăsește în dispoziția de la lit.b) art.125 CP RM și, implicit, în dispoziția de la alin.(1) art.241 CP RM. Din aceste considerente, pentru desfășurarea unei activități de întreprinzător fără licență, răspunderea se aplică în baza alin.(4) art.263 din Codul contravențional. În ipoteza dată, nu poate fi aplicat alin.(1) art.241 CP RM, chiar dacă făptuitorul va reuși să obțină un profit în proporții mari. Oricare altă interpretare este inadmisibilă, luând în considerare regula fixată la alin.(2) art.3 CP RM, potrivit căreia interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale este interzisă [2, p.131-132].

Cât privește utilizarea unor coduri fiscale străine sau plastografiate, această ipoteză se regăsește în dispoziția de la lit.d) art.125 CP RM și, implicit, în dispoziția art.241 CP RM. Totuși, nu putem agreea opinia că, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM, astfel de documente reprezintă mijloace de comitere (*modus operandi*) a infracțiunii.

În primul rând, expresia *modus operandi* este utilizată pentru a desemna metoda/modalitatea de a opera sau de a proceda a unei persoane care a săvârșit astfel mai multe fapte prevăzute de legea penală; constituie un indiciu pentru organele de urmărire penală că mai multe infracțiuni ar putea fi comise de aceeași persoană [3, p.274]. Astfel, expresia în cauză caracterizează altceva decât mijloacele de săvârșire a infracțiunii.

În al doilea rând, documentele ce conțin coduri fiscale străine sau plastografiate nu pot avea calitatea de mijloace de săvârșire a infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM. Ne raliem poziției exprimate de V.Spalatu: „În cazul infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător, relațiile sociale amenințate prin comiterea unei fapte prejudiciabile nu sunt incorporate într-o entitate materială” [4]. Această opinie este dezvoltată de V.Stati: „În situația consemnată la lit.d) art.125 CP RM, infracțiunea specificată la alin.(1) art.241 CP RM poate avea ca obiect imaterial: 1) codul fiscal străin, adică codul fiscal autentic aparținând unui alt contribuabil, care practică legal activitatea de întreprinzător; 2) codul fiscal plastografiat (fals)” [5].

Acest din urmă autor înțelege prin „obiect imaterial al infracțiunii” „entitatea incorporeală asupra căreia se îndreaptă nemijlocit acțiunea infracțională, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii” [6].

Au oare calitatea de obiect imaterial al infracțiunii sau de mijloc de săvârșire a infracțiunii: codul fiscal străin, adică codul fiscal autentic aparținând unui alt contribuabil, care practică legal activitatea de întreprinzător; codul fiscal plastografiat (fals)?

Pentru a răspunde la această întrebare, vom apela la părerea lui A.Reșetnicov: „Dacă în norma de incriminare este conturată – expres sau tacit – o entitate materială, și numai aceasta, acea entitate o reprezintă obiectul material al infracțiunii. Și nu mijlocul de săvârșire a infracțiunii. Ca exemplu de maximă relevanță poate fi prezentat cazul folosirii documentelor oficiale false, caz prevăzut de art.361 CP RM. În ipoteza dată, ce reprezintă documentele oficiale false: obiectul material al infracțiunii sau mijlocul de săvârșire a infracțiunii? ... Considerăm că în cazul folosirii documentelor oficiale false (prevăzut la art.361 CP RM) documentele oficiale false constituie obiectul material al infracțiunii. Nu pentru că aceasta e opinia majoritară, dar pentru că nu poate exista un factor al influențării fără un obiect al influențării. Un obiect al influențării există în cazul oricărei infracțiuni. Pentru că oricare infracțiune are un obiect juridic special. Dar nu e obligatoriu ca făptuitorul în toate cazurile să se servească de anumite mijloace pentru a exercita o influențare asupra unei entități materiale. Mai mult, aceeași entitate nu poate avea calitățile de obiect material al infracțiunii și de mijloc de săvârșire a infracțiunii. Ar reieși că o entitate se autoinfluentează, ceea ce nu pare a fi posibil” [7].

Vom încerca să analizăm dispoziția de la lit.d) art.125 CP RM prin prisma părerii precitate. Această dispoziție are următorul conținut: „desfășurarea activității de întreprinzător... cu utilizarea unor coduri fiscale străine sau plastografiate”. În această dispoziție sunt conturate expres două entități imateriale: codurile fiscale străine; codurile fiscale plastografiate. Alte entități – materiale sau imateriale – nu sunt conturate. Fiind singurele care sunt menționate în dispoziția de incriminare, codurile fiscale străine și codurile fiscale plastografiate constituie obiectul influențării. În dispoziția de la lit.d) art.125 CP RM nu este consemnată entitatea care să reprezinte factorul influențării. În

concluzie, codurile fiscale străine și codurile fiscale plastografiate constituie obiectul imaterial al infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM. Și nu mijlocul de săvârșire a acestora.

În alt context, după V.Spaltu, „la comiterea infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător cu utilizarea unui document oficial fals, cum ar fi certificatul de înregistrare, buletinul de identitate al fondatorului sau a autorizației eliberate pentru exercitarea unei activități, fapta urmează a fi încadrată în baza unui concurs real de infracțiuni conform art.241 și 361 CP RM” [4]. Din analiza pe care am efectuat-o *supra*, rezultă că documentele pe care le specifică V.Spaltu nu pot apărea în contextul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM nici în calitate de obiect material (imaterial), nici în calitate de mijloc de săvârșire a infracțiunii. Din aceste considerente, ne raliem punctului de vedere exprimat de V.Stati: „Codul fiscal, ca informație documentară, este parte a unui document fiscal. Reiese că utilizarea unor coduri fiscale plastografiate presupune folosirea unor documente false. Iată de ce, în ipoteza utilizării unor coduri fiscale plastografiate, se atestă concurența dintre parte (art.361 CP RM, în situația folosirii documentelor oficiale false) și întreg (alin.(1) art.241 CP RM). Drept urmare, în acord cu regula fixată la art.118 CP RM, aplicabil va fi numai alin.(1) art.241 CP RM” [2, p.135-136].

Așadar, nu concursul – real sau ideal – de infracțiuni, ci concurența dintre o parte și un întreg este ceea ce caracterizează relația dintre folosirea unor documente care conțin coduri fiscale plastografiate (care ar intra sub incidența art.361 CP RM) și desfășurarea activității de întreprinzător cu utilizarea unor coduri fiscale plastografiate (care intră sub incidența art.241 CP RM).

Referințe:

1. BERLIBA, V., COJOCARU, R. Semne obiective ale infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător. În: *Revista de științe penale*. Ediție specială, 2008-2009, p.11-27.
2. STATI, V. *Infracțiuni economice: Note de curs*. Chișinău: CEP USM, 2014.
3. UDROIU, M. *Dicționar de drept penal și de procedură penală*. București: C.H. Beck, 2009.
4. SPALATU, V. Obiectul infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător. În: *Avocatul Poporului*, 2009, nr.5-6, p.13-16.

5. STATI, V. Practicarea ilegală a activității de întreprinzător (art.241 CP RM): aspecte teoretice și practice. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*. Seria „Științe sociale”, 2014, nr.3, p.279-289.
6. STATI, V. Problema obiectului material în cazul infracțiunii de încălcare a dreptului de autor și drepturilor conexe. În: *Probleme teoretice și practice ale economiei proprietății intelectuale*. Chișinău, AGEPI, 2007, p.228-230.
7. REȘETNICOV, A. Obiectul material al infracțiunii și mijlocul de săvârșire a infracțiunii: criterii de delimitare. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr.6, p.17-22.

CAZUISTICA TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

Ludmila DUMNEANU, Mihai ȘTEFĂNOAIA

Traficul de ființe umane reprezintă o formă de criminalitate transfrontalieră, prin care indivizi fără scrupule recrutează, călăuzesc, găzduiesc, organizează rețele și fac trafic cu ființe umane. Aceștia se fac vinovați de încălcarea drepturilor fundamentale ale omului, prin impunerea unei forme de sclavie modernă. DIJ al ONU estimează că profitul global al traficului cu ființe umane este egal cu profitul generat de traficul cu stupefiante [1, p. 42].

În ultimele decenii, traficul de ființe umane a devenit o problemă majoră, atât la nivel național, cât și internațional, fenomenul, deloc episodic, implicând un număr mare de persoane, are profunde implicații de ordin social și economic, afectează numeroase persoane și țări.

Fenomenul nu este cunoscut la adevărata lui dimensiune, mobilitatea populației, simplificarea procedurilor de trecere a frontierelor, posibilitatea unor activități aparent legale și obscuritatea acestui tip de activități, face ca datele statistice să nu fie exacte.

În acest context, se impune formularea unor politici coerente pentru prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, proces care întâmpină însă o serie de dificultăți rezultate, în primul rând, din necunoașterea dimensiunilor reale ale fenomenului, datorată mobilității foarte mari, intensei circulații peste frontiere a persoanelor și bunurilor, iar, în al doilea rând, din obscuritatea fenomenului, asigurată de menținerea manifestărilor sale în contextul unor activități aparent legale.

În plan regional, criza din Balcani din ultimele decenii a favorizat dezvoltarea fenomenului, România și Republica Moldova fiind citate ca

țări de origine și de tranzit pentru marile rețele de trafic de femei, provenind îndeosebi din Asia, dar și din țările vecine ca Ucraina sau Belarus, cu destinația în țările din fosta Iugoslavie (cu accent pe regiunea Kosovo), precum și Turcia, Grecia sau statele din Europa Occidentală.

Deși fenomenul ia amploare în întreagă lume, nu doar în țara noastră, el se manifestă cu precădere în zonele în care lipsesc o legislație corespunzătoare și un sistem de cooperare eficient între instituțiile guvernamentale și societatea civilă, însă comunitatea poate avea rol de protecție sau stopare a unor cazuri de violență sau chiar trafic de persoane chiar din momentul inițial al recrutării, dar indiferența și nepăsarea precum și lipsa de informare și sensibilizare asupra caracteristicilor fenomenului de trafic împiedică acest lucru [2, p. 60].

De aceea, un prim aspect care privește traficul de persoane trebuie raportat la cauzele care i-au determinat apariția. Traficul de persoane nu este un fenomen recent, existând rapoarte ale poliției din alte state, datate încă la sfârșitul secolului al XIX-lea, care indicau răpiri și vinderi de copii și fete din satele locuite de evreii din Țara Galilor și din alte țări ale Europei Centrale și de Est în bordelurile din toată lumea, în special în America de Sud. În America Latină și în Caraibi, în particular Argentina și Brazilia, date despre astfel de cazuri sunt înregistrate înainte de anii 1860 [3, p. 40].

Peste mai bine de un secol și jumătate, factorii acestui fenomen au rămas practic aceiași, însă datorită tendințelor de industrializare, internaționalizare și globalizare au apărut și cauze noi.

O examinare atentă a cauzelor care au determinat apariția și proliferarea fenomenului traficului de ființe umane, la nivelul țării noastre, face posibilă gruparea acestora.

Astfel, efectele tranziției din țările din sud-estul Europei au avut drept rezultat schimbări politice, sociale și culturale care, la rândul lor, au determinat o creștere a sărăciei și a ratei șomajului, o distribuție inegală de putere pe piața muncii între bărbați și femei. În ultimii ani, această tranziție a creat situații de criză, răspândirea traficului fiind efectul feminizării sărăciei și a migrației pe piața muncii. Discriminarea pe piața muncii relevată prin ratele ridicate ale șomajului (pe piața muncii femeile sunt ultimele angajate și primele concediate, în acest mod fiind împinse tot mai mult către sectoarele neconvenționale ale economiei, trebuind să muncească „la negru” pentru a-și câștiga existența, unul

dintre cele mai profitabile sectoare de pe piața muncii la negru fiind industria sexului), combinată cu sărăcia motivată de remunerarea proastă a muncii și cu ocaziile de a emigra au determinat considerarea emigrării în țările mai dezvoltate, ca unică soluție.

Corupția autorităților poate constitui un factor care permite dezvoltarea fenomenului traficului de persoane; traficul și corupția se completează reciproc, prin aceea că traficul creează multiple oportunități care au ca finalitate coruperea funcționarilor publici și crearea premiselor de subminare a întregului efort depus de alți factori pentru combaterea acestui fenomen.

Controlul slab al granițelor, lipsa sistemului de evidență a persoanelor care emigrează, în țara de origine, lipsa cadrului legislativ sau existența unui cadru legislativ neadecvat, inaplicabil referitor la migrație, la combaterea traficului de persoane, protecția victimelor și a martorilor constituie, de asemenea, cauze care au determinat înțepirea și dezvoltarea traficului de ființe umane.

Restricționarea oportunităților de migrare legală în țările de destinație, precum și reglementările foarte restrictive cu privire la migrația legală impuse de țările cu o economie mai dezvoltată, spre care tind victimele traficului, limitează cu severitate orice formă de migrație legală, situație care favorizează traficul.

Factorii informaționali scăzuți privind realitățile pieței muncii sau nivelul de trai în țările de destinație, posibilitățile reale de angajare în câmpul muncii peste hotare, consecințele muncii la negru determină aprecierea incorectă a șanselor reale de succes, favorizând traficul.

Potrivit unui studiu în România, s-au identificat o serie de factori care determină vulnerabilitatea la trafic a minorilor, factori care se constituie în tot atâtea cauze care determină și preced apariția traficului de ființe umane, astfel:

– amplasarea geografică „avantajoasă”; România sau Republica Moldova, fiind țări de origine, de tranzit și de destinație favorizează dezvoltarea traficului. De asemenea, comunitatea devine o cauză atunci când ne referim la localizarea geografică într-o regiune săracă (majoritatea victimelor traficului provin din Moldova și Muntenia) și rezidența într-o aglomerare urbană;

– abuzul și disfuncționalitatea familială, lipsa de comunicare în familie și dezintegrarea socială; astfel, experiența unui abuz, fie în familie, fie

într-o instituție, crește substanțial vulnerabilitatea față de trafic; mediul familial abuziv este un factor generator de migrație și trafic;

– achizițiile și aspirațiile personale; dorința de realizare personală și independența financiară se află într-un raport de directă proporționalitate cu riscul traficării (proiectarea succesului în străinătate este o cauză dominantă în apariția traficului);

În altă ordine de idei, literatura de specialitate reține cauzele traficului ce pot fi raportate la cele trei nivele de coexistență: în vederea exploatarei sexuale, a forței de muncă și donarea de organe.

Traficul în scopul exploatarei sexuale rămâne cea mai mare și mai importantă formă a traficului, din simplul motiv că va reprezenta întotdeauna cea mai importantă sursă de profit pentru traficanți.

În concluzie, se poate spune că sărăcia, șomajul, discriminarea pe piața muncii, violența domestică și abuzul determină pentru femei și tinere, în general, nașterea unei dorințe de „evadare către o lume mai bună,” astfel încât ofertele înșelătoare ale traficanților sunt acceptate cu ușurință.

Referințe:

1. European Police Office, EU Terrorism Situation and Trend Report 2008, The Hague, 2008, <http://www.europol.europa.eu/publications>.
2. GAVRIL, I., GAVRIL, T., ANA, M. *Traficul de copii în România: studiu asupra procesului de recrutare*. Buzău: Alpha MDN, 2009.
3. CASIADI, O. Procesul de internaționalizare a fenomenului de trafic de ființe umane – noțiuni, concepte, evoluții. În: *Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 2-3 iunie 2011, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI. Chișinău, 2011.*

TRAFICUL DE FIINȚE UMANE: INSTRUMENTE DE REGLEMENTARE

Ludmila DUMNEANU, Mihai ȘTEFĂNOAIA

Traficul de ființe umane a crescut în România și Republica Moldova, începând cu anul 1990, sub formele clasice în mod deosebit sub forma traficului de femei pentru prostituție.

Datele furnizate de diferitele instituții internaționale confirmă o creștere a fenomenului sub toate formele, dar dimensiunea lui reală nu este cunoscută. Se rețin numeroase surse, inclusiv internaționale ce dau un tablou al statisticii cu privire la fenomenul traficului de ființe

umane, chiar și pe categorii de persoane, însă nu poate fi realizată panorama statistică universală a fenomenului.

În afara traficului extern de persoane, anual milioane de victime sunt traficate în interiorul frontierelor de stat.

ONU estimează că profiturile obținute de traficanți se situează între primele trei surse de venituri din crima organizată, alături de traficul de droguri, cu care uneori traficul de persoane se interferează și traficul de arme [2, p. 42].

Lipsa unei politici coerente pentru eliminarea cauzelor și a factorilor favorizanți traficului de persoane poate face ca una din cele mai grave forme de restrângere a libertății umane să existe, numărul de victime să crească de la an la an. Noua dimensiune a Europei, accentuată de dispariția frontierelor interne, scoate în evidență pericolul fenomenului de criminalitate organizată și dificultățile întâmpinate de specialiști pentru combaterea acestuia.

Criminalitatea organizată, inclusiv prin trafic de ființe umane, constituie o amenințare majoră și în creștere, iar ca și fenomen s-a dezvoltat la nivel internațional cu o viteză alarmantă.

În fața dificultăților întâmpinate, din care organizațiile criminale încearcă să obțină foloase, statele trebuie să pună la punct strategii adaptate și rapide, ca reacție eficientă împotriva fenomenului.

Se impune astfel armonizarea legislațiilor penale ale statelor Uniunii Europene pentru a se ajunge la definiții uniforme ale infracțiunilor cele mai grave cu caracter internațional, pentru a evita dezvoltarea unor sanctuare în anumite domenii, ca trafizarea de persoane și spălarea banilor murdari.

În mod tradițional, cooperarea judiciară este definită ca un ajutor dat de autoritatea judiciară a unui stat autorității judiciare a altui stat pentru realizarea de investigații precum: audieri de persoane, interceptări telefonice sau rețineri de bunuri.

Unul dintre organismele care încearcă să prevină traficul de ființe umane la nivel mondial este *Organizația Internațională pentru Migrație (OIM)*. În România, OIM își desfășoară activitatea începând cu anul 2000, prin diferite programe de asistență pentru victimele traficului, prin repatrierea și reintegrarea acestora în familiile de bază.

În cea mai mare parte s-a realizat ratificarea instrumentelor internaționale în materie, cum ar fi:

– *Protocolul Facultativ la Convenția cu privire la drepturile copilului, referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă, semnat la New York la 6 septembrie 2000;*

– *Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate;*

– *Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale, precum și Protocolul împotriva traficului ilegal de migranți pe calea terestră, a aerului și pe mare, adoptate la New York la 15 noiembrie 2000;*

– *Sub auspiciile ONU a fost adoptată Convenția pentru reprimarea și abolirea traficului cu ființe umane... încheiată la 02.12.1949 (Convenția menționată a fost adoptată prin rezoluția 317(IV) din 2 decembrie 1949 a Adunării Generale ONU, a fost deschisă spre semnare la 21 martie 1950 și a intrat în vigoare la 25 iulie 1951 conform dispozițiilor art.24);*

– *Convenția ONU pentru reprimarea traficului de ființe umane și a exploatării prostituției semenilor din 25.07.1951.*

Pe plan intern, statele ratificatoare ale instrumentelor enunțate adoptă Strategii Naționale de Prevenire și Combatere a Traficului de Ființe Umane, prin care se stabilesc instituții cu atribuții în domeniu și reguli de colaborare interinstituționale.

Astfel, pentru investigarea cauzelor cu trafic de persoane, organele de urmărire penală apelează la instrumentul privind asistența juridică internațională în materie de drept penal: schimb de informații și culeg date relevante pentru anchetă de la diverse instituții, cum ar fi: operatorii de telefonie în rețea sau prin satelit, serviciile de evidență informatizată a persoanelor și serviciile de pașapoarte, poliția de frontieră, serviciile de transferuri de bani prin mijloace electronice tip Western Union, Oficiul Național pentru Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor etc.

În acest sens, menționăm că și-au dovedit în timp utilitatea campaniile de informare și prevenire asupra pericolelor generate de acest fenomen, desfășurate de organizațiile nonguvernamentale, care implică în lupta împotriva traficului și societatea civilă.

Reușita procesului de prevenire și combatere a traficului de ființe umane depinde de elaborarea și implementarea strategiilor de activitate a ONG-urilor [3, p. 7-8].

În prezent, mai ales în zonele afectate de conflicte și în statele confruntate cu dificultăți economice, traficul cu ființe umane a cuprins și RM, atât ca țară de origine, dar și de tranzit al victimelor. Oricât de crudă ar părea alăturarea celor doi termeni „trafic” și „ființe umane”, ea este reală: ființele umane sunt reduse la condiția de MARFĂ, vândute și revândute din ce în ce mai scump ca simple obiecte și exploatare.

Cunoscut și sub numele de *sclavie modernă*, acest gen de trafic reprezintă o amenințare pentru libertatea, integritatea fizică, psihică și viața celor care îi cad pradă.

În materie de imigrație sau de alte fluxuri migratoare, nu este lipsit de importanță să amintim că Europa se confruntă în prezent cu o provocare considerabilă.

Totuși, chiar dacă Europa are nevoie de un astfel de aflor migrator, se înțelege de la sine că ea trebuie să asigure temperarea acestuia și să aibă o politică echilibrată în materie de azil și imigrare.

Voința de temperare a aflorului migrator se confruntă cu realitatea unei puternice imigrații ilegale. Este necesar așadar să se insiste tocmai pe importanța filierelor organizate în sprijinul imigrării clandestine.

Astăzi suntem martirii unei mondializări fără precedent a fluxurilor migratoare. Mondializarea se măsoară în mii de kilometri efectuați de către străinii care merg în țări față de care nu au nicio afinitate culturală, lingvistică sau istorică.

Traficul de ființe umane, una dintre cele mai grave forme de violare a drepturilor persoanelor, a demnității și integrității acestora, se desfășoară, de regulă, într-un areal extins ca teritoriu și persoane implicate. Indiferent de forma în care se face exploatarea unei persoane, pentru prevenirea și combaterea acestui fenomen în continuă creștere între instituții și autorități, între acestea și organizațiile neguvernamentale trebuie să existe o cooperare în direcția prevenirii și combaterii oricărei forme de sclavie.

Pentru că de cele mai multe ori în materia traficului de persoane intervin și elemente de extraneitate, traficantii, transportatorii ori

„consumatori”, este necesară și o cooperare internațională între organisme cu atribuții în prevenirea și combaterea acestor forme de exploatare umană.

Referințe:

1. European Police Office, EU Terrorism Situation and Trend Report 2008, The Hague, 2008, <http://www.europol.europa.eu/publications>.
2. Organizația de Femei din Moldova „Inițiativa Civică”, *Traficul de femei: fenomen și crimă*. Chișinău, 2007.

FAPTE DE CORUPȚIE INCRIMINATE DE LEGEA PENALĂ LIPSITE DE IMPORTANȚĂ

Adriana EȘANU

În conformitate cu prevederile alin.(2) art.14 CP RM, nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși, formal, conține semnele unei fapte prevăzute de legea penală, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni. Oportunitatea unei atare reglementări își are justificarea în practica judiciară, context în care s-a remarcat că criteriile folosite de legiuitor la evaluarea gradului de pericol social abstract nu au condus întotdeauna la concluzia că fapta săvârșită prezintă pericolul social necesar care să-i atribuie caracter de infracțiune, fiind lipsită de importanță și, drept consecință, nu va exista temei de tragere a persoanei la răspundere penală.

Deși legiuitorul nu limitează aplicarea alin.(2) art.14 CP RM la anumite categorii de infracțiuni, în literatura de specialitate se susține că lipsa vădită de importanță a faptei se ia în considerare în raport cu specificul faptei care constituie infracțiuni, deoarece unele dintre acestea, cum sunt omorul și tâlhăria, prin conținutul lor concret nu pot fi niciodată vădit lipsite de importanță [1, p.45]. Întrucât intră în sfera noastră de interes științific, ne punem întrebarea dacă alin.(2) art.14 CP RM poate fi aplicat în cazul faptelor de corupție incriminate de legea penală? Pornind de la politica penală în materie, fapt dedus din multiplele remanieri legislative menite să perfecționeze continuu sistemul de sancționare a persoanelor implicate în cazuri de corupție, dar și din Strategia națională anticorupție pe anii 2011-2015 [2], a cărei chintesență constă în principal în crearea climatului „zero toleranță” față de corupție, se pare că periclitarea stabilității politice,

afectarea încrederii societății în sistemul de guvernare, în justiție, lezarea supremației legii, economiei de piață și dezvoltării economice, minimalizării atractivității investițiilor străine și îndepărtarea perspectivelor integrării europene, exclud posibilitatea unei aprecieri în sensul lipsei pericolului social concret. Pe de altă parte, interpretările jurisprudențiale admit recunoașterea, în anumite circumstanțe, a lipsei gradului de pericol social al faptelor de corupție. *In concreto*, în acord cu pct.2.7 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.11 din 22.12.2014 [3], „în cazul pretinderii, acceptării, primirii remunerației necuvenite, derizorii, ne semnificative (subl. ne aparține), instanța de judecată trebuie să țină seama că, în conformitate cu alin.(2) art.14 CP, nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși, formal, conține semnele unei fapte prevăzute de Codul penal, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni. Astfel, drept exemple de primire a unei remunerații necuvenite, derizorii, ne semnificative, fără importanță, pot constitui: luarea în posesie a unei ciocolate, a unui pachet de țigări; obținerea unui bilet la spectacol, film; călătoria de o singură dată în transportul public fără a achita costul biletului etc.”.

Credem că această interpretare este pe deplin justificată, fiind, în primul rând, reflecția principiului proporționalității și rezonabilității urmăririi și judecării cauzei penale. Considerăm că crearea climatului „zero toleranță” față de corupție nu trebuie să se transforme într-o absurditate sau într-un scop în sine; or, deferirea justiției unei fapte de primire de către persoana publică a unui bilet de spectacol a cărui valoare este de exemplu de 50 lei, în schimbul îndeplinirii atribuțiilor funcționale, nu se justifică sub aspectul cost-eficiență. Ba mai mult ca atât, organul de urmărire penală, concentrându-și întreg arsenalul de mijloace asupra instrumentării acestei cauze, „va pierde” timpul prețios în lupta cu actele de corupție comise de funcționarii de rang înalt. În aceeași ordine de idei, fiecare comportament corupțional trebuie evaluat ținând seama, în special și de: scopul urmărit, împrejurările ori ambianța comiterii faptei, finalitatea produsă efectiv sau care s-ar fi putut produce, precum și de persoana și conduita făptuitorului. De exemplu, prin Decizia Secției penale și pentru cauze cu minori a Curții de Apel Oradea nr.212/R/2009 din 30 aprilie 2009 [4, p.325-326], s-au reținut următoarele: „*Restituirea sumelor primite*

cu titlu de mită de către personalul medical (medicul ginecolog T.S.M.–350 lei, medicul anestezist U.E. –250 lei, asistenta U.E. –100 lei și asistenta M.E.T.–20 lei), ca urmare a insuccesului operației chirurgicale, nu poate avea ca efect inexistența infracțiunii, fapta de luare de mită consumându-se în momentul primirii sumelor de bani – foloase necuvenite. Însă, această atitudine a făptuitorilor, coroborată cu împrejurarea că aceștia sunt persoane ce se bucură, în virtutea vocației, dar și a competenței și pregătirii profesionale de care au dat dovadă anterior, de respect în rândul comunității din care fac parte și, mai mult, aceștia nu au condiționat realizarea actului medical de primirea unor sume de bani, inițiativa remiterii sumelor de bani aparținând exclusiv denunțatorului, se justifică concluzia că fapta pentru care au fost cercetați nu prezintă pericolul social al unei infracțiuni (subl. ne aparține), aplicarea dispozițiilor art.18¹ Cod penal (al României în redacția din 1968) fiind legală”.

Ne punem întrebarea dacă o atare soluție este potrivită pentru a intra în filiera jurisprudențială națională. Pentru a răspunde la întrebarea dată, întâi de toate, remarcăm că potrivit Codului penal al României în redacția din 1968 (actualmente abrogat), aplicarea dispoziției art.18¹ atrăgea pentru făptuitor, aplicarea unei sancțiuni cu caracter administrativ prevăzută de legea penală, fiind prototipul parțial al art.55 CP RM. Legea penală națională însă nu prevede o atare consecință, deci există riscul recidivării comportamentului corupțional; or, ca măsură de constrângere, sancțiunea, cât de lejeră nu ar fi, are pe lângă scopul său represiv și o finalitate de prevenire, constând în dezaprobarea legală și judiciară a faptei de corupție săvârșită și a comportamentului coruptului care trebuie astfel să se convingă că nerespectarea legii presupune pedepsirea sa, doar astfel va evita în viitor comportamentul corupțional. Totuși, există și o altă latură, care pare a fi paradoxală. În speța reprodușă, primirea remunerației necuvenite de către personalul medical pentru efectuarea manoperelor afectează buna desfășurare a activității de serviciu a unității medicale, și tot această valoare socială va avea de suferit în cazul condamnării personalului medical. De ce? Deoarece, așa cum motivează instanța, făptuitorii dispun de o competență și de o pregătire profesională apreciată, în primul rând, de comunitatea din care fac parte. Iată de ce, considerăm că în cazul profesioniștilor (de

exemplu, medici transplantologi cu renume), caz în care ei îndeplinesc condițiile pentru a fi persoane publice (pct.6.1 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.11 din 22.12.2014), subiecții oficiali care aplică legea penală trebuie să analizeze multilateral circumstanțele cauzei, pentru a decide dacă fapta săvârșită este lipsită de importanță prin pericolul social minim pe care-l prezintă, iar pentru combaterea ei nu este necesară tragerea lor la răspundere penală. Considerăm că persoana făptuitorului este cel mai important barometru (nu însă exclusiv) în evaluarea pericolului social concret al faptelor de corupție, lucru pe care-l găsim și într-o altă speță, de această dată *in contrario* celor invocate *supra*. Astfel, *s-a reținut că fapta tipică de corupție imputată inculpatului B. (luare de mită) prezintă în concret gradul de pericol social al unei infracțiuni, având în vedere în special calitatea acestuia la data comiterii faptei (agent de poliție cu atribuțiuni de poliție rutieră) (subl. ne aparține), calitate de care s-a folosit, și motivația gestului său (dorința de a obține facil o sumă de bani în cuantum de 400 lei) [5].*

Referințe:

1. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, Gh., BERLIBA, V. ș.a. *Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu. (Legea nr.985-XVI din 18.04.2002. Cu toate modificările operate până la republicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.72-79/195 din 14.04.2009. Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.
2. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei naționale anticorupție pe anii 2011-2013, nr.154 din 21.07.2011. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2011, nr.166-169.
3. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție”, nr.11 din 22.12.2014. [Accesat 04.05.2016] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=195.
4. TRANCĂ, A. *Luarea și darea de mită, traficul de influență: Practică judiciară*. București: Hamangiu, 2011. 338 p.
5. Decizia Curții de Apel Timișoara nr.653/A din 20 august 2014. Dosarul nr.8744/30/2012. [Accesat 07.05.2016] Disponibil: <http://legeaz.net/spete-drept-penal-curtea-de-apel-timisoara-2014/luare-de-mita-art-20-08-2014-aic>.

**RUDA APROPIATĂ A PERSOANEI CU FUNCȚIE
DE RĂSPUNDERE SAU A PERSOANEI CARE ÎȘI
ÎNDEPLINEȘTE DATORIA OBȘTEASCĂ,
CA VICTIMĂ A INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE
LA art.349 DIN CODUL PENAL**

Ghenadie PAVLIUC,

Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „C. Stere”

Până la modificarea art.349 din Codul penal, operată prin Legea pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.12.2008 [1], doar ruda apropiată a persoanei cu funcție de răspundere (nu și a persoanei care își îndeplinește datoria obștească) era considerată victimă a infracțiunilor prevăzute la art.349 CP.

Într-o speță, în care se aplică lit.b) alin.(2) art.349 CP, se menționează că victime sunt atât F.C., ofițer operativ de sector al postului de poliție Molovata Nouă, cât și rudele acestuia. Însă nu se precizează gradul de rudenie a acestora cu F.C. [2]. Între timp, nu oricare rudă a persoanei cu funcție de răspundere sau a persoanei care își îndeplinește datoria obștească poate fi considerată victimă a infracțiunilor prevăzute la art.349 din Codul penal.

Din alin.(4) art.134 din Codul penal, rezultă că rude apropiate se consideră următoarele categorii corelative de persoane: 1) părinții în raport cu copiii, sau invers; 2) înfietorii în raport cu copiii înfiați, sau invers; 3) frații în raport cu surorile, sau invers; 4) bunicii în raport cu nepoții lor, sau invers. De exemplu, într-o speță, calitatea de victimă a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.349 din Codul penal a avut-o nu doar C.Gh., șeful Secției investigații operative a Direcției investigarea fraudelor a Departamentului poliție al Ministerului Afacerilor Interne, ci și copiii, părinții și soția acestuia [3].

Alte categorii de persoane decât cele nominalizate în alin.(4) art.134 Cod penal nu pot alcătui conținutul noțiunii „rude apropiate”. Sub incidența acestei noțiuni intră copiii și părinții lui C.Gh., însă nu și soția lui C.Gh. Aceasta nu este nici măcar rudă cu C.Gh. (și nici nu poate fi). De aceea, în speța analizată *supra*, răspunderea trebuia aplicată conform regulilor concursului de infracțiuni: în baza alin.(1) art.349 (în ceea ce privește amenințarea cu omorul și cu vătămarea

integrității corporale sau a sănătății asupra lui C.Gh., a copiilor și părinților acestuia) și art.155 (în ceea ce privește amenințarea cu omorul și cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății asupra soției lui C.Gh.) din Codul penal.

Sub aspectul examinat *supra*, este de notat că, de exemplu, potrivit alin.(3) art.257 „Ultrajul” din Codul penal al României din 2009 [4], „cu aceeași pedeapsă se sancționează faptele comise în condițiile alin.(2), dacă privesc un membru de familie al funcționarului public”. O dispoziție asemănătoare conține art.243 (care corespunde cu art.349 din Codul penal al Republicii Moldova) din Codul penal al Albaniei [5].

Considerăm că nu aceste modele străine ar trebui recepționate de legiuitorul autohton. Astfel, din art.189 (care corespunde cu art.349 din Codul penal al Republicii Moldova) din Codul penal al Bruneiului [6], rezultă că victimă a infracțiunii este persoana de a cărei soartă este cu bună-știință interesat funcționarul public. Aceeași concepție este promovată în art.321 (care corespunde cu art.349 din Codul penal al Republicii Moldova) din Codul penal al Kazahstanului [7].

Ca și în art.349 CP, în art.345 din Codul penal al Ucrainei este utilizată sintagma „rude apropiate”. Unii doctrinari ucraineni au propus ca această sintagmă să fie substituită prin sintagma „persoane apropiate” [8]. Considerăm că o asemenea modificare ar fi oportună și în cazul art.349 CP. Or, nu întotdeauna relația de rudenie dintre două persoane poate fi dovada existenței unei afecțiuni dintre acestea, de care să poată profita făptuitorul. Apropierea reală dintre două persoane este condiționată de caracterul relațiilor dintre acestea, de factorii sociali, nu de factorii biologici (în cazul rudeniei de sânge) sau de factorii juridici (în cazul rudeniei care își are originea în actul de adopție).

Merită atenție opinia exprimată de M.G. Fetisov: „În vederea stabilirii faptului dacă o persoană este apropiată de altă persoană sau nu, instanța de judecată trebuie să evalueze caracterul relațiilor dintre acestea” [9]. Așadar, apropierea reală dintre două persoane reprezintă o împrejurare cu încărcătură factologică, care ar urma să fie stabilită în fiecare caz aparte. Cu toate acestea, ar trebui să existe un suport juridic pentru stabilirea acestei împrejurări. Ne referim la definiția noțiunii „persoane apropiate”, care ar trebui să fie formulată în textul legii penale.

În literatura de specialitate, este propusă o astfel de definiție: „Persoane apropiate de colaboratorul organului de ocrotire a dreptului

sunt persoanele care fie se află în relații de rudenie (tată, mamă, bunic, bunică, copil, frate, soră), de căsătorie sau de afinitate cu colaboratorul organului de ocrotire a dreptului, fie întrețin cu acesta o comunicare personală apropiată” [10]. Totuși, această definiție pare a avea un caracter eclectic, îmbinând sensurile de „rudă apropiată” și „persoană apropiată”. De aceea, par a fi mai reușite următoarele definiții: „Persoane apropiate de colaboratorul organului de ocrotire a dreptului sunt persoanele ale căror viață, sănătate și bunăstare sunt importante pentru colaboratorul organului de ocrotire a dreptului, în virtutea relațiilor personale stabilite” [11]; „Persoane apropiate sunt acele persoane de a căror securitate este interesată persoana cu funcție de răspundere” [12].

Sintetizând aceste două definiții, venim cu următoarele propuneri *de lege ferenda*:

1) Codul penal să fie completat cu art.133² „Persoane apropiate”, care să aibă următorul conținut: „Prin apropierea dintre două persoane se înțelege acea relație dintre aceste persoane, când viața, sănătatea și bunăstarea uneia dintre ele sunt importante pentru cealaltă, în virtutea relațiilor personale stabilite, și atunci când de securitatea uneia dintre aceste persoane este interesată cealaltă”;

2) în art.349 din Codul penal, sintagma „rudelor ei apropiate” să fie substituită prin sintagma „persoanelor care îi sunt apropiate”.

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.41-44.
2. Sentința Judecătorei raionului Dubăsari din 27.03.2013. Dosarul nr.1-37/13. [Accesat 03.05.2016] Disponibil: <http://jdb.justice.md>.
3. Sentința Judecătorei raionului Orhei din 08.02.2012. Dosarul nr.1-199/11. [Accesat 03.05.2016] Disponibil: <http://jor.justice.md>
4. *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr.510.
5. *Criminal Code of the Republic of Albania*. [Accesat 03.05.2016] Disponibil: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/47>
6. *Laws of Brunei*. Chapter 22. Penal Code. [Accesat 03.05.2016] Disponibil: <http://www.commonlii.org/bn/legis/pc22130/>
7. Уголовный кодекс Республики Казахстан. [Accesat 03.05.2016] Disponibil: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1008032
8. ОСАДЧИЙ, В.І. *Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності*. Київ: Атіка, 2004, с.110; ГОРБУНОВ, В.А. *Проблеми кримінально-правової характеристики потерпілого відумисного*

знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу (ст.347 КК України). В: *Форум права*, 2011, № 3, с.168-173; ГУРЕНКО, Д.Ю. Шляхи вдосконалення закону про кримінальну відповідальність за посягання на життя працівника правоохоронного органу. В: *Вісник Кримінологічної асоціації України*, 2014, № 6, с.35-44.

9. ФЕТИСОВ, М.Г. *Проблемы уголовного-правового обеспечения безопасной деятельности сотрудников органов внутренних дел*: Дисс. канд. юрид. наук. Ростов-на-Дону, 1999, с.74-75.
10. *Уголовное право. Часть общая. Часть особенная*. Под общ. ред. Л.Д. ГАУХМАНА, Л.М. КОЛОДКИНА, С.В. МАКСИМОВА. Москва: Юриспруденция, 1999, с.530.
11. *Уголовное право Российской Федерации. Общая и особенная части*. Под ред. А.И. ЧУЧАЕВА. Москва: Контракт; Инфра-М, 2013, с.347.
12. *Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий*. Под ред. Е.Л. СТРЕЛЬЦОВА. Харьков: Одиссей, 2005, с.662.

JUSTIFICAREA STABILIRII RĂSPUNDERII PENALE PENTRU PARIURILE ARANJATE (art.242² CP RM)

Gheorghe RENIȚĂ
Judecătoria Centru, mun. Chișinău

Fapta de pariure pe un eveniment sportiv sau pe un alt eveniment de pariat, fie informarea altor persoane despre existența unei înțelegeri în privința trucării aceluși eveniment cu scopul de a le determina să participe la pariul respectiv, săvârșită de către o persoană care cunoaște cu certitudine despre existența unei înțelegeri privind trucarea aceluși eveniment *iși găsește reifcare juridică* în infracțiunea de pariuri aranjate (art.242² CP RM). În succintele rânduri de mai jos, ne propunem să abordăm problematica temeiniciei instituirii răspunderii penale pentru pariurile aranjate (art.242² CP RM).

Preliminar, amintim că infracțiunea, inserată la art.242² CP RM, și-a croit reflectare în peisajul juridic al țării noastre ca urmare a intrării în vigoare la 12.04.2013 a Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative (în continuare – Legea nr.38/2013) [1].

În susținerea acestui amendament, în *Nota informativă* la unul dintre proiectele de Legi (promovat de un grup de deputați) care a stat la baza adoptării Legii nr.38/2013, printre altele, se deseminează: „Pe

lângă multiplele caracteristici pozitive ale sportului, banii care roiesc în jurul acestui domeniu, dar și lăcomia unora au contribuit la dezvoltarea unor noi forme infracționale. Sumele de bani puse în joc prin intermediul caselor de pariuri generează un interes tot mai sporit al organizațiilor criminale” [2].

În același timp, în *Nota informativă* care a însoțit un alt proiect de Lege (susținut de Guvernul Republicii Moldova) care a stat la baza adoptării Legii nr.38/2013, se conturează: „În prezent, o problemă discutată la nivel internațional o constituie pariurile sportive ilegale. Odată cu dezvoltarea sectorului pariurilor sportive, au apărut diferite scheme frauduloase. Astfel, competițiile sportive aduc beneficii financiare importante unor persoane care pariază pe un rezultat sportiv „cert”, asigurat prin coruperea unor antrenori, arbitri, jucători și altor participanți sau organizatori ai competițiilor sportive. Pariurile „aranjate” îi afectează direct pe organizatorii pariurilor și pe cei care au mizat (crezând că este un pariu corect) pe un eveniment sportiv” [3].

Pe această linie de gândire, relevăm că despre necesitatea stabilirii răspunderii pentru pariurile aranjate rezultă și din unele acte cu vocație internațională. Astfel, în acord cu alin.(1) art.10 din Convenția Consiliului Europei privind manipularea în competițiile sportive: „Fiecare parte adoptă măsurile legislative sau de altă natură care se pot dovedi necesare pentru a preveni conflictele de interese și utilizarea abuzivă a informațiilor privilegiate de către persoane fizice sau juridice implicate în furnizarea de oferte de pariuri sportive” [4].

De asemenea, în accepțiunea art.12 denumit „Integritatea meciurilor și competițiilor” din Regulamentul disciplinar al Uniunii Asociațiilor Europene de Fotbal (UEFA): „Toate persoanele vizate de regulile și reglementările UEFA sunt obligate să se abțină de la orice comportament care afectează sau ar putea afecta integritatea meciurilor și competițiilor organizate de UEFA, și trebuie să coopereze pe deplin cu UEFA ori de câte ori se impune contracararea unui asemenea comportament” (alin.(1)); „Aceste principii sunt încălcate, de exemplu, de către cel care: fie participă, direct sau indirect, în pariuri sau în activități similare vizând meciurile sau competițiile organizate de UEFA, fie urmărește un interes financiar direct sau indirect în astfel de activități; utilizează sau furnizează altora informații care nu sunt accesibile publicului, obținute datorită

poziției pe care o deține în fotbal, astfel cauzând prejudicii sau putând cauza prejudicii integrității unui meci sau a unei competiții organizate de UEFA” (lit.b) și c) alin.(2)) [5].

Nu în ultimul rând, art.25 „Integritatea meciurilor și competițiilor” din Codul de etică al Federației Internaționale de Fotbal (FIFA) stipulează: „Persoanelor vizate de acest Cod li se interzice să ia parte, direct sau indirect, ori să se implice pe altă cale în pariuri, în loterii, în jocuri de noroc sau în alte asemenea evenimente ori tranzacții legate de meciurile de fotbal. La fel, nu le este permis să ia parte, activ sau pasiv, în activitatea unor companii, societăți, organizații etc., care stimulează, propagă, organizează sau dirijează astfel de evenimente sau tranzacții” [6].

Argumente referitoare la oportunitatea incriminării infracțiunii statuate la art.242² CP RM, sunt ancorate și în doctrina juridică: „pariurile trebuie privite ca activități de precizare a rezultatelor sportive sau nonsportive prin punerea unei mize pe eventualul rezultat al unui eveniment sportiv sau al unui alt eveniment de pariat. (...) Adepții pariurilor interpretează această activitate ca pe un hobby pentru fanii sportivi și cei nonsportivi, al căror interes crește prin efectuarea de pariuri pe evenimente sportive sau pe alte evenimente de pariat. De cealaltă parte, oponentii pariurilor nu-și ascund temerea că în spatele acestor considerente se amenință integritatea sportului și a unor activități nonsportive, prin existența a numeroase încercări reușite de evenimente sportive sau alte evenimente de pariat aranjate” [7, p.9]; „Făptuitorii se folosesc de pariurile sportive pentru a spăla circa 140 de miliarde de dolari SUA pe an” [8, p.29].

În perimetrul dreptului comparat, nuanțăm că fapta de pariuri aranjate în unele state este sancționată contravențional (*exempli gratia*, art.14.1¹⁻¹ din Codul contravențiilor administrative a Federației Ruse; etc.). Dimpotrivă, în alte state respectiva faptă este pedepsită penal (cum ar fi, art.369³ din Codul penal al Ucrainei; art.42 din Legea cu privire la jocurile de noroc a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord; etc.).

Într-o strictă succesiune logică, se profilează următoarea întrebare: care este remediul adecvat pentru combaterea faptei de pariuri aranjate?

În opinia noastră, suscită interogații concepția de a sancționa contravențional fapta de pariuri aranjate, întrucât în așa fel se

subestimează pericolul social al faptei cercetate. Or, infracțiunea prevăzută la art.242² CP RM, în anumite ipoteze poate constitui o formă specifică a escrocheriei (art.190 CP RM). În particular, în cazul circumstanței agravante consemnate la lit.b) alin.(2) art.242² CP RM (care au cauzat daune în proporții deosebit de mari), vom fi în prezența unei forme specifice a escrocheriei (în formă consumată) săvârșită în proporții deosebit de mari (adică a faptei specificate la alin.(5) art.190 CP RM). De aceea, ar fi absurd și inechitabil ca pentru o normă specială a escrocheriei (cu același grad de pericol social) să se stabilească răspunderea contravențională.

În afară de aceasta, este de accentuat că, de cele mai dese ori, la comiterea faptei de pariuri aranjate sunt implicate organizații criminale care operează la nivel internațional și au ramificații pe întreg globul. Pe cale de consecință, fapta de pariuri aranjate a atins cote alarmante, iar sancțiunile contravenționale sunt neputincioase în fața acestui flagel.

Pentru considerentele reliefate *supra*, incriminarea faptei de pariuri aranjate (art.242² CP RM) se prezintă ca fiind oportună și în concordanță cu realitățile obiective cu care ne confruntăm.

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.75-81.
2. *Nota informativă* la proiectul Lege nr.1246 din 08.06.2012 pentru modificarea și completarea Codului penal nr.985-XV din 18.04.2002. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: <http://www.parlament.md>
3. *Nota informativă* la proiectul de Lege nr.2671 din 12.11.2012 pentru completarea unor acte legislative [Accesat 20.04.2016] Disponibil: <http://www.parlament.md>
4. Council of Europe Convention on the Manipulation of Sports Competitions of 18.09.2014. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: <http://www.coe.int>
5. UEFA Disciplinary Regulations. Edition 2014. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: <http://www.uefa.org>
6. FIFA Code of Ethics. Edition 2012. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: <http://www.fifa.com>
7. STATI, V. Răspunderea penală pentru pariurile aranjate (art.242² CP RM). Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2014, nr.1, p.8-12.
8. VIDAL, L., CORNU, P., DONZEL, J., et al. *Protecting the Integrity of Sport Competition: The Last Bet for Modern Sport: An executive*

summary of the Sorbonne-ICSS Integrity Report Sport Integrity Research Programme, 2012-14. Paris: University Paris 1 Panthéon-Sorbonne and the International Centre for Sport Security, 2014. 130 p.

OPORTUNITATEA INCRIMINĂRII FAPTEI DE MANIPULARE A UNUI EVENIMENT (art.242¹ CP RM)

Gheorghe RENIȚĂ
Judecătoria Centru, mun. Chișinău

La 21.03.2013, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative (în continuare – Legea nr.38/2013) [1]. În urma acestui amendament, Codul penal a fost suplinit, *inter alia*, cu art.242¹ intitulat „Manipularea unui eveniment”. Dar, este oare oportună această completare a legii penale? Ne vom focusa analiza asupra acestei probleme, întrucât nu există o concepție unitară în acest sens.

Ab initio, în *Nota informativă* la unul dintre proiectele de Lege care au stat la baza adoptării Legii nr.38/2013, se creionează: „În Republica Moldova acest fenomen (se are în vedere fenomenul manipulării unui eveniment – *n.a.*) există, fiind la un stadiu incipient, dar în plină ascendență, unde participă jucători, agenți de jucători și oficiali ai echipelor. Astfel, în cadrul Campionatului Național la Fotbal în perioada 2009-2011 s-au înregistrat câteva meciuri suspecte, și anume: cu participarea echipelor din Divizia Națională. Cauzele care stimulează dezvoltarea acestui fenomen infracțional, ce s-a inițiat odată cu includerea în sistemul pariurilor online în anul 2009 a meciurilor din Divizia Națională, sunt insuficiența financiară a cluburilor în raport cu posibilitățile „oferite” de sistemul pariurilor „aranjate”, salariul scăzut al jucătorilor și vulnerabilitatea sistemului organizatoric al sportului în Republica Moldova” [2].

În ciuda acestui discurs argumentativ, au existat și unele reticențe exprimate față de oportunitatea incriminării faptei de manipulare a unui eveniment. Așadar, în Avizul Direcției Juridice a Parlamentului Republicii Moldova la unul dintre proiectele de Lege care au stat la baza adoptării legii nominalizate *supra*, se etalează: „Actualmente, este firesc ca orice sportiv, organizație sportivă sau conducător al unei asemenea organizații să capete venit material din activitatea pe care o îndeplinește, iar faptul că sportivul cedează intenționat competiția

pentru obținerea venitului mărit nu reprezintă o intenție criminală îndreptată împotriva societății, ci un scop simplu de profit. (...) Este necesar ca federațiile respective să stabilească regulile de petrecere a competițiilor sportive, a căror nerespectare va putea fi sancționată de federația corespunzătoare în limitele legislației civile” [3].

În acest fâgaș, sesizăm că și în literatura juridică s-au profilat rezerve referitoare la incriminarea faptei de manipulare a unui eveniment, invocându-se că sancțiunile disciplinare (aplicate de federațiile de sport) sunt remediile potrivite pentru o astfel de faptă [4, 5].

La polul opus, s-a montat opinia (majoritară), în acord cu care pentru anihilarea manipulării unui eveniment este imperioasă intervenția dreptului penal privită ca o *ultima ratio* [6, 7, 8].

La rândul nostru, alegem să achiesăm cea de-a doua optică doctrinară. Nu punem la îndoială importanța investigațiilor desfășurate de asociațiile sau federațiile de sport și efectul sancțiunilor disciplinare aplicate de către acestea. Totuși, considerăm că sancțiunile disciplinare aplicate de către aceste entități (federațiile, asociațiile de sport) nu sunt îndestulătoare. Or, acestea se răsfrâng doar în privința unui cerc relativ restrâns de persoane. În special, acestea au incidență în privința participanților la evenimente sportive și de pariat. De asemenea, nu ne putem închipui cum sancțiunile disciplinare ar fi în stare să combată fapta de manipulare a unui eveniment comisă de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală. Este limpede că sancțiunile disciplinare nu pot să suplinească o ramură de drept ce apără un interes superior, acela al publicului și al societății în general (făcând referire la dreptul penal). *A fortiori*, răspunderea disciplinară nu exclude operarea răspunderii penale. De altfel, această formă de cumul nu sfidează principiul neadmiterii tragerii la răspundere penală de două ori pentru una și aceeași faptă, consfințit la alin.(2) art.7 CP RM.

În alt context, antamăm următoarea dilemă: este oare suficientă trecerea faptei de manipulare a unui eveniment pe terenul dreptului contravențional? Pentru a ne forma o poziție în acest sens, urmează să decelăm pericolul social al faptei statuate la art.242¹ CP RM. Or, *de lege lata*, ceea ce diferențiază o contravenție de o infracțiune este anume gradul de pericol social (mai redus).

Așa fiind, reținem că: „Aranjarea meciurilor reprezintă o practică pe care multă lume o consideră drept una dintre marile amenințări la adresa sportului contemporan, un fenomen care subminează valorile

promovate de sport – integritatea, *fair play-ul* și respectul față de ceilalți. Aranjarea meciurilor riscă să-i îndepărteze pe fani și pe suporteri de sportul organizat. În plus, în această practică sunt adesea implicate rețele de organizații criminale active la scară internațională. Această problemă a devenit, în prezent, o prioritate pentru autoritățile publice, pentru mișcarea sportivă și pentru organismele responsabile de aplicarea legii la nivel mondial” [9]; „Fiecare stat și fiecare tip de sport din lume ar putea fi afectat de manipularea competițiilor sportive. Acest fenomen, ca amenințare globală la adresa integrității sportului, necesită o reacție globală, care trebuie sprijinită și de state care nu sunt membre ale Consiliului Europei” [10].

Din aceste rațiuni, unul dintre scopurile țintite de **Convenția Consiliului Europei privind manipularea competițiilor sportive** este: de a preveni, descoperi și sancționa manipularea națională sau transnațională a competițiilor sportive (art.2). *In concreto*, la art.15 denumit „Infrațiuni legate de manipularea competițiilor sportive” din **acest act normativ, se stipulează că:** „Fiecare parte se asigură că legislația sa națională permite sanționarea penală (*subl. ne aparține*) a manipulării competițiilor sportive, atunci când aceasta implică practici coercitive, frauduloase sau de corupție, conform definițiilor din legislația internă”.

Păstrând firul logic, conturăm că, în plan comparat, unele state au înțeles să incrimineze fapta de manipulare a unui eveniment, mult mai devreme decât legiuitorul autohton. De pildă, Federația Rusă a atribuit caracterul de infracțiune faptei de manipulare a unui eveniment în anul 1996 (art.184 din Codul penal al Federației Ruse); Bulgaria – 2011 (art.307c din Codul penal al Bulgariei); Georgia – 1999 (art.203 din Codul penal al Georgiei); Grecia – 1999 (art.132 din Legea sportului, nr.2725 din 17.06.1999); Italia – 1989 (art.1 din Legea înșelătoriei în sport, nr.401 din 13.12.1989); Spania – 2010 (art.284 bis.4 din Codul penal al Spaniei); etc.

În concluzie, manipularea unui eveniment constituie o „boală” sau „cangrenă” a societății care nu are hotare, înveninează valorile sportului și a pariurilor și care trebuie tratată (sanționată) prin mijloace represive adecvate – de drept penal.

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.75-81.

2. Nota informativă la proiectul de Lege nr.2671 din 12.11.2012 pentru completarea unor acte legislative. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: <http://www.parlament.md>
3. Avizul Direcției Juridice a Parlamentului Republicii Moldova la proiectul de Lege nr.1246 din 08.06.2012 pentru modificarea și completarea Codului penal nr.985-XV din 18.04.2002. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: <http://www.parlament.md>
4. MUSCO, E. *El fraude en la actividad deportiva*. In: *Revista Penal*, 2001, no.7, p.76-89.
5. ПРОКОПЕЦ, М.А., ЖУБРИН, А.М. Борьба с договорными матчами (на примере практики УЕФА и Спортивного арбитражного суда в г. Лозанна). В: *Спорт: экономика, право, управление*, 2012, № 2, с.23-25.
6. STATI, V. Infracțiunea de manipulare a unui eveniment (art.242¹ CP RM): studiu de drept penal. Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr.11, p.9-15.
7. GOKHALE, N. Fixing The Fixers: The Justification of Criminal Liability for Match-Fixing. In: *NUJS Law Review*, 2009, vol.2, no.2, p.319-336.
8. ZAKSAITE, S. Match-Fixing: The Shifting Interplay Between Tactics, Disciplinary Offence and Crime. In: *The International Sports Law Journal*, 2013, vol.13, iss.3-4, p.287-293.
9. Propunere de Decizie a Consiliului privind semnarea, în numele Uniunii Europene, a Convenției Consiliului Europei privind manipularea competițiilor sportive cu privire la aspecte care au legătură cu dreptul penal material și cu cooperarea judiciară în materie penală (COM 86, final). [Accesat 24.04.2016] Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu>
10. Council of Europe Convention on the Manipulation of Sports Competitions of 18.09.2014. [Accesat 24.04.2016] Disponibil: <http://www.coe.int>

УГОЛОВНО НАКАЗУЕМЫЕ ДЕФЕКТЫ МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ

Лилия ГЫРЛА

Наряду с врачебными ошибками к дефектам медицинской помощи следует относить и недобросовестные упущения врачей, влекущие за собой гражданско-правовую (деликтную) и/или уголовную ответственность.

Халатность, невнимательность и медицинское невежество никак не связаны и не соприкасаются с добросовестным заблуждением врача, основанным на несовершенстве медицинской науки

и ее методов, или атипичным течением заболевания. Что же касается недостаточности подготовки врача в совокупности с невнимательностью и медицинским невежеством, то это напрямую связано с неосторожной формой вины.

Дипломированный специалист не может ссылаться на отсутствие тех или иных теоретических знаний в области медицинской науки. Такое оправдание недопустимо, так как существует **презумпция**, что *медицинский работник, получивший надлежащее медицинское образование и соответствующую специализацию, обладает необходимыми и достаточными познаниями, в соответствии с общепринятыми принципами медицинской практики и медицинской науки, и овладел соответствующими навыками медицинского искусства (lege artis).*

Каждый медицинский работник обязан в полном объеме обладать всеми необходимыми знаниями, соответствующими его профессиональной деятельности, которые определяются состоянием медицинской науки на современном этапе и соответствующими квалификационными требованиями и стандартами оказания медицинской помощи, утвержденными Министерством здравоохранения Республики Молдова.

Вопрос квалификации действий врача как врачебной ошибки является крайне сложным и неоднозначным. К примеру, по ряду заболеваний определенные действия недавнего выпускника медицинского вуза могут быть квалифицированы как врачебная ошибка, тогда как в отношении более квалифицированного врача оснований для признания неблагоприятного исхода лечения врачебной ошибкой может и не оказаться [3, с.62].

Необходимо для начала определить, что **под медицинским работником** понимается лицо, обладающее высшим или средним специальным медицинским образованием, подтвержденным соответствующим дипломом и сертификатами о специализации, выданными на основании и в порядке, установленном действующим законодательством (врач, фельдшер, медицинский ассистент), которое контактирует непосредственно с пациентами в публичных или частных медико-санитарных учреждениях либо опосредованно с их биологическими материалами в клинических лабораториях.

В данном контексте разделяем мнение авторов [1], полагающих, что критериями врачебной ошибки являются добросовестное заблуждение врача; отсутствие элементов халатности; отсутствие невнимательности; отсутствие профессионального невежества.

В моральном плане врачебные ошибки могут быть извинительны в силу стесненных, неоптимальных условий деятельности врача, исключительной сложности самой врачебной профессии.

При анализе врачебной ошибки необходимо четко различать *незнание* и *невежество*. Если незнание чего-либо не есть преступление, то иначе обстоит дело в отношении проявления невежества. Если врач не знает элементарных основ анатомии, физиологии и клиники, он должен быть отстранен от работы. Таким образом, является необоснованным относить к врачебной ошибке событие, повлекшее причинение вреда здоровью пациента или его смерть вследствие профессионального невежества, незнания или неумения врача, когда врач или иной медицинский работник мог и должен был обладать необходимыми знаниями, навыками, умениями и компетентностями исходя из его подтвержденного документально уровня подготовки и профессиональной квалификации.

В данном контексте разделяем позицию, занимаемую Е.В. Засыпкиной, В.А. Катруновым, М.Н. Кузнецовой: элемент определения понятия «врачебная ошибка», касающийся «заблуждения, объясняемого недостатками знаний, опыта врача», является признаком, характеризующим неосторожную форму вины. В вертикальном срезе границы компетентности неодинаковы, так как возможности начинающего врача и врача высшей квалификации, врача и фельдшера или медсестры различны. Там и тогда, где и когда лицо не усвоило знание, которое оно несет ответственность за незнание (невежество) [2].

Следовательно, врачебная ошибка, вызванная отсутствием необходимых теоретических знаний, должна быть уголовно наказуема, а неблагоприятный исход в медицинской деятельности, вызванный несовершенством медицинской науки и практики (заболевание, неизлечимое на данном этапе, индивидуальная неподви-

денная реакция организма и т.д.), при условии добросовестного выполнения своих обязанностей со стороны медицинского работника, не содержит в себе элементов состава преступления.

Принципиальным для уголовного права является установление субъективных признаков состава преступления, инкриминируемого медицинскому работнику. В качестве релевантных обстоятельств, подлежащих обязательному установлению по делам о неблагоприятных исходах в медицинской деятельности (причинение по неосторожности смерти потерпевшему или тяжкого вреда здоровью), как следствие нарушения своих профессиональных обязанностей, выступают следующие:

– медицинский работник *знал (был осведомлен) или должен был знать* о наличии у него такой обязанности;

– медицинский работник *понимал сущность (содержание)* своей профессиональной обязанности;

– медицинский работник *осознавал риски неисполнения или ненадлежащего исполнения своих профессиональных обязанностей*. Всякая медицинская процедура всегда сопряжена с риском. Этот терапевтический риск присутствует даже тогда, когда врач соблюдает все необходимые требования, все правила врачебной деятельности, все установленные процедуры, и даже тогда, когда врач обладает высокой квалификацией;

– медицинский работник *предвидел* абстрактную вероятность наступления неблагоприятных последствий для пациента в виде смерти или тяжкого вреда здоровью, но легкомысленно рассчитывал на их предотвращение (неосторожность в форме преступного легкомыслия (самонадеянности)), либо не предвидел наступление таких последствий для пациента, хотя, руководствуясь должной внимательностью и предусмотрительностью медицинской профессии, должен был и мог предвидеть неблагоприятный исход своих действий (бездействия) (неосторожность в форме преступной небрежности).

Литература:

1. ГИЛЬФАНОВА, А.Ш. *Уголовная ответственность медицинских работников за врачебные ошибки*. <http://cyberleninka.ru/article/n/ugolovnaya-otvetstvennost-meditsinskih-rabotnikov-za-vrachebnye-oshibki.pdf> (дата посещения: 03.05.2016).

2. ЗАСЫПКИНА, Е.В., КАТРУНОВ, В.А., КУЗНЕЦОВА, М.Н. *К вопросу о врачебных ошибках: методология и критерии определения*. ГБОУ ВПО Саратовский ГМУ им. В.И. Разумовского Минздрава России. Бюллетень медицинских Интернет-конференций (ISSN 2224-6150) 2016. Том 6. № 1. <http://medconfer.com/files/archive/2016-01/2016-01-2164-A-5979.pdf> (дата посещения: 03.05.2016).
3. ПОНКИНА, А.А. *Врачебная ошибка в контексте защиты прав пациентов*/Кафедра правового обеспечения государственной и муниципальной службы МИГСУ РАНХиГС. Москва: Консорциум специалистов по защите прав пациентов, 2012. (200 с.), ст.62. (ISBN 978-5-4253-0508-4)

REGULA SPECIALITĂȚII ÎN MATERIA EXTRĂDĂRII

Mariana GRAMA

Regula specialității în materia extrădării a fost consacrată pentru prima dată într-un act bilateral, Tratatul dintre Franța și Belgia din 1834 [4, p.463], reluată în Tratatul franco-luxemburghez din 1844, Tratatul franco-saxon din 1850, într-o formulare aproximativă „*fugarul extrădat poate fi judecat doar pentru acea acuzație pentru care a fost predat*” și a fost concepută inițial ca o formă de garanție împotriva judecării abuzive a oponentilor politici pentru infracțiuni de natură politică.

Treptat, în a doua jumătate a secolului IX, conținutul acestei garanții a fost dezvoltat și nuanțat odată cu încheierea mai multor tratate bilaterale de extrădare, îndeosebi între țările europene, dar și ca urmare a apariției unei jurisprudențe europene în materie de extrădare. Astfel, în tratatele de extrădare încheiate de către Elveția cu Italia – 1868, Franța – 1869 și Germania – 1874, s-a specificat că, fără consimțământul statului solicitat, o persoană extrădată nu poate fi urmărită penal, condamnată, ori supusă vreunei alte forme de restrângere a libertății pentru fapte pretinse a fi comise anterior acordării extrădării, dar care nu au format obiectul cererii de extrădare.

Astfel, de la o simplă garanție, regula specialității a evoluat într-un adevărat principiu fundamental în materie de extrădare, stabilind limitele dreptului statului solicitant de a trage la răspundere penală pe cel care a făcut obiectul extrădării [3, p.12].

Regula specialității se regăsește în prezent în majoritatea actelor bilaterale încheiate de către state în materia extrădării, dar și în actele multilaterale, precum și în Convenția europeană de extrădare din 1957 și în legislația noastră națională.

Potrivit art.14 din Convenție: „Persoana care va fi predată nu va fi nici urmărită, nici judecată, nici deținută în vederea executării unei pedepse sau măsuri de siguranță, nici supusă oricărei alte restricții a libertății sale individuale, pentru orice fapt anterior predării, altul decât cel care a motivat extrădarea”.

Cu alte cuvinte, persoana extrădată nu poate fi judecată sau condamnată pentru o altă infracțiune săvârșită anterior remiterii fără acordul statului care a dispus extrădarea [1, p.126]. Persoana rămâne astfel sub protecția statului care a acordat extrădarea [2, p.44]. Acest lucru este recunoscut și de practica judiciară a Republicii Moldova. De exemplu, în decizia Curții Supreme de Justiție din 19 februarie 2014 care stipulează expres: „Or, regula specialității reglementată de art. 543 CPP reprezintă niște garanții stricte care urmează a fi asigurate persoanei extrădate de către statul solicitant împotriva unor învinuiri sau pedepse, altele decât cele care au fost indicate în cererea de extrădare și acceptate de către instanța statului solicitat care a soluționat această cerere”[5].

Condițiile aplicării regulii specialității sunt prevăzute în art.543 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. De la regula generală a specialității atât Convenția cât și legislația de procedură penală admit anumite excepții. Alin.(3) art.543 al CPP RM stipulează următoarele:

„Statul solicitant poate renunța la respectarea regulii specialității numai dacă:

1) Republica Moldova și-a dat acordul de a efectua urmărirea penală sau de a pune în executare o sentință ori o altă sancțiune în privința unei infracțiuni facultative sau de a preda, transfera sau deporta într-un alt stat;

2) persoana nu a părăsit teritoriul statului solicitant timp de 45 de zile de la încheierea procedurii pentru care a fost acordată extrădarea ei, deși a avut posibilitatea și dreptul să o facă;

3) persoana, după părăsirea teritoriului statului solicitant, s-a reîntors sau a fost trimisă înapoi de către un stat terț;

4) se acordă extrădarea simplificată”.

Așadar, regula specialității reprezintă regula de drept conform căreia persoana extrădată nu va fi urmărită, judecată, deținută în vederea executării unei pedepse sau supusă oricărei alte restricții a libertății sale individuale pentru fapte comise anterior predării. Regula specialității se opune judecării persoanei pentru orice infracțiune săvârșită anterior remiterii și care n-a format obiectul cererii de extrădare.

Deși legislația Republicii Moldova nu conține o prevedere asemănătoare celei din alin.(3) art.73/1 a Legii României nr.302 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală din 28 iunie 2004, există și autori care opinează [1, p.127] că regula specialității nu se opune posibilității de schimbare a calificării. Cu alte cuvinte, persoana extrădată poate fi judecată sub o altă calificare decât cea stabilită în cererea de extrădare.

Și prevederile alin.(3) art.14 al Convenției, semnată al căreia este și Republica Moldova, conține următoarea prevedere: „Când calificarea dată faptei incriminate va fi modificată în cursul procedurii, persoana extrădată nu va fi urmărită sau judecată decât în măsura în care elementele constitutive ale infracțiunii recalificate ar îngădui extrădarea”. De aici reiese că organele de drept ale statului solicitant, examinând învinuirea, pot ajunge la o altă calificare decât cea stabilită la început, când a fost solicitată extrădarea.

Din definiția regulii specialității, se poate concluziona că aceasta nu are niciun efect în ce privește infracțiunile posterioare remiterii. Același lucru reiese și din prevederile alin. (4) art.543 al CPP RM: „Prevederile prezentului articol nu se aplică pentru cazurile săvârșirii infracțiunii de persoana extrădată după extrădarea ei”.

Referințe:

1. STĂNOIU, M. *Asistența juridică internațională în materie penală*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975.
2. ULIANOVSKI, Gh., GRAMA, M. *Extrădarea*. Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2009.
3. *Extrădarea. Rejudecarea după extrădare. Regula specialității*. Seminar profesional, 31 martie 2006//documens.tips/documents/regula-specialitatii.html [accesat 02.05.2016].
4. БОЙЦОВ, А.И. *Выдача преступников*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004.
5. Dosarul 1ra-341/2014//www.jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1632 [accesat 02.05.2016].

RĂPIREA UNEI PERSOANE CU CAUZAREA INTENȚIONATĂ A VĂTĂMĂRII GRAVE A SĂNĂTĂȚII SAU A INTEGRITĂȚII CORPORALE: PROBLEMATICA ÎNCADRĂRII JURIDICE ȘI SOLUȚII

Dorina GUREV

Actualmente, în doctrină și în practica judiciară nu există o soluție univocă în vederea încadrării juridice a faptei prejudiciabile în cazul în care urmarea prejudiciabilă a acțiunii adiacente a infracțiunii răpirea unei persoane (constrângerea fizică și/sau psihică) reprezintă o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății. De menționat că, în aceste circumstanțe, regula absorbției nu funcționează; or, fapta incriminată de art.151 alin.(1) CP RM se pedepsește cu închisoare de la 5 la 10 ani, iar răpirea unei persoane se pedepsește cu închisoare de la 3 la 6 ani. Despre faptul că vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății nu poate să fie absorbită de alin.(1) art.164 CP RM ne convingem apelând și la prevederea de la lit.b) alin.(3) art.164 CP RM (răpirea persoanei care a cauzat din imprudență o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății).

Astfel, apare firească întrebarea: este posibil concursul dintre vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății și răpirea unei persoane, dacă aceasta survine în urma aceleiași acțiuni – constrângerea fizică? Pentru soluționarea acestei dileme, facem referire la hotărârile CtEDO. Astfel, Curtea Europeană în *Cauza Oliveira vs Switzerland* [1] la §26 al Hotărârii stabilește posibilitatea concursului ideal de infracțiuni, și anume, atunci când un act infracțional constituie două infracțiuni distincte. Într-o altă hotărâre a CtEDO, și anume, în *Cauza Franz Fischer vs Austria* [2], instituția europeană constată că există cazuri în care un act, la prima vedere, pare să constituie mai multe infracțiuni, în timp ce o examinare mai atentă arată că aceasta reprezintă o singură faptă, pentru că ea cuprinde elementele esențiale ale unei infracțiuni (§25 al Hotărârii). Mai mult, în *Cauza Serghey Zolotuhin vs Rusia* [3] la §36 din Hotărâre, Curtea concretizează că aceeași persoană nu poartă răspundere mai mult decât o dată pentru una și aceeași activitate infracțională, îndreptată spre aceleași valori sociale ocrotite de societate.

Astfel privite lucrurile, în ipoteza în care modalitate a acțiunii adiacente a răpirii unei persoane este constrângerea, în calitate de obiect juridic secundar (facultativ) apare sănătatea persoanei sau integritatea corporală a acesteia, care este obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art.151 CP RM. Prin urmare, nu este posibil concursul ideal dintre vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății și răpirea unei persoane, deoarece se încalcă principiul *non bis in idem*. Deci, în conformitate cu actualele prevederi ale Codului penal, soluția optimă în acest caz este reținerea doar a faptei incriminate de alin.(1) art.164 CP RM datorită sancțiunii mai blânde și deoarece „imperfecțiunea legii penale, care nu este reparată de către legiuitor, nu poate fi pusă în sarcina făptuitorului, indiferent de gravitatea faptei pe care o comite” [4, p.455]. Venim însă cu concretizarea că concursul dintre aceste infracțiuni este posibil în cazul în care actele ce formează acțiunea de constrângere fizică și/sau psihică nu întrunesc condițiile unității acțiunii infracționale, și anume: a) unitatea manifestării de voință; b) unitatea spațiotemporală; c) omogenitatea actelor comise [5, p.29-31].

Totuși, atât timp cât alin.(3) art.164 CP RM denotă un grad de prejudiciabilitate mai înalt decât alin.(1) art.164 CP RM, rezultatul infracțional față de care făptuitorul manifestă imprudență nu poate fi mai periculos decât același rezultat infracțional față de care făptuitorul manifestă intenție. De aceea, necesitatea eliminării acestei lacune impune de a opera unele remanieri în legea penală. Pentru identificarea variantei optime, apelăm la analiza sistemică a normelor din partea specială a Codului penal, de unde extragem două soluții: 1) de inclus la art.151 CP RM circumstanța agravantă „vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății cu răpirea persoanei”, cum este regăsită la lit.f) alin.(2) art.145 CP RM; 2) de introdus la art.164 CP RM circumstanța agravantă „cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei”, cum este prevăzut la alte infracțiuni ce atentează la libertatea fizică a persoanei, și anume: lit.f) alin.(2) art.165 și la lit.e) alin.(2) art.166 CP RM.

Cu referire la prima ipoteză, menționăm că: *primo*, la analiza circumstanței agravante „săvârșit cu răpirea persoanei” la infracțiunea de omor intenționat se poate urmări dificultatea existentă, atât în practică cât și în doctrină, de a distinge o soluție unică de încadrare a

faptei în astfel de circumstanțe [6, p.155-158; 7, p.18-24; 8, p.50-51; 9, p.14-15]; *secundo*, în doctrină [10, p.12-13; 11, p.20-25; 12, p.323-324] este criticat acest model de text legislativ care reunește într-o infracțiune unică complexă două infracțiuni distincte, dintre care cea ce formează circumstanța agravantă este și ea o infracțiune gravă, și este propusă excluderea sintagmei „cu răpirea sau luarea persoanei din legea penală” din textul legii penale; *tertio*, prezența circumstanței agravante „săvârșit cu răpirea persoane” la infracțiunea de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății va genera aceleași dificultăți, ce au fost stabilite în literatura de specialitate [10, p.12-13; 13, p.18-24]. *In concreto*: a) problematica calificării dacă făptuitorul îndeplinește roluri juridice diferite în cadrul răpirii unei persoane și vătămării grave al integrității corporale sau a sănătății care o însoțește; b) problematica încadrării condiționate de faptul că aceste infracțiuni se încheie la diferite etape ale activității infracționale; c) rămân ignorate circumstanțele agravante ale răpirii unei persoane, prin urmare, poate să nu fie respectat principiul *quot delicta, tot poenae*, astfel încât să nu fie admisă subevaluarea sau supraevaluarea pericolului social al celor comise la stabilirea pedepsei.

Din aceste considerente, subliniem inoportunitatea includerii la art.151 CP RM circumstanța agravantă „vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății cu răpirea persoanei”.

În ceea ce privește ipoteza a doua, este de menționat că Codul penal, în capitolul XIII „Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul Cod”, nu dă noțiunea de „violență periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei”. Iar apelând la interpretarea judiciară se observă că în practică nu este o viziune univocă în aprecierea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei [vezi în: 14, pct.6; 15, pct.13; 16, pct.1], de aceea o astfel de circumstanță agravantă nu este bine-venită pentru infracțiunea de răpire a unei persoane. De altfel, în cazul urmărilor de vătămare intenționată medie ori ușoară, prevăzută de art.151, 152 Cod penal și art.78 alin.(3) Cod contravențional survenite în urma constrângerii ca acțiune adiacentă a infracțiunii de răpire a unei persoane, calificarea urmează a fi în conformitate cu alin.(1) art.164 CP RM. Astfel, pentru lichidarea imperfecțiunilor legii, și pentru a exclude unele polemici în vederea interpretării normelor, se impune următoarea recomandare legislativă, constând în:

completarea art.164 CP RM cu un nou alineat, ce va deveni alineatul (4), în conținutul căruia se va prevedea răspunderea penală pentru răpirea persoanei săvârșită cu cauzarea intenționată a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății.

Referințe:

1. Case of Oliveira versus Switzerland, (84/1997/868/1080). 30 July 1998. [Accesat 05.02.2016] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-58210>
2. Case of Franz Fischer versus Austria, Application no. 37950/97. 29 May 2001. [Accesat 05.02.2016] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/rus/?i=001-59475>
3. Case of Sergey Zolotuhin versus Russia, Application no. 14939/03, ECHR 2009. [Accesat 05.02.2016] Disponibil: http://european-court.ru/uploads/ECHR_Sergey_Zolotukhin_v_Russia_10_02_2009_2.pdf
4. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
5. STRETEANU, F. Câteva aspecte controversate privind concursul ideal de infracțiuni. În: *Revista de științe penale*, anul II, 2006, p.26-37.
6. СЕРДЮКОВА, Е. Вопросы квалификации похищения человека, сопряженного с убийством. В: *Вестник СевКавГТИ*, выпуск 11, 2011, с.155-158.
7. КРАЕВ, Д. Объективная сторона убийства, сопряженного с похищением человека. В: *Криминалист*, 2010, №1(6), с.18-24.
8. СЕМЧЕНКОВ, И. Актуальные проблемы квалификации убийств, сопряженных с совершением иных преступлений. В: *Вестник Калининградского филиала Санкт-Петербургского университета МВД России*, 2012, вып. №3(29), с.50-52.
9. САЛЕВА, Н. Убийство, сопряженное с иными преступлениями: Проблемы квалификации и уголовной ответственности / Автореферат дисс. канд. юрид. наук. Омск, 2006. 22 с.
10. BRÎNZĂ, S. Analiza juridico-penală a omorului săvârșit cu răpirea sau luarea persoanei în calitate de ostatic (lit.f) alin.(2) art.145 C.pen. RM). În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr.5, p.2-15.
11. ЕСАКОВ, Г. Квалификация убийства, сопряженного с иными преступлениями, или cuiusvis hominis est errare (и законодатель не исключение). В: *Российский судья*, 2004, №12, с.20-27.
12. ПОПОВ, А. *Убийство при отягчающих обстоятельствах*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. 898 с.
13. BRÎNZĂ, S., STATI, V. Calificarea infracțiunilor privind viața sexuală: controverse și soluții. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr.4, p.2-11.
14. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu

- privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2004, nr.8, p.5-11.
15. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre șantaj”, nr.16 din 07.11.2005. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2006, nr.4, p.7-9
16. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la modificarea Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr.37 din 22 noiembrie 2004 „Cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii”, modificată prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.9 din 22.12.2008”, nr.13 din 22.12.2014. [Accesat 16.02.2015] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=197

**UNELE ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE
ALE RĂSPUNDERII PENALE PENTRU
INFRAȚIUNEA DE RĂPIRE A UNUI MINOR
DE CĂTRE O RUDĂ APROPIATĂ (art.164¹ CP RM)**

Dorina GUREV

În urma modificărilor operate prin Legea cu privire la modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr.277-XVI din 18.12.2008 [1] este incriminată cu titlu de *nomen juris* infracțiunea de răpire a unui minor de către o rudă apropiată (art.164¹ CP RM). Astfel, când între răpitor și victimă există relații de rudenie specificate la alin.(4) art.134 CP RM, și anume, părinții, copiii, înfietorii, copiii înfiați, frații și surorile, bunicii și nepoții lor, fapta de răpire a unui minor nu poate fi calificată potrivit lit.c) alin.(2) art.164 CP RM; or, tocmai această condiție este unicul punct de delimitare a normei cu circumstanțe atenuante (art.164¹ CP RM) în raport cu norma cu circumstanțe agravante (lit.c) alin.(2) art.164 CP RM), iar în coraport cu lit.a) art.117 CP RM, încadrarea celor săvârșite urmează a fi baza art.164¹ CP RM.

Pledăm pentru incriminarea de sine stătătoare a acestor fapte, deoarece dreptul copilului de a comunica atât cu rudele apropiate, cât și cu celelalte rude este protejat de legea Republicii Moldova [2, 3], iar datorită acestor relații de rudenie, minorul nu pe deplin conștientizează limitarea libertății lui, astfel, pericolul social al

infrațiunii de răpire a unui minor de către o rudă apropiată este redus. Cu toate acestea, nu putem exclude răspunderea penală a rudelor apropiate, cum se propune în literatura de specialitate rusă [4, p.13-14; 5, p.13; 6, p.16], chiar și în cazul când răpirea este în interesul minorului [7, p.17], deoarece, de regulă, copilul apare ca mijloc de manipulare în clarificarea unor relații ostile dintre rude, sau minorul este răpit din răzbunare. Iar în cazul în care minorul este în pericol sau sunt prezente alte circumstanțe ce dăunează minorului (condiții sau îngrijire necorespunzătoare), există mijloace legale de restabilire a drepturilor încălcate pe calea acțiunii civile. Mai mult, ilegalitatea răpirii minorului de către o rudă apropiată este determinată și de către prevederile Convenției asupra Aspectelor Civile ale Răpirii Internaționale de Copii [8], care obligă întoarcerea copilului răpit, chiar dacă răpitorul este un părinte.

În alt context, vom analiza problema încadrării juridice în cazul în care actele de executare la o infracțiune cu subiect special (art.164¹ CP RM) este săvârșită de o persoană ce nu întrunește o astfel de calitate (rudă apropiată), adică ipoteza când răpirea minorului este săvârșită de către un *extraneus* și un *intraneus* (împreună). În practica judiciară, răspunderea penală a participanților (coautorilor) ce nu sunt rude apropiate victimei minore a fost aplicată în baza teoriei accesoriesității, adică din punct de vedere material actele „extraneusului” contribuie în mod direct la capturarea, luarea și deplasarea victimei. Din punctul de vedere al conținutului incriminării, o asemenea cooperare va fi considerată accesorie, și aceștia sunt considerați complici la infracțiunea prevăzută la art.164¹ CP RM. Această situație este atestată în următorul caz: *P.A. a fost învinuită de comiterea infracțiunii prevăzute de art.164¹ CP RM și M.E., P.P., P.M., G.I., I.V. – în comiterea infracțiunii prevăzute de alin.(5) art.42 și art.164¹ CP RM. În fapt, P.A., la data de 30 mai 2014, aproximativ la ora 21.00, de comun acord și împreună cu: concubinul său M.E., feciorul său P.P. [...], și prietenii acestuia P.M., G.I., I.V., [...] s-au deplasat din [...] în [...] pentru a se clarifica cu fosta sa noră P.R., care a fost căsătorită cu P.D., decedat la 23 martie 2014 [...], având scopul de a lua la domiciliul său pentru câteva zile copiii minori ai acesteia. Ulterior, s-au deplasat la domiciliul mamei lui P.R., S.A [...] care i-a condus la domiciliul unde locuia P.R., unde fără permisiunea acesteia*

P.A., M.E., P.P., P.M., G.I. și I.V. au intrat în casă și P.A. și feciorul său P.P. i-au reproșat lui P.R. de ce și-a permis să trăiască în concubinaj cu un alt bărbat, după care cu ton ridicat P.A. i-a cerut lui P.R. să îmbrace copiii spunându-i că-i va lua pentru câteva zile. P.R., pe motivul numărului mare de persoane intrate fără permisiunea ei în domiciliu și agresivitatea acestora, a perceput drept o amenințare reală la sănătatea și integritatea sa fizică, motiv din care nu a opus rezistență, și a început să îmbrace copiii săi minori: P.M. și P.D. [...]. Tot atunci, toți au ieșit din casă [...] unde un copil era dus în brațe de P.P. iar altul îl ducea în brațe G.I. [...][9]. Cum se poate de remarcat, M.E., P.P., P.M., G.I., I.V. nefiind rude apropiate minorilor P.M. și P.D. au realizat, după caz, acțiunea principală și/sau acțiunea adiacentă (violența psihică) a răpirii, deci *de facto* sunt coautori ai acestei infracțiuni. Astfel, apare necesitatea precizării rolului care îl îndeplinesc coexecutorii care nu întrunesc cerințele subiectului special al infracțiunii prevăzute la art.164¹ CP RM.

În doctrină s-a constatat că „teoria accesorieității participației este o teorie aplicabilă în majoritatea ipotezelor de calificare, dar nu în toate” [10, p.122]. Această excepție, după autor, este tocmai cazul infracțiunii de pruncucidere (art.147 CP RM). Paralela în cazurile examinate este determinată de aspectul juridico-penal și tehnico-legislativ al infracțiunii de pruncucidere în raport cu infracțiunea de omor intenționat vizavi de infracțiunea răpirea unui minor de o rudă apropiată în raport de infracțiunea de răpire a unei persoane. De altfel, ca și în cazul pruncuciderii, sub aspect juridico-penal, răpirea unui minor de către o rudă apropiată reprezintă o răpire a unei persoane săvârșită în prezența unei circumstanțe atenuante, iar sub aspect tehnico-legislativ, infracțiunea prevăzută la art.164¹ CP RM este o infracțiune *sui generis*. De aceea, elementul obiectiv, *per se*, în ambele cazuri, nu este suficient, textul de incriminare a infracțiunii de răpire a unui minor de către o rudă apropiată impunând și alte condiții de subiect. Însă diferența dintre infracțiunea de pruncucidere și cea de răpire a unui minor de către o rudă apropiată este faptul că prima este o infracțiune cu subiect special unic. Prin urmare, ar părea că, în cazul dat, când infracțiunea poate fi comisă de mai mulți făptuitori, situația este diferită.

Nu considerăm așa, deoarece cerința față de coautor care săvârșește

cu intenție aceeași faptă prevăzută de legea penală ca și autorul impune necesitatea unității faptei penale. Prin urmare, nefiind îndeplinită o condiție a acestuia, nu vom putea susține că subiecții au săvârșit în coautorat fapta, ci fiecare va trebui să răspundă pentru fapta proprie, calificată conform calității sale. În alte circumstanțe, ar părea că este încălcat principiul legalității. Însă, printr-o analiză temeinică observăm că „subiecții nu au dorit săvârșirea aceleiași fapte penale, ci săvârșirea împreună a aceluiași element material din cadrul acesteia” [11, p.58]. Or, în cazul de față, fapta este săvârșită în comun, nu înseamnă că „persoanele respective trebuie să săvârșescă acțiunea care face parte din latura obiectivă a componenței de infracțiune” [12, p.64]. În ceea ce privește legătura subiectivă, aceasta nu este una veritabilă de coautorat (ținând seama de calitățile subiecților, n-ar avea cum să existe), ci pur și simplu o intenție comună de cooperare materială, de săvârșire nemijlocită a răpirii minorului. Din aceste considerente, credem că atunci când infracțiunea de răpire a unui minor de către o rudă apropiată este comisă de un *extraneus* și un *intraneus* (împreună), încadrarea juridică se va face în baza faptelor proprii ale acestora, și anume: „intraneusul”, având calitatea de rudă apropiată, va răspunde în conformitate cu infracțiunea prevăzută de art.164¹ CP RM, iar „extraneusul”, în conformitate cu lit.c) alin.(2) art.164 CP RM, „deoarece nu ar fi just să se atenueze răspunderea penală a participanților pentru o circumstanță personală atenuantă care nu rezidă în persoana lor” [13, p.97].

Referințe:

1. Legea pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, nr.277-XVI din 18.12.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.41-44, din 24.02.2009.
2. Codul familiei al Republicii Moldova, din 26.10.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.47-48/210, 26.04.2001.
3. Legea privind drepturile copilului, nr.338 din 15 decembrie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.13.
4. СИТНИКОВ, Д. *Уголовно-правовая и криминологическая характеристика похищения человека* / Автореферат дисс. канд. юрид. наук. Москва, 2001. 21 с.
5. ГАДЖИЭМЕНОВ, Б. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы похищения человека: По материалам Республики Дагестан* / Автореферат дисс. доктора юридических наук. Москва,

2000. 23 с.
6. НИКУЛИНА, Е. *Анализ уголовно-правовых проблем похищения человека и его криминологическая характеристика в Северо-Кавказском регионе* / Автореферат дисс. канд. юрид. наук. Москва, 2006. 26 с.
 7. ХАШУМ, Н. *Ответственность за похищение человека* / Автореферат дисс. кандидата юридических наук. Москва, 2008, 24 с.
 8. Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction (Concluded 25 October 1980). [Accesat 05.09.2014] Disponibil: <https://assets.hcch.net/docs/e86d9f72-dc8d-46f3-b3bf-e102911c8532.pdf>
 9. Sentința Judecătorei Glodeni din 15.05.2015. Dosar nr.1-13/15/31-1577-07112014 [Accesat 14.10.2015] Disponibil: http://instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jgl/jgl.php
 10. STATI, V. Din nou despre infracțiunea de pruncucidere. Considerații critice asupra unor opinii doctrinare. În: *Studia Universitas*, 2008, nr.1(11), p.120-126.
 11. CRĂCIUN, V. Articolul 50 Cod penal. Succinte considerații. În: *Penalmente*, 2016, nr.1, p.50-67.
 12. GRAMA, M. *Participanții la infracțiune și particularitățile răspunderii lor*. Chișinău: CE USM, 2004. 202 p.
 13. GIRLA, L. *Aspecte teoretice și practice privind infracțiunea de pruncucidere*. Chișinău: CEP USM, 2006. 216 p.

CONOTAȚII PRIVIND CALIFICAREA INFRAȚIUNILOR POTRIVIT NORMEI DE BLANCHETĂ

Igor HADÎRCA

Codul penal al Republicii Moldova [1] conține un șir de norme de blanchetă, care este în permanentă creștere, având în vedere numărul mare de acte normative din domeniul extrapenalului menite să reglementeze relațiile sociale apărute în diverse sectoare ale vieții persoanei. La fel, se diversifică și numărul de acte normative cu caracter extrapenal, la care fac trimitere normele de blanchetă din Codul penal. Conținutul normelor de blanchetă se află în strictă dependență de conținutul normelor din cadrul unor astfel de acte extrapenale, modificarea și completarea celor din urmă afectând direct aplicabilitatea normelor de blanchetă.

În general, după locul pe care îl ocupă în cadrul legii penale, normele de blanchetă se clasifică în:

a) norme ce se află în partea generală a Codului penal (art.13 CP RM – extrădarea, lit.k) alin.(1) art.77 CP RM – săvârșirea infracțiunii cu folosirea armei, a munițiilor, a substanțelor explozive ori a dispozitivelor ce le imită, a mijloacelor tehnice special pregătite, a substanțelor nocive și radioactive, a preparatelor medicamentoase și a altor preparate chimico-farmacologice, precum și cu aplicarea constrângerii fizice sau psihice). Astfel, este de blanchetă, de exemplu, norma de la lit.k) alin.(1) art.77 CP RM, deoarece conținutul noțiunilor de „armă” sau „muniții” din cuprinsul circumstanței agravante nominalizate se desprinde din analiza prevederilor Legii la regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, nr.130 din 08.06.2012 [2];

b) norme ce se află în partea specială a Codului penal (art.151, 152, 177, 180, 183, 185¹, 217, 227-230, 236, 245, 246, 248, 252, 253, 262-264, 307, 308, 312 etc.). De exemplu, este de blanchetă dispoziția normei de la art.151 CP RM, deoarece conținutul urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei este dedus din prevederile Regulamentului de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, nr.199 din 27.06.2003 [3] aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății.

Precizăm că partea specială conține cu mult mai multe norme de blanchetă decât partea generală a Codului penal. Acest lucru este explicabil, având în vedere că normele din partea specială a Codului penal sunt norme de incriminare, al căror conținut în dese cazuri se desprinde din cadrul reglementărilor extrapenale.

După cum se remarcă în doctrina de specialitate rusă [4, p.242], prezența în Codul penal a normelor cu dispoziție de blanchetă are o importanță dublă. Pe de o parte, includerea în Codul penal a normelor cu dispoziție de blanchetă joacă un rol pozitiv, adică scutește legiuitorul de sarcina de a descrie semnele componenței de infracțiune, al căror conținut este reflectat în cadrul unor alte acte normative cu caracter extrapenal. Drept consecință, legiuitorul asigură prin acest procedeu tehnic descrierea laconică a semnelor componenței de infracțiune în textul legii penale, ceea ce facilitează procesul de interpretare și aplicare a legii penale. Or, una dintre condițiile buneii aplicării a legii, în general, și a celei penale, în special, constă în adoptarea unor texte de lege laconice. Prin urmare, supraaglomerarea

textului legii penale nu are decât să știrbească eficiența transpunerii în practică a prevederilor Codului penal.

Pe de altă parte, existența unor astfel de norme imprimă și un aspect negativ legii penale. Acesta constă în îngreunarea procesului de căutare a actului normativ cu caracter extrapenal, precum și a normei de drept aplicabile situației concrete. Multitudinea actelor normative extrapenale de referință, modificările și completările în repetate rânduri ale reglementărilor acestora nu în puține cazuri creează un obstacol în stabilirea exactă a sensului și conținutului normei de incriminare. Mai mult, nu în puține cazuri există contradicții între reglementările la care se face trimitere, fapt ce împovărează și mai mult activitatea celor abilitați cu aplicarea legii penale.

În altă privință, în cadrul normelor cu dispoziții de blanchetă, în cele mai dese cazuri, nu se arată expres actul normativ concret, a cărui analiză ar permite identificarea conținutului normei incriminatoare, adică nu se face referință la actul normativ concret care conține descrierea detaliată a semnelor constitutive ce urmează a fi identificate. De aici rezultă că normele de blanchetă fie conțin specificarea despre faptul existenței unor acte normative cu caracter extrapenal menite să descrie sau să dezvăluie semnele componentei de infracțiune, fie permit deducerea acestui lucru prin interpretare. De exemplu, dispoziția normei de la art.245¹² CP RM – încălcarea legislației privind activitatea birourilor istoriilor de credit – face trimitere directă, *inter alia*, la Legea Republicii Moldova privind birourile istoriilor de credit, nr.122 din 29.05.2008 [5]. În același timp, dispoziția normei de la art.233 CP RM – vânatul ilegal, deși nu conține referința expresă la existența unui alt act normativ cu caracter extrapenal, totuși acest lucru rezultă prin interpretare. Similar, și dispozițiile normelor de la art.137³ CP RM (utilizarea metodelor interzise de purtare a războiului), de la art.137⁴ CP RM (utilizarea fără drept a semnelor distinctive de drept internațional umanitar) fac trimitere expresă la alte acte normative, acestea fiind însă cu caracter internațional (Convențiile de la Geneva din 12 august 1949).

Autorul rus A.V. Selski distinge două tipuri de dispoziții de blanchetă: a) dispoziții de blanchetă ale normelor părții speciale a Codului penal care nu specifică unele semne ale componentei de infracțiune și, de aceea, pentru determinarea lor este necesar a se apela

la alte acte normative cu caracter extrapenal; b) dispoziții de blanchetă ale normelor părții speciale a Codului penal care conțin toate semnele componenței de infracțiune, dar pentru aflarea conținutului acestora, este necesar a se apela la alte acte normative cu caracter extrapenal [6, p.21]. Majoritatea dispozițiilor de blanchetă din partea specială a Codului penal fac parte din categoria a doua, legiuitorul recurgând la indicarea (explicită sau implicită) în textul legii penale a tuturor semnelor constitutive, cel abilitat cu aplicarea legii penale apelând la actul normativ extrapenal doar pentru deslușirea conținutului semnelor componenței de infracțiune vizate.

În mare parte, sunt de blanchetă dispozițiile normelor ce incriminează faptele prejudiciabile săvârșite în domenii specifice. Actele normative la care se face trimitere prin normele date formează un domeniu de reglementare separat. De exemplu, toate normele incriminatoare din cadrul cap. IX din partea specială a Codului penal – Infracțiuni ecologice – stabilesc faptele infracționale în domeniul ecologic. Deoarece respectiva sferă este reglementată de un șir de acte normative extrapenale, pentru aflarea sensului normelor de incriminare din cadrul numitului capitol din partea specială a Codului penal, de fiecare dată practicianul urmează să apeleze la conținutul acestora, care, în ansamblu, formează izvoarele formale ale dreptului ecologic. În mare parte, sunt de blanchetă dispozițiile normelor care vin să incrimineze faptele prejudiciabile comise în anumite domenii (ecologie, economie, militarie, justiție).

Autorul rus L.D. Gauzman menționează că una dintre problemele aplicării normelor de blanchetă constă în faptul că legile și alte acte normative, la care dispozițiile de blanchetă din cadrul articolelor părții speciale a Codului penal fac trimiteri, sunt instabile, în sensul că legiuitorul, nu în puține cazuri, operează cu modificări și completări în ele [4, p.244].

Constatăm că instabilitatea respectivelor acte duce la atribuirea persoanei abilitate cu aplicarea legii penale a două obligații suplimentare: **a)** cunoașterea tuturor modificărilor și completărilor operate în actele normative cu caracter extrapenal și **b)** determinarea cu exactitate a normei actului extrapenal și a conținutului acesteia, având în vedere principiile aplicării legii penale în timp. Cea de-a doua obligație are importanță la calificare, în special pentru determinarea

legii aplicabile cea mai favorabilă făptuitorului. Deseori, chiar mai importantă se dovedește a fi obligația de a cunoaște totalitatea actelor normative de referință și conținutul acestora, decât obligația de a cunoaște conținutul legii penale. În timp ce dispoziția normei din legea penală este stabilă, conținutul actului normativ de referință poate suferi modificări în repetate rânduri. Tocmai în funcție de esența modificărilor aduse se va soluționa problema calificării celor comise.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
2. Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 08.06.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.222-227.
3. Regulamentul de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, nr.199 din 27.06.2003, aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.170-172.
4. ГАУХМАН, Л.Д. *Квалификация преступлений: закон, теория, практика*. Москва: АО „Центр ЮрИнфоР”, 2001.
5. Legea Republicii Moldova privind birourile istoriilor de credit, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.05.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.138-139.
6. СЕЛЬСКИЙ, А.В. *Бланкетные нормы в уголовном законодательстве России* / Автореферат дисс. канд. юрид. наук. Москва, 2010.

**TIPURILE NENORMATIVE ALE INTENȚIEI ȘI
IMPORTANȚA LOR LA CALIFICARE**

Igor HADÎRCA

Pe lângă intenția normativă (directă și indirectă), doctrina distinge și unele tipuri nenormative: intenția simplă și cea calificată, intenția determinată și cea nedeterminată, intenția inițială și cea supravenită, intenția spontană și cea premeditată, intenția unică și cea complexă [1, p.241-242]. În cadrul prezentului demers științific, vom scoate în evidență unele particularități ale calificării infracțiunilor în ipoteza incidenței unor modalități nenormative a intenției.

1) **Intenția inițială și intenția supravvenită.** Intenția inițială se deosebește de intenția supravvenită (sau survenită), prima presupunând reprezentarea *ab initio* a tuturor elementelor actului delictual și a consecințelor sale, cealaltă – modificarea sau completarea hotărârii inițiale cu elemente noi, privind atât desfășurarea faptei, cât și urmările acesteia [2, p.136]. Regula e că dacă intenția inițială se transformă în intenție supravvenită, calificarea se va face în corespundere cu intenția supravvenită. De exemplu, dacă făptuitorul, având intenția de a cauza o vătămare sănătății persoanei, în timpul aplicării loviturilor își schimbă intenția, cauzând victimei decesul, calificarea se va face potrivit art.145 CP RM. Soluția de calificare va fi aceeași în ipoteza transformării intenției făptuitorului din a sustrage pe ascuns bunurile persoanei în a sustrage în mod deschis respectivelor bunuri. Corect se arată în literatura de specialitate rusă că, în primul rând, transformarea enunțată este posibilă doar în cazul săvârșirii infracțiunii cu intenție directă; în al doilea rând, este posibilă în cazul infracțiunilor omogene și, în al treilea rând – transformarea intenției trebuie să aibă loc până la consumarea primei infracțiuni [3, p.154]. Cu privire la cea din urmă particularitate, consemnăm că transformarea intenției după consumarea infracțiunii, permite calificarea celor comise potrivit regulilor concursului de infracțiuni.

2) **Intenția premeditată și intenția spontană.** Intenția spontană – tipul intenției exprimat prin apariția bruscă și punerea imediată în aplicare. Deci, intervalul de timp dintre momentul apariției intenției și punerea acesteia în aplicare este unul foarte mic. Doctrina definește intenția premeditată drept tipul intenției căreia îi este caracteristic existența unui interval de timp între luarea deciziei infracționale și punerea ei în executare, interval în care făptuitorul a meditat asupra modului și mijloacelor de săvârșire a faptei [1, p.255]. Pornind de la conținutul respectivelor tipuri ale intenției, sesizăm că acestea au importanță indirectă la calificare. Astfel, pregătirea de infracțiune este posibilă doar atunci când făptuitorul manifestă intenție premeditată. Respectiv, dacă se atestă intenția spontană, nu putem vorbi despre o pregătire la infracțiune.

Deși intenția premeditată nu este stipulată în calitate de semn constitutiv (fie în cadrul componentei de bază, fie în cadrul celei calificative), determinarea acesteia, în unele cazuri, poate avea

importanță la calificare. De exemplu, determinarea intenției premeditate are importanță la calificarea faptei infracționale potrivit lit.p) alin.(2) art.145 CP RM (omorul intenționat săvârșit la comandă) ori potrivit lit.m) alin.(2) art.151 CP RM (vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății săvârșită la comandă) etc. Semnul calificativ „la comandă” implică prezența intenției premeditate. Totodată, e cu neputință săvârșirea unui omor la comandă în condițiile unei intenții spontane. La fel, intenția premeditată este indispensabil legată de omorul intenționat săvârșit cu premeditare (lit.a) alin.(2) art.145 CP RM).

De asemenea, de regulă, participația la infracțiune este posibilă doar în cazul intenției premeditate, lucru necesar întru cooperarea participanților la săvârșirea infracțiunii.

Pe de altă parte, intenția spontană poate determina calificarea infracțiunii potrivit unei norme care incriminează fapta săvârșită în stare de afect; or, această din urmă stare poate apărea doar pe neașteptate. Lucrul dat rezultă, inclusiv, din norma de la art.146 CP RM, potrivit căreia starea de afect care a determinat săvârșirea omorului trebuie să fi survenit în mod subit.

3) **Intenția determinată și intenția nedeterminată.** Intenția determinată se caracterizează prin prezența unei reprezentări concrete din partea făptuitorului cu privire la indicatorii calitativi și cantitativi ai acelor trăsături ale infracțiunii, care îi exprimă esența juridică, în opoziție cu intenția nedeterminată (*subl. ne aparține*), care presupune că făptuitorul are nu o reprezentare individual-determinată despre trăsăturile obiective ale faptei, ci o reprezentare generalizată despre aceste trăsături [4, p.202].

Atunci când făptuitorul manifestă intenție nedeterminată, cele comise trebuie calificate potrivit normei care incriminează fapta ce cuprinde urmările prejudiciabile care au fost de fapt cauzate. De exemplu, aruncând cu un cuțit într-un grup de persoane, făptuitorul are o reprezentare neconcretizată privind urmarea prejudiciabilă care ar putea surveni (vătămarea medie sau gravă a integrității corporale sau a sănătății, ori chiar decesul persoanei). În orice caz, calificarea se va face în corespundere cu urmarea prejudiciabilă efectiv cauzată. Pe când în cazul intenției determinate calificarea trebuie făcută potrivit rezultatului infracțional cauzat și conținutului intenției. Dacă urmarea dorită,

despre care făptuitorul a avut o reprezentare determinată, a survenit, cele comise vor fi calificate ca infracțiune consumată, în conformitate cu norma incriminatoare care prevede urmarea respectivă. În situația nesurvenirii urmării prejudiciabile, vom fi în prezența tentativei la infracțiunea ce cuprinde acea urmare prejudiciabilă.

Una din formele intenției determinate o constituie *intenția alternativă*, care presupune că conștiința făptuitorului cuprinde posibilitatea cauzării a două sau mai multor urmări prejudiciabile concret-determinate sau posibilitatea cauzării unui prejudiciu unuia din două obiecte, cuprinse de conștiința făptuitorului [5, p.82]. În cazul tentativei la infracțiunea cu intenție alternativă, cele comise trebuie calificate ca tentativă la infracțiunea cu cel mai mic grad prejudiciabil. În această situație acționează regula, potrivit căreia toate dubiile, inclusiv cele referitoare la calificarea faptei, sunt interpretate în favoarea celui vinovat [3, p.157]. Cu referire la calificarea infracțiunii potrivit intenției nedeterminate sau determinate, facem trimitere la următoarea explicație făcută de S.Brînza și V.Stati pe marginea omorului săvârșit în stare de afect: „...nu putem ignora orientarea intenției făptuitorului: în ipoteza intenției determinate simple, nu putem face calificarea în funcție de rezultatul infracțional care se produce în realitate, deoarece acest rezultat nu coincide cu rezultatul pe care și l-a dorit făptuitorul. Calificarea se face în funcție de rezultatul infracțional, care se produce în realitate, în ipoteza: 1) intenției nedeterminate (când făptuitorul nu are o reprezentare precisă cu privire la numărul potențialelor victime, dorind să lipsească de viață mai multe dintre acestea); 2) intenției determinate alternative (când făptuitorul prevede posibilitatea, aproximativ egală, de producere a două rezultate infracționale: a) moartea unei singure persoane; b) moartea a două persoane). Dacă făptuitorul ar manifesta intenție nedeterminată sau intenție determinată alternativă, ar fi oportună calificarea doar conform art.146 CP RM (fără referire la art.27 CP RM), în cazul producerii parțiale a rezultatului infracțional. Calitativ diferită este situația când făptuitorul manifestă intenție determinată simplă: el urmărește un rezultat individual determinat, nu unul abstract. El dorește producerea acestui unic rezultat, nu a unui rezultat din mai multe. Tocmai de aceea producerea rezultatului, nu în parametrii reprezentați de către făptuitor, implică soluția de calificare potrivit art.27 și 146 CP RM” [6, p.307].

Referințe:

1. GRAMA, M., BOTNARU, S., ȘAVGA, A. ș.a. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012.
2. GIURGIU, N. *Legea penală și infracțiunea (doctrină, legislație, practică judiciară)*. Iași: Gama, 1996.
3. ГАУХМАН, Л.Д. *Квалификация преступлений: закон, теория, практика*. Москва: АО „Центр ЮрИнфоР”, 2001.
4. PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011.
5. РАРОГ, А.И. *Настольная книга судьи по квалификации преступлений: Практическое пособие*. Москва: Проспект, 2006.
6. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, 1328 p.

REFLECȚII ASUPRA CARACTERULUI ATIPIC AL NORMEI DE INCRIMINARE DE LA art. 320 DIN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Igor HLOPEȚCHI

Potrivit Curții Europene a Drepturilor Omului, executarea hotărârilor judecătorești trebuie privită ca o parte integrantă a procesului judiciar. Astfel, orice neexecutare intenționată sau eschivare de la executarea unei hotărâri judecătorești, ori împiedicarea executării acesteia, este calificată drept o violare a art.6 paragr.1 din Convenție și a art.1 din Protocolul adițional la Convenție.

Curtea de la Strasbourg, prin jurisprudența sa, a instituit o serie de obligații pozitive pentru fiecare stat parte de a crea un arsenal juridic adecvat, capabil să asigure respectarea, în mod corespunzător, a obligațiilor care îi revin în materia asigurării executării hotărârilor instanței de judecată, inclusiv prin mijloace penale.

În vederea instituirii unui instrument juridic care are menirea de a asigura ocrotirea penală a relațiilor sociale legate de prevenirea neexecutării sau eschivării de la executarea hotărârii instanței de judecată, legiuitorul a incriminat fapta de neexecutare a hotărârii instanței de judecată prin norma penală de la art.320 CP RM cu denumirea marginală de neexecutare a hotărârii instanței de judecată în care sunt reunite două variante-tip de infracțiuni.

Specificul normei de incriminare a faptei de neexecutare a hotărârii instanței de judecată (art.320 CP RM) rezidă în natura mixtă

contravențional-penală [1,p.814] exprimată prin așa-numita „prejudiciabilitate contravențională”.

Așadar, după adoptarea Legii nr.173 din 09 iulie 2010 pentru modificarea unor acte legislative (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.155-158), legiuitorul moldav a instituit „prejudiciabilitatea contravențională” exprimată prin sintagma: „*dacă aceasta a fost comisă după aplicarea sancțiunii contravenționale*” din alin. (1) și sintagma „*dacă aceste fapte au fost comise după aplicarea sancțiunii contravenționale*” din alin. (2) art. 320 CP RM ca o situație-premisă de aplicarea răspunderii penale pentru neexecutarea hotărârii instanței de judecată. Cu alte cuvinte, infracțiunile de genul celor prevăzute la art.320 CP RM sunt de neconceput în lipsa săvârșirii repetate a contravenției după aplicarea sancțiunii pentru o primă contravenție [2, p.814]. Din analiza construcției juridice a normei de incriminare de la art. 320 CP RM, se mai impune o concluzie certă că legiuitorul sancționează, în principiu, o faptă continuă cu o prejudiciabilitate caracteristică unei infracțiuni, care vizează în linii generale, o recidivă contravențională. Iar în aceste condiții, faptei de neexecutare a hotărârii instanței de judecată i se acordă o dublă valență juridică, fiindcă repetarea faptei contravenționale este calificată ca o infracțiune distinctă.

Suplimentar, menționăm că fapta de neexecutare a uneia și aceleași hotărâri a instanței de judecată se exprimă prin acțiuni sau inacțiuni identice din punct de vedere material, care atentează la același obiect juridic special și are la bază o intenție și un scop unic, ceea ce atrage după sine o deducție neechivocă că este inadmisibil ca persoana să fie sancționată de două ori pentru o faptă chiar dacă este continuă, întrucât are la bază un scop unic, o intenție unică și un obiect de atentare unic.

De notat că fapta de neexecutare a hotărârii instanței de judecată are o normă-corespondent în Codul contravențional la art.318 care, după semnele constitutive, este identică cu norma de incriminare de la art. 320 CP RM.

Existența unei astfel de norme-corespondent în legea contravențională reprezintă o caracteristică specifică faptei de neexecutare a hotărârii instanței de judecată, fiindcă celelalte norme penale care au correspondent în legea contravențională sunt delimitate în funcție de

urmările prejudiciabile, ci nu de situația-premisă exprimată prin repetarea faptei contravenționale. La caz însă legiuitorul recurge la un procedeu de transformare a repetării faptei contravenționale în infracțiune, ceea ce este inadmisibil în contextul principiului *non bis in idem* în lumina art.4 din Protocolul nr. 7 la Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. În aceste împrejurări se atestă că valoarea socială ocrotită se raportează la sfera de apărare a mai multor ramuri de drept, iar criteriul de delimitare pentru care optează legiuitorul se rezumă la severitatea pedepsei aplicate [3, p. 824], ceea ce, în opinia noastră, este irelevant și nu are consistență logică.

Exercitând controlul constituționalității Legii nr.173 din 09 iulie 2010 pentru modificarea unor acte legislative, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a opinat că pornirea urmăririi penale, care o succede pe cea contravențională împotriva debitorului, are ca obiect neexecutarea hotărârii instanței de judecată pentru perioada posterioară primei sancționări, iar sancționarea conform prevederilor art. 318 din Codul contravențional și a doua dată conform prevederilor art. 320 CP RM se referă la perioade temporale distincte, între care nu există suprapunere, chiar dacă inerția persoanei sancționate față de executarea hotărârii judecătorești era aceeași înainte, pe parcursul și între cele două perioade [4].

Construcția normei de incriminare de la art. 320 CP RM suferă de un viciu serios ce creează premise pentru încălcarea principiului preeminenței dreptului, interpretarea extensivă a legii penale și un tratament discriminatoriu care denotă că același situații de drept le este conferită o dublă valență juridică prin calificarea faptei de repetare a contravenției ca infracțiune, ceea ce duce inevitabil la încălcarea principiului *non bis in idem*.

Din aceste condierente, suntem de părere că redacția actuală a art. 320 CP RM creează un pericol sporit ca statul Republica Moldova să fie condamnat de Curtea de la Strasbourg pentru încălcarea Convenției și a Protocolelor adiționale, în special art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, motiv din care pledăm pentru modificarea cardinală a mecanismului de tratament juridic al faptei de neexecutare a hotărârii instanței de judecată. De asemenea, reținem că cele mai recente condamnări ale

Republicii Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru încălcarea art.6 paragr.1 din Convenție demonstrează caracterul inefficient al mecanismului de intervenție a statului pentru asigurarea executării în mod corespunzător a hotărârilor instanței de judecată.

Reiterând argumentele invocate *supra*, considerăm oportună modificarea art. 320 CP RM prin revenirea la formula inițială a normei de incriminare în redacția de până la adoptarea Legii nr. 173 din 09 iulie 2010 pentru modificarea unor acte legislative.

Referințe:

1. BRÎNZA, S. , STATI, V. *Tratat de Drept penal. Partea specială*. Vol. I, Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 814.
2. *Ibidem*.
3. *Ibidem.*, p. 824.
4. Curtea Constituțională a Republicii Moldova. Hotărârea nr. 13 din 11.06.2013 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 320 din Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002, în redacția Legii nr. 173 din 9 iulie 2010 pentru modificarea unor acte legislative (*Sesizarea nr. 1g/2013*), [Accesat la 21 aprilie 2016], Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=348700>

DELIMITAREA INFRAȚIUNILOR ÎN MATERIE DE ADOPTIE (art. 204 ȘI 205 CP RM) DE ALTE INFRAȚIUNI SIMILARE INCRIMINATE DE LEGEA PENALĂ

Igor HLOPEȚCHI

Când vorbim despre infracțiunile în materie de adopție, trebuie de avut în vedere faptele prejudiciabile care aduc atingere relațiilor sociale legate de conviețuirea în cadrul familiei, în special, divulgarea secretului adopției (art. 204 CP RM) și abuzul părinților și al altor persoane la adopția copiilor (art. 205 CP RM). Delimitarea acestor infracțiuni de alte componente a fost impusă din raționamentele necesității de a asigura aplicarea corectă a normelor materiale, care ar avea ca finalitate uniformizarea practicii judiciare.

Pentru început, trecând de la general spre particular, menționăm că infracțiunea de divulgare a secretului adopției (art.204 CP RM) comportă similitudini cu fapta prejudiciabilă de încălcare a inviolabilității vieții personale, incriminată la art. 177 CP RM, întrucât

chintesența obiectului juridic special al ambelor componente este guvernat de art. 8 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, care proclamă dreptul la respectarea vieții private și de familie.

Analizând obiectul infracțiunii specificate la alin. (1) art. 177 CP RM, accentuăm că acesta este format din relațiile sociale cu privire la realizarea în condițiile art. 28 din Constituția Republicii Moldova, a dreptului la viața intimă, privată și de familie, iar obiectul juridic al infracțiunii de la art. 204 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea secretului adopției, care într-un fel tot constituie un aspect ce ține nemijlocit de viața privată.

Calitatea de victimă a infracțiunii prevăzute la art. 177 CP RM o poate avea orice persoană, pe când în cazul componentei de la art. 204 CP RM victima se individualizează printr-o calitate specială, și anume: copilul adoptat, părinții adoptatori sau unul din părinții adoptatori, părinții biologici sau unul din ei [1, p.1024].

Cu referire la latura obiectivă a infracțiunilor analizate, merită de menționat că în cazul infracțiunii de la art.177 CP RM există o serie de modalități cu caracter alternativ, și anume: 1) culegerea ilegală a informațiilor ocrotite de lege; 2) răspândirea fără consimțământul victimei a informațiilor protejate de lege ce vizează în principal secretul personal sau familial al acesteia.

În situația în care secretul adopției a fost divulgat din neglijență, persoana vinovată nu va putea fi trasă la răspundere penală pentru săvârșirea faptei de divulgare a secretului adopției. Această împrejurare nu exclude însă atragerea la răspundere penală a persoanei pentru săvârșirea faptei de neglijență în serviciu. Anume vinovăția, ca semn al laturii subiective, reprezintă elementul de delimitare a faptei de divulgare a secretului adopției (art. 204 CP RM), de fapta de neglijență în serviciu (art. 329 CP RM).

Expunându-ne asupra delimitării infracțiunii prevăzute la art.205 CP RM în raport cu infracțiunile adiacente, menționăm că aceasta comportă anumite similitudini cu fapta de trafic de copii (art. 206 CP RM) [2, p. 4]. Astfel, se reține spre analiză modalitatea normativă de „*darea sau primirea unor plăți sau beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra copilului*”. Aparent, această modalitate faptică este asemănătoare cu

cea de la art.205 CP RM. Elucidând acest aspect, notăm că în contextul infracțiunii specificate la art.206 CP RM, darea sau primirea unor plăți sau beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra copilului reprezintă o modalitate normativă a acțiunii prejudiciabile sau, după caz, a acțiunii principale. Aceeași soluție operează și în cazul infracțiunii de la art. 205 CP RM. În contrast cu infracțiunea de la alin. (1) art. 165 CP RM, darea sau primirea unor plăți ori beneficii, pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra victimei, constituie o modalitate a acțiunii adiacente. Specific pentru norma de la art. 165 CP RM este faptul că persoana care deține controlul asupra victimei este de acord și cunoaște finalitatea urmărită de autor, și anume, traficul de victime. În situația normei care incriminează traficul de ființe umane, se atestă realizarea unei înțelegeri, exprimată prin realizarea a două activități corelative: 1) darea de plăți sau beneficii; precum și 2) primirea plăților sau a beneficiilor. Remunerația are un caracter ilicit și are scopul de a cumpăra consimțământul persoanei care deține control asupra victimei. Privitor la subiectul infracțiunii de la art. 165 CP RM, spre deosebire de componența de la art. 205 CP RM, aceasta nu impune o calitate specială, iar vârsta minimă a victimei este de 18 ani.

Dintr-o altă abordare, se constată existența unui capăt de similitudine și eventual o suprapunere a componenței de la art. 205 CP RM cu componențele de la art. 324, 327 CP RM. Așadar, obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 205 CP RM îl reprezintă relațiile sociale cu privire la acordarea dezinteresată a consimțământului pentru adopția copilului, iar în cazul infracțiunii de la alin.(1) art. 324 CP RM, obiectul juridic special îl reprezintă relațiile sociale privitoare la buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care presupune respectarea de către persoanele publice și persoanele publice străine a obligației de a pretinde, accepta sau primi remunerația în strictă conformitate cu legea. Un element comun al infracțiunilor analizate constă în faptul că ambele componențe au un obiect material (imaterial). Astfel, în cazul infracțiunii de la alin. (1) art. 205 CP RM, obiectul material sau imaterial îmbracă forma recompensei de orice gen pentru consimțământul care urmează fie dat pentru adopție sau în alte scopuri

legate de adopție, pe când la norma de incriminare de la alin. (1) art. 324 CP RM, obiectul material sau imaterial este exprimat prin remunerația ilicită care constă în bunurile, serviciile, privilegiile, avantajele, ofertele ori promisiunile sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei publice sau persoanei publice străine. În același context, menționăm că deși faptul primirii recompensei după darea consimțământului pentru adopție sau în alte scopuri legate de adopție are unele similitudini esențiale cu conceptul de „corupere-mulțumire”, aceasta însă nu are un corespondent în legea contravențională, așa cum este art.315 din Codul contravențional, ca alternativă art. 324 CP RM în cazul când nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de corupere pasivă.

În ceea ce privește latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 205 CP RM și cea specificată la alin. (1) art. 324 CP RM, menționăm că un element comun se rezumă la faptul că ambele fapte prejudiciabile se caracterizează prin acțiunea de primire a unei remunerații cu titlu de contraprestație pentru efectuarea ulterioară a unor acțiuni care reprezintă scopul corupătorului sau după caz de la instigator în cazul infracțiunii specificate la alin. (1) art. 205 CP RM.

Particularizant pentru infracțiunea prevăzută la alin. (1) art. 205 alin. (1) CP RM este faptul că latura obiectivă cunoaște o singură modalitate de realizare, pe când la infracțiunea de la alin. (1) art. 324 CP RM, „primirea” reprezintă una din cele patru modalități faptice alternative ale faptei prejudiciabile de corupere activă.

În ceea ce privește latura subiectivă, menționăm că la aspectul vinovăției și al motivului infracțiunii, acestea sunt absolut asemănătoare, pe când sub aspectul scopului se atestă o diferențiere. Așadar, scopul infracțiunii specificate la alin. (1) art. 205 CP RM este unul special, și anume: scopul exprimării consimțământului la adopție sau un alt scop legat de adopție. Pe de altă parte, scopul infracțiunii prevăzute la alin. (1) art.324 CP RM ia una din următoarele forme enumerate exhaustiv: 1) scopul îndeplinirii în interesul corupătorului sau al persoanelor pe care le reprezintă de către persoana publică sau persoana publică străină a unei acțiuni în exercitarea funcției sau contrar funcției în cauză; 2) scopul neîndeplinirii în interesul corupătorului sau al persoanelor pe care le reprezintă de către persoana publică sau persoana publică străină a unei acțiuni în

exercitarea funcției sau contrar funcției deținute; 3) scopul întârzierii îndeplinirii în interesul corupătorului sau al persoanelor pe care le reprezintă de către persoana publică sau persoana publică străină a unei acțiuni în exercitarea funcției sau contrar funcției în cauză; 4) scopul grăbirii îndeplinirii în interesul corupătorului sau al persoanelor pe care le reprezintă de către persoana publică sau persoana publică străină a unei acțiuni în exercitarea funcției sau contrar funcției în cauză.

Referințe:

1. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de Drept penal. Partea specială*, Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 1024.
2. BRÎNZA, S., STATI, V. Delimitarea traficului de ființe umane și a traficului de copii de infracțiunile conexe. În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr. 3, p. 2-10.

OMORUL SĂVÂRȘIT ÎN STARE DE AFECT

Cristina JOSANU

Art. 146 al Codului penal [1] stabilește răspunderea pentru omorul săvârșit în stare de afect survenit în mod subit, provocat de acte de violență sau insulte grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute de art.146 Cod penal îl constituie relațiile sociale cu privire la viața persoanei.

Obiectul material al infracțiunii de omor săvârșit în stare de afect îl prezintă corpul persoanei.

Victima infracțiunii prevăzute de art.146 Cod penal este persoana care provoacă starea de afect a făptuitorului prin actele sale de violență, insultele sale grave ori alte acte ilegale sau imorale ale sale. În ipoteza erorii privind această calitate specială a victimei, atunci când făptuitorul consideră eronat că lipsește de viață persoana care i-a provocat starea de afect prin actele sale de violență, insultele sale grave ori alte acte ilegale sau imorale ale sale, răspunderea se va aplica în baza art. 27 și 146 Cod penal.

În cazul pluralității de victime, care împreună au provocat apariția stării de afect, calificarea se va face potrivit art. 146 Cod penal o singură dată, dacă lipsirea de viață a tuturor victimelor este cuprinsă de intenția unică a făptuitorului. Alta trebuie să fie calificarea dacă, de rând cu persoanele care au provocat afectul, a fost lipsită de viață o

persoană care nu are nicio legătură cu provocarea afectului iar făptuitorul este conștient de aceasta. În așa caz, cele săvârșite se califică potrivit regulilor concursului de infracțiuni, conform art. 145 și art. 146 din Codul penal [2]

Soluția propusă este una imperfectă sub aspectul asigurării echității în aplicarea pedepsei: se poate întâmpla ca pedeapsa pentru infracțiunea consumată de omor săvârșit în stare de afect, aplicată într-o speță concretă să fie mai mare decât pedeapsa pentru tentativa la această infracțiune aplicată într-o altă speță. În legătură cu aceasta, putem spune că criteriile generale de individualizare a pedepsei fixate în art. 75 Cod penal presupun aplicarea unei pedepse echitabile.

Chiar dacă în condițiile lipsei unei categorii alternative de pedeapsă în sancțiunea art. 146 Cod penal, această sarcină pare a fi dificilă, regula elementară de proporționalizare a pedepsei ar trebui să fie următoarea: tratamentul sancționar pentru lipsirea de viață a mai multor persoane trebuie să fie mai aspru decât tratamentul sancționar pentru mai puține persoane. Excepție pot constitui situațiile când există mai multe circumstanțe atenuante prevăzute la art. 76 Cod penal, când funcționează condițiile prevăzute de art. 79 Cod penal „Aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege” [3].

Dacă făptuitorul ar manifesta intenție nedeterminată sau intenție determinată alternativă, ori ar fi oportună doar calificarea conform art. 146 Cod penal (fără referire la art. 27 Cod penal) în cazul producerii parțiale a rezultatului infracțional. Calitativ diferită este situația când făptuitorul manifestă intenție determinată, nu una abstractă. El dorește producerea acestui unic rezultat, nu a unui rezultat din mai multe. Tocmai de aceea producerea rezultatului nu în parametrii reprezentați de către făptuitor implică soluția de calificare potrivit art. 27 și 146 Cod penal. Deși această soluție nu este perfectă, orice altă soluție ar fi contrară principiului legalității, vulnerabilității și contestabilă.

Autorul N.I. Zagarodnikov susține că omorul intenționat, comis de către o persoană care anterior a mai săvârșit un omor în stare de afect, nu se consideră ca fiind comis în mod repetat. În acest caz, legea are ca punct de reper caracterul deosebit, diferit al tipului de omor și nu corelează cu tipurile generale care ar stabili răspunderea pentru omor intenționat comis în mod repetat.

În concluzie menționăm, calificarea se face în funcție de rezultatul infracțional care se produce în realitate, în ipoteza:

– Intenție nedeterminată (când făptuitorul nu are o reprezentare precisă cu privire la numărul potențialelor victime, dorind să lipsească de viață mai multe dintre acestea).

– Intenții determinate alternative (când făptuitorul prevede posibilitatea aproximativ egală, de producere a două rezultate infracționale: a) moartea unei singure persoane; b) moartea a două persoane;

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute de art. 146 Cod penal are următoarea structură:

1) Fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea sau inacțiunea de lipsire de viață a unei persoane;

2) Urmările prejudiciabile sub formă de moarte cerebrală a victimei;

3) Legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile;

4) Circumstanțele săvârșirii infracțiunii: starea de afect este provocată de acte de violență sau de insulte grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei.

Conform Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție [4], drept cauze ale apariției stării de afect legiuitorul numește următoarele acte ilegale sau imorale ale victimei:

– *Acte de violență* prin care se înțelege cauzarea unei alte persoane, intenționat și ilegal, a unui prejudiciu fizic, contrar voinței acestei persoane sau în pofida voinței acesteia. După gradul de intensitate, actele de violență pot evolua de la violență nepericuloasă pentru viața și sănătatea persoanei până la omorul intenționat. Cerința obligatorie este ca actele de violență să aibă un caracter ilegal.

– *Insulte grave* prin care se are în vedere cuvintele sau faptele injurioase (presupunând înjosirea cu intenție sau din imprudență a onoarei și demnității sub aspectul afectării sentimentelor naționale, religioase, sexuale de rudenie etc.), care depășesc un anumit prag de gravitate. În general, insultele pot adopta forme din cele mai variate: cuvinte de ocară, care adoptă de obicei o formă licențioasă; gesturi cinice; pâlmuire; ș.a. Este estimativă catalogarea insultelor ca fiind grave. Această catalogare se face în funcție de circumstanțele concrete ale cazului, care, privite cumulativ, pot ajuta la determinarea gravității insultelor. Printre aceste circumstanțe se enumeră: 1) nivelul de

moralitate a mediului social din care face parte făptuitorul omorului săvârșit în stare de afect; 2) particularitățile situaționale și de personalitate care caracterizează făptuitorul omorului săvârșit în stare de afect; 3) statutul social al făptuitorului omorului săvârșit în stare de afect; 4) ambianța în care au fost proferate insultele etc. Numai după analiza tuturor acestor circumstanțe se va putea răspunde la întrebarea dacă făptuitorul a perceput ca fiind grave insultele proferate la adresa lui;

– *Alte acte ilegale* prin care se înțeleg faptele (acțiunile sau inacțiunile) interzise de normele de drept (inclusiv de normele penale), altele decât actele de violență și insultele grave, săvârșite cu intenție sau din imprudență, pe calea acțiunii sau inacțiunii (de ex., amenințarea cu violența, calomnia, refuzul achitării unei datorii ș.a.).

– *Alte acte imorale* prin care se înțeleg faptele, acțiunile sau inacțiunile, care contravin normelor morale dominante la moment în societate (de ex., trădarea, infidelitatea ș.a.).

Infracțiunea prevăzută de art.146 Cod penal este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii morții cerebrale a victimei.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se caracterizează în primul rând prin intenție directă sau indirectă.

Semnul obligatoriu al laturii subiective a infracțiunii prevăzute de art. 146 Cod penal este starea emoțională a făptuitorului, și anume, starea de afect. Prin stare de afect, în sensul art. 146 Cod penal se înțelege starea psihică ce se caracterizează printr-o emoție intensă, de scurtă durată (de la câteva secunde până la câteva minute), legată de activitatea instinctivă și de reflexele necondiționate. Pentru constatarea stării de afect, este obligatorie dispunerea și efectuarea unei expertize psihologice.

Potrivit art.23 CP, persoana care a săvârșit o infracțiune ca urmare a unei tulburări psihice, constatată prin expertiza medicală efectuată în modul stabilit, din cauza căreia nu își putea da seama pe deplin de caracterul și legalitatea faptelor sale sau nu le putea dirija pe deplin, este pasibilă de responsabilitate penală redusă, iar instanța de judecată la stabilirea pedepsei sau a măsurilor de siguranță va ține cont de tulburarea psihică existentă, însă nu se va exclude răspunderea penală.

Ținem să subliniem că în cazul acestei infracțiuni, legiuitorul deja a luat în considerație responsabilitatea penală redusă, stabilind o pedeapsă corespunzătoare.

Omorul se consideră săvârșit în stare de afect numai dacă starea de afect, cât și intenția de a săvârși omorul au survenit într-un timp foarte scurt sau pe neașteptate.

Expresia „survenită în mod subit”, utilizată în dispoziția art. 146 Cod penal, presupune că nu este obligatoriu să lipsească sau să fie foarte scurtă distanța în timp dintre cauza de apariție a stării de afect și omorul săvârșit în stare de afect. Această stare poate surveni și în urma reflectării făptuitorului asupra unor factori derivați vizând aceste acte ale victimei, reflectare care se prezintă în una din formele următoare:

- 1) Depănarea în memorie a amintirilor legate de actele ilegale sau imorale ale victimei;
- 2) Conștientizarea tardivă a rezultatelor actelor ilegale sau imorale ale victimei;
- 3) Aflarea tardivă a informației despre actele ilegale sau imorale ale victimei.

Este esențial ca intenția de a lipsi de viață victima să apară în mod subit în stare de afect, provocată de actele ilegale sau imorale ale victimei. Dacă intenția de a lipsi de viață victima, survenită în mod subit în stare de afect, a fost realizată nu imediat, dar după scurgerea unui anumit interval de timp, după ce starea de afect se consumase, nu vom fi în prezența omorului săvârșit în stare de afect.

Nu se exclude posibilitatea tentativei la omorul săvârșit în stare de afect. Când caracterul acțiunii sau inacțiunii făptuitorului mărturisește despre intenția directă de omor în stare de afect, dar moartea victimei nu s-a produs din cauze independente de voința făptuitorului, calificarea urmând a fi efectuată în baza art. 27 și 146 Cod penal [5].

Subiectul infracțiunii de omor în stare de afect este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani.

Dacă în fapta persoanei cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani sunt prezente atât semnele omorului săvârșit în stare de afect, cât și semnele infracțiunii specificate la alin. (2) art. 145 Cod penal, nu există temeiuri pentru a o atrage la răspundere penală.

În unele cazuri, omorul săvârșit în stare de afect poate presupune prezența unor circumstanțe agravante prevăzute la alin. (2) art. 145 Cod penal. În acord cu regula de calificare de la lit. a) art. 117 Cod

penal, în asemenea cazuri răspunderea se va aplica numai conform art. 146 Cod penal.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002.
2. *Manualul judecătorului pe cauze penale*. Chișinău, 2013.
3. BRÎNZĂ, S. Infracțiunile prevăzute la art. 146 și la art. 147 CP RM: Aspecte teoretice și practice. În: *Studia Universitatis Moldavia, Științe sociale*, 2014, nr. 3 (73), p. 86-104. <http://oaji.net/articles/2015/2053-1432103454.pdf>.
4. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunea săvârșită prin omor nr. 11 din 24.12.2012.
5. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. I. Chișinău, 2015, p.1326.

INSOLVABILITATEA INTENȚIONATĂ

Cristina JOSANU

Art. 15 al Legii cu privire la insolabilitate [1] prevede că, în cazul insolabilității debitorului din culpa fondatorilor (membrilor) lui, a membrilor organului executiv sau al altor persoane care au dreptul de a da indicații obligatorii pentru debitor, ori care pot influența în alt mod acțiunile debitorului (insolabilitate intenționată), aceștia poartă răspundere subsidiară față de creditori în măsura în care bunurile debitorului sunt insuficiente pentru executarea creanțelor creditorilor.

În vederea completării acestei prevederi, legiuitorul a introdus art. 252 în Codul penal [2], sub denumirea de „insolabilitate intenționată” care în alin.(1) prevede fapta de insolabilitate intenționată ce a cauzat creditorului daune în proporții mari.

Potrivit art. 5 din Legea insolabilității, starea de insolabilitate este constatată doar printr-un act judecătoresc, astfel apare întrebarea: cum este posibil ca făptuitorul să creeze starea de insolabilitate? Răspunsul la această întrebare îl oferă Maria Zolyneak [3], care susține că printre tipurile nenormative de intenție infracțională se numără:

- **intenția inițială** ce apare atunci când făptuitorul a prevăzut rezultatul faptei sale până a începe executarea acesteia;
- **intenția supravvenită** ce apare în situația în care, în timpul executării unei fapte infracționale, făptuitorul prevede un alt rezultat decât cel inițial – datorită condițiilor în care a comis fapta și se decide să îl producă și pe acesta.

Din acest punct de vedere, în ipoteza săvârșirii, pe parcursul unei perioade relativ îndelungate, cu intenție unică a două sau mai multor acte infracționale identice, nu este exclus ca inițial, înainte de constatarea judecătorească a stării de insolvabilitate, făptuitorul să intenționeze să comită una dintre infracțiunile prevăzute de art. 190, 191, 327, 335, 360, 361 sau altele din Codul penal al RM. Pe parcursul săvârșirii uneia dintre aceste infracțiuni, înrăutățirea stării economico-financiare a debitorului poate condiționa prevederea insolvabilității de către făptuitor. La rândul său, această anticipare a evoluției evenimentelor, ce urmează să se producă, este cea care prefigurează supravenirea, transformarea intenției infracționale. Această transformare se produce după constatarea judecătorească a stării de insolvabilitate, însă până la consumarea ultimului act infracțional. Anume în prezența intenției supravvenite își descoperă relevanța situația de prevedere a insolvabilității, privită ca una dintre ipotezele sub care se prezintă ambianța infracțiunilor prevăzute la art. 252 Cod penal [4].

Art. 248 al Legii insolvabilității prevede: dacă în cadrul procesului de insolvabilitate sunt identificate persoane cărora le-ar fi imputabilă apariția stării de insolvabilitate a debitorului, la cererea administratorului insolvabilității/lichidatorului, instanța de insolvabilitate poate dispune ca o parte din datoriile debitorului insolvabil să fie suportate de membrii organelor lui de conducere și/sau supraveghere, precum și de orice altă persoană, care i-au cauzat insolvabilitatea prin una din următoarele acțiuni:

- a) folosirea bunurilor sau creditelor debitorului în interes personal;
- b) desfășurarea unei activități comerciale în interes personal sub acoperirea debitorului;
- c) majorarea fictivă a pasivelor debitorului și/sau deturnarea (ascunderea) unei părți din activul debitorului;
- d) procurarea de fonduri pentru debitor la prețuri exagerate;
- e) ținerea unei contabilități fictive sau contrare prevederilor legii, precum și contribuirea la dispariția documentelor contabile, a documentelor de constituire și a ștampilei;
- f) dispunerea continuării unei activități a debitorului care îl duce în mod vădit la incapacitate de plată;
- g) dispunerea, în luna precedentă încetării plăților, de a se plăti cu preferință unui creditor în dauna celorlalți creditori;

- h) nedeplinirea cererii de intentare a procesului de insolvență conform prevederilor art. 14 al legii insolvenței;
- i) comiterea altor acțiuni care au adus daune proprietății debitorului.

Obiectul juridic special al infracțiunii, prevăzute de alin.(1) art.252 Cod penal, îl formează relațiile cu privire la corectitudinea onorării de către debitor a obligațiilor în fața creditorilor.

Obiectul material al infracțiunii analizate îl reprezintă după caz:

- bunurile care fac parte din pasivul debitorului (care sunt datorate creditorilor);
- bunurile care fac parte din activul creditorilor;
- orice act de evidență contabilă sau statistică privind activitatea economică a debitorului;

Victima infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 252 Cod penal este creditorul. Potrivit art. 2 al Legii insolvenței, creditor este persoana fizică sau persoana juridică, deținător al unui drept de creanță asupra patrimoniului debitorului, care poate face dovada creanței sale față de acest patrimoniu în condițiile legii insolvenței.

Latura obiectivă a infracțiunii specificate la alin. (1) art. 252 Cod penal are următoarea structură:

- fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea sau inacțiunea desemnată prin sintagma „insolvență intenționată”;
- urmările prejudiciabile sub formă de daune în proporții mari;
- legătura causală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile;
- ambianța infracțiunii: a) desfășurarea procedurii de restructurare sau a procedurii falimentului; b) situația de prevedere a insolvenței.

Modalitățile faptice alternative ale faptei prejudiciabile prevăzute de alin. (1) art. 252 Cod penal sunt:

a) Crearea insolvenței, ceea ce reprezintă aducerea la starea de insolvență a unei persoane fizice sau juridice, care desfășoară activitate de întreprinzător, anterior solvabile.

b) Agravarea insolvenței prin care se înțelege aducerea într-o stare mai gravă de insolvență a unei persoane fizice sau juridice, care desfășoară activitate de întreprinzător deja aflată în stare de insolvență [5].

Formele concrete comise sau omise sub care pot evolua crearea sau agravarea insolvenței sunt:

1) tănuirea sau înstrăinarea bunurilor care fac parte din activul sau pasivul debitorului;

2) tănuirea, distrugerea sau falsificarea oricărui act de evidență contabilă sau statistică privind activitatea economică a debitorului;

3) neoperarea înscrierilor necesare în documentele contabile;

4) tănuirea de către administratorul provizoriu, de administratorul insolabilității sau de lichidator a informației privind cui, când și sub ce formă a fost transmisă o parte din bunurile debitorului și altă informație care are importanță pentru creditori;

5) neprezentarea la cererea administratorului provizoriu, administratorului insolabilității sau a lichidatorului a bunurilor aflate la debitor în folosință sau la păstrare;

6) neprezentarea la cererea administratorului provizoriu, administratorului insolabilității sau a lichidatorului a documentelor contabile.

Pentru a putea forma acțiunea sau inacțiunea de creare sau agravare a insolabilității, formele arătate mai sus se dublează una pe alta, formând combinații de o asemenea natură, încât orice influență directă sau indirectă asupra unui bun este însoțită de o influențare directă asupra suportului de informație și, implicit, asupra informației privind bunul respectiv prin nimicirea sau denaturarea informației probante [6].

Un semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii specificate la alin. (1) art. 252 Cod penal este ambianța infracțiunii, care presupune două ipoteze alternative: 1) desfășurarea procedurii de restructurare sau a procedurii falimentului; 2) situația de prevedere a insolabilității.

Infracțiunea prevăzută de alin. (1) art. 252 Cod penal este una materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii daunelor în proporții mari. În ipoteza infracțiunii analizate, este esențial ca mărimea daunelor să nu depășească 5.000 u.c., în caz contrar, aplicabil va fi alin. (2) art. 252 Cod penal. Dacă fapta nu implică producerea unor asemenea urmări prejudiciabile, răspunderea poate fi aplicată conform art. 288 din Codul contravențional [7].

Subiectul infracțiunii prevăzute de alin.(1) art.252 Cod penal este persoana fizică responsabilă care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani. În afară de aceasta, subiectul trebuie să mai aibă câteva calități speciale:

1) persoana cu funcție de răspundere, angajată într-o societate necomercială debitoare;

- 2) persoana care gestionează o organizație comercială (cu excepția băncii), obștească sau altă organizație nestatală care este debitoare;
- 3) întreprinzător individual care este debitor.

Atunci când subiectul special nu este întreprinzător individual, el are, de cele mai dese ori, calitatea de: 1) conducător (unipersonal sau ca membru colegial de conducere); 2) contabil-șef, șef al serviciului contabil, director financiar contabil; 3) alt factor de decizie din cadrul întreprinderii sau alt subiect colectiv instituțional care desfășoară activitatea de întreprinzător; 4) factor de decizie care administrează patrimoniul debitorului sau care răspunde pentru ținerea actelor de evidență privind activitatea economică a debitorului (inclusiv documentele contabile ale acestuia) sau care răspunde de gestionarea informației care are importanță deosebită pentru creditorii.

În orice caz, subiectul infracțiunii prevăzute de alin. (1) art. 252 Cod penal este debitor sau reprezentant al debitorului. Prin „debitor” înțelegându-se orice persoană care are datorii la plata creanțelor scadente, inclusiv a creanțelor fiscale împotriva căreia a fost depus în instanța de judecată o cerere de intentare a procesului de insolvență.

Persoana juridică nu poate fi subiect al infracțiunii de insolvență.

Referințe:

1. Legea Republicii Moldova nr.149 din 29.06.2012 privind insolvența, publicată la 14.09.2012. În: *Monitorul Oficial*, nr. 193-197, art. 663. Data intrării în vigoare 13.03.2013.
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002.
3. ZOLYNEAK, M. *Drept penal român. Partea generală*. Vol. II. Iași: Chemarea, 1993, p. 224.
4. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. II. Chișinău, 2015, p.1297.
5. *Manualul judecătorului pe cauze penale*. Chișinău, 2013.
6. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Op.cit.*, p.1297.
7. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008, publicat la 16.01.2009 în *Monitorul Oficial*, nr. 3-6, art. 15. Data intrării în vigoare 31.05.2009.

UNELE PROBLEME PRIVIND INTERPRETAREA ȘI APLICAREA ACȚIUNILOR DE HULIGANISM

Ion LUNCA

Huliganismul este o acțiune de tulburare a ordinii publice și moralei exprimată prin manifestări brutale care denotă lipsă de cuviință, bun simț și de respect față de relațiile sociale cu privire la cinstea, demnitatea, integritatea corporală, sănătatea sau libertatea psihică a persoanei. Potrivit statisticilor în Republica Moldova numărul cazurilor de huliganism în ultimii ani se cifrează la 1.323 – în anul 2014; 1.478 – în anul 2015; 347 – în luna martie 2016.

Este de reținut că fapta de huliganism este sancționată atât de Codul contravențional al Republicii Moldova, în vigoare din 31 mai 2009, cât și de Codul penal al Republicii Moldova, în vigoare din 12 iunie 2003. Interpretării oficiale a infracțiunii de huliganism, prevăzută de art.287 CP RM, îi este consacrată Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale de huliganism” nr.4 din 19.06.2006 (în continuare Hotărârea Plenumului nr.4/2006) [1]. Deși scopul acestei hotărâri este aplicarea corectă și uniformă a legislației ce vizează examinarea cauzelor despre huliganism, prin caracterul său extrem de vag, nu reușește decât într-o măsură foarte redusă să contribuie la eforturile de interpretare și aplicare în practică a infracțiunii de huliganism prevăzută de art.287 CP RM.

Aceasta este tot mai distonantă în raport cu legea penală în vigoare, mai ales având în vedere remanierele operate în legea penală prin adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova a Legii pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr.277-XVI din 18 decembrie 2008 (în continuare Legea nr.277-XVI), în vigoare din 24 mai 2009 [2]. În articolul de față, interesul nostru va fi focalizat pe analiza problemelor de calificare corectă a infracțiunii de huliganism prevăzută de art.287 CP RM. Pornind de la trebuințele prioritare ale practicii judiciare și ale celei de urmărire penală, ne-am propus drept scop de a stăruii asupra aspectelor problematice, nedorite care invocă neclarități și care au pronunțate conotații practice.

O primă întrebare pe care ținem să o abordăm în prezentul studiu este: infracțiunea de huliganism prevăzută de art.287 CP RM

poate forma concurs ideal cu infracțiunile prevăzute de art.145, 151, 152 CP RM ?

Am adresat această întrebare, fiindcă nu putem agree soluția de recalificare din următoarea speță: *I.S. a fost condamnat în baza lit.e) alin.(2) art.152 Cod penal. Procesul penal în baza lit.b) alin.(2) art.287 Cod penal, a fost încetat pe motiv că există alte circumstanțe care exclud sau condiționează pornirea urmăririi penale și tragerea la răspunderea penală. I.S., aflându-se împreună cu D.V. pe una din străzile s. Văsieni, r-nul Ialoveni, fiind ambii în stare de ebrietate alcoolică, fără motive întemeiate, l-au agresat pe D.I., aplicându-i multiple lovituri cu mâinile și picioarele pe diferite părți ale corpului cauzându-i vătămări corporale medii. Împotriva sentinței a declarat apel acuzatorul de stat, care a solicitat pronunțarea unei hotărâri de condamnare conform învinuirii formulate prin rechizitoriu, argumentând că în speță este prezent concursul ideal de infracțiuni. Prin decizia Curții de Apel Chișinău, apelul procurorului a fost admis, casată parțial sentința și pronunță o nouă hotărâre potrivit modului stabilit pentru prima instanță, prin care I.S. a fost condamnat în baza lit.b) alin.(2) art.287 Cod penal. Instanța de apel în decizia adoptată a conchis că, instanța de fond formal a aplicat prevederile pct.6) alin.(1) art.391 Cod de procedură penală. Astfel, probele acumulate pe deplin confirmă vinovăția lui S.I. în comiterea huliganismului săvârșit de două persoane, iar în acțiunile inculpatului se întrunește concursul ideal de infracțiuni. Împotriva deciziei instanței de apel a declarat recurs ordinar avocatul V.S. în numele condamnatului, care a solicitat casarea acesteia cu menținerea sentinței. Prin decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12 noiembrie 2014, s-a dispus inadmisibilitatea recursului ordinar declarat, ca fiind vădit neîntemeiat. Colegiul penal a conchis, că în speță se atestă prezența concursului ideal de infracțiuni, calificarea conform practicii judiciare făcându-se atât în baza art.287 Cod penal, cât și în baza art.152 Cod penal, deoarece prin acțiunile prejudiciabile săvârșite de S.I. s-a atentat la două obiecte diferite: la viața și sănătatea persoanei, precum și la ordinea publică [3].*

Privim critic varianta de recalificare a sentinței instanței de fond de către Curtea de Apel și menținută de Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție. În opinia noastră, este inadmisibil reținerea la calificare a

concursului ideal de infracțiuni în acțiunile lui I.S. în baza lit.e) alin.(2) art.152 și lit.b) alin.(2) art.287 CP RM. Considerând condițiile speței exemplificate, conchidem că făptuitorul I.S. a comis nu o singură acțiune, dar mai multe. Or, sintagma ***aplicându-i multiple lovituri*** ne vorbește incontestabil despre prezența a mai multor acțiuni și nu una singură, cum este în cazul concursului ideal de infracțiuni. Pentru a fi în prezența concursului ideal de infracțiuni, este suficientă comiterea de către făptuitor a unei singure acțiuni (inacțiuni) care potrivit Codului penal cuprinde elementele a cel puțin două infracțiuni prevăzute de partea specială a Codului penal (*subl. ne aparține*).

În continuarea gândului privind concursul ideal dintre infracțiunea de huliganism prevăzută de art.287 CP RM, pe de o parte, și infracțiunile prevăzute de art.145, 151, 152 CP RM, pe de altă parte, I.Tanoviceanu opinează că sub raport subiectiv există pluralitate de rezoluțiuni, iar sub raport obiectiv o pluralitate de elemente materiale, și că vor fi atâtea infracțiuni câte elemente se vor realiza din împerecherea elementelor imateriale și materiale [4]. Pentru a fi în prezența concursului ideal de infracțiuni, pe lângă condițiile de existență doar a unei singure acțiuni sau inacțiuni infracționale și comiterea a cel puțin două infracțiuni din partea specială a Codului penal, mai este necesar ca acțiunea sau inacțiunea infracțională comisă să **înglobeze în totalitate** normele infracționale comise (*subl. ne aparține*). Acceptarea unei asemenea variante de calificare ar însemna ignorarea normei cu caracter de principiu privind neadmiterea tragerii la răspundere penală de două ori pentru una și aceeași faptă prevăzută la alin.(2) art.7 CP RM. Fiind aplicată o singură dată, violența nu poate fi socotită de două ori la calificare, prima dată pentru comiterea infracțiunilor prevăzute de art. 145, 151, 152 CP RM, iar a doua oară ca expresie a infracțiunii de huliganism.

Un alt argument, în continuarea gândului, privind inexistența concursului ideal dintre infracțiunea de huliganism, pe de o parte, și art.145, 151, 152 CP RM, pe de altă parte, este că în dispoziția art.287 CP RM pentru desemnarea uneia din modalitățile acțiunii adiacente din cadrul infracțiunii de huliganism, **făptuitorul recurge la aplicarea violenței**. Prin urmare, opinăm că în speța ilustrată instanțele ierarhic superioare neglijează principiul neadmiterii dublei incriminări pentru una și aceeași faptă conform prevederilor lit.e) alin.(2) art.152 și lit.b) alin.(2) art.287 CP RM.

În susținerea opiniei date, facem referire la prevederile art.4 al Protocolului 7 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950 și ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24 iulie 1997 [5], care reține că „*Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de către jurisdicțiile aceleiași stat pentru săvârșirea infracțiunii pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă conform legii și procedurii penale ale acestui stat*”. Astfel, dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori, garantat prin Protocolul 7 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, este unul absolut, iar statele-membre nu pot admite nici o derogare de la această prevedere legală în temeiul art.15 al Convenției.

Referințe:

1. Disponibil: <http://jurisprudenta.csj.md/> [Accesat 27.04.2016].
2. *Monitorul Oficial al RM*, nr.41-44 art.120 din 24.02.2009.
3. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 28 ianuarie 2016, Dosarul nr.4-Ire-36/2016.
Disponibil:http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3321 [Accesat 7.03.2016].
4. TANOVICANU, I. *Tratat de drept penal și procedură penală*. Vol.II. București: Curierul judiciar, 1927, p.293.
5. *Monitorul Oficial al R.Moldova*, nr.54-55 art.502 din 21.08.1997.

UNELE REFLECȚII PRIVIND ADOPTAREA LEGII nr. 326 DIN 23.12.2013

Ion LUNCA

La 23.12.2013, Codul penal al Republicii Moldova a fost supus unor amendamente ca urmare a adoptării de către Parlamentul Republicii Moldova a Legii nr.326 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (în continuare – Legea nr.326/2013) [1]. Potrivit pct.12 de la art. III al Legii nr.326/2013, după art.330¹ CP RM a fost introdus un articol nou având următorul cuprins:

„ *Articolul 330². Îmbogățirea ilicită*

(1) Deținerea de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană publică, personal sau prin intermediul unor terți, a bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial

mijloacele dobândite și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit se pedepsește cu amendă în mărime de la 6.000 la 8.000 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani.

(2) Aceleași acțiuni săvârșite de o persoană cu funcție de demnitate publică se pedepsesc cu amendă în mărime de la 8.000 la 10.000 unități convenționale sau cu închisoare de la 7 la 15 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani”.

În continuare, ne vom focusa atenția asupra importanței incriminării îmbogățirii ilicite în legea penală a Republicii Moldova. Alin.(1) art.8 al Constituției prevede: „Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte (subl. ne aparține), să-și respecte relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional”.

În *Nota informativă* la proiectul care stă la baza adoptării legii menționate *supra*, sunt elucidate motivele incriminării faptei de îmbogățire ilicită: „Art.20 din Convenția ONU împotriva corupției recomandă statelor semnatare să adopte infracțiunea de îmbogățire ilicită. Pentru a duce la îndeplinire aceste obligații intermediare, „Statele sunt îndemnate să aibă în vedere adoptarea” măsurii în cauză. În prezent mai multe state au optat pentru includerea în legislația națională penală a unei asemenea componente de infracțiuni printre care Argentina, Ecuador, El Salvador, Paraguay, Peru și Venezuela, Hong Kong etc.

La nivel european, o asemenea componentă de infracțiune se regăsește în legislația Ucrainei și a Lituaniei. În contextul creării climatului „zero toleranță” față de corupție s-a considerat drept necesară aplicarea unor măsuri legislative în sensul art.20 din Convenție prin includerea în Codul penal a unei noi componente de infracțiune art.330² „Îmbogățirea ilicită” [2].

Astfel, în urma adoptării de către Parlamentul Republicii Moldova a Legii nr.158-XVI din 06.07.2007 [3] pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, legiuitorul nostru și-a asumat responsabilitatea de a adopta măsuri legislative ce atribuie

caracterul de infracțiune, în cazul îmbogățirii ilicite substanțiale de către o persoană publică, iar această îmbogățire nu poate fi justificată rezonabil în raport cu veniturile sale legitime obținute. Prin urmare, conchidem că completarea Codului penal cu infracțiunea de îmbogățire ilicită la articolul 330² constituie nu altceva decât respectarea angajamentelor asumate în plan internațional de către Republica Moldova.

Îmbogățirea ilicită este un flagel important al corupției care trebuie combătut și prevenit eficient de către organele competente ale statului. Aceasta constituie o amenințare la adresa principiilor statului de drept, democrației și drepturilor omului, subminează principiile buneii administrări, echității și justiției sociale, denaturează concurența, împiedică dezvoltarea economică și periclitează stabilitatea instituțiilor democratice și fundamentul moral al societății. Flagelul corupției înregistrează accente pronunțate în statele cu democrații neconsolidate. Corupția este unul din cele mai complexe fenomene care perturbază dezvoltarea celor mai importante domenii de activitate a statului.

Incriminarea în Codul penal a acțiunilor de îmbogățire ilicită potrivit Legii nr.326/2013 a stârnit mai multe controverse în rândurile justițiabililor. În conformitate cu sesizarea Avocatului parlamentar către Curtea Constituțională nr.60a/2014 din 3 decembrie 2014 se invocă că „*modificările și completările aduse Codului penal și Codului de procedură penală prin art.III pct.3, 4 și 12, precum și prin art.IV pct.1 și 2 din Legea nr.326 din 23 decembrie 2013 sunt afectate de neconstituționalitate*” [4], întrucât ar contraveni prevederilor art.1; 4; 8; 16; 21; 22; 46; 54; 127 din Constituție.

Totuși, conform Hotărârii Curții Constituționale din 16 aprilie 2015, a fost respinsă ca nefondată sesizarea Avocatului parlamentar pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală privind confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită și recunoscute ca fiind constituționale prevederile art. 98 alin.(2) lit. e), art. 106¹ și 330² din Codul penal al Republicii Moldova [5]. Astfel, Curtea reiterează că, prin prisma normelor constituționale, **sarcina probei urmează a fi atribuită exclusiv organelor statului.**

În pofida avantajelor potențiale ale sistemului stabilit prin Legea nr.326/2013, această lege nu a operat într-un mod sistematic de la adoptare. Este de remarcat faptul că până în prezent nu există nicio

sentință de condamnare în baza indicilor componentelor de infracțiuni prevăzute de art. 330² CP RM. Probabil, aceasta se datorează faptului că varianta de incriminare a îmbogățirii ilicite este una neclară, iar din acest motiv se înregistrează deficiențe practice.

În raportul Comisiei juridice numiri și imunități a Parlamentului Republicii Moldova la proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr.425 din 29 octombrie 2013 se menționează printre altele că „*termenul de «mod substanțial» folosit de autor este unul ambiguu, susceptibil de interpretare discreționară. Această prevedere va permite instanței, la stabilirea existenței condițiilor pentru aplicarea confiscării speciale, să aprecieze în mod discreționar dacă valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată depășește în mod substanțial veniturile dobândite licit*”.

Aceeași obiecție fiind înaintată și de către Direcția general-juridică a Secretariatului Parlamentului la proiectul care stă la baza adoptării Legii nr.326/2013. Salutăm aceste obiecții și considerăm că necesită a fi luate în considerare întru îmbunătățirea calitativă a prevederilor art. 330² din Codul penal al Republicii Moldova.

În concluzie este de remarcat faptul că adoptarea Legii nr.326/2013 de către Parlamentul Republicii Moldova era necesară nu doar din considerentul armonizării legislației Republicii Moldova la standardele internaționale, dar și ca un mijloc eficient de combatere a corupției. Totuși infracțiunile de îmbogățire ilicită incriminate prin art.330² CP RM înregistrează dificultăți de aplicare în practică.

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.47-48 din 25.02.2014, în vigoare 25.02.2014.
2. Nota informativă la proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative <http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectede-actelegislative/tabid/61/LegislativId/1987/language/ro-RO/Default.aspx>.
3. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.103-106/451 din 20.07.2007.
4. <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=sesizari&docid=323&l=ro>.
5. Hotărârea Curții Constituționale nr.6 din 16 aprilie 2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală, <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=533&l=ro>.

CONFISCAREA SPECIALĂ ȘI CONFISCAREA EXTINSĂ ÎN CODUL PENAL

Vladislav MANEA

Confiscarea reprezintă o sancțiune aplicată proprietarului pentru săvârșirea unei infracțiuni penale în conformitate cu normele Codului penal sau a unei contravenții administrative. Dar în toate cazurile o asemenea confiscare se efectuează numai potrivit legii. *Măsura confiscării* este reglementată constituțional doar în cazul săvârșirii unor infracțiuni sau contravenții, adică în situații constatate, în condițiile legii, ca reprezentând fapte cu un anumit grad de pericol social. Legea penală a Republicii Moldova cunoaște două tipuri de confiscare: specială și extinsă.

Confiscarea specială constă în trecerea silită și gratuită în proprietatea statului a anumitor lucruri ce aparțin persoanei care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, a căror deținere de către făptuitor, datorită naturii lor ori datorită legăturii acestora cu fapta, prezintă pericolul săvârșirii unor noi fapte prevăzute de legea penală. Confiscarea specială este o sancțiune de drept penal și constă în scoaterea forțată din patrimoniul celor care le dețin și trecerea în patrimoniul statului a lucrurilor anume determinate prin lege. Măsura confiscării speciale luându-se cu privire la anumite lucruri are caracter „*in rem*” și produce efecte față de orice persoană la care s-ar găsi lucrurile confiscate, care va trebui să le predea organelor competente.

Cauza care determină luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale o reprezintă starea de pericol ce decurge din deținerea unor lucruri care au legătură cu săvârșirea infracțiunii ori care ar putea fi folosite la săvârșirea de fapte prevăzute de legea penală în viitor.

În conformitate cu alin.(1) art.106 CP RM, confiscarea specială constă în trecerea, forțată și gratuită, în proprietatea statului a bunurilor (inclusiv a valorilor valutare) utilizate la săvârșirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni. În cazul în care bunurile utilizate la săvârșirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni nu mai există sau nu se găsesc, se confiscă contravaloarea acestora. Potrivit alin.(2) art.106 CP RM, sunt supuse confiscării speciale bunurile: rezultate din fapta prevăzută de Codul penal, precum și orice venituri de la aceste bunuri, cu excepția bunurilor și veniturilor care urmează a

fi restituite proprietarului legal; folosite sau destinate pentru săvârșirea unei infracțiuni, dacă sunt ale infractorului; date pentru a determina săvârșirea unei infracțiuni sau pentru a-l răsplăti pe infractor; dobândite prin săvârșirea infracțiunii, dacă nu urmează a fi restituite persoanei vătămate sau nu sunt destinate pentru despăgubirea acesteia; deținute contrar dispozițiilor legale; convertite sau transformate, parțial sau integral, din bunurile rezultate din infracțiuni și din veniturile de la aceste bunuri; folosite sau destinate pentru finanțarea terorismului.

Suplimentar măsurii de siguranță „*confiscarea specială*” (art. 106 din Codul penal), prin Legea nr. 326 din 23 decembrie 2013, Codul penal a fost completat cu art.106¹ CP RM, prin care a fost instituită „*confiscarea extinsă*”. În timp ce *confiscarea specială* constă în trecerea, forțată și gratuită, în proprietatea statului a bunurilor (inclusiv a valorilor valutare), utilizate la săvârșirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni, atunci *confiscării extinse* îi sunt supuse și alte bunuri, care, deși nu au fost utilizate la săvârșirea infracțiunilor, însă proveniența acestora rezultă din activități infracționale.

Prevederile relevante din Directiva 2014/42/UE *privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană*, adoptată la 3 aprilie 2014, sunt următoarele (Confiscarea extinsă (art.5)): *Statele-membre adoptă măsurile necesare pentru a permite confiscarea, totală sau parțială, a bunurilor unei persoane condamnate ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni care este susceptibilă să genereze, în mod direct sau indirect, beneficii economice, atunci când, în baza circumstanțelor cauzei, inclusiv a elementelor de fapt și a probelor disponibile, cum ar fi faptul că valoarea bunurilor este disproporționată în raport cu venitul legal al persoanei condamnate, o instanță consideră că bunurile în cauză au fost obținute din activități infracționale* [2].

Trebuie menționat că prevederile art.106¹ CP RM privind confiscarea extinsă sunt conforme standardelor Uniunii Europene în materie, în acest sens fiind relevantă Decizia-cadru 2005/212/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 24 februarie 2005 *privind confiscarea produselor, a instrumentelor și a bunurilor având legătură cu infracțiunea* [1], care are ca scop să garanteze că toate statele-membre dispun de norme eficiente în materie de confiscare a produselor având legătură cu infracțiunea și în ceea ce privește sarcina probei privind sursa

bunurilor deținute de o persoană condamnată pentru o infracțiune având legătură cu criminalitatea.

În sensul legii penale, se permite confiscarea bunurilor provenite din activități infracționale care nu au legătură directă cu infracțiunea pentru care persoana este condamnată, mai exact, nu este dovedită legătura nemijlocită între infracțiunea care conduce la condamnare și bunurile care sunt confiscate. Conceptul „confiscare extinsă” permite confiscarea bunurilor provenite din infracțiuni, fără a fi necesară dovedirea pentru fiecare bun în parte a legăturii nemijlocite existente între infracțiunea care conduce la condamnare și bunul confiscat. Preluarea în dreptul intern a confiscării extinse presupune reglementarea acelor cazuri exprese și limitativ prevăzute, în care desfășurarea de către o persoană în mod constant pe o anumită perioadă de timp de activități cu caracter infracțional de o gravitate sporită, cumulată cu lipsa altor venituri licite, este considerată ca fiind în probatoriu suficient pentru a permite instanței să constate caracterul ilicit al veniturilor obținute pe perioada derulării activităților cu caracter infracțional [5].

Stabilirea în lege, cu precizie, a limitei de 5 ani anterior comiterii infracțiunii constituie o premisă importantă pentru formarea unei jurisprudențe unitare, pentru evitarea divergențelor în interpretarea perioadei pe care instanțele judecătorești o iau în considerare pentru a stabili existența unei disproporții vădite între valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată și veniturile obținute de aceasta în mod licit. Fixarea acestor limite de timp are, concomitent, rolul de a facilita probarea existenței unei disproporții vădite între valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată și veniturile obținute de aceasta în mod licit [3].

Referindu-ne la stabilirea corelației dintre dispozițiile privind confiscarea extinsă și cele care reglementează confiscarea specială, vom menționa că în cazul confiscării speciale este suficientă condiția comiterii unei fapte prevăzute de legea penală, ceea ce înseamnă că între cele două există o corelație de tipul specie-gen. Condamnarea infractorului este o condiție pentru incidența confiscării extinse, în timp ce în cazul confiscării speciale această condiție lipsește, măsura putând fi dispusă chiar și în unele dintre cazurile în care fapta în concret nu este infracțiune [4].

Condamnarea pentru săvârșirea uneia dintre infracțiunile concrete este o cerință pentru confiscarea extinsă, ceea ce face ca această

măsură să aibă o sferă de incidență mai restrânsă decât măsura confiscării speciale, care se poate lua, indiferent de natura faptei prevăzute de legea penală săvârșită. Dacă nu ar fi existat dispozițiile privind confiscarea extinsă, în toate cazurile în care o persoană condamnată ar fi dobândit bunuri din activități infracționale, acestea urmau să fie confiscate, indiferent de perioada de timp în care au fost dobândite. În cazul ambelor măsuri de siguranță – confiscarea specială și confiscarea extinsă – prin luarea acestora trebuie să fie înlăturată o stare de pericol și să se preîntâmpine săvârșirea de noi fapte prevăzute de legea penală.

Măsura confiscării extinse are ca obiect numai „*bunuri care provin din săvârșirea anumitor infracțiuni*”, în timp ce măsura confiscării speciale are ca obiect „*bunuri destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni sau din simple fapte prevăzute de legea penală*”.

Referințe:

1. DECIZIA-CADRU 2005/212/JAI A CONSILIULUI din 24 februarie 2005 privind confiscarea produselor, a instrumentelor și a bunurilor având legătură cu infracțiunea. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005F0212:RO:HTML> (accesat: 26.04.2016).
2. DIRECTIVA 2014/42/UE privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană, adoptată la 3 aprilie 2014. http://www.europarl.europa.eu/sides/get_Doc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2014-0120+0+DOC+XML+V0//RO (accesat: 24.04.2016).
3. Hotărârea Curții constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală (confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită). (Sesizarea nr. 60a/2014). – Chișinău, 16 aprilie 2015. Publicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr.115-123.
4. HOTCA, M.A. *Neconstituționalitatea și inutilitatea dispozițiilor care reglementează confiscarea extinsă*. http://www.hotca.ro/download/articole/confiscarea_extinsa.pdf.
5. *NOTA INFORMATIVĂ la proiectul Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative*. http://www.justice.gov.md/public/files/transparența_in_procesul_decizional/NI_L_mod_AL_anticorupție_07-10-2013.pdf.

UNELE PRECIZĂRI PRIVIND CONFISCAREA EXTINSĂ

Vladislav MANEA

Pentru a descuraja activitățile de criminalitate organizată, este esențial ca infractorii să fie deposedați de produsele infracțiunii. În acest sens, confiscarea și recuperarea activelor deținute de infractori constituie un mod eficient în combaterea criminalității organizate. Confiscarea împiedică utilizarea averilor infractorilor ca sursă de finanțare pentru alte activități cu caracter infracțional, îndepărtând pericolul de a corupe societatea. Astfel, Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională din 8 decembrie 1990 [1], în vigoare pentru Republica Moldova din 1 septembrie 2002, instituie obligația statelor de a adopta măsuri legislative și de altă natură, considerate necesare pentru a permite confiscarea instrumentelor și a veniturilor provenite din activitatea infracțională sau a bunurilor, valoarea cărora corespunde acestor venituri.

Prin Legea nr. 326 din 23 decembrie 2013 au fost operate o serie de modificări în Codul penal și Codul de procedură penală prin reglementarea confiscării extinse, ca măsură de siguranță. În legea penală a Republicii Moldova a fost introdusă norma privind confiscarea extinsă. Natura juridică a confiscării extinse face ca măsura de siguranță analizată să fie considerată sancțiune de drept penal. Confiscarea extinsă nu intră în contradicție cu prezumpția dobândirii licite a bunurilor.

Caracterul licit al dobândirii se prezumă [5, p.107-127]. Potrivit art.46 alin.(3) din Constituție, averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă. Prevederea care instituie prezumpția caracterului licit al dobândirii proprietății constituie un element fundamental al art. 46 din Constituție, care, în ansamblu cu celelalte prevederi ale aceluiași articol, are menirea de a garanta dreptul la proprietate privată și la protecția acesteia. Prezumpția dată, asigurând securitatea juridică și legalitatea proprietății persoanei, presupune responsabilitatea autorităților de a prezenta probe care ar demonstra ilegalitatea dobândirii bunurilor. Această prezumpție se întemeiază pe principiul general potrivit căruia orice act sau fapt juridic este prezumat licit până la proba contrarie, impunând, în ceea ce privește averea unei persoane, ca dobândirea ilicită a acesteia să fie

dovedită. Prezumția constituțională atribuie sarcina probei exclusiv organelor statului. Sarcina probei urmează a fi atribuită exclusiv organelor statului. Potrivit principiilor de drept procesual penal, ***nimeni nu este obligat să-și dovedească nevinovăția, sarcina probațiunii revenind acuzării, iar situația de dubiu este interpretată în favoarea celui acuzat (in dubio pro reo)*** [3]. Regula *in dubio pro reo* constituie un complement al prezumției nevinovăției, un principiu instituțional, reflectând modul în care principiul aflării adevărului, consacrat în dreptul procesual penal, se regăsește în materia probațiunii. Conform art.46 din Constituție, și nu afectează principiul prezumției nevinovăției, ca parte componentă a dreptului la un proces echitabil, în măsura în care prezumția dobândirii licite a bunurilor este răsturnată prin probe de organele statului.

Măsura de siguranță analizată poate fi dispusă numai dacă sunt realizate cumulativ următoarele ***condiții***: 1) calitatea de infractor a făptuitorului (nu în toate cazurile în care o faptă este infracțiune, persoana care a comis-o este condamnată; printre situațiile care împiedică pronunțarea unei hotărâri de condamnare, față de o persoană care a săvârșit o infracțiune, trebuie incluse și cauzele care înlătură răspunderea penală. Spre exemplu, prescripția răspunderii penale; 2) condamnarea infractorului; 3) Condamnarea pentru săvârșirea uneia dintre infracțiunile enumerate limitative în conformitate cu alin.(1) art.106¹ CP RM în cazul în care persoana este condamnată pentru comiterea infracțiunilor prevăzute la art.158, 165, 206, 208¹, 208², 217-217⁴, 218-220, 236-240, 243, 248-253, 256, 260³, 260⁴, 279, 280, 283, 284, 290, 292, 302, 324-329, 330², 332-335¹ CP RM; 4) fapta a fost comisă din interes material; 5) valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată timp de 5 ani înainte și după săvârșirea infracțiunii, până la data adoptării sentinței, depășește substanțial veniturile dobândite licit de aceasta; 6) convingerea instanței că bunurile supuse confiscării extinse provin din infracțiuni de natura celor pentru care este condamnat infractorul; 7) prin dispunerea măsurii de siguranță să fie înlăturată o stare de pericol și să se preîntâmpine săvârșirea de noi fapte prevăzute de legea penală.

Confiscarea extinsă se dispune dacă instanța are convingerea că bunurile respective provin din activități infracționale. Este vorba despre convingerea instanței că bunurile supuse confiscării extinse

provin din comiterea unei infracțiuni care se regăsește în mod necesar printre cele pentru care îl condamnă pe infractor. Potrivit art.3 alin.(3) din Decizia-cadru 2005/212/JAI, instanța națională trebuie să fie „convinsă pe deplin, pe baza unor fapte specifice, că bunurile respective sunt rezultatul unor activități infracționale similare desfășurate de persoana condamnată”. Comparând cele două prevederi, M.-A. Hotca ajunge la concluzia că legislația internă vorbește despre „convingerea instanței”, în timp ce în Decizia-cadru este folosită sintagma „convinsă pe deplin”. „Convingerea” noastră, „bazată pe argumente”, este că între cele două prevederi analizate sunt diferențe de conținut, având în vedere că părerea instanței se poate forma în două moduri: pe bază de probe sau pe altceva. De asemenea, deși s-ar putea spune că expresia „convinsă pe deplin” are un înțeles redundant sau superfluu, din punct de vedere juridic, ea înseamnă că la dosarul cauzei sunt (trebuie să fie) probe „mai presus de orice îndoială” că bunurile respective sunt rezultatul unor activități infracționale similare desfășurate de persoana condamnată [4]. Art.3 alin.(3) din Decizia-cadru 2005/212/JAI statuează, de fapt, că instanța trebuie să se „convingă” pe baza unor probe administrate, care să creeze certitudine în ceea ce privește originea infracțională a bunurilor [2].

Confiscarea extinsă se dispune dacă valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată timp de **5 ani** înainte și **după săvârșirea infracțiunii, până la data adoptării sentinței**, depășește substanțial veniturile dobândite licit de aceasta. Stabilirea termenului de 5 ani are drept scop evitarea abuzurilor și divergențelor de interpretare a perioadei pe care instanțele judecătorești urmează să o ia în considerație pentru a stabili existența unei disproporții între valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată și veniturile licite obținute de către aceasta. Totodată, nu se va aplica nicio pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos. Acest principiu derivă din cel al legalității, care reprezintă o caracteristică a statului de drept. În materie penală se aplică principiul *lex retro not agit*, potrivit căruia legea nu are putere retroactivă, și principiul *mitior lex*, principiu, potrivit căruia în cazul situațiilor determinate de succesiunea legilor penale se va aplica legea penală mai favorabilă. Orice circumstanță duce la înrăutățirea situației persoanei, fără a se limita doar la mărimea și categoria pedepsei aplicate. Prin urmare,

prevederile art.106¹ din Codul penal nu pot fi aplicate retroactiv cu privire la confiscarea bunurilor dobândite înainte de intrarea acestora în vigoare. Dispunerea măsurii confiscării extinse pentru bunurile dobândite înainte de intrarea în vigoare a legii ar duce la încălcarea principiului constituțional al neretroactivității legii. Astfel, având la bază principiul neretroactivității legii penale, pot fi confiscate doar bunurile dobândite după intrarea în vigoare a legii (25 februarie 2014).

Referințe:

1. COUNCIL OF EUROPE CONVENTION on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism. <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/198>.
2. DECIZIA-CADRU 2005/212/JAI A CONSILIULUI din 24 februarie 2005 privind confiscarea produselor, a instrumentelor și a bunurilor având legătură cu infracțiunea. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005F0212:RO:HTML> (accesat: 26.04.2016).
3. *Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală (confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită). (Sesizarea nr. 60a/2014).* – CHIȘINĂU, 16 aprilie 2015. Publicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr.115-123.
4. HOTCA, M. A. *Neconstituționalitatea și inutilitatea dispozițiilor care reglementează confiscarea extinsă.* http://www.hotca.ro/download/-articole/confiscarea_extinsa.pdf.
5. SAFTA, M. *Prezumția dobândirii licite a averii și confiscarea averilor ilicit dobândite în jurisprudența Curții Constituționale a României. Cadrul constituțional de referință pentru reglementarea confiscării extinse.* Volume 2, Issue 1, June 2012, Juridical Tribune, p.107-127. <http://www.tribunajuridica.eu/arhiva/An2v1/nr1/art4.pdf>.

MONITORIZAREA ELECTRONICĂ – METODĂ NOUĂ DE REALIZARE A PROBAȚIUNII PENALE

Daniel MARTIN

Problema supraaglomerării penitenciarelor și excesul de condamnări privative de libertate au fost și rămâne a fi de o actualitate deosebită, chiar și acum, în secolul XXI pentru mai multe state europene, iar Republica Moldova nefiind o excepție pozitivă în acest sens.

Din păcate, în ultima perioadă de timp, se înregistrează o sporire a numărului populației penitenciare în Republica Moldova. Astfel, potrivit datelor statistice ale Departamentului Instituțiilor Penitenciare, la 1 aprilie 2016 în penitenciarele RM se aflau 6.359 condamnați, în comparație cu 5.834 la 1 aprilie 2015. În așa mod, se atestă o sporire de 525 de condamnați în doar 1 an de zile [1].

Problema se acutizează atunci când în penitenciare ispășesc pedeapsa persoanele condamnate pentru infracțiuni de o gravitate redusă (infracțiuni ușoare sau mai puțin grave). Potrivit aceleiași surse statistice, numărul condamnaților la data de 1 aprilie 2016 pentru infracțiuni ușoare a constituit 383 de persoane, iar pentru infracțiuni mai puțin grave – 915 persoane. În total, cei condamnați la închisoare pentru infracțiuni ușoare și mai puțin grave constituie 1.298 de persoane, ceea ce reprezintă 20% din numărul total de persoane condamnate la închisoare. În viziunea noastră, aceasta reprezintă o pondere destul de mare în raport cu numărul total de condamnați la închisoare.

Creșterea populației penitenciare devine o problemă nu doar de sistem, ci și de imagine a Republicii Moldova pe arena internațională. Mai mult, întreținerea populației penitenciare reprezintă o povară grea pentru bugetul statului, fapt deloc de neglijat, mai ales în situația de criză economică cu care se confruntă actuala guvernare.

Toate acestea au făcut ca autoritățile naționale să întreprindă măsuri radicale în vederea reducerii populației penitenciare și armonizării legislației naționale, dar mai cu seamă a practicii judiciare, la standardele internaționale.

În acest sens, prin *Legea nr.138 din 03.12.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative* [2] a suferit modificări esențiale instituția probațiunii, fiind introdusă o nouă metodă de realizare a acesteia – monitorizarea electronică.

În general, probațiunea reprezintă o instituție relativ nouă în sistemul legislativ al Republicii Moldova și a fost introdusă prin *Legea nr. 8/XVI din 14.02.2008 cu privire la probațiune* [3].

Reieșind din art. 2 al Legii sus- indicate, probațiunea reprezintă o evaluare psihosocială, control al persoanelor aflate în conflict cu legea penală și resocializarea lor, adaptarea persoanelor eliberate din locurile de detenție, pentru preîntâmpinarea săvârșirii de noi infracțiuni.

Introducerea monitorizării electronice este chemată să sporească eficiența instituției probațiunii. Se așteaptă că această instituție, pe de o parte, va încuraja instanțele judecătorești de a folosi mai des instituția condamnării cu suspendarea condiționată a pedepsei sau de eliberare condiționată înainte de executare în privința persoanelor care au comis infracțiuni de o gravitate redusă, iar pe de altă parte, va spori încrederea societății în siguranța populației, în măsura în care cei eliberați condiționat de pedeapsă vor fi supuși unei supravegheri spornice, fapt ce va împiedica considerabil încălcarea condițiilor de executare a acestor măsuri.

Modificările legislative propuse sunt în concordanță cu un șir de acte și standarde internaționale, precum și mai multe recomandări ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei.

Un loc deosebit între aceste acte îl ocupă *Recomandarea Comitetului de Miniștri CM/Rec (2014)4 către statele membre privind monitorizarea electronică*, adoptată de Comitetul de Miniștri la 19 februarie 2014 la a 1192-a ședință a Miniștrilor-Adjuncți [4].

Această recomandare, *inter alia*, specifică că monitorizarea electronică folosită în cadrul procesului de justiție penală poate ajuta la reducerea recurgerii la privarea de libertate, asigurând în același timp o supraveghere eficientă a suspectilor și infractorilor în cadrul comunității, ajutând astfel la prevenirea infracțiunilor.

Considerând recomandarea în cauză, monitorizarea electronică include diferite forme de supraveghere prin intermediul cărora se monitorizează locația, mișcarea și comportamentul specific persoanelor din cadrul procesului de justiție penală. Formele de monitorizare electronică se bazează pe unde radio, tehnologie de urmărire prin satelit sau biometrică și cuprind un dispozitiv atașat persoanei respective care se monitorizează la distanță.

În așa mod, monitorizarea electronică reprezintă folosirea realizărilor tehnologiilor moderne în vederea prevenirii și combaterii criminalității.

În general, monitorizarea electronică, în funcție de jurisdicțiile naționale, poate fi utilizată în mai multe modalități: fie la faza de urmărire penală sau de judecare a cauzei în calitate de măsură preventivă, fie ca și mod distinct de pedeapsă, fie ca și mod de eliberare de pedeapsă sau de supraveghere a persoanelor eliberate din detenție (pct. II al Recomandarea Comitetului de Miniștri CM/Rec (2014)4).

În Republica Moldova, potrivit prevederilor art.2¹⁰ al *Legii cu privire la probațiune*, monitorizarea electronică constă în supravegherea prin utilaje electronice a persoanei eliberate de pedeapsa penală care poate fi aplicată la stabilirea unor obligații sau restricții.

În conformitate cu alin. (6) art. 90 CP al RM, persoanelor condamnate cu suspendarea condiționată a executării pedepsei li se poate stabili, *inter alia*, monitorizarea electronică, iar în acord cu prevederile alin. (2) art. 91 CP al RM, această obligație poate fi dispusă și în privința persoanelor liberate condiționat de pedeapsă înainte de termen.

În așa mod, în Republica Moldova monitorizarea electronică nu este promovată ca o măsură de pedeapsă, ci ca o modalitate de asigurare a respectării obligațiilor inerente probațiunii.

Această măsură, în principal, se utilizează în cadrul instituției liberării de pedeapsă penală (condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei și liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen).

Totuși, acest gen de supraveghere poate fi utilizat și în alte faze ale realizării justiției penale, atât la etapa urmăririi penale sau judecării cauzei penale, cât și la etapa de executare a pedepsei.

Astfel, potrivit alin. (4), pct. 1), art. 188 Cod de procedură penală al RM, persoana arestată la domiciliu poate fi supusă obligației de a menține în stare de funcționare mijloacele electronice de control și de a le purta permanent. Deși respectivul act legislativ nu folosește termenul „monitorizare electronică”, prin prisma acestor prevederi legale, față de preveniții care se află sub arest la domiciliu, ca și una din modalități de supraveghere a obligațiilor sale, poate fi folosită monitorizarea electronică.

Pe de altă parte, potrivit alin. (7), art. 271¹ Cod de executare al RM, monitorizarea electronică poate fi aplicată și condamnaților care exe-

cută pedeapsa închisorii și care se deplasează fără escortă sau însoțire și/sau celor care se deplasează pe o durată scurtă de timp în afara penitenciarului.

Conform stipulărilor art. 271¹ Cod de executare al RM, monitorizarea electronică se realizează prin sisteme GPS, prin utilaj telefonic fix sau mobil, iar persoanei monitorizate i se instalează brățară specială la picior sau la mână. Persoanei monitorizate electronic i se stabilesc: a) zona de deplasare; b) zona și/sau locul unde este interzis să se deplaseze; c) perioada de timp în care i se interzice de a părăsi domiciliul sau reședința (alin. (4), art. 271¹ Cod de executare al RM).

Monitorizarea electronică a persoanelor se asigură de organele de probațiune care, în caz de încălcare repetată a obligațiilor în cadrul sistemului de monitorizare, înaintează un demers în instanța de judecată privind anularea liberării de pedeapsă și pentru trimiterea persoanei în penitenciar.

Pentru cei arestați la domiciliu, în privința cărora se realizează monitorizarea electronică și care încalcă condițiile impuse, demersul de înlocuire a arestului la domiciliu cu arest preventiv se înaintează de către procuror. Potrivit jurisdicțiilor unor state, persoana supusă monitorizării electronice poate fi obligată să contribuie la costurile utilizării dispozitivelor de monitorizare. În alte state – monitorizarea electronică și costurile legate de realizarea acesteia sunt suportate în exclusivitate de stat.

În Republica Moldova cheltuielile pentru exploatarea și întreținerea utilajului electronic sunt suportate de bugetul de stat (alin. (8) art. 271¹ Cod de executare al RM).

Cu referire la cheltuielile legate de exploatarea și întreținerea utilajului destinat monitorizării electronice a persoanelor, acestea sunt diferite de la țară la țară.

În conformitate cu *Nota informativă* a Ministerului Justiției al Republicii Moldova la proiectul de lege privind modificarea și completarea unor acte legislative prin care a și fost introdusă monitorizarea electronică [5], Republica Moldova tinde spre modelul cu cheltuieli rezonabile legate de realizarea monitorizării și preconizează aproximativ 5 Euro/monitorizare/zi, ceea ce include costul de închiriere a echipamentului.

Oricum, cheltuielile legate de realizarea monitorizării electronice a persoanelor sunt net inferioare celor legate de întreținerea condam-

nașilor în penitenciar, la care se adaugă, inclusiv alte efectele negative ale detenției (desocializarea condamnaților, influența negativă asupra familiilor acestora etc.).

Având în vedere faptul că monitorizarea electronică reprezintă o metodă absolut nouă de profilaxie și combatere a criminalității, și implică inovații tehnologice, este necesară o anumită adaptare la ea atât din partea societății în general, cât și din partea celor care vor aplica aceste practici și celor care vor monitoriza condamnații. În acest sens, introducerea monitorizării electronice va fi efectuată treptat, pe baza proiectelor-pilot.

Se pare că monitorizarea electronică utilizată în cadrul probațiunii se arată a fi o formă eficientă de supraveghere a realizării obligațiilor din partea condamnaților și ar trebui să prindă priză și să ia amploare în jurisprudența Republicii Moldova.

Cu siguranță, ea ar trebui să contribuie nu doar la reducerea populației penitenciare, ci și la eficientizarea mecanismului de realizare a justiției penale în raport cu cei care au comis infracțiuni de o pericolozitate redusă și nu merită izolarea de societate.

Referințe:

1. <http://www.penitenciar.gov.md/ro/statistica> [Accesat la 04.05.2016].
2. *Monitorul Oficial al RM*, nr.361-369/675 din 31.12.2015.
3. *Monitorul Oficial al RM*, nr.103-105/389 din 13.06.2008.
4. [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec\(2014\)4%20in%20romanian.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec(2014)4%20in%20romanian.pdf) [Accesat la 04.05.2016].
5. http://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coordonare/2015/NI_LEGEA_PROBATIUNII.pdf [Accesat la 04.05.2016].

NATURA JURIDICĂ A URMĂRILOR PREJUDICIABILE SPECIFICE INFRAȚIUNII PREVĂZUTE LA art.327 CP RM

Viorel MORARI

Interpretând *ad litteram* dispoziția art.327 CP RM, rezultă că urmările prejudiciabile ale abuzului de putere sau abuzului de serviciu se produc în dauna unui interes public sau în dauna unui drept și interes privat. Cu alte cuvinte, drept obiecte ale daunei cauzate prin infracțiunea de abuz de putere sau abuz de serviciu apar interesele publice sau drepturile și interesele ocrotite de lege ale persoanelor fizice

sau juridice și, de vreme ce acestea suportă o lezare efectivă, folosirea situației de serviciu este comisă într-un mod care contravine obiectelor asupra cărora se îndreaptă activitatea prejudiciabilă propriu-zisă.

În altă ordine de idei, infracțiunea de abuz de putere sau abuz de serviciu cunoaște două categorii de urmări prejudiciabile. Prima categorie este imprimată în conținutul constitutiv de bază al infracțiunii, iar cealaltă conținutului constitutiv agravat. Astfel, în varianta-tip a infracțiunii (alin.(1) art.327 CP RM), consecința infracțională este desemnată prin enunțul „*daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice*”, iar în varianta agravată a infracțiunii (lit.c) alin.(2) art.327 CP RM) prin sintagma „*urmări grave*”. Dat fiind faptul că legiuitorul trece sub tăcere natura prejudiciului cauzat, ne punem întrebarea dacă cele două categorii de urmări pot avea o natură patrimonială, respectiv nepatrimonială?

O interpretare sistemică însă a art.126 și art.327 CP RM, ne permite să constatăm că urmările prejudiciabile prevăzute la alin.(1) art.327 CP RM, precum și cele de la lit.c) alin.(2) art.327 CP RM pot avea atât o natură patrimonială, cât și nepatrimonială. Din economia alin.(2) art.126 CP RM, deducem că subiecții oficiali de aplicare în concret a legii penale, la aprecierea caracterului considerabil al daunei patrimoniale cauzată de către persoana publică, respectiv persoana cu funcție de demnitate publică, ca efect al comiterii abuzului de putere sau abuzului de serviciu, se vor conduce de următoarele criterii: valoarea, cantitatea și însemnătatea bunurilor pentru victimă, starea materială și venitul acesteia, existența persoanelor întreținute, alte circumstanțe care influențează esențial asupra stării materiale a victimei.

Luând în calcul dimensiunea graduală a prejudiciului patrimonial, dauna în proporții considerabile (alin.(1) art.327 CP RM) se situează la mijlocul celor două extreme: între o daună obișnuită și o daună în proporții mari. Deci, rezultă logic că daunele considerabile cu caracter patrimonial specifice infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.327 CP RM nu dispun de o limită inferioară orientativă, ci doar de o limită maximă cuantificabilă. Astfel, dacă în urma comiterii abuzului de putere sau abuzului de serviciu s-a cauzat o daună patrimonială ce depășește 2.500 u.c., atunci cele comise alcătuiesc elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.327 CP,

deoarece prin infracțiune s-au cauzat urmări grave. În concluzie, în sensul lit.c) alin.(2) art.327 CP RM, la urmări grave având o natură patrimonială putem raporta: daunele manifestate în proporții mari și cele în proporții deosebit de mari (alin.(1) art.126 CP RM). Ne convingem despre cele invocate, analizând următoarea speță: *V.L. a fost recunoscut vinovat în săvârșirea infracțiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.327 CP, întrucât activând în calitate de director al Institutului de Protecție a Plantelor și Agricultură Ecologică a Academiei de Științe a Moldovei, la 29 martie 2007, a emis și a semnat ordinul nr.18-C, dispunând acordarea pentru sine a unui supliment lunar în mărime de 3.308 lei pe tot parcursul anului 2007, iar la 10 ianuarie 2008 a semnat ordinul nr.1-C, prin care a dispus acordarea pentru sine a unui supliment lunar în mărime de 4.800 lei pe tot parcursul anului 2008, pentru majorarea volumului de lucrări din contul mijloacelor extrabugetare la nivelul retribuirii muncii. Astfel, pentru perioada anilor 2007-2008, V.L. a primit neîntemeiat suplimente salariale în sumă totală de 105.738 lei [1].*

Dacă dauna cauzată de către persoana publică, respectiv persoana cu funcție de demnitate publică ca efect al comiterii abuzului de putere sau abuzului de serviciu este de natură nepatrimonială, la aprecierea caracterului considerabil al acesteia, ne conducem de criteriul prevăzut la alin.(2) art.126 CP RM, și anume: gradul lezării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Conform acestui criteriu, titular al daunei nepatrimoniale considerabile este în exclusivitate o persoană fizică, nu și una juridică. În același timp, singurul criteriu pe care ni-l sugerează legiuitorul la aprecierea daunei nepatrimoniale ca fiind considerabilă – gradul lezării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, este insuficient pentru a nu intra în conflict cu principiul legalității incriminării; or, s-a și remarcat că în acest caz, există pericolul instaurării arbitrarului din partea subiecților abilitați cu aplicarea legii penale, dar și pericolul real ca Republica Moldova să fie condamnată pentru încălcarea art.7 din Convenția Europeană, întrucât dispoziția penală analizată nu dispune de calitatea cerută în temeiul Convenției: să fie clară și previzibilă [2, p.236]. Iată de ce propunem ca, cel puțin printr-o Hotărâre explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, să se rețină următoarele: „La aprecierea caracterului considerabil al daunei nepatrimoniale

cauzate interesului public, instanțele de judecată vor ține cont de anumiți factori, precum: statutul și poziția oficială a persoanei care a comis fapta; durata activității infracționale a făptuitorului; caracterul sistematic sau unitar al activității infracționale; numărul de persoane afectate de actele nejustificate sau ilegale ori deciziile adoptate și amprenta lor la nivel local, național sau internațional; nivelul autorităților ale căror reputație a fost afectată; gradul de lezare a credibilității autorității sau instituției în care activează făptuitorul; impactul ingerinței în funcționarea normală a autorității de stat și tipul acestei ingerințe etc.” La examinarea acestei întrebări, trebuie să se țină seama de faptul că, uneori, un act și consecința infracțională pot fi inseparabile (de exemplu, activitățile ilegale ale unei persoane publice constituie, în același timp, deprecierea reputației unei autorități publice).

Pentru a rezolva problema întinderii urmării grave, ca de altfel al daunei considerabile într-un caz individual, este necesar să se ia în considerare cât de periculoasă este fapta comisă, având în vedere sensul general al justiției și conștientizarea juridică a societății, precum și impactul afectării interesului legal protejat. Considerăm că în sensul lit.c) alin.(2) art.327 CP RM, la urmări grave având o natură nepatrimonială se raportează: sistarea activității unei autorități, a unei instituții ori întreprinderi; survenirea insolvabilității unei întreprinderi ori lichidarea acesteia; sinuciderea sau tentativa de sinucidere a victimei sau apropiaților ei; survenirea decesului victimei; inundarea spațiilor în care locuiesc persoane; provocarea unor accidente în transportul de persoane; provocarea prăbușirii clădirilor și construcțiilor locuite; provocarea alunecărilor de teren; pieirea în masă a animalelor; provocarea ruperii barajelor; provocarea unor contagieri; provocarea avariilor, catastrofelor; provocarea unui dezastru ecologic sau social etc.

O altă problemă care rezultă din practică este cea potrivit căreia uneori reprezentantul părții vătămate (statul, unitatea administrativ-teritorială) neagă caracterul considerabil al daunei cauzat interesului public ori infirmă urmările grave provocate ca rezultat al folosirii situației de serviciu de către persoana publică, respectiv persoana cu funcție de demnitate publică. Considerăm că în asemenea situații, instanța trebuie să cerceteze probele administrate de către acuzatorul de stat care infirmă alegațiile respective și, dacă se va confirma caracterul considerabil al daunei cauzate interesului public, instanța va

emite o sentință de condamnare, indiferent de poziția reprezentantului părții vătămate. Doar în cazul lezării drepturilor și intereselor private (ale persoanei fizice sau juridice), se va ține cont de poziția părții vătămate referitor la aprecierea caracterului considerabil al daunei cauzate.

Referințe:

1. Sentința Judecătorei Botanica, mun.Chișinău din 20 decembrie 2011. Dosarul nr.1-438/2011. [Accesat 03.02.2016] Disponibil: instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jb/jb.php
2. EȘANU, A. Viziune critică asupra semnelor estimative ce desemnează urmările prejudiciabile ale infracțiunilor prevăzute la art.327 și art.328 CP RM. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale cu genericul „Rolul științei și educației în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană”, eveniment dedicat aniversării a 60 de ani ai academicianului Valeriu Canțer: Chișinău, 5 februarie 2015*. Iași: Vasiliana '98, 2015, p.234-239.

FUNDAMENTAREA JURIDICĂ A CRIMINALIZĂRII FAPTEI DE DISTRUGERE SAU DETERIORARE INTENȚIONATĂ A BUNURILOR (art.197 CP RM)

Ludmila NEGRITU

Procesul de criminalizare a unei conduite umane, altfel zis, de incriminare a unei fapte sociale periculoase, presupune aplicarea unor reguli, procedee și metode de tehnică legislativă penală prin care se creează la nivel oficial un sistem de norme juridice ce vizează interdicții și abstențiuni imperative de la anumite acțiuni ori inacțiuni prescrise de legea penală.

Criteriile ce stau la baza criminalizării faptelor relevante din punct de vedere penal, *in concreto*, transgresiunile vădite și semnificative de la normele sociale și legale reglatoare, rezidă în configurarea pericolului social abstract (generic), prin identificarea obiectului juridic generic și special, estimarea amplitudinii marjelor potențiale ale lezării valorilor sociale, incidența și frecvența conduitei antisociale cu pericolozitate majoră, *profiling-ul* făptuitorului și victimei, circumstanțele de fapt în care se săvârșește actul de conduită, toate acestea stabilite pe baze fenomenologice și empirice.

Evaluarea pericolului social abstract al infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, consemnată la art.197 CP RM,

presupune prioritar decelarea eventualelor valori sociale, relații sociale, asupra cărora se atentează prin infracțiunea menționată. Relațiile sociale întotdeauna se formează în raport cu o anumită valoare, care este un produs al activității umane – materială sau spirituală. Relațiile sociale au, în mod imuabil, un caracter valoric [1, p.29].

În sensul criminalizării, abstractizarea pericolului social este necesară pentru a stabili necesitatea amplificării controlului și apărării sociale de pe poziții de reglementare socială, civilă, pe poziție de reglementare penală. Din perspectiva relevării semnificației juridico-penale a infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor și a fundamentării incriminării respectivei fapte, este important de a pune în relief conținutul obiectului juridic special. Acesta este format din relațiile sociale cu privire la substanța, integritatea și potențialul de utilizare a bunurilor [2, p.76], element derivat din obiectul juridic generic al categoriei infracționale aparținente, cel din urmă fiind constituit din relațiile sociale cu privire la patrimoniu.

Bunurile, atât mobile, cât și imobile [3, p.980], în calitate de obiecte materiale ale infracțiunii analizate, imanente proprietății, dar și quantumul prejudiciului cauzat acesteia, justifică protecția penală împotriva distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor. În formularea doctrinei engleze, proprietatea este o instituție socială și legală ce guvernează utilizarea, controlul bunurilor și alocarea elementelor de bunăstare socială [4, p.3].

Apărarea penală a patrimoniului, în sensul îngust al acestuia, proprietatea sau nemijlocit apărarea stării de fapt a bunurilor, contribuie la valorificarea drepturilor patrimoniale ale persoanelor și încurajează participarea la raporturile patrimoniale, astfel garantând dezvoltarea social-economică a societății, a pieței libere și a statului de drept, a Republicii Moldova *per ansamblu*.

Proprietatea este o valoare socială fundamentală protejată atât prin intermediul instrumentelor legislative naționale, cât și internaționale. Astfel, Constituția Republicii Moldova [5] prevede printre altele, în alin.(1) și (2) art.127 că: „Statul ocrotește proprietatea” și corespunzător: „Statul garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titularul de proprietate, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele societății”. De asemenea, art.1 al Protocolului nr.1 la Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților

Fundamentale [6], statuează următoarele: „Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru o cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional”. *Inter alia*, Convenția Europeană constituie, potrivit Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova privind interpretarea art.4 alin.(2) al Constituției Republicii Moldova [7], o parte componentă a sistemului legislativ intern și, respectiv, prevederile ei trebuie aplicate direct ca oricare lege a Republicii Moldova. Într-un spațiu de libertate, securitate și justiție [8], cum este considerată Uniunea Europeană, proprietatea este o valoare socială fundamentală care asigură cele trei deziderate proclamate.

Societatea mereu a fost preocupată de fundamentarea unei protecții penale solide a proprietății, fie ea privată sau publică, individuală sau colectivă, mai cu seamă, odată cu apariția proprietății private. Norme privind *defensio proprietas* le regăsim în cele mai vechi izvoare codificate, pornind de la *Codul lui Hammurabi* (anii 1700 î. Hr.), *Legea celor XII Table* până în prezent păstrându-și principialitatea de-a lungul evoluției reglementărilor inerente apărării relațiilor sociale patrimoniale.

Instituirea răspunderii penale pentru infracțiunea de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor urmărește, în egală măsură, tutela penală a proprietății, a dreptului de proprietate, ca parte componentă a patrimoniului persoanei și a dezmembrămintelor acestuia *jus abutendi, jus utendi și jus possidendi*, acoperind întregul spectru de relații sociale, indispensabil de a fi protejate pentru dezvoltarea proprietății, garantării protecției rezultatelor activității umane, securității sociale și ordinii publice.

Pericolul social abstract al infracțiunii prevăzute la art.197 CP RM este conturat de posibilitatea atentării, în mod adiacent, și asupra altor categorii de relații sociale, ce derivă din valori sociale fundamentale, altele decât patrimoniale, *pro exemplo* lit.d) alin. (2) art. 197 CP RM – viața persoanei.

În același context, amplitudinea marjelor de lezare a valorilor sociale prin infracțiunea de distrugere menționată este mare, deoarece printr-o singură acțiune infracțională pot fi atinse atât integritatea și existența fizică a bunului, cât în subsidiar viața, ca valoare socială

absolută, sănătatea, securitatea publică, ordinea publică, inviolabilitatea domiciliului ș.a., în principal, făcând trimitere la modalitatea normativă prevăzută la lit.a) alin. (2) art.197 CP RM.

Incidența și frecvența infracțiunilor contra patrimoniului, reflectată teritorial și în dinamică, înregistrează o evoluție pozitivă, având în vedere datele statistice pentru anii 2010-2014 [9], ceea ce presupune necesitatea perseverării pe planul preventiv-combativ.

Pericolul social generic al infracțiunii respective este determinat și de eventuala imposibilitate financiară a făptuitorului de a compensa prejudiciul cauzat prin distrugere sau deteriorare de bunuri, ceea ce reclamă intervenția legii penale cu garanțiile inerente acesteia, pentru o satisfacție efectivă a victimei, realizată ca efect al condamnării făptuitorului. Din altă perspectivă, normele prin care se incriminează infracțiunea în cauză, au un rol preventiv în coraport cu alte modalități infracționale de distrugere mai periculoase [11, p.116], cum ar fi: ecocidul (art.136 CP RM), actul terorist (art.278 CP RM), diversiunea (art.343 CP RM) ș.a.

Referințe:

1. BRÎNZA, S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 675 p.
2. BRÎNZA, S. Considerații asupra obiectului infracțiunilor săvârșite prin distrugere sau tulburare de posesie prevăzute de legea penală a Republicii Moldova. În: *Revista de Științe Penale*, an.II, 2006, p.70-80.
3. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
4. HARRIS, J.W. Property and Justice. In: *Clarendon Press*, Oxford, 1996. 416 p.
5. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1. În vigoare din 27.08.1994.
6. Protocolul nr.1 la Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, semnată la Paris la 20 martie 1952, ratificată de Republica Moldova la 12.09.1997. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Vol.1. Chișinău: Moldpres, 1998, p.359-360.
7. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind interpretarea unor prevederi ale art. 4 din Constituția Republicii Moldova, nr.55 din 14.10.1999. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, nr.118-119/64.
8. Tratatul privind Uniunea Europeană, alin. (1) art.67 (versiunea consolidată). În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* C 326, 26/10/2012, p.0001-0390

[Accesat 14.05.2016] Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

9. Date statistice pentru anii 2010-2014 privind infracțiunile înregistrate după categorii [Accesat 13.05.2016] Disponibil: <http://statbank.statistica.md/px-web/Database/RO/12%20JUS/JUS01/JUS01.asp>
10. HMELEVSKOI, A.V. Anumite probleme practice în aplicarea normelor juridico-penale, care prevăd răspunderea penală pentru distrugerea sau deteriorarea patrimoniului străin, în concurs cu componente de infracțiune adiacente și alte componente. În: *Business și Legea*, 2008, nr.2, p.116-117.

ANALIZA LATURII SUBIECTIVE A INFRAȚIUNII DE HULIGANISM

Nicolae ROȘCA

În teoria dreptului penal, una din cele mai discutabile întrebări este latura subiectivă a huliganismului. Unii savanți consideră că huliganismul poate fi săvârșit numai cu *intenție directă*, alții nu exclud posibilitatea săvârșirii acestei infracțiuni și din *intenție indirectă*.

Dacă e să ne referim la săvârșirea infracțiunii de huliganism prin intenție directă, atunci vom observa că persoana, săvârșind acțiunile huliganice, este conștientă de caracterul lor social periculos, prevede că, în consecință, survin urmări dăunătoare (va fi încălcată grosolan ordinea publică, cauzată paguba materială) și totuși dorește să le comită. Nu putem să nu împărtășim ideea celor care nu exclud posibilitatea săvârșirii infracțiunii de huliganism și din intenție indirectă. În acest caz, vinovatul este conștient de caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale, prevede că prin aceste acțiuni el încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințare cu aplicarea unei asemenea violențe și deși nu dorește, dar conștient admite aceste urmări.

În opinia autorului Ivan Macari, *latura subiectivă a huliganismului* se caracterizează printr-o formă de vinovăție complexă: vinovăție intenționată referitor la acțiunile huliganice, și anume, intenție directă sau indirectă, iar referitor la urmările prejudiciabile vinovăția poate fi din imprudență, care poate fi exprimată prin neglijență criminală sau încrederea în sine exagerată. În afară de aceasta, fapta se caracterizează printr-un motiv specific – din intenții huliganice [4, p. 328].

Intențiile huliganice prezintă tendința fățișă a făptuitorului de a-și contrapune comportamentul său intereselor sociale, deseori – din dorința de a-și manifesta grosolan forța, cruzimea, bravura, cinismul și din alte intenții josnice.

Raliindu-mă poziției autorilor S.Brînza, V.Stati, motivele infracțiunii de huliganism sunt inerente. Drept urmare, cei abilitați cu aplicarea legii penale ar trebui să înțeleagă: stabilirea motivului infracțiunii se impune, în fiecare caz concret, ca un element necesar pentru calificarea faptei, chiar dacă legiuitorul nu circumstanțiază expres care este acel motiv. Cunoașterea motivului infracțiunii servește totdeauna la determinarea pericolozității. Este deci o sarcină permanentă a organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești de a stabili motivul în fiecare caz de infracțiune (inclusiv, în fiecare caz de infracțiune de huliganism) [3, p. 690-691].

Un semn obligatoriu al huliganismului, care îl deosebește de alte infracțiuni, este prezența unor motive huliganice deosebite (convingeri, îndemnuri, impulsuri).

N.I. Korjanschi definește noțiunea „motive huliganice” în felul următor: năzuința de autoafirmare, de autoexprimare a personalității unui om prost educat, cu o cultură scăzută, caracterizat printr-un egoism nestăpânit [6, p.7].

Unii autori consideră huliganismul drept infracțiune fără motive, deoarece adeseori huliganii acționează fără niciun pretext.

În această ordine de idei, nu putem să nu ne alăturăm poziției G.B. Junușova: „Nu poate fi admisă posibilitatea de a raporta huliganismul la infracțiunile săvârșite fără motiv. Or, nu există conduită umană care să nu fie motivată” [7, p.10]. Deși motivul nu este indicat în textul legii penale ca semn obligatoriu al laturii subiective a infracțiunii de huliganism, el decurge din însăși esența acestei infracțiuni.

Fără îndoială, motivele huliganismului se deosebesc mult de motivele obișnuite ale celorlalte infracțiuni, înțelese de toți, fiindcă în unele cazuri ele au un caracter absolut absurd, ridicol, ceea ce dă naștere, la prima vedere, închipuirii de lipsă de motiv al infracțiunii analizate. De exemplu, un minor de 17 ani și-a omorât cu toporul o vecină în vârstă de 70 de ani, pe motivul că el a dorit să vadă personal cum moare un om. În acest caz, motivele huliganice sunt specifice, însă acestea nu pot servi drept bază pentru a le nega complet [5, p.422].

Totodată, după autorul A.I. Raroga, drept temei în comiterea infracțiunii de huliganism pot servi diferite motive neînsemnate, cum ar fi: partea vătămată nu i-a dat huliganului să fumeze, întâmplător l-a împins, nu i-a cedat locul în rând etc.

Dacă aceleași fapte sunt comise într-un loc public, dar în baza unor neînțelegeri anterioare, atunci ele vor putea fi calificate ca huliganism, doar dacă făptuitorul are intenție directă de a încălca ordinea publică [8, p.199].

Prin latura subiectivă, huliganismul se raportează la tipurile de infracțiuni intenționate. Acțiunile care prin conținutul lor se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită, încălcând grosolan ordinea publică prin natura lor nu pot fi decât intenționate. De aceea nici nu există răspunderea pentru huliganism din imprudență.

Huliganismul fiind o infracțiune intenționată, este un produs al conștiinței volitive a activității conștiente a vinovatului. Anume în aspectul dat, nu e necesar a analiza motivele și scopurile comportării infracționale.

Stabilirea adecvată a motivelor și scopurilor comportării infracționale are o importanță mare pentru delimitarea huliganismului de alte componente înrudite; la fel are importanță pentru stabilirea gradului de pericol social al personalității vinovatului. Infractorul tinde spre aceea ca prin acțiunile huliganice să se „evidențieze”, să se deosebească într-un mod oarecare, să se manifeste ca un „erou”, căruia îi sunt indiferente regulile sociale.

Huliganul poate să-și găsească satisfacție, precum și o mândrie în aceea că el poate obliga pe cineva să-l „respecte”, poate provoca o senzație prin însăși metoda acțiunilor huliganice, „produce o impresie”, și i-a „uimit” pe alții, că el atrage atenția și se face vestit în văzul celor din jur, mai ales în compania tovarășilor de chefuri.

E nevoie de menționat faptul că motivele huliganice deseori pot fi însoțite de alte motive ca: gelozia, răzbunarea, invidia etc. Motivele însoțitoare pot fi astfel numite, deoarece ele nu stau la baza imboldului huliganic fiind, în cel mai bun caz, catalizator în desfășurarea acțiunilor huliganice.

Huliganismul poate fi comis cu un anumit scop numai în caz dacă infracțiunea se comite cu intenție directă. Insa existența scopului nu este element obligatoriu pentru componența huliganismului.

Rareori când careva dintre infractori poate lămuri scopul acțiunilor sale. În timpul examinării cazurilor penale cu privire la huliganism la întrebarea despre scopul infracțiunii huliganice, huliganii răspund cam în felul următor: „*am fost beat, nimic nu-mi amintesc...*”, „*dar de ce s-a uitat la mine cu ironie*”, „*pur și simplu am încălcat și-i tot*”.

Scopul infracțiunii constituie acel rezultat, pe care infractorul dorește să-l atingă: săvârșind huliganismul din intenție directă, vinovatul tinde să încalce ordinea publică, să-și exprime dezacordul față de unii membri ai societății, astfel încât acțiunile acestuia de multe ori sunt însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe.

Particularitățile menționate ale formelor vinovăției, a motivului și scopului, constituie specificul laturii subiective a huliganismului.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985-XV din 18.04.2002, Republicat: *MO al Republica Moldova*, nr. 72-74/195 din 14.04.2009.
2. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție, *Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism*, nr.4 din 19.06.2006, jurisprudența.csj.md.
3. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Cebtrală, 2015, p. 1297.
4. MACARI, I. *Drept penal al Republicii Moldova. Partea specială*, Chișinău, CE USM, 2003, p. 505.
5. BORODAC, AI. *Manual de Drept penal. Partea specială*, Chișinău: Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 622.
6. КОРЖАНСКИЙ, Н.И. *Квалификация хулиганства*. Волгоград: ВСШ МВД, 1989, с.7.
7. ЖУНУШОВА, Г.Б. *Уголовная ответственность за хулиганство по законодательству Кыргызской Республики*. Бишкек, с. 131.
8. ПАРОВА, А.И. *Уголовное право. Особенная часть в вопросах и ответах*. Москва: Юристъ, 2000, с. 304.

UNELE PARTICULARITĂȚI PRIVIND CONTRABANDA CU SUBSTANȚE NARCOTICE ȘI PSIHOTROPE

Aurel Octavian PASAT

Ab initio, consemnăm că potrivit legii penale a Republicii Moldova, legiuitorul, în calitate de tehnică legislativă, a recurs la metoda indicării exprese a obiectului material/imaterial în conținutul textului normei de incriminare. În general, obiectul material/imaterial al infracțiunilor de contrabandă diferă de la alineat la alineat. Spre exemplu, obiectul material al contrabandei prevăzute la alin.(1) art.248 CP RM diferă de obiectul material al infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.248 CP RM. Incriminând contrabanda, legiuitorul n-a putut să nu diferențieze faptele de trecere a unor obiecte specifice, cum sunt drogurile, armamentul și munițiile, valorile culturale etc., în funcție de gradul diferit de pericol social al acestora [1, p.82]. Într-adevăr, surprindem poziția legiuitorului de a stabili diferențiat răspunderea penală pentru comiterea contrabandei cu anumite entități.

Unele probleme de încadrare suscită ipoteza în care în calitate de obiect material al contrabandei apar substanțele narcotice sau psihotrope. Consemnăm că prin *substanță narcotică și psihotropă* se înțelege substanța de origine naturală sau sintetică și preparatul conținând o astfel de substanță, care provoacă dereglări psihice și dependență fizică la consumul lor abuziv. Lista substanțelor narcotice și psihotrope o regăsim în Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr.79 din 23.01.2006 [2], prin care a fost aprobată Lista substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora.

În cele mai dese cazuri, atunci când în calitate de entitate trecută peste frontiera vamală a Republicii Moldova apare substanța narcotică sau psihotropă, cele comise sunt calificate atât potrivit normei de la alin.(2) art.248 CP RM, cât și potrivit uneia din normele din partea specială a Codului penal care incriminează faptele ce atentează în principal asupra relațiilor sociale cu privire la circulația legală a substanțelor narcotice, psihotrope (de ex., art.217, 217¹ CP RM). În acest caz, este necesar ca pe lângă acțiunea de trecere a numitelor entități peste frontiera vamală să fie prezentă cel puțin una din faptele prejudiciabile prevăzute la art.217 sau 217¹ CP RM. Iată un exemplu

din practica judiciară când cele comise au fost calificate potrivit regulilor concursului de infracțiuni: *prin sentința Judecătorei Ungheni din 25 iulie 2014, G.M. a fost condamnat în baza alin.(2) art.217 CP RM și în baza art.27, alin.(2) art.248 CP RM. Instanța de fond a constatat că la 15 martie 2014, aproximativ la ora 16.30, G.M., urmărind scopul circulației ilegale a substanțelor narcotice fără scop de înstrăinare, aflându-se în mun.Bălți, în circumstanțe nestabilite de către organul de urmărire penală, a intrat în posesia a două pachetele cu masă vegetală de culoare verde, pe care le-a păstrat asupra sa și care, la 16 martie 2014, aproximativ la ora 21.35, la pista de control ieșire autoturisme a postului vamal Sculeni, în urma controlului fizic al bagajului personal al lui G.M., au fost depistate în geanta acestuia* [3]. Soluții similare au fost luate și în alte cauze penale [4].

O asemenea soluție de încadrare este desprinsă din pct.13 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor și a precursorilor”, nr.2 din 26.12.2011 (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr.2/2011) [5], în acord cu care „în cazul în care, concomitent cu contrabanda, persoana săvârșește și alte infracțiuni, de exemplu, infracțiuni legate de circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope, acțiunile vinovatului trebuie calificate în concurs”.

O soluție de încadrare similară propune R.Sobiețki. Astfel, potrivit acestuia, calificarea se va face prin concurs, în corespundere cu art.217, 217¹ CP RM, dacă, pe lângă semnele prevăzute de art.248 CP RM, adică trecerea peste frontiera vamală prin eludarea controlului vamal sau tănuirea de el, ascunderea în locuri special pregătite sau adaptate în acest scop, ori cu folosirea frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală, prin nedeclarare sau declarare neautentică, conțin și semnele prevăzute de art.217, 217¹ CP RM [6, p.177].

Totuși, la încadrarea juridico-penală a celor comise trezesc semne de întrebare acțiunile făptuitorului legate de transportarea substanțelor narcotice și/sau psihotrope peste frontiera vamală a Republicii Moldova, avându-se în vedere că, pe de o parte, potrivit DEX-ului [7, p.1109], unul din sensurile pe care-l comportă cuvântul „trecere” din dispoziția normei de la art.248 CP RM este „transportare”, iar, pe de altă parte, transportarea substanțelor narcotice și/sau psihotrope

constituie una din acțiunile prejudiciabile alternative din cadrul normelor de la alin.(2) art.217, alin.(2) art.217¹ CP RM.

Pentru identificarea soluției de încadrare, vom apela la interpretarea judiciară oficială în materie. Astfel, potrivit pct.4.13. din Hotărârea Plenului CSJ nr.2/2011, „acțiunile legate de transportarea ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor peste frontiera vamală a Republicii Moldova urmează a fi calificate în baza unui concurs ideal de infracțiuni prevăzute de alin.(2) art.248 CP RM, indiferent de proporțiile în care a fost comisă, și, după caz, de art.217 sau de art.217¹ CP RM.” În opinia noastră, transportarea substanțelor narcotice și psihotrope peste frontiera vamală a Republicii Moldova trebuie calificată doar potrivit alin.(2) art.248 CP RM, nefiind necesară încadrarea suplimentară potrivit art.217 sau 217¹ CP RM. Or, potrivit aceleiași Hotărâri a Plenului Curții Supreme de Justiție, „transportarea de substanțe narcotice, psihotrope sau analoage ale lor presupune deplasarea acestora dintr-un loc în altul, inclusiv în limitele uneia și aceleiași localități, săvârșită cu utilizarea oricărui tip de transport sau a unui obiect utilizat ca mijloc de transport, indiferent de locul păstrării substanțelor strămutate, în interiorul teritoriului vamal al Republicii Moldova (subl. *ne aparține.*). Deci, transportarea peste frontiera vamală a substanțelor narcotice sau psihotrope constituie nu altceva decât trecerea peste frontiera vamală a acestora, în sensul normei de la alin.(2) art.248 CP RM.

Totodată, dacă făptuitorul transportă respectivele substanțe în interiorul teritoriului vamal al Republicii Moldova, după care le trece ilegal peste frontiera vamală a Republicii Moldova, cele săvârșite necesită a fi încadrate atât potrivit normei de la alin.(2) art.248 CP RM, cât și potrivit celei de la art.217 sau, după caz, art.217¹ CP RM. Însă, în această ipoteză, nu vom fi în prezența concursului ideal de infracțiuni, ci a celui real. Or, potrivit alin.(4) art.33 CP RM, concursul ideal există atunci când persoana săvârșește o acțiune (inacțiune) care întrunește elemente a mai multor infracțiuni. În speță, nu printr-o singură acțiune, ci prin mai multe acțiuni sunt săvârșite faptele infracționale prevăzute la alin.(2) art.248 CP RM, și art.217 sau, după caz, art.217¹ CP RM (transportarea în interiorul teritoriului vamal al Republicii Moldova și trecerea peste frontiera vamală a Republicii Moldova).

În aceeași ordine de idei, consemnăm că, potrivit pct.4.13. din Hotărârea Plenului CSJ nr.2/2011, „în cazul transportării precursorilor peste frontiera vamală a Republicii Moldova, fapta urmează a fi încadrată în prevederile alin.(1) sau alin.(5) art.248 CP RM, cu condiția că valoarea acestora supusă transportării constituie proporții mari sau, respectiv, deosebit de mari; în caz contrar, fapta urmează a fi încadrată în prevederile art.217² CP RM”. Susținem recomandarea indicată în partea ce vizează calificarea celor comise potrivit normei de la alin.(1) sau alin.(5) art.248 CP RM în cazul trecerii precursorilor peste frontiera vamală a Republicii Moldova, deoarece precursorii nu se încadrează în niciuna din categoriile entităților materiale cu calități speciale prevăzute la alin.(2) art.248 CP RM.

Referințe:

1. PASAT, O. Analiza juridico-penală a infracțiunilor vamale și penale comise pe teritoriul vamal al Republicii Moldova în conformitate cu Codul penal din 2002. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr.12, p.80-84.
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr.79 din 23.01.2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.16-19.
3. Decizia Curții Supreme de Justiție din 27 mai 2015. Dosarul nr.1ra-625/15 <http://www.csj.md> [Accesat 02.11.2015].
4. Decizia Curții Supreme de Justiție din 27 mai 2015. Dosarul nr.1ra-627/15 <http://www.csj.md> [Accesat 07.11.2015]; Decizia Curții Supreme de Justiție din 12 martie 2014. Dosarul nr.1ra-510/14 <http://www.csj.md> [Accesat 07.12.2015]; Decizia Curții Supreme de Justiție din 13 februarie 2014. Dosarul nr.4-1re-97/14 <http://www.csj.md> [Accesat 07.12.2015]; Sentința Judecătorei Ungheni din 16 martie 2015. Sentința Judecătorei Ungheni din 25 iulie 2014. Dosarul nr.1-207/2014. http://www.jun.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=&tip_dosar=penal&page=28 [Accesat 31.03.2016]
5. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.2 din 26.12.2011 „Cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor și a precursorilor”. În: *Buletinul CSJ a Republicii Moldova*, nr.1/4, 2012.
6. SOBIETȘKI, R. *Contrabanda: aspecte juridico-penale: studiu monografic*. Chișinău: Totex-Lux, 2013. 244 p.
7. *Dicționar explicativ al limbii române*. Sub redacția I.Coteanu, L.Seche, M.Seche. București: Univers enciclopedic, 1998. 1194 p.

NOȚIUNILE „DOCUMENTUL OFICIAL” ȘI „ACTUL PUBLIC” ÎN INTERPRETAREA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI DIN REPUBLICA MOLDOVA

Cristina PÎRȚAC

Codul penal al Republicii Moldova nu definește noțiunile „documentul oficial” și „actul public” în art.332 și 361 Cod penal. Această lacună generează interpretări practice neuniforme, care într-un final generează deficiențe de aplicare a legii penale.

Doctrina de specialitate [1] conferă certitudine în definirea noțiunii „documentul oficial”, identificându-l drept un document ce conține informații elaborate, selectate, prelucrate, sistematizate și/sau adoptate de organe ori persoane oficiale sau puse la dispoziția lor în condițiile legii de către alți subiecți de drept, atestă fapte având relevanță juridică și circulă în cadrul unui sistem de înregistrare, evidență strictă și control al circulației.

Chiar dacă termenul „oficial” conduce la ideea unui act al unei persoane de drept public, în cazul infracțiunilor ce se referă la falsul în actele publice este vorba și despre actele întocmite și de către persoane private, dar care sunt adresate unei persoane de drept public, înregistrate de către aceasta și care produc efecte juridice de natură să afecteze unele relații juridice.

Definițiile enunțate sunt apropiate celor reglementate de Consiliul Europei în Recomandarea privind accesul la documentele publice Rec (2002)2 [2], care identifică documentele publice ca fiind informațiile înregistrate, elaborate, primite sau deținute de autoritățile publice, ce au legătură cu funcția administrativă, fixate pe orice suport, de definiție fiind acoperite atât documentele unei autorități, cât și cele ce provin de la terți și care au fost primite de autoritate.

Prin similitudine se caracterizează și unele definiții formulate în *Legea privind accesul la informație*, care specifică la art. 6 alin. (1) și (2) similar doctrinei și recomandării, noțiunea de „informații oficiale” conținută pe aceleași suporturi enunțate.

Însă noțiunea dată de reglementarea legală în cauză nu este aplicabilă legislației penale, din moment ce vizează dreptul de liber acces la informație, pe când legea penală reprimă actele de fals în actele publice care ar putea avea impact asupra relațiilor sociale din sfera publică sau privată.

Principiul legalității procesului penal, consfințit în alin.(9) art.7 din Codul de procedură penală, stabilește că deciziile Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, pronunțate ca urmare a examinării recursului, în interesul legii sunt obligatorii pentru instanțele de judecată în măsura în care situația de fapt și de drept pe cauză rămâne cea care a existat la soluționarea recursului.

În vederea excluderii diferențelor de interpretare, în scopul unificării și uniformizării practicii judiciare, Curtea Supremă de Justiție a emis o decizie obligatorie ca urmare a examinării recursului în interesul legii [3], prin care aparent elimină discrepanțele de interpretare, statuând că documentul oficial este acel emanat de la o autoritate publică sau provenit de la un terț, dar prezentat autorităților publice.

Documentele care emană de la particulari se consideră oficiale, dacă sunt supuse procedurii de autentificare, sau sunt prezentate persoanei de drept public, în legătură cu soluționarea problemei derivate din documentele primite. Punerea la dispoziția autorităților a documentelor private conferă convertirea acestora în documente publice, deci evoluția în obiect material al infracțiunilor prevăzute de art. 332 și 361 Cod penal.

Interpretarea doctrinară, oficială internațională (și parțial cea națională), dar și cea jurisprudențială a noțiunilor „document oficial” și „act public” urma să elimine discrepanțele de interpretare în cadrul instrumentării, dar și al judecării cauzelor penale în baza art. 332 și art. 361 Cod penal. Cu toate acestea, practica conține interpretări improprii.

Astfel lui L.V. i s-a incriminat de către acuzatorul de stat că, în perioada anilor 2013 până la 25 iunie 2015, știind cu certitudine că nu este veteran al acțiunilor de lupte și nu are dreptul la înlesniri și privilegii, a prezentat datele de identitate și fotografia sa lui K.V., care i-a confecționat legitimația Asociației Veteranilor Războaielor și Conflictelor Armate Locale din Republica Moldova, legitimație, pe care a recepționat-o și care conform raportului de expertiză este falsă.

Prin sentința instanței din 27 aprilie 2016 [4], L.V. a fost achitat pe motiv că fapta nu întrunește elementele infracțiunii prevăzute de art. 361 alin. (2) lit. b) Cod penal al Republicii Moldova.

Instanța a statuat că comiterea unei fapte, chiar și prejudiciabile, nu generează răspunderea penală, or pentru existența ei, este necesară înt-

runirea cumulativă a tuturor elementelor constitutive, la caz fiind absent documentul oficial fals, or legitimația pe numele lui L.V. nu este un document oficial, or lipsește momentul convertirii lui prin punerea la dispoziția organelor sau a persoanelor oficiale în condițiile legii.

În altă speță, acuzatorul de stat i-a incriminat lui B.A. că, în anul 2015, nefiind beneficiar al dreptului de circulație gratuită cu transportul urban potrivit deciziei autorității locale, a prezentat datele de identitate și fotografia sa lui K.V., care i-a confecționat abonamentul anual pentru călătoria în transportul urban în raza municipiului Chișinău, abonament ce a fost ridicat în urma perchezițiilor efectuate în locuința lui K.V. în cadrul altei cauze penale.

Prin sentința instanței de fond din 24 decembrie 2015 [5], B.A. învinuit în baza art. 361 alin. (2) lit. b) Cod penal al Republicii Moldova a fost achitat pe motiv că fapta nu a fost săvârșită de inculpat. Instanța a constatat că abonamentul anual de călătorie este un document oficial fals, însă a considerat nedovedită existența în acțiunile lui B.A. a acțiunii de confecționare a documentului oficial fals ca componentă a laturii obiective.

Într-un alt caz similar cu precedentul, deja lui L.P. i s-a incriminat că în anul 2015, nefiind beneficiar al dreptului de circulație gratuită cu transportul urban potrivit deciziei autorității locale, a prezentat datele de identitate și fotografia sa lui K.V., care i-a confecționat abonamentul anual pentru călătoria în transportul urban în raza municipiului Chișinău, abonament ce a fost ridicat în urma perchezițiilor efectuate în locuința lui K.V. în cadrul altei cauze penale.

Prin sentința instanței de fond din 15 februarie 2016 [6], L.P. a fost recunoscut vinovat pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art.361 alin. (2) lit. b) Cod penal al Republicii Moldova – confecționarea, deținerea și vânzarea documentelor oficiale false, care acordă drepturi și condamnat la pedeapsă sub forma muncii neremunerate. De această dată, instanța a identificat abonamentul pentru călătorie drept document oficial.

Prezentarea unor asemenea soluții judecătorești nu reprezintă aprecierea legalității lor, ci evidențierea discrepanței de interpretare a noțiunii de „document oficial” sau „act public” în soluții ce prezintă similitudine de subiect, obiect și componente ale laturii obiective.

Remediul excluderii unei astfel de deficiențe îl reprezintă cel legislativ, prin introducerea definiției legale pentru documentul oficial

în Codul penal, capitolul XIII „Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul cod”, similar legislației penale a României, care definește la art.175, 176 și 178 din Codul penal [7] noțiunile „*înscrisul oficial*”, „*subiectul emitent*” și „*public*”.

Referințe:

1. REȘETNICOV, A. Accepțiunea juridico-penală a noțiunii „document oficial”. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 2, p. 35-42.
2. Recomandarea Rec(2002)2 al Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei. [Accesat 07.05.2016] Disponibil: <https://wcd.coe.int>.
3. Decizia Curții Supreme de Justiție în Dosarul nr. 4-1ril-2/2014 din 20 martie 2014 în ordine de recurs în interesul legii, [Accesat 07.05.2016], Disponibil: <http://jurisprudenta.csj.md>
4. Sentința Judecătorei Ciocana, mun. Chișinău, pe dosarul penal nr. 22-1-5140-30102015 din 27 aprilie 2016, [Accesat 07.05.2016] Disponibil: <http://www.jci.instante.justice.md>
5. Sentința Judecătorei Ciocana, mun. Chișinău, pe dosarul penal nr. 22-1-4855-05102015 din 24 decembrie 2015, [Accesat 07.05.2016] Disponibil: <http://www.jci.instante.justice.md>
6. Sentința Judecătorei Ciocana, mun. Chișinău, pe dosarul penal nr. 22-1-5634-01122015 din 15 februarie 2016, [Accesat 07.05.2016] Disponibil: <http://www.jci.instante.justice.md>
7. Codul penal al României, adoptat prin Legea nr. 286/2009. În: *Monitorul Oficial al României*, nr. 510 din 24.07.2009 [Accesat 07.05.2016], Disponibil <http://www.senat.ro/legis>.

EFECTELE CIRCUMSTANTELOR ATENUANTE

Dorin POPESCU

Cercetând legislația unor țări, observăm că circumstanțele atenuante și agravante au efecte asupra răspunderii și pedepsei penale strict reglementate prin lege, în unele cazuri acestea fiind obligatorii, iar în alte cazuri, a ține cont de ele la aplicarea pedepsei, fiind un drept al instanței de judecată. Așa de exemplu, art.65 CP al Elveției, în cazul prezenței circumstanțelor atenuante legale, prevede schimbarea obligatorie a pedepsei, în strictă conformitate cu legea, iar art. 66 CP al Elveției prevede că în cazul în care legea stipulează atenuarea pedepsei la aprecierea instanței, judecătorul nu este legat de categoria și mărimea pedepsei care este prevăzută pentru infracțiunea comisă, însă este legat de minimul general stabilit de lege pentru pedeapsa

aplicată. Totodată, CP al Elveției în art. 67; 68, prevede o înăsprire a pedepsei în cazul recidivei și, respectiv, în cazul cumulului faptelor infracționale sau al sancțiunilor normelor juridico-penale [1]. În CP al Spaniei în art. 66, sunt stabilite reguli stricte de aplicare a pedepsei în corespundere cu prezența sau absența circumstanțelor atenuante și agravante [2]. În CP al României, în art. 76, sunt stabilite în mod concret efectele circumstanțelor atenuante, care sunt obligatorii pentru instanța de judecată, ca de exemplu: „În cazul în care există circumstanțe atenuante, pedeapsa principală se reduce sau se schimbă, după cum urmează: a) când minimul special al pedepsei închisorii este de 10 ani sau mai mare, pedeapsa se coboară sub minimul special, dar nu mai jos de trei ani; b) când minimul special al pedepsei închisorii este de 5 ani sau mai mare, pedeapsa se coboară sub minimul special, dar nu mai jos de un an” etc.. În art. 77 CP al României este stabilită schimbarea obligatorie a pedepsei detențiunii pe viață cu pedeapsa închisorii de la 10 la 25 de ani, dacă există circumstanțe atenuante [3]. În art. 62 CP al Federației Ruse, este prevăzută o atenuare obligatorie a pedepsei, și anume, în cazul în care există circumstanțele atenuante prevăzute în punctele „и” (autodenunțarea, contribuirea activă la descoperirea infracțiunii, denunțarea altor participanți la infracțiune, și căutarea bunurilor dobândite în urma infracțiunii) și „к” (acordarea ajutorului medical și a altui ajutor părții vătămate imediat după săvârșirea infracțiunii, restituirea benevolă a pagubei materiale și morale, pricinuite ca rezultat al săvârșirii infracțiunii, alte acțiuni îndreptate spre repararea daunei pricinuite părții vătămate), ale alin. (1), art.61 al prezentului Cod, iar circumstanțele agravante lipsesc, termenul sau mărimea pedepsei nu pot depăși trei pătrimi din termenul sau mărimea maximă a celei mai aspre categorii de pedeapsă, prevăzute de articolul respectiv al părții speciale a prezentului Cod [4].

La stabilirea categoriei și mărimii pedepsei vinovatului, instanța de judecată trebuie să aprecieze gradul de influență al circumstanțelor atenuante și agravante asupra pedepsei penale, considerând atât *criteriul cantitativ*, cât și *criteriul calitativ*.

Așa, alin. (1) art. 78 CP RM, stipulează că în cazul în care instanța de judecată constată circumstanțe atenuante la săvârșirea infracțiunii, pedeapsa principală se reduce sau se schimbă după cum urmează la lit. a), b) și c) al acestui alineat. Deci, sintagma „pedeapsa principală se

reduce sau se schimbă” impune un caracter obligatoriu al atenuării pedepsei principale, și anume, în cazul în care există circumstanțe atenuante, instanța de judecată în mod obligatoriu o reduce sau o schimbă. Însă, în continuare, legislatorul stabilind cazurile de reducere a pedepsei principale la lit. a) și b) al acestui alineat, utilizează cuvântul „poate”. Astfel, la lit. a) alin. (1) art. 78 CP RM este prevăzut: dacă minimul pedepsei cu închisoare prevăzut la articolul corespunzător din partea specială (în continuare – PS) a prezentului cod este mai mic de 10 ani, pedeapsa poate fi redusă până la acest minim. La rândul său, la lit. b) alin. (1) art. 78 CP RM este prevăzut: dacă se aplică amenda, aceasta se poate coborî până la limita de jos. În așa mod, legislatorul deja omite caracterul obligatoriu al atenuării pedepsei principale și stabilește doar dreptul instanței de judecată de a reduce pedeapsa respectivă. Deci, în urma acestei analize, conchidem că alin. (1) art. 78 CP conține prevederi contradictorii, care de fapt înlătură efectele obligatorii ale circumstanțelor atenuante.

În același timp, dacă suprapunem și comparăm alin. (1) art. 78 CP RM și alin. (1) art. 75 CP RM, observăm că instanța de judecată poate aplica o pedeapsă mai aproape de limita minimală a sancțiunii PS a prezentului cod, ținând cont de circumstanțele atenuante, precum și de alte temeuri de individualizare a pedepsei, anume în temeiul alin. (1) art. 75 CP RM, indiferent de aceea, dacă minimul pedepsei cu închisoare prevăzut la articolul corespunzător din PS a prezentului cod este mai mic sau mai mare de 10 ani, fie că este vorba despre amendă.

La rândul său, schimbarea pedepsei în cazul prezenței circumstanțelor atenuante, este prevăzută la lit. c) art. 78 CP RM, care stabilește: dacă pentru infracțiunea săvârșită se prevede detențiune pe viață, aceasta se înlocuiește cu închisoare de la 15 la 25 de ani. În așa mod, datorită sintagmei „se înlocuiește”, rezultă caracterul obligatoriu al acestei norme. Însă acest fapt vine în contradicție cu sancțiunile normelor PS ale CP RM, deoarece cercetând toate sancțiunile care conțin pedeapsa detențiune pe viață, observăm că ele conțin și pedepse alternative, adică pe lângă detențiune pe viață, prevăd în mod obligatoriu pedeapsa cu închisoare, limita maximală a căreia este, de regulă, de 20 de ani. De aceea, în cazul în care pentru infracțiunea săvârșită norma PS prevede detențiune pe viață, aceasta nu se înlocuiește și nu se schimbă cu închisoare, dar pur și simplu nu se aplică, ci este vorba

doar despre aplicarea pedepsei alternative – închisoarea, în limitele prevăzute de sancțiunea normei respective a PS a CP RM (de exemplu: alin. (2) art. 135; alin. (3) art. 137; alin. (2) art.139; alin. (2) art. 143; alin. (2) art. 145; alin. (2) art. 284 CP RM etc.).

O altă problemă generată lit. c) art. 78 CP RM constă în situația paradoxală care apare când comparăm norma dată cu norma prevăzută la alin. (4) art. 79 CP RM, conform căreia nu se aplică o pedeapsă mai blândă decât cea prevăzută de lege persoanelor adulte în cazul aplicării pedepsei detențiunii pe viață sau în cazul recidivei de infracțiuni, deși există circumstanțe excepționale ale cauzei, la care se atribuie inclusiv circumstanțele atenuante. Cu alte cuvinte, paradoxul constă în aceea că în cazul în care există circumstanțe atenuante simple (nu excepționale), iar pentru infracțiunea săvârșită se prevede detențiune pe viață, aceasta nu se aplică, ci pedeapsa alternativă – închisoarea. Iar în cazul în care deși există circumstanțe atenuante excepționale prevăzute de art. 79 CP RM, care au o pondere mai mare, în comparație cu circumstanțele atenuante simple și care micșorează esențial gravitatea faptei și a consecințelor ei, pedeapsa-detențiune pe viață poate fi aplicată. În opinia noastră, o asemenea prevedere legală nu este corectă.

Ce ține de efectele circumstanțelor atenuante asupra pedepsei complementare, ele sunt reglementate de alin. (2) art. 78 CP RM. Conform acestei norme, în cazul în care instanța de judecată constată circumstanțe atenuante la săvârșirea infracțiunii, pedeapsa complementară, prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, poate fi înlăturată. Aici, la fel ca și în cazul pedepsei principale, observăm că legislatorul utilizează cuvântul „poate”, ceea ce vădește anume dreptul instanței de judecată de a înlătura pedeapsa complementară și, respectiv, exclude oarecare efecte strict obligatorii ale circumstanțelor atenuante asupra acestei categorii de pedepse. În același timp, legislatorul nu menționează la ce cazuri se referă norma dată: la cazurile în care aplicarea pedepsei complementare este obligatorie sau și la cazurile în care aplicarea pedepsei complementare nu este obligatorie. În opinia noastră, norma dată se referă la cazul când norma PS a CP prevede pedeapsa complementară obligatorie, ceea ce înseamnă că în cazul în care există circumstanțe atenuante, pedeapsa complementară obligatorie se înlătură. Or, în cazul când norma PS a

CP prevede o pedeapsă complementară, aplicarea căreia nu este obligatorie, atunci instanța de judecată poate să nu o aplice pornind de la prevederile art. 75 CP RM, în baza propriei convingeri (art. 26 CPP RM) și nu în baza efectelor pe care le au în cazul dat circumstanțele atenuante. Totodată, suprapunând și comparând alin. (2) art. 78 CP RM cu alin. (1) art. 79 CP RM, constatăm că pedeapsa complementară obligatorie poate să fie înlăturată și în cazul când există circumstanțe excepționale ale cauzei care micșorează esențial gravitatea faptei și a consecințelor ei. În același timp, alin. (5) art. 78 CP RM, prevede în mod expres aplicarea pedepsei conform prevederilor art.79 CP RM, dacă există circumstanțe atenuante excepționale.

Astfel, conchidem că mecanismul influenței circumstanțelor atenuante asupra pedepsei penale se exprimă prin influența lor asupra gradului prejudiciabil al infracțiunii și/sau asupra pericolului social al persoanei vinovatului, precum și prin efectele pe care aceste circumstanțe le au la stabilirea pedepsei.

Referințe:

1. *Уголовный кодекс Швейцарии*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 350 с.
2. *Уголовный кодекс Испании*. Москва: Зерцало, 1998. 218 с.
3. *Codul penal al României. Infracțiuni în legi speciale*. București: Lumina lex, 1998, 327 p.
4. *Уголовный кодекс Российской Федерации*. Москва: ЭКСМО, 2004. 208 с.
5. Codul penal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 128-129/1012 din 13.09.2002. Republicat: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 72-74/195 din 14.04.2009.

PREVIZIBILITATEA ÎN MATERIE PENALĂ ÎN JURISPRUDENȚA EUROPEANĂ

Maria STRULEA

Previzibilitatea în materie penală, ca și un criteriu al principiului legalității în dreptul penal, este consacrată atât în jurisprudența națională, cât și la nivel european. În general, legalitatea legii penale constituie o garanție împotriva arbitrarului, pe care trebuie să o ofere statul destinatarului legii penale. Acest principiu își are aplicare fiind înrămat în limitele drepturilor și libertăților fundamentale ca o aplicare transversală a Convenției Europene a Drepturilor Omului și a

jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Previzibilitatea penală a evoluat de la interpretarea beccariană potrivit căreia „puterea de a interpreta legile penale nu poate fi conferită [...] judecătorilor, din rațiunea că ei nu sunt legiuitor [1, p.66]”. Evoluția jurisprudenței europene a fost însă în favoarea unui rol mai dinamic al judecătorului în interpretarea legii penale, după cum se menționează în *cauza S.W. și C.R. c. Regatului Unit din 1995*, unde Curtea a insistat asupra susținerii pe care trebuie să o ofere instanța justițiabilului pentru a-i permite să cunoască care acțiuni și omisiuni sunt susceptibile să angajeze răspunderea sa [2, §33]. Mai mult decât atât, în *cauza Cantoni c. Franței din 1996*, Curtea a ținut să explice că deși deseori există o doză de confuzie la limita de incriminare penală și de definire a infracțiunilor, îi revine instanței rolul de a explica suficient sensul normei penale, astfel „rolul de adjudecare investit în instanțele de judecată este tocmai pentru a risipi aceste îndoieli de interpretare care rămân, ținând cont de schimbările din practica de zi cu zi” [3, §32]. Previzibilitatea normei penale, prin urmare, nu poate constitui doar sarcina exclusivă a legiuitorului, fapt care rezultă din complexitatea normei penale. Un argument plauzibil în acest sens l-a oferit jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova după care „pornind de la faptul că legea penală este o *lex stricta*, trebuie de evidențiat că aceasta nu poate să abunde în texte incriminatorie sau explicative. Spre deosebire de alte legi, legea penală trebuie interpretată prin aplicarea coroborată a interpretării gramaticale cu cea teleologică, care își propune lămurirea înțelesului normei juridice pornind de la finalitatea acesteia. În pofida exactității sale, dreptul penal, exprimat printr-o *lex certa*, este o ramură de drept sensibilă anume din cauza excesului de text normativ necesar a fi supus interpretării (îndeosebi în cazul obiectului juridic, fie al laturii subiective a componenței de infracțiune), inclusiv în baza normelor de trimitere sau de blanșetă” [4, §38, 39].

Deși adoptarea legilor, iar în conformitate cu art. 72 din Constituție și a incriminării faptelor și reglementării pedepselor lor corelative constituie prerogativele legiuitorului, totuși „orice reglementare urmează a fi în limitele principiilor statuate în sistemul de drept în vigoare și să se subscrie principiului preeminenței dreptului” [5, §88].

Astfel, previzibilitatea legii penale care se asigură atât prin accesibilitate fizică expresie a publicării oficiale a normei penale, cât și prin aspectul intelectual, expresie a clarității și preciziei normei penale, trebuie să fie asigurată nu doar de legiuitor, dar și de instanță. Aceasta din urmă intervine cu competență în asigurarea previzibilității doar la etapa aplicării normei penale. Or, „Atunci când un act este privit ca infracțiune, judecătorul poate să precizeze elementele constitutive ale infracțiunii, dar nu să le modifice, în detrimentul acuzatului, iar modul în care el va defini aceste elemente constitutive trebuie să fie previzibil pentru orice persoană consultată de un specialist (*cauza X. vs Regatul Unit din 7 mai 1982*).” Curtea Europeană a Drepturilor Omului a estimat că exigența clarității poate fi întrunită grație jurisprudenței, deoarece este dificil a se elabora legi de o înaltă precizie [6, §39].

Așadar, trebuie înțeles că previzibilitatea legii penale prioritar este asigurată de legiuitor, instanței revenindu-i rolul de aplicare a legii prin utilizarea metodelor interpretative. În acest sens, legiuitorul nu deține dreptul absolut în a reglementa materia penală, dar este ținut de anumite limite care îl responsabilizează pentru a asigura previzibilitatea legii penale, care trebuie să fie accesibilă și clară, în primul rând, destinatarului său.

Prin urmare, nerespectarea principiului legalității ar însemna, de asemenea, nerespectarea principiului constituțional al statului de drept, care deși nu este expres un principiu de drept penal, totuși este un principiu constituțional. Acest principiu instituie față de legislator și față de alți subiecți ai procesului legislativ mai multe cerințe, *inter alia*, este necesar să fie clar definită încălcarea din lege, pentru care legea instituie răspundere; instituind limitări legale și responsabilități pentru încălcarea legii, este necesar să se țină cont de cerința de rezonabilitate, precum și de principiul proporționalității, în conformitate cu care măsura legală stabilită trebuie să fie necesară într-o societate democratică și care este potrivită cu obiectivele legitime de importanță universală (trebuie să existe o balanță între scop și mijloace), acestea nu pot restrânge drepturile persoanei mai mult decât este necesar pentru a atinge aceste scopuri, deoarece dacă aceste măsuri legale sunt legate de sancțiuni pentru încălcarea legii, atunci aceste sancțiuni trebuie să fie proporționate cu

încălcarea care a avut loc; dacă în cadrul reglementării juridice a relațiilor sociale este necesar să se țină cont de cerințele legalității naturale care, *inter alia*, include necesitatea de a asigura egalitatea persoanelor în fața legii, a instanței judecătorești și a instituțiilor de stat și a persoanelor cu funcții de răspundere [7, pct.9].

Astfel, jurisprudența europeană (a Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene) subordonează exercițiul competenței represive, dreptului justițiabilului la previzibilitatea legii penale. Aceasta poate exista sub două forme: *previzibilitatea sincronică*, care constă în a putea prevedea consecințele juridice ale actelor sale pornind de la dreptul existent; și *previzibilitatea diacronică*, care cuprinde, de altfel, posibilitatea de a prevedea evoluțiile dreptului [8, p. 6].

În același timp, previzibilitatea normei penale trebuie să excludă interpretarea sa extensivă, or, cu cât interpretarea se extinde, cu atât previzibilitatea normei penale se reduce, iar respectarea principiului legalității legii penale este mai puțin asigurată.

Referințe:

1. BECCARIA, C. *Des délits et des peines*. Paris: Flammarion, 1991, §IV, p. 66-67.
2. *S.W. și C.R. c. Regatului Unit din 22.11.1995*, cererea nr. 20166/92 și 20192/92, § 33.
3. *Cantoni c. Franței din 15.11.1996*, cererea nr. 17862/91, §32.
4. Hotărârea Curții Constituționale nr.25 din 13.10.2015 privind controlul constituționalității unor prevederi ale Hotărârii Guvernului nr. 79 din 23 ianuarie 2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, §38-39.
5. Hotărârea Curții Constituționale nr.6 din 16.04.2015 privind controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală (confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită), §88.
6. *Bakaya și Oçulu c. Turciei din 8.07.1999*, cererea nr. 23536/94 și 24408/94, §39.
7. Hotărârea Curții Constituționale a Lituaniei din 3 noiembrie 2005// www.lrkt.lt/data/.../2005-11-03_n_ruling.doc
8. BEAUVAIS, P. Le droit à la prévisibilité en matière pénale dans la jurisprudence des cours européennes. In: *Archives de politique criminelle*, 2007/1, no. 29, p.3-18.

RESPECTAREA PRINCIPIULUI LEGALITĂȚII LA INCRIMINAREA CANTITĂȚII DROGURILOR ÎN LEGEA PENALĂ

Maria STRULEA

În majoritatea statelor europene, atragerea la răspundere pentru circulația ilegală a substanțelor narcotice depinde de un șir de factori, dar criteriul legat de cantitatea substanței aflate în posesie joacă rolul decisiv.

Statele ratificante ale *Convenției ONU din 1988 contra traficului ilicit de substanțe narcotice și substanțe psihotrope* incriminează posesia substanțelor narcotice pentru uz personal, care sunt distincte de alte infracțiuni mai grave, cum ar fi posesia în scop de comercializare sau alte fapte de circulație ilegală. Totuși, cele mai dese ori, este dificil de a stabili intenția făptuitorului, iar în aceste cazuri cantitatea substanțelor narcotice implicate devine un indicator.

Delimitarea cantității substanțelor respective poate avea un șir de consecințe importante pentru persoana pasibilă de răspundere penală. Or, delimitarea incorectă poate distorsiona principiul legalității, deoarece un prag scăzut care delimitează utilizarea pentru uz personal și trafic poate duce la condamnarea utilizatorilor drept traficanți, iar un prag înalt ar permite dealerilor să își continue afacerile, fără prea mult deranj. În cazul în care se aplică limite rezonabile, vânzarea în stradă poate continua cu cantități mai mici decât limitele stabilite pentru a evita urmărirea penală pentru trafic de droguri. Claritatea legii este principiul legal de bază care ghidează destinatarii ei, dar este necesar a ține cont de faptul că în Europa există cca 400 de diferite substanțe aflate în circuit controlat, iar stabilirea delimitărilor pentru fiecare dintre acestea, sau cel puțin pentru elementul activ, se poate dovedi greu de aplicat la nivel național [1, p. 15].

Pornind de la importanța precitată a „cantității” drogurilor, Curtea Constituțională a exercitat controlul constituționalității Hotărârii Guvernului nr.79 din 23 ianuarie 2006 prin care se aprobă lista substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care le conțin, precum și cantitățile acestora aflate în trafic ilicit. Problema ridicată viza faptul dacă ar fi lezat principiul preeminenței dreptului atât timp cât norma juridico-penală de la art. 134¹ Cod penal nu definea cantitatea drogurilor nici expres, nici prin norma de referință.

Ab initio, ținem să ne expunem asupra reglementărilor de drept comparat în materia cantității drogurilor și a influenței acesteia asupra calificării infracțiunii și ierarhiei izvoarelor de drept în care acestea sunt inserate.

Data fiind diferența dintre droguri, numărul impunător al acestora, concentrarea diferită a substanțelor active și datorită necesității de a le descrie utilizând formulele chimice, se pare că este imposibil sau, cel puțin, inadecvat, de a stabili cantitățile specifice nemijlocit în lege.

Analiza prevederilor legislative în statele europene, în ceea ce privește reglementarea în acte normative a cantităților de substanțe narcotice, reliefează ierarhia diferită a acestora: de la lege penală, până la acte ministeriale. Deși, în virtutea principiului legalității, incriminarea circulației ilegale a substanțelor narcotice și psihotrope în toate statele se face în baza legii penale (indiferent de faptul unde ar fi incorporată în legi speciale sau în coduri penale), actul prin care se reglementează delimitarea cantităților acestora se face diferit: de la legi (Grecia – Legea cu privire la droguri; Italia – Legea cu privire la droguri; Olanda – Legea cu privire la circulația opiului), până la acte inferioare legii (Austria – Ordonanța Ministerului Muncii, Sănătății și Bunăstării în colaborare cu Ministerul Justiției; Portugalia – Act normativ subordonat Legii cu privire la droguri) sau chiar reguli uniforme stabilite de către instanțele de judecată, fie apreciere lăsată la discreția instanțelor de judecată (Franța, Germania, Irlanda, Spania, Suedia, Marea Britanie) [2, p.16].

Raționamentul pentru care în unele state stabilirea cantității drogurilor se lasă la discreția instanței ar fi determinată de faptul că încadrarea juridică a faptei și stabilirea pedepsei potrivit cantității reprezintă element al procesului de individualizare a pedepsei penale. Respectiva logică este de urmat pentru statele care acceptă că potrivit Convenției ONU din 1988, pentru calificarea infracțiunii, cel mai important element îl constituie intenția făptașului, timp în care cantitatea este plasată pe un loc secund. În consecință, în statele semnatare ale Convenției din 1988, principiile care stau la baza incriminării faptelor sunt identice, exprimate prin pericolul drogurilor, diferă doar aplicarea acestora.

Referitor la definirea „cantității” drogurilor, legislațiile preiau diferite criterii: fie în funcție de valoarea monetară, fie doza zilnică utilizată, fie gramajul substanțelor utilizate [3, p.20]. Legislația

Republicii Moldova în materia contracarării drogurilor identifică criteriul cantității substanței active. Respectiva deducție reiese din Hotărârea Guvernului nr.79 din 23 ianuarie 2006, după care cantitățile mici, mari sau deosebit de mari ale substanțelor narcotice sau psihotrope corespund cantităților calculate ale acelorași substanțe enumerate în prezenta Listă. Din prevederea expusă, reiese că orice cantitate incriminată trebuie să vizeze strict substanța corelativă din Lista aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.79 din 2006. Drept urmare, modificările introduse prin Hotărârea Guvernului nr. 853 din 21.09.2010, nu ni se par a fi în spiritul Hotărârii Guvernului nr. 79. Or, dacă definiția cantităților de substanțe narcotice și psihotrope până la modificare presupunea substanța concretă, cu calcularea substanței uscate indicată în Lista precitată, atunci definiția cantității actualmente în vigoare constă din amestecuri ale unor substanțe limitate în circuit civil (cum sunt drogurile) cu alte adaosuri (preparate medicamentoase, acizi, glucoză, crohmală, făină etc.) [4], care nu sunt restricționate în circuitul legal. Rațiunea atragerii la răspundere pentru circulație ilegală a substanțelor narcotice sau psihotrope o constituie pericolozitatea substanței active de origine naturală sau sintetică, recomandată inclusiv de Consiliul Internațional pentru Controlul Drogurilor, care provoacă dereglări psihice și dependență fizică la consumul lor abuziv. Atragerea la răspundere pentru circulația ilegală a drogurilor trebuie să vizeze doar obiectul material interzis prin Hotărârea Guvernului nr. 79, de aceea chiar și amestecul acestora cu alte substanțe, fără schimbarea denumirii substanței, este contrară principiului preeminenței dreptului.

Invocând principiul legalității în legea penală, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a evidențiat că „În pofida exactității sale, dreptul penal, exprimat printr-o *lex certa*, este o ramură de drept sensibilă anume din cauza excesului de text normativ necesar a fi supus interpretării (îndeosebi în cazul obiectului juridic, fie al laturii subiective a componenței de infracțiune), inclusiv în baza normelor de trimitere sau de blanșetă. Principiul legalității, în sens formal, stabilește în principal raporturile dintre norme și actele de aplicabilitate a acestora, trebuind astfel să se deosebească normele de regulile ce vizează aplicabilitatea lor” [5, §39, 40].

Referințe:

1. The role of the quantity in the prosecution of drug offences. ELDD Comparative Study EMCDDA, April 2003, European Legal Database on

- Drugs// Published at http://eldd.emcdda.eu.int/databases/eldd_comparative_analyses.cfm
2. *Ibidem.*
http://eldd.emcdda.eu.int/databases/eldd_comparative_analyses.cfm
 3. L'usage illicite de stupéfiants dans l'UE: Approches juridiques//Observatoire européen de drogues et des toxicomanies, 2005, p.20/ <http://doc-player.fr/4164705-Dossier-thematique-l-usage-illicite-de-stupefiants-dans-l-ue-approches-juridiques.html>
 4. După cum indică Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 79 în pct.2 din Note.
 5. Hotărârea Curții Constituționale nr.25 din 13.10.2015 privind controlul constituționalității unor prevederi ale Hotărârii Guvernului nr. 79 din 23 ianuarie 2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, §39, 40.

IMUNITATEA DE JURISDICȚIE PENALĂ: EXCEPȚIE DE LA PRINCIPIILE APLICĂRII LEGII PENALE ÎN SPAȚIU

Veaceslav TIMOTIN

În general, prin „imunitate” înțelegem o stare de care se bucură o persoană în temeiul unei reguli de drept, de a beneficia de anumite prerogative sau scutiri, pentru a putea îndeplini o sarcină sau a-și exercita un drept [1, p. 502].

O derogare indirectă de la principiile aplicării legii penale în spațiu o reprezintă existența instituției imunității de jurisdicție penală. Imunitatea de jurisdicție penală constă în neaplicarea legii penale infracțiunilor săvârșite de anumite categorii de persoane.

Dacă atribuim imunitatea de jurisdicție penală la principiile aplicării legii penale în spațiu, atunci atunci pornind de la prevederile alin. (4) art.11 CP RM, vedem că aceasta constituie o excepție de la principiul teritorialității legii penale. Astfel, sub incidența legii penale nu cad infracțiunile săvârșite de reprezentanții diplomatici ai statelor străine sau de alte persoane care, în conformitate cu tratatele internaționale, nu sunt supuse jurisdicției penale a Republicii Moldova.

În așa mod, textul legii se referă la cazurile când legea penală a Republicii Moldova nu poate fi aplicată în virtutea unei calități

speciale a persoanei respective. Sub acest aspect, legea noastră penală are în vedere două categorii de persoane:

1) reprezentanții diplomatici ai statelor străine;

2) alte persoane, care, în conformitate cu tratatele internaționale, nu sunt supuse jurisdicției penale a Republicii Moldova.

Prima categorie de persoane s-au bucurat de imunitate de jurisdicție penală încă din cele mai vechi timpuri, de pe timpul romanilor, care considerau persoana solilor sacră și inviolabilă [2, p.55]. În toate orânduirile sociale, trimișii țărilor s-au bucurat de inviolabilitate personală spre a fi protejați de orice amenințări sau presiuni, care ar fi împiedicat îndeplinirea misiunii lor. În decursul timpului, imunitatea penală a reprezentanților diplomatici a fost justificată în diferite moduri. Până la începutul sec.XX a fost dominantă teoria extrateritorialității, formulată de H.Grotius, potrivit căreia reprezentantul diplomatic ar trebui socotit că se află pe teritoriul țării sale, indiferent de țara unde a fost acreditat. O altă teorie a fost aceea a reprezentării, considerându-se că trimisul diplomatic reprezentând pe șeful statului, care nu este supus niciunei jurisdicții, se bucură de același privilegiu. În literatură s-a mai expus și teoria funcției, potrivit căreia funcțiile reprezentantului diplomatic determină acordarea și conținutul imunității. În realitate, imunitatea acordată reprezentantului diplomatic își are originea în principiul egalității suverane a statelor, în baza căruia statele își fac concesii reciproce privind dreptul lor de jurisdicție pentru a-și putea realiza interesele. Prin aceste concesii se asigură de către statele-părți, reciproc, libertatea de acțiune a personalului diplomatic [3, p.132].

Imunitatea diplomatică este considerată un principiu de drept internațional în baza căruia anumite categorii de oficiali ai unui stat străin nu sunt supuse jurisdicției statului pe teritoriul căruia își exercită atribuțiile [4, p. 235].

Pe plan internațional, această situație este reglementată de Convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice, adoptată la 18 aprilie 1961, unde în art.29 se menționează că persoana agentului diplomatic este inviolabilă și nu poate fi supusă niciunei forme de arestare sau detențiune. Statul acreditar îl tratează cu respectul care i se cuvine și ia toate măsurile corespunzătoare pentru a împiedica orice atingere adusă persoanei, libertății și demnității sale. Art.31 din

aceeași Convenție stipulează că agentul diplomatic se bucură de imunitate de jurisdicție penală a statului acreditat.

Potrivit prevederilor Convenției, se bucură de imunitate de jurisdicție, în afară de agentul diplomatic, specificat în art.31, și alte categorii de persoane, specificate în art.37 din aceeași Convenție.

Sub aspect procedural, imunitatea de jurisdicție penală nu înseamnă imunitate de răspundere penală ori o înlăturare a ei, întrucât răspunderea penală există și este inevitabilă, dar ea urmează să fie realizată de către autoritățile statului acreditat [4, p. 236].

Imunitatea de jurisdicție apare ca o derogare de la principiul teritorialității, dar în același timp se poate vorbi și despre o derogare de la principiile realității și universalității legii penale. De exemplu, unui diplomat străin, chiar dacă anterior primirii acestei funcții în țara noastră a săvârșit o infracțiune în condițiile aplicării principiilor realității și universalității, nu i se vor putea aplica rigorile legii noastre penale, beneficiind de imunitatea de jurisdicție [5, p.41].

Imunitatea de jurisdicție însă nu înseamnă că unui reprezentant diplomatic îi este permis să comită infracțiuni. Dacă acesta săvârșește o faptă penală, se poate lua măsura declarării diplomatului *persona non grata*, iar drept urmare, se poate cere rechemarea lui de către statul de reședință. Trebuie menționat că, deși Republica Moldova nu-l poate trage la răspundere penală pe un eventual diplomat al unui stat străin, are totuși posibilitatea de a-l declara *persona non grata* și a-i cere să părăsească țara, solicitând statului de origine judecarea sa pentru faptele comise în țară.

Un alt instrument internațional care face referire la imunitatea de jurisdicție a unor categorii de persoane este Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare din 24 aprilie 1963 (art.43). În acest caz însă imunitatea este una relativă și nu absolută, deoarece funcționarii sau angajații consulari pot beneficia de imunitate de jurisdicție numai pentru fapte săvârșite în exercitarea funcțiilor lor consulare, cu unele excepții.

A doua categorie de persoane, care se bucură de imunitate de jurisdicție penală, sunt alte persoane prevăzute de tratatele internaționale.

La această categorie se atribuie, în primul rând, șefii statelor străine [6]. Când se află în țara noastră sau în tranzit pe teritoriul țării noastre, aceștia se bucură de imunitate de jurisdicție deplină. Aceleași reguli

se aplică și persoanelor care îi însoțesc. De imunitate diplomatică se bucură și șefii de guverne, misiunile diplomatice temporare (ad-hoc), persoanele care fac parte din echipajele vaselor militare, echipajul aeronavelor militare străine aflate în aeroportul Republicii Moldova.

În practica internațională se mai obișnuiește ca, și în cazul echipajelor vaselor de comerț sau a aeronavelor de acest fel, să se aplice legea penală a pavilionului pentru faptele privind activitatea interioară, dacă comandantul vasului sau al aeronavei nu a făcut apel la autoritățile țării gazdă [5, p. 42].

În cadrul tratatelor și convențiilor internaționale, statele părți pot stabili și alte categorii de persoane care beneficiază de imunitate de jurisdicție, de exemplu, Memorandumul de înțelegere între Guvernul Republicii Moldova, Comisia Europeană și Guvernul Ucrainei cu privire la misiunea Comisiei Europene de asistență la frontieră în Republica Moldova și în Ucraina din 7 octombrie 2005, Acordul de cooperare între Înaltul Comisar al Națiunilor Unite pentru Refugiați și Guvernul Republicii Moldova din 2 decembrie 1998 ș.a.

Referințe:

1. *Dicționarul limbii române literare contemporane*. Vol.II. București: Editura Academiei RPR, 1956.
2. BOROI, A., RUSU, I. *Cooperarea judiciară internațională în materie penală*. București: C.H.Beck, 2008.
3. ANTONIU, G., TUDOREL, T. *Explicațiile Noului Cod penal*. Vol.I. București: Universul Juridic, 2015.
4. ZAINEA, M. Considerații referitoare la imunitatea diplomatică de jurisdicție penală. În: *Dreptul*, 2008, nr.3.
5. VASILIU, T., ANTONIU, G. *Codul penal comentat și annotat. Partea generală*. București: Editura Științifică, 1972.
6. *Convenția privind prevenirea și sancționarea infracțiunilor contra persoanelor care se bucură de protecție internațională, inclusiv agenții diplomatici*, adoptată la New York la 14 decembrie 1973.

PROCEDURA LEGALĂ DE JUDECARE A RECURSULUI ÎN ANULARE ȘI APLICAREA ARBITRARĂ A EI ÎN PRACTICA JUDICIARĂ

Gheorghe ULIANOVSKI, Irina ULIANOVSKI

Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a format o practică judiciară conform căreia judecă constant recursurile în anulare împotriva hotărârilor judecătorești irevocabile după epuizarea căilor ordinare de atac, fără citarea părților la proces [1].

În opinia noastră, această practică judiciară este arbitrară și încalcă drepturile garantate de Constituție ale părții care a declarat recurs în anulare sau în privința căreia acesta a fost declarat.

Astfel, conform art.119 din Constituție, împotriva hotărârilor judecătorești părțile pot exercita căile de atac în condițiile legii, iar art.26 din Constituție garantează dreptul lor în tot cursul procesului să fie asistate de un avocat ales sau numit din oficiu.

Parlamentul, în art. 457 alin. (2) CPP, a legiferat procedura de judecare a recursului în anulare de către Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție, potrivit căreia la judecarea recursului în anulare participă Procurorul General sau procurorii investiți de el și apărătorul părții care a declarat recurs în anulare sau în privința căreia acesta a fost declarat. În cazul în care partea, în privința căreia a fost declarat recurs în anulare, nu are apărător ales, Curtea Supremă de Justiție solicită coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Gratuită de Stat desemnarea unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.

Astfel, în acord deplin cu dispozițiile Constituției menționate *supra*, legiuitorul în art. 457 alin.(2) CPP a prevăzut expres că la judecarea recursului în anulare participarea apărătorului părții care a declarat recurs în anulare sau în privința căreia acesta a fost declarat este obligatoriu.

Respectiv, neglijarea dispozițiilor legale ale art.457 alin. (2) CPP și judecarea recursului în anulare, fără citarea părților la proces, constituie cu certitudine o încălcare flagrantă a drepturilor părții care a declarat recurs în anulare sau în privința căreia acesta a fost declarat, garantate de art. 26 și 119 din Constituție.

Plus la cele menționate, prin practica judiciară de judecare a recursurilor în anulare, fără citarea părților la proces, Colegiul penal

al Curții Supreme de Justiție de iure și de facto a modificat procedura legală de judecare a recursului în anulare prevăzută de art. 457 alin. (2) CPP, stabilind la discreția sa o altă procedură de judecare a recursului în anulare.

Sub acest aspect al problemei puse în discuție, **Curtea Constituțională în hotărârea „Cu privire la interpretarea art. 20 din Constituția R.M.” nr. 16 din 28 mai 1998 cu referire la dispozițiile art. 20 și 115 alin.(4) din Constituție**, a menționat că stabilirea competenței instanțelor judecătorești, a procedurii de examinare a litigiilor, precum și a căilor de atac face obiectul unor legi organice și constituie competența exclusivă a Parlamentului.

Neglijarea acestor dispoziții constituționale și stabilirea competenței instanțelor judecătorești de către orice altă autoritate publică, oricare ar fi locul ei în sistemul autorităților publice, **fie chiar și de către Plenul Curții Supreme de Justiție printr-o hotărâre cu caracter de recomandare**, constituie o ingerință în activitatea legislativului și intră în contradicție cu art. 6 din Constituție.

În baza acestor interpretări, Curtea Constituțională a hotărât că „*în termenii art. 20 și 115 alin. (4) din Constituție «instanța judecătorească competentă» este instanța legal abilitată cu dreptul de a soluționa cauze concrete, competența, locul ei în ierarhia instanțelor judecătorești și procedura de judecată fiind stabilite de legislator prin lege organică*” [2].

Și Curtea EDO în jurisprudența sa de interpretare a art. 6 din Convenția EDO a statuat că „*...organizarea sistemului judiciar și al jurisdicției penale nu poate fi lăsată la discreția autorităților judiciare...*” și nici nu trebuie să „*...depindă de discreția executivului, dar ca aceasta să fie reglementată printr-o lege care emană de la Parlament*” [3].

Din acest punct de vedere, considerăm că modificarea procedurii legale de judecare a recursului în anulare, prevăzută de art. 457 alin. (2) CPP de către Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție constituie o ingerință în activitatea legislativului și intră în contradicție cu art. 6 din Constituție ce asigură separarea puterilor în Republica Moldova. Drept consecință a acestei practici judiciare arbitrare, se încalcă dreptul părții care a declarat recurs în anulare sau în privința căreia acesta a fost declarat la o instanță judecătorească competentă să

asigure participarea apărătorului său la judecarea recursului în anulare și de a-și realiza dreptul la apărare garantat de art. 20, 26 și 119 din Constituție, art. 457 CPP și art. 6 din Convenția EDO

În fine, pe cât se pare, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a modificat procedura de judecare a recursului în anulare, prevăzută de art. 457 alin. (2) CPP și judecă recursurile în anulare fără citarea părților la proces prin analogie cu procedura de judecare a recursului ordinar împotriva hotărârilor instanțelor de apel, prevăzută în art. 433 alin. (1) CPP în redacția actuală.

Considerăm că și în această ipoteză practica Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție de judecare a recursului în anulare, fără citarea părților la proces, este neconstituțională chiar din motivul că înseși dispozițiile art. 433 alin. (1) CPP contravin Constituției.

Astfel art. 433 alin. (1) CPP în redacția inițială a CPP prevedea că la judecarea recursului împotriva deciziei instanței de apel admis în principiu participă numai procurorul și avocații admiși de Curtea Supremă de Justiție, în modul prevăzut de lege, pentru a practica acest gen de activitate și care reprezintă participanții în cauza dată, ale căror interese sunt atinse prin argumentele invocate în recurs [4].

Curtea Constituțională prin Hotărârea nr.16 din 19 iulie 2005 a declarat neconstituționale aceste prevederi ale art. 433 alin. (1) CPP în redacția inițială a CPP din motivul că ele contravin art.15, 20, 26, 54 din Constituție, precum și art. 11 alin. (1) din Declarația Universală a Drepturilor Omului, art. 6 din Convenția EDO și art. 14 alin. (3) lit. d) din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice [5].

Parlamentul s-a conformat cu această hotărâre a Curții Constituționale și prin Legea nr. 248-XVI din 21 octombrie 2005 a modificat art.433 alin. (1) CPP stabilind că la judecarea recursului ordinar împotriva hotărârilor instanțelor de apel participă procurorul și persoanele indicate la art. 401 CPP, ale căror interese sunt atinse prin argumentele invocate în recurs [6].

Însă ulterior, Parlamentul, prin Legea nr. 46 din 27 martie 2014, din nou a modificat dispozițiile art. 433 alin. (1) CPP și a stabilit că recursul ordinar se judecă fără citarea părților la proces. În raport cu art. 433 alin. (1) în redacția inițială a CPP, declarat neconstituțional de către Curtea Constituțională prin Hotărârea nr. 16 din 19 iulie 2005, menționată *supra*, dispozițiile art.433 alin. (1) CPP în redacția actuală,

în general exclud subiecții indicați în art. 401 CPP cu drept de a declara recurs ordinar împotriva hotărârilor instanțelor de apel, de a participa la judecarea recursurilor ordinare în instanța de recurs.

De aceea dispozițiile art. 433 alin. (1) CPP în redacția actuală contravin în mod flagrant Hotărârii Curții Constituționale nr. 16 din 19 iulie 2005 menționată mai sus în care Curtea Constituțională a declarat neconstituționale dispozițiile art. 433 alin. (1) CPP în redacția inițială a CPP și, respectiv, contravin art.15, 20, 26, 54 din Constituție, precum și art.11 alin. (1) din Declarația Universală a Drepturilor Omului, art.6 din Convenția EDO și art.14 alin. (3) lit. d) din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice. Or, Curtea Constituțională în Hotărârea nr.33 din 10.10.2013 privind interpretarea art.140 din Constituție a statuat că hotărârea prin care se declară neconstituționalitatea unor norme/acte are nu numai putere de lege, ci și este obligatorie prin considerentele pe care se sprijină pentru toate organele constituționale ale Republicii Moldova, astfel încât noi norme/acte cu același conținut nu mai pot fi adoptate din nou [7].

Așadar, și în ipoteza că Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție judecă recursurile în anulare fără citarea părților la proces, prin analogie cu procedura de judecare a recursurilor ordinare prevăzută de art. 433 alin.(1) CPP în redacția actuală, este neconstituțională din motivul că însuși art. 433 alin.(1) CPP contravine Constituției.

Referințe:

1. Vezi, de exemplu, deciziile Plenului Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție: din 26 februarie 2015, dosarul nr. 4-1re-14/2015; din 26 noiembrie 2015, dosarul nr. 4-1re-197/2015; din 10 decembrie 2015, dosarul nr. 4-1re-141/2015 // www.csj.md.
2. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, nr. 56-59.
3. Hotărârea Curții E.D.O. din 22 iunie 2000, în *cauza Coëme c. Belgia*, §107 și hotărârea Curții E.D.O. din 11 iulie 2006, în *cauza Gurov c. Moldova* // www.echr.coe.int.
4. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110.
5. *Ibidem*, 2005, nr. 101-103.
6. *Ibidem*, nr. 145.
7. *Ibidem*, 2013, nr. 297-303.

FUNDAMENTAREA CRIMINALIZĂRII TORTURII, TRATAMENTULUI INUMAN SAU DEGRADANT DREPT INFRAȚIUNI CONTRA DEMNITĂȚII UMANE

Daniela URSU

Demersul științific întreprins este destinat identificării rațiunilor legiuitorului Republicii Moldova de a disloca faptele de tortură, tratament inuman sau degradant în capitolul III al părții speciale a Codului penal – „Infrațțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei”. Această preocupare este dictată îndeosebi de diferențele care se impun, în latura amplasării într-un anumit capitol, între actualul model incriminator în materie și cel care a operat până la intervenția Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.252 din 08.11.2012 [1], prin aceasta revenindu-se la concepția anterioară de categorisire a torturii, adică cea consacrată în legea penală în redacția din 1961.

De remarcat că, atât la nivel jurisprudențial european [2, §33], cât și la nivel doctrinar [3, p.23], se consideră că scopul principal al art.3 din Convenția Europeană rezidă în protejarea demnității și integrității fizice umane. În același timp, protecția art.3 se extinde peste mai multe tipuri de atentate asupra demnității umane și integrității fizice. Aceasta deoarece dreptul de a nu fi supus torturii, tratamentelor și pedepselor inumane și degradante constituie terenul unde CtEDO a procedat la succesive interpretări și la elaborarea unor concepte cu caracter de principiu pornind de la gradele de afectare ale demnității persoanei. Astfel de exemplu, în *cauzele Ribitsch c. Austriei* [4, §38], *Assenov și alții c. Bulgariei* [5, §94], *Pantea c. României* [6, §180], *Savițchi c. Republicii Moldova* [7, §64], *Feodorov c. Republicii Moldova* [8, §56], *Buhaniuc c. Republicii Moldova* [9, §33] etc., instanța europeană a ridicat la rang de principiu faptul că „în ceea ce privește o persoană lipsită de libertate, orice recurgere la forță fizică, pe care propriul comportament al acesteia n-a făcut-o strict necesară, afectează demnitatea umană (*subl. ne aparține*) și constituie, în principiu, o violare a dreptului garantat de art.3 din Convenție”. Mai mult ca atât, recurgerea la forță lezează demnitatea umană, indiferent dacă victima a suferit sau nu un efect fizic sever sau de lungă durată. În concret, în *cauza Tyrer c. Regatului Unit* [10, §33], CtEDO a

statuat că deși reclamantul nu a suferit vreun efect fizic sever sau de lungă durată, pedeapsa aplicată (trei lovituri cu o nuia de mesteacăn peste posterior, bucăți de nuia rupându-se după prima lovitură, reclamantul fiind impus să-și dea pantalonii și lenjeria în jos, să stea aplecat deasupra mesei, fiind ținut de doi polițiști, în timp ce un al treilea îi administra pedeapsa; loviturile de nuia doar au zgâriat pielea persoanei, provocându-i o durere de o săptămână și jumătate după incident) – prin care persoana a fost tratată ca un obiect în puterea autorităților – constituia o atingere la demnitatea și integritatea sa fizică, întrucât reclamantului i-au fost cauzate vătămări corporale semnificative și umilință, care au atins nivelul de gravitate al tratamentului și pedepsei degradante în sensul art.3 din Convenție.

Pe lângă recurgerea la forță fizică față de o persoană care se află în custodia statului, demnitatea persoanei este lezată și în cazul discriminării, oricare ar fi ea. Astfel de exemplu, în §113 al Hotărârii din 12 iulie 2005, în *cauza Moldovan și alții c. României (Nr.2)* [11], instanța europeană a reținut că discriminarea etnică la care reclamanții au fost supuși în mod public prin modul de soluționare a petițiilor acestora de către autorități, precum și condițiile locative ale reclamanților aduc atingere demnității lor umane, constituind, în lumina circumstanțelor cauzei, tratamente degradante în sensul art.3 din Convenție. De altfel, și fosta Comisie a estimat în *cauza Patel (Asiatiques d'Afrique Orientale) c. Regatului Unit* [12, p.215], că discriminarea rasială la care au fost supuși reclamanții prin aplicarea legislației referitoare la imigrare constituie o afectare a demnității umane, care, în împrejurările speței (expulzarea în masă a asiaticilor din Africa de Est, dintre care unora, chiar dacă dețineau un pașaport britanic valabil, li s-a refuzat rezidența în Regatul Unit) a condus la un tratament degradant, în sensul art.3 din Convenție. Chiar pornind de la interpretările pe care le dă instanța europeană tratamentului degradant, putem să ne dăm seama că, de fiecare dată, un asemenea tratament constituie un afront special la demnitatea umană, întrucât provoacă ființei umane un sentiment de frică, suferință și inferioritate, umilind-o și înjosind-o. Iată de ce, ne alăturăm opiniei potrivit căreia, tratamentele degradante au în vedere acele atingeri grave ale demnității umane, dovedindu-se de natură să coboare statutul social al unei persoane, situația sau reputația ei putând fi considerată a constitui

un asemenea tratament, în sensul art.3 din Convenție, dacă ea atinge un anumit grad de gravitate [13, p.32].

În aceeași ordine de idei, potrivit jurisprudenței CtEDO, demnitatea umană este lezată și atunci când persoana este supusă unui tratament medical forțat, dacă acesta nu se dovedește a fi de o necesitate terapeutică. Deși rămâne încă un teren slab explorat de Curte, nu putem să ometem constatarea pe care o face instanța europeană la acest subiect. Ne referim la *cauza Gorobeț c. Republicii Moldova* [14, §41, 42, 52], potrivit căreia reclamantul a pretins că detenția sa și tratamentul psihiatric forțat ce i-a fost aplicat în staționarul de psihiatrie i-au cauzat suferințe mentale severe, care constituie un tratament inuman și degradant. În circumstanțele acestei cauze, Curtea nu a văzut niciun motiv pentru a nu fi de acord cu reclamantul și a observat că nu s-a demonstrat faptul că a existat o necesitate medicală pentru a-l supune pe reclamant unui tratament psihiatric și, prin urmare, supunerea lui unui tratament psihiatric a fost ilegală și arbitrară. Mai mult, Curtea a observat că tratamentul medical a fost de o durată considerabilă de patruzeci și una de zile și că pe durata detenției sale reclamantul nu a avut contact cu lumea exterioară. În opinia Curții, asemenea tratament ilegal și arbitrar i-ar fi putut trezi reclamantului cel puțin sentimentul de frică, agonie și inferioritate, motiv din care Curtea a decis că tratamentul psihiatric la care a fost supus reclamantul a constituit, cel puțin, un tratament degradant, în sensul art. 3 al Convenției.

Astfel, pornind de la jurisprudența europeană, dar și de la materialitatea faptelor de tortură, tratament inuman sau degradant pe care le desprindem din ordinea juridică a Republicii Moldova, precum și din câmpul de aplicare al acestora, am putut remarca că numitele conduite acoperă diverse modalități prin care se lezează grav demnitatea umană, acestea constând în: recurgerea la forța fizică a persoanelor private de libertate; instituirea ori aplicarea unor pedepse corporale instituționalizate; uzul de tratament discriminatoriu; aplicarea tratamentului medical forțat etc. Din aceste rațiuni, incriminarea torturii, tratamentului inuman sau degradant în capitolul III al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova reprezintă cea mai potrivită soluție legislativă bazată pe interpretarea sistemică a legii penale. Pe cale de consecință, *de lege lata*, nu există niciun

impediment în susținerea faptului că valoarea socială protejată în plan principal prin incriminarea de la art.166¹ CP RM este reprezentată de demnitatea persoanei.

Referințe:

1. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.252 din 08.11.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.263-269. (21 decembrie).
2. *Affaire Tyrer contre Royaume-Uni*. CEDH, 25 avril 1978, §33 [Accesat 06.09.2015] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62143>
3. REIDY, A. *Interzicerea torturii. Ghid privind punerea în aplicare a articolului 3 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului*. Chișinău, 2003. 48 p.
4. *Affaire Ribitsch contre Autriche*. CEDH, 4 décembre 1995, §38 [Accesat 24.08.2015] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62521>
5. *Affaire Assenov et autres contre Bulgarie*. CEDH, 28 octobre 1998, §94 [Accesat 24.08.2015] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62813>
6. *Affaire Pantea contre Roumanie*. CEDH, 3 juin 2003, §180 [Accesat 28.08.2015] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122720>
7. *Affaire Victor Savitchi contre République de Moldova*. CEDH, 17 juin 2008, §64 [Accesat 03.09.2015] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-127978>
8. *Affaire Feodorov contre République de Moldova*. CEDH, 29 octobre 2013, §56 [Accesat 28.08.2015] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142851>
9. *Affaire Buhaniuc contre République de Moldova*. CEDH, 28 janvier 2014, §33 [Accesat 28.08.2015] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145043>
10. *Affaire Tyrer contre Royaume-Uni*. CEDH, 25 avril 1978, §33 [Accesat 06.09.2015] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62143>
11. *Affaire Moldovan et autres contre Roumanie (n°2)*. CEDH, 12 juillet 2005, §113 [Accesat 26.08.2015] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69671>
12. Comm. EDH, 6 mars 1978, req. n°4715/70, 4783/71, *Asiatiques d'Afrique Orientale contre Royaume-Uni*. Citat de: CLEMENTS, L., MOLE, N., SIMMONS, A. *Drepturile europene ale omului: înaintarea unei cauze pe baza Convenției*. Chișinău: Cartier, 2005. 544 p.
13. BÂRSAN, C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*. Ediția a II-a. București: C.H.Beck, 2010. 1920 p.
14. *Affaire Gorobet contre République de Moldova*. CEDH, 11 octobre 2011, §41, 42, 52 [Accesat 28.08.2015] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124036>.

К РАЗЪЯСНЕНИЮ ПОНЯТИЙ «ДЕФЕКТ МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ» И «ДОБРОСОВЕСТНАЯ ВРАЧЕБНАЯ ОШИБКА»

Лилия ГЫРЛА

Существующая судебная практика в области рассмотрения дел о врачебных упущениях доказывает, что молодые врачи часто ошибаются из-за отсутствия опыта, а более опытные – из-за переоценки своих знаний и уже полученного собственного профессионального опыта.

Причиной негативных последствий медицинской помощи для здоровья пациента далеко не всегда является врачебная ошибка или недисциплинированность пациента, а также несовершенство и недостаточная эффективность врачебных методов и медицинской аппаратуры [2, с.34]. Неблагоприятный исход может быть обусловлен недостаточной квалификацией медицинских работников; отсутствием необходимой материально-технической базы; несоблюдением в ряде случаев санитарно-гигиенических норм; неполноценным контролем со стороны органов управления здравоохранением и других компетентных служб.

Дефект медицинской помощи выступает частным случаем негативного исхода медицинской практики или создания риска такого исхода. В свою очередь, врачебная ошибка – это частный случай дефекта медицинской помощи. Иными словами, эти категории соотносятся между собой как *общее – специальное – особенное* (негативный исход в медицинской практике – дефект медицинской помощи – врачебная ошибка).

Дефект медицинской помощи представляет собой событие, наступившее вследствие:

(1) действий или бездействия медицинского или фармацевтического работника при оказании медицинской помощи лицу, нуждающемуся в экстренной квалифицированной медицинской помощи, либо пациенту медико-санитарного учреждения в процессе оказания квалифицированной медицинской услуги диагностического, лечебного, профилактического или реабилитационного характера; *либо*

(2) действия или бездействия самого пациента (потребителя медицинских услуг), повлекшего одно из последствий: а) смерть

пациента; б) причинение существенного вреда здоровью пациента в одной из нижеперечисленных форм: ввиду прогрессирования заболевания, уже имеющегося у пациента; появления нового патологического процесса; появления осложнений имеющегося заболевания; травмы; внутрибольничной инфекции и др.; в) возникновение у пациента непереносимых или труднопереносимых болевых ощущений или иных неоправданных психических или физических страданий, которых обусловлены указанным действием/бездействием и которые возможно было бы избежать; г) создание реальной опасности смерти пациента или иных тяжелых последствий для него; д) отсутствие ожидаемого и потенциально достижимого положительного результата для пациента, тогда когда в аналогичных случаях медработник такого же уровня подготовки должен был и мог достигнуть такого положительного результата.

Дефекты оказания медицинской помощи подразделяются на следующие группы:

1) *диагностические* – возникают при ошибочном распознавании заболевания, травмы или иного патологического состояния либо его позднего распознавания, иными словами – ввиду нераспознанного или ошибочного диагноза; 2) *тактические* – возникают при ошибке выбора режима лечения – иными словами, при неправильной тактике лечения, неправильном определении показаний к операции, ошибочном выборе объема операции; 3) *технические* – при неправильном использовании медицинской техники, применении необоснованных медицинских средств, неправильной дозировке препаратов; 4) *деонтологические* [3, с.134].

Анализ представленных в научной литературе точек зрения на суть врачебной ошибки и её деонтологические и квалифицирующие характеристики позволяет сформулировать собственный подход в понимании и интерпретации *врачебных ошибок как невинных добросовестных действий врача, обусловленных особым течением заболевания у пациента или недостаточным опытом врача.*

Несчастный случай в медицинской практике предусматривает неблагоприятный исход лечения, операции или иного врачебного вмешательства, когда врач был не в состоянии предви-

дети несчастье, несмотря на добросовестное отношение к своим служебным обязанностям. К категории таких случайных исходов врачебного вмешательства могут быть отнесены смертельные исходы от наркоза в случаях, когда наркоз давался со всеми правилами и требованиями медицинской науки, а смерть явилась результатом особого состояния организма, выявить которое в отдельных случаях медицинская наука не в силах. К подобной категории относятся случаи внезапной смерти при приеме различных лекарств, когда смертельный исход обуславливается повышенной чувствительностью организма, а не нарушениями в проведении данного лечебного мероприятия, которое было безупречно с точки зрения современных положений медицинской науки, а смертельный исход обусловлен случайными, не зависящими от действий врача обстоятельствами.

Как справедливо указывает А.А. Понкина, если какой-либо из вышеуказанных неблагоприятных исходов в результате оказания медицинской помощи или медицинских услуг не наступил, то нет оснований говорить о врачебной ошибке. Корректно говорить о *риске врачебной ошибки*, об угрозе врачебной ошибки, о благоприятных для совершения врачебной ошибки условиях, но не о врачебной ошибке как свершившемся событии [2, с.62].

Действительно, такие обстоятельства, как добросовестное заблуждение, основанное на несовершенстве современного состояния медицинской науки и ее методов исследования, и добросовестное заблуждение, вызванное особенностями течения заболевания определенного больного, не зависят от воли медицинского работника и не могут быть основанием для привлечения последнего к уголовной ответственности. Однако добросовестное заблуждение, объясняемое недостатками знаний и опыта врача, полностью зависит от воли медицинского работника. В каждом отдельном случае необходимо устанавливать уровень профессиональной подготовки врача, объем его знаний [1].

Исходя из вышеизложенного, приходим к выводу о том, что **добросовестная (релевантная, ненаказуемая) врачебная ошибка** будет иметь место во всех случаях, когда врач или иной медработник, должным образом выполняя и соблюдая признанные стандарты оказания медицинской помощи и установленные

инструкции, в силу объективных обстоятельств добросовестно заблуждался относительно оценки (в диагнозе и прогнозе) состояния лица, нуждающегося в его компетентной медицинской помощи, и, как следствие, относительно принятых или непринятых мер, в результате чего медицинский работник не предвидел и по обстоятельствам дела не должен был и не мог предвидеть наступление неблагоприятного исхода собственного поведения. Поэтому врачебные ошибки и несчастные случаи уголовно ненаказуемы.

Литература:

1. ЗАСЫПКИНА, Е.В., КАТРУНОВ, В.А., КУЗНЕЦОВА, М.Н. *К вопросу о врачебных ошибках: методология и критерии определения*. ГБОУ ВПО Саратовский ГМУ им. В.И. Разумовского Минздрава России. Бюллетень медицинских Интернет-конференций (ISSN 2224-6150) 2016. Том 6. № 1. <http://medconfer.com/files/archive/2016-01/2016-01-2164-A-5979.pdf> (дата посещения: 03.05.2016).
2. ПОНКИНА, А.А. *Врачебная ошибка в контексте защиты прав пациентов* / Кафедра правового обеспечения государственной и муниципальной службы МИГСУ РАНХиГС. Москва: Консорциум специалистов по защите прав пациентов, 2012. (200 с.), ст.62. (ISBN 978-5-4253-0508-4).
3. ЧУПРЫНА, П.С. *Уголовная ответственность медицинских работников за нарушение ими профессиональных обязанностей*. УДК 343.61, с.143-145. <http://journals.tsu.ru/uploads/import/833/files/320-143.pdf> (дата посещения: 03.05.2016).

STRINGENȚE DE REDRESARE A PROCEDURII CIVILE NAȚIONALE

Elena BELEI

Justiția civilă națională, fiind foarte dinamică și permanent în vizorul societății, deseori este subiectul unor controverse aprigi și chiar a aunor învinuiri din partea justițiabililor, avocaților și a mass-media.

Într-o anumită măsură, este firesc să se discute, or, ea – justiția civilă – este reflecția veridică a vieții noastre deloc ușoară și deloc simplă. Justițiabilul care se adresează instanței de judecată, precum și cel care este chemat în ședințe percep, în primul rând, atmosfera din sediul instanței și, în al doilea rând, atitudinea judecătorului și a personalului instanței în procesul de comunicare cu părțile în litigiu și reprezentanții acestora.

Însă aceasta este partea aisbergului care se vede. Cea mai importantă condiție a unei justiții calitative este o reglementare procedurală clară și simplă care ar permite atât juriștilor profesioniști, cât și justițiabililor neavizați să înțeleagă și să aplice uniform normele de drept procedural.

Actualmente aplicăm o lege-cadru care are mai mult de un deceniu de la adoptare și care a suportat nepermis multe intervenții legislative pentru o perioadă relativ scurtă de existență. Nu putem să nu comparăm în acest sens Codul civil din 06.06.2002 și Codul de procedură civilă din 30.05.2003. Acesta din urmă a trecut în 2006 și 2012 prin modificări esențiale, dar insuficiente pentru a discuta de o lege completă, fără goluri și norme controversate sau chiar perimate și ineficiente. Această stare de lucruri împiedică eforturile unui comentariu complet și util al Codului de procedură civilă al Republicii Moldova.

Nu suntem adepții modificărilor frecvente ale unor astfel de legi, măcar din considerentul că suportul normativ procedural trebuie să acorde un răgaz sistemului judecătoresc pentru a stabili practica judiciară națională.

În acest sens, procedura civilă din Republica Moldova se află tot mai frecvent în situația de a recurge la analogia legii sau a dreptului, fenomen impus de realitate, dar negat cu desăvârșire în doctrina procedurală sovietică din trecutul nu foarte îndepărtat. Impactul

precedentelor Curții Europene pentru Drepturile Omului, interpretările făcute de către Curtea Supremă de Justiție, iar mai nou și șansa reală de a accede la Curtea Constituțională pentru a verifica constituționalitatea normelor de drept aplicabile în cauze civile concrete sunt remedii la care recurge Republica Moldova în sensul îmbunătățirii modului de aplicare a normelor de procedură civilă.

În acest sens pledăm pentru adoptarea de norme extrem de detaliate, care să impună interpretări *stricto sensu*, să lase magistratului posibilitatea raportării situației concrete la unul sau câteva principii aplicabile cauzei concrete.

Consolidarea principiilor de drept procesual civil prin intermediul practicii CtEDO ar putea fi un început de schimbare a mentalității judecătorilor și justițiabililor care nu trebuie să caute un răspuns exact în lege, ci în spiritul acesteia. Este irealizabilă intenția de a prevedea exhaustiv toate situațiile litigioase și problematica procedurală, însă este perfect posibil a stabili limitele pe care trebuie să le respecte judecătorii și justițiabilii, în egală măsură, atunci când se înfăptuiește justiția.

Ne punem speranțe în optimizarea hărții judecătorești, astfel încât impactul acestei reforme să nu creeze justițiabililor mai mult disconfort decât pretind că suportă actualmente.

Intervenția în reglementările referitoare la costurile și cheltuielile înfăptuirii justiției civile se face tot mai necesară, or, Legea taxei de stat din 03.12.1992 este destul de veche și nu mai corespunde realității, iar o parte din prevederile Codului de procedură civilă sunt inaplicabile.

Măsurile provizorii în procesul civil necesită, în egală măsură, reglementări clare, dar și control judiciar adecvat.

Ținând cont de aspectul formal al procedurii examinării cauzelor civile în fond, precum și de excesele aspectelor publice și solemne ale ședințelor de judecată, fapt care afectează atât durata procedurilor, cât și percepția acesteia în mod uneori ironic de către justițiabili, considerăm imperios necesară instituirea unor reguli noi de procedură, mai dinamice și mai eficiente, precum și abandonarea celor perimate care nu corespund finalității justiției civile. În special, legiuitorul trebuie să instituie noi metode de prevenire și sancționare a exercitării abuzive a drepturilor procesuale.

Evaluarea riscurilor pierderii puterii lucrului judecat impune excluderea mai multor cerințe ale utilizării căilor de atac în procesul

civil. Astfel vor spori șansele ca într-un viitor nu atât de îndepărtat Curtea Supremă de Justiție să devină o veritabilă instanță de casație.

Niciun document moldovenesc de politici nu se referă la acest domeniu al justiției – contenciosul administrativ. Dar justițiabilii continuă să dea statul în judecată, în persoana diferitelor autorități. Ministerul Justiției are o experiență proprie în acest sens.

Faptul că puterii judecătorești îi este rezervată prerogativa de a înfăptui un control judecătorec asupra activității/inactivității autorităților publice, exponente ale puterii executive, este o manieră destul de subtilă de interacțiune a două puteri separate.

Legea contenciosului administrativ nr.793 din 10.02.2000 este o lege aproape desuetă, mai ales începând cu 01.12.2012, de când din procedura contenciosului administrativ s-au exclus normele privind competența jurisdicțională specială și calea de atac – recursul împotriva hotărârilor care nu se contestă cu apel. În consecință, au dispărut două grade de jurisdicție.

Astfel, cauzele de contencios administrativ, în general, se judecă în ordinea dreptului comun. Puținele particularități care au mai rămas sunt atenuate, astfel încât e firesc să ne întrebăm dacă procedura contenciosului administrativ are sau nu perspective de dezvoltare.

Considerăm la fel de necesară intervenția legiuitorului în reglementarea cauzelor civile improprii procedurii civile speciale: aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie și sistarea temporară a valabilității și retragerea licențelor/autorizațiilor care vizează activitatea de întreprinzător.

Încurajarea justițiabililor de a recurge la metode alternative de soluționare a litigiilor civile, din păcate, nu dă rezultatele scontate, acesta fiind în mod regretabil un specific al justițiabilului din Republica Moldova, însă preocupările constante în acest scop sperăm să schimbe mentalitatea combativă a părților în litigiu și a avocaților acestora.

Eficiențizarea procedurilor de executare silită presupune perfecționarea reglementărilor din Codul de executare al Republicii Moldova din 24.12.2004, cu accentuarea unei clare implicări a instanței de judecată în procedura de executare silită.

ASIGURAREA ACȚIUNII ÎN CAUZELE DE CONTENCIOS ADMINISTRATIV

Veaceslav BOTNARI

Asigurarea acțiunii civile este instituția de drept procesual civil care constă dintr-o serie de măsuri silite, temporare și urgente, ce pot fi aplicate de instanță, la cererea părții interesate, cu scopul de a asigura executarea efectivă a unei hotărâri judecătorești definitive. Această instituție asigură o bună finalitate a procesului civil, și anume, contribuie la executarea unei hotărâri judecătorești definitive.

Procedura contenciosului administrativ, cu toate că face parte din familia procedurilor de examinare a cauzelor civile și se aseamănă în multe aspecte cu acțiunea civilă, comportă anumite elemente distincte, care determină și anumite particularități în ce privește modul de asigurare a acțiunii în aceste categorii de cauze.

Înainte de a purcede propriu-zis la examinarea chestiunilor privind aplicarea măsurilor de asigurare, trebuie să constatăm că, potrivit art.278 CPC [1], acțiunile în contenciosul administrativ se examinează de instanțele judecătorești respective conform normelor generale ale prezentului cod, cu excepțiile și completările stabilite de legislația contenciosului administrativ. În acest context, putem afirma cu certitudine că prevederile art.174-182 CPC sunt pe deplin aplicabile în procedura contenciosului administrativ, cu derogările normelor speciale pe care le vom aborda în continuare.

Procedura de examinare a cauzelor în pricinile de contencios administrativ este reglementată prin Legea contenciosului administrativ nr.793 din 10.02.2000 [2] (în continuare LCA). Instituția asigurării acțiunii în LCA este reglementată în special prin art.21.

Astfel, potrivit alin.(1) din art.21 LCA, „*suspendarea executării actului administrativ contestat poate fi solicitată de către reclamant instanței de contencios administrativ concomitent cu înaintarea acțiunii, dacă legea nu prevede altfel*”. Alin. (2) al aceluiași articol explică că instanța poate suspenda actul administrativ și din oficiu, în cazuri temeinic justificate și în scopul prevenirii unei pagube iminente. Analizând aceste două alineate ale art.21 din Legea contenciosului administrativ, putem stabili o primă concluzie că în cadrul contenciosului administrativ măsura de asigurare a acțiunii poate fi aplicată și din oficiu, spre deosebire de asigurarea acțiunii în cadrul acțiunii civile, unde instanța nu are o asemenea prerogativă.

Cu privire la acest aspect, putem evidenția două chestiuni:

a) există o anumită derogare de la principiul disponibilității în drepturile procesuale prevăzute la art.27 CPC. Astfel, principiul disponibilității în drepturi a participanților la proces include în special posibilitatea de a dispune liber de dreptul subiectiv material, de drepturile procedurale și de dreptul de a alege modalitatea și mijloacele de apărare. Astfel, derogarea se manifestă în privința disponibilității de a recurge la instituția asigurării acțiunii (în baza art.21 alin. (1) LCA) și în privința dreptului de a alege mijloacele de apărare (față de o autoritate publică care atentează la drepturile sale);

b) se află în concordanță cu prezumția de ilegalitate a actului administrativ care poate fi dedusă din art.24 alin.(3) LCA care prevede că „*La examinarea în instanța de contencios administrativ a cererii în anulare, sarcina probațiunii este pusă pe seama pârâtului*”. Respectiv până la probarea de către pârât a legalității actului administrativ contestat, acesta se consideră a fi ilegal, astfel încât este justificată suspendarea actului prezumat a fi ilegal, până când legalitatea sa nu va fi demonstrată în instanță.

Reținând prevederile art.21 alin. (1) LCA, s-ar crea impresia că unica măsură de asigurare în pricinile de contencios administrativ ar fi suspendarea actului administrativ, însă, în opinia noastră, nu poate fi exclusă aplicarea și a altor măsuri de asigurare prevăzute la art.175 CPC.

Un exemplu poate fi considerată speța în care SA „S” înaintează cerere de chemare în judecată către Consiliul Local pentru a anula Decizia celui din urmă de privatizare a unui teren în favoarea intervenientului accesoriu – C.V. În calitate de măsură de asigurare s-a solicitat aplicarea sechestrului pe terenul vizat, măsură care a fost admisă de instanță. În cauza prezentată, aplicarea sechestrului a fost contestată de intervenientul C.V., dar recursul său a fost respins de Curtea de Apel Chișinău [8].

La fel, ar putea fi aplicată și măsura de asigurare sub forma aplicării sechestrului pe sumele aflate pe conturile bancare ale pârâtului, atunci când concomitent cu cererea de contestare a actului administrativ se înaintează și pretențiile de compensare a prejudiciului material cauzat prin emiterea actului administrativ. Aceasta însă cu condiția respectării art.174 CPC, și anume, a probării faptului că o viitoare hotărâre judecătorească ar fi imposibil de executat, cu alte cuvinte, că autoritatea publică s-ar putea să nu aibă suficiente mijloace

financiare pentru a satisface pretențiile reclamantului în cazul admiterii acestora. În același mod poate fi justificată aplicarea sechestrului pe bunurile autorității publice, cu excepția acelor bunuri care fac parte din domeniul public, or acestea sunt insesizabile, respectiv indisponibilizarea lor nu va favoriza executarea unei viitoare hotărâri.

În continuarea examinării art.21 LCA, observăm că potrivit alin. (3) din acest articol, există anumite acte administrative care nu pot fi suspendate, și anume, acte administrative referitoare la:

1. securitatea națională a Republicii Moldova;
2. exercitarea regimului stării excepționale;
3. măsurile de urgență luate de autoritățile publice în vederea combaterii calamităților naturale, incendiilor, epidemiilor, epizootiilor și altor fenomene similare;

precum și actele BNM referitoare la:

4. retragerea licenței băncii;
5. măsurile impuse de Banca Națională a Moldovei în procesul de lichidare a băncii.

O a doua concluzie care poate fi cert desprinsă ca urmare a celor expuse este că, spre deosebire de asigurarea acțiunii civile, în procedura de contencios administrativ aplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii nu se aplică pentru anumite categorii concrete de acte contestate.

În fine, trebuie să atragem atenția că potrivit alin. (4) din art.21 LCA, suspendarea actelor BNM altele decât cele expuse mai sus se va realiza conform Legii cu privire la Banca Națională a Moldovei [3]; iar conform alin. (5) din art.21 LCA, actele Serviciului Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor cu privire la sistarea executării activității sau tranzacției suspecte se va examina conform Legii cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului [4], pe când suspendarea altor acte administrative emise de Serviciul Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor se va examina potrivit LCA.

Observăm formularea diametral opusă pentru reglementarea modului de suspendare a actelor BNM și a SPCSB. Astfel, în primul caz, există două categorii de acte care nu se suspendă în general, restul fiind examinate conform procedurii stabilite în legea specială, iar în al

doilea caz, există două categorii de acte a căror suspendare se examinează conform legii speciale, restul fiind examinate conform normelor generale pentru procedura de contencios administrativ.

Putem astfel constata că asigurarea acțiunii în cauzele de contencios administrativ, cu unele excepții, este asemănătoare cu asigurarea acțiunii civile.

Referințe:

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, Legea RM nr.225 din 30.05.2003.
2. Legea contenciosului administrativ nr.793 din 10.02.2000.
3. Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei nr.548 din 21.07.1995.
4. Legea cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului nr.190 din 26 iulie 2007.
5. FILINCOVA, S., BELEI, E. Asigurarea acțiunii. În: *Manualul judecătorului pentru cauzele civile*. Coord. M.POALELUNGI, E.BELEI, I.SÎRCU, 2013.
6. Hotărârea Plenului CSJ a RM din 24.10.2003, nr.32 cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a legislației ce reglementează asigurarea acțiunii la judecarea cauzelor civile.
7. Recomandarea nr.5 din 01.11.2012 privind dreptul instanței de judecată să suspende actul de concediere ca măsură asiguratorie, accesată la 12.05.2016 pe site-ul http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=20
8. Cauza civilă nr.3-205/14, Judecătoria s. Centru din mun.Chișinău.

ERORILE JUDICIARE ȘI PUTEREA LUCRULUI JUDECAT (*RES JUDICATA*)

Ion CARAMAN

Activitatea instanțelor de judecată, în calitate de organe statale delegate cu atribuții exclusive în înfăptuirea justiției, e guvernată de un singur scop: apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor. Realizarea acestui scop se manifestă prin pronunțarea unor acte judecătorești legale.

De regulă, examinarea unei pricini civile se finalizează cu adoptarea unei hotărâri, prin care instanța se expune referitor la temeinicia pretențiilor formulate de către reclamant, fie prin emiterea unei încheieri prin care procesul încetează, fără a fi soluționat fondul

cauzei [1]. În calitatea sa de act jurisdicțional, hotărârea judecătorească trebuie să întrunească anumite condiții de valabilitate referitor la legalitatea și temeinicia acesteia (art.239 CPC [2]). Totodată, în literatura de specialitate s-au evidențiat și alte caractere ale acesteia: certă, deplină și necondiționată [3]. Hotărârea judecătorească își va produce efectele, doar după ce va deveni definitivă și irevocabilă, obținând astfel puterea lucrului judecat.

În literatura de specialitate, puterea lucrului judecat este definită ca fiind unul din principalele efecte ale hotărârii judecătorești, ceea ce presupune că o cerere nu poate fi judecată definitiv decât o singură dată, prezumându-se că soluția cuprinsă în hotărâre exprimă un adevăr și nu trebuie contrazisă de o altă hotărâre [4]. În opinia lui V. Iarkov, puterea lucrului judecat reprezintă acea calitate a actului judecătorec, în virtutea căruia hotărârea obține obligativitate, exclusivitate, executorialitate și prejudicialitate [5].

În legislația autohtonă, acest efect nu și-a găsit o reglementare expresă, consecința dată a hotărârii judecătorești derivă din prevederile art. 265 lit. b) și art. 266 alin. (1) CPC, în temeiul cărora un proces civil în curs de examinare încetează, în cazul în care instanța constată că într-un litigiu între aceleași părți, cu privire la același obiect și pe aceleași temeuri s-a emis o hotărâre judecătorească rămasă irevocabilă.

În sec. XX E.Vasikovski scria: „*Oricât de bine ar fi fost pregătiți judecătorii, oricât de responsabilă și atentă ar fi fost atitudinea lor față de executarea obligațiilor sale, oricum ei nu sunt garantați împotriva abaterilor și erorilor*” [6].

În viziunea noastră, existența erorilor judiciare sabotează întreaga activitate jurisdicțională, ducând astfel la știrbirea imaginii întregului sistem judecătorec. Mai mult ca atât, hotărârea nu poate fi considerată ca fiind una corectă și echitabilă, iar protecția judiciară – completă și eficientă, în cazul în care a fost admisă o eroare judiciară [7].

Termenul de „eroare judiciară” nu are o definiție unanim recunoscută. În viziunea unor autori, eroarea judiciară reprezintă o greșală admisă de către instanța de judecată, manifestată prin încălcarea normelor de drept procedural și/sau de drept material, care vine în contradicție cu scopul procesului civil, în urma căreia actul justiției, fie un act procedural separat, devine ilegal [8]. Într-o altă accepțiune, eroarea judiciară reprezintă unul dintre obstacolele care stau în calea realizării

scopului procesului civil [9]. Totodată, eroarea judiciară nu trebuie confundată cu eroarea materială admisă în conținutul actului judecătoresc, mecanismul de corectare al căreia este prevăzut de art. 249 CPC.

În literatura de specialitate, există o multitudine de opinii vizavi de cauzele apariției erorilor judiciare. În opinia doctrinarilor I. Eriomina și A.Kareva, aceste cauze pot fi divizate în cauze de ordin obiectiv: volumul de lucru, imperfecțiunea legislației și cele de ordin subiectiv: nivelul de pregătire al magistraților, atitudinea neglijentă în exercitarea atribuțiilor de serviciu, calitățile morale ale magistratului etc. [10].

În opinia noastră, una din condițiile primordiale ale apariției erorilor judiciare reprezintă comportamentul participanților la proces, în special al părților, care deseori manifestă o lipsă de bună-credință în exercitarea drepturilor sale procedurale și urmăresc drept scop inducerea în eroare a magistratului responsabil de justa soluționare a cazului, pentru a obține o hotărâre favorabilă. Astfel, pentru combaterea oricăror abuzuri din partea părților litigante, este necesară o puternică pregătire teoretică cât și practică a judecătorilor.

În majoritatea cazurilor, instanțele de judecată adoptă hotărâri legale și întemeiate, care vin să soluționeze litigiul dedus judecății și să clarifice existența sau inexistența anumitor drepturi subiective civile. Fiind investite cu putere de lucru judecat, circumstanțele, faptele constatate, cât și concluziile instanței capătă caracter de adevăr. În această situație, ne-am pus întrebarea: ce-ar fi dacă eroarea judiciară admisă de către instanță ar fi investită cu putere de lucru judecat și care ar fi modalitățile de eliminare a acestor erori?

Mijlocul de înlăturare a erorilor judiciare reprezintă utilizarea căilor de atac de către participanții la proces (apel, recurs, revizuire). Însă având în vedere principiul disponibilității în drepturi procedurale ale participanților la proces, dreptul de contestare poate să nu fie exercitat din cauza lipsei de interes a persoanei respective, sau poate fi exercitat în mod necorespunzător, ceea ce va duce la înzestrarea cu putere de lucru judecat a unei hotărâri în conținutul căreia a fost admisă o eroare judiciară. Însă există situații când căile de atac nu-și îndeplinesc rolul de mijloc de contracarare a erorilor judiciare. După cum afirmă V.Daghie, *„de multe ori, hotărârile pronunțate în urma utilizării căilor de atac, nu sunt cu nimic mai bune decât cele atacate,*

iar uneori hotărârile greșite pronunțate le înlocuiesc pe cele corecte, trecând irevocabil în puterea lucrului judecat” [11].

În viziunea noastră, în prezent eroarea judiciară este o problemă actuală și deosebit de importantă, or impactul acesteia asupra drepturilor și libertăților persoanei este unul mult prea mare. Doar un studiu amplu al cauzelor apariției și condițiilor de existență a erorilor judiciare va permite înțelegerea fenomenului respectiv și, totodată, elaborarea unor mecanisme eficiente de combatere și preîntâmpinare a acestora, ceea ce va restabili încrederea persoanelor în justiție.

Referințe:

1. Doar dacă se confirmă tranzacția de împăcare, prin încheiere de încetare a procesului se soluționează fondul cauzei (art.265 lit. d) CPC).
2. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr.225 din 30.05.2003. Republicat În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 21.06.2013, nr. 130-134 (CPC).
3. BELEI, E., et. al. *Drept procesual civil*. Chișinău, 2009. 72 p.
4. ROȘU, C., DĂNILĂ, L. *Drept procesual civil*. București: C.H. Beck, ediția 5, 2007, p. 279-280.
5. ЯРКОВ, В.В. *Гражданский процесс: учебник для вузов*. Москва: Wolters Kluwer, 2006. с. 179.
6. ВАСЬКОВСКИЙ, Е. *Курс гражданского процесса*. Том 1. Москва, 1913, с.172.
7. ТЕРЕХОВА, Л.А. *Система пересмотра судебных актов в механизме судебной защиты*. Москва: Wolters Kluwer. 2007, с. 6.
8. *Ibidem*, p. 19.
9. ЛЕОНТЬЕВ, Е.В. Ошибка судьи в механизме реализации норм гражданского процессуального права. В: *Актуальные проблемы процессуальной цивилистической науки*. Саратов, 2003, с. 129.
10. ЕРЁМИНА, И.С., КАРЕВА, А.А. Причины и условия совершения судебных ошибок (Теоретический аспект). В: *Современная научная мысль*, Научный журнал Научно-исследовательского института истории, экономики и права. Москва, 2013, с. 115.
11. DAGHIE, V. *Căile de atac de reformare în procesul civil*. București: Național, 1997, p.11.

RESPINGEREA RECURSULUI DECLARAT ÎMPOTRIVA ACTELOR DE DISPOZIȚIE ALE CURȚILOR DE APEL

Alexandru CEBAN

Pornind de la ideea că procedura judecării recursului are ca moment final pronunțarea unei hotărâri judecătorești cu caracteristici și efecte specifice, acestea decurgând din faptul că hotărârea în discuție soluționează o cale extraordinară de atac de uz general și frecvent, care pune capăt în *mod irevocabil* unui litigiu sau reconfigurează maniera în care el se va finaliza [1], desprindem și importanța clarificării și definitivării instrumentelor legislative oferite de legiuitor instanței de recurs pentru soluționarea litigiilor, acestea fiind, nemijlocit, împuternicirile instanței.

Un studiu succint în literatura autohtonă al soluțiilor care pot fi adoptate de către instanța de recurs în urma examinării recursului asupra actelor de dispoziție a curților de apel, îl găsim doar în Cursul universitar *Drept procesual civil, Partea specială*, autori: Elena Belei și alții..., acesta fiind un motiv în plus pentru aprofundarea analizei în segmentul respectiv.

În cadrul studiului, ne-am propus să efectuăm o analiză a primei împuterniciri prevăzute de legiuitor la lit. a) art. 445 CPC [2], în situația în care, după cum a fost menționat, în literatura de specialitate aceasta a fost puțin abordată, posibil din cauza că la prima vedere nu ar trebui să trezească oarecare dificultăți în aplicare.

O părere unanim acceptată în literatura de specialitate este că, în majoritatea cazurilor, deciziile instanței de apel sunt legale, în acest sens menționa și Raportul statistic de examinare a recursurilor în secțiunea II pentru trimestrul I al anului 2016 [3] conform căruia din totalul de 1121 de cauze examinate, 876 de recursuri (78,14%) au fost declarate inadmisibile, respectiv din cele 245 de recursuri (21,86%) care au fost examinate în fond: 57 de recursuri (23,27%) au fost respinse și, respectiv 188 de cereri (76,73%) s-au finalizat cu casarea deciziilor și hotărârilor instanțelor inferioare, care raportat la numărul total de cauze examinate constituie doar 16,77%.

Un studiu de drept comparat cu referire la recursul în procesul civil și, respectiv, soluțiile care pot fi emise de instanțele de recurs, care a reliefat aspecte ale procedurii în casare din țări cu o veche tradiție, precum Belgia, Elveția, Franța, Germania, care într-un mod sau altul au influențat atât procedura română, cât și cea a țării noastre, îl găsim

în monografia [4] autorului român Mihail Lohănel. Sintetizând studiul respectiv, observăm că, în linii mari, statele enunțate anterior, prin instituirea diferitelor instituții de „filtrare” (admisibilitate) a recursurilor declarate împotriva deciziilor instanțelor inferioare, au minimizat extrem de mult situațiile în care după ce a fost decisă examinarea în fond a recursurilor, instanțele le resping ca fiind neîntemeiate.

Cât privește doctrina internațională asupra acestei împuterniciri, am ajuns la concluzia că aceeași percepție conceptuală cu referire la cazul în care recursul este respins, se regăsește și în doctrina rusă, astfel conform doctrinarilor S.F. Afanasiev și I.Zaitsev, în cazul în care instanța de recurs constată că deciziile atacate sunt legale, fiind emise în conformitate cu normele de drept material și procesual, recursul se respinge ca fiind nefondat și se menține decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe [5]. Totodată, în cazul în care instanța de recurs a constatat aplicarea eronată a normelor de drept de către instanța inferioară, iar aceste încălcări nu pot constitui temei pentru casarea actului de dispoziție atacat cu recurs, urmează să le indice în decizie sau într-un act de procedură separat, distinct de cel prin care se va menține actul de procedură contestat [6].

În accepțiunea doctrinarului român I. Leș, respingerea recursului ca nefondat este rezultatul supunerii hotărârii criticate și a procedurii urmate de instanța inferioară ierarhic unei examinări în raport cu motivele de recurs invocate de recurent sau ridicate de instanță din oficiu [7]. În acest sens, și doctrinarul român, Sebastian Spinei, opinează că urmare a verificării se apreciază că hotărârea este legală, deci că au fost respectate toate dispozițiile normative aplicabile cauzei, atât sub aspect procesual cât și material [8].

Din doctrina română desprindem și ideea că se poate respinge recursul, tot ca nefondat, și în ipoteza în care critica adusă și găsită întemeiată vizează exclusiv motivarea (fie că aceasta lipsește, fie că este necorespunzătoare) ori exclusiv probațiunea, însă soluția adusă în cauză este apreciată ca fiind corectă [9].

Raportând analiza doctrinei și practicii internaționale la legislația țării noastre, am ajuns la concluzia că situațiile în care instanța de recurs urmează să examineze recursul asupra unor decizii ale instanței de apel cu o motivare defectuoasă, dar cu soluții în dispozitivele acestora corecte și legale, nu sunt străine nici practicii naționale, iar în cadrul studiului am analizat soluțiile oferite de legiuitorul nostru

pentru a rezolva cât mai efectiv, în limita cadrului legal bineînțeles, situațiile respective.

Astfel, din analiza art. 432 CPC, care prevede expres temeiurile de declarare a recursului, acestea fiind cu titlu de consecință și temeiuri de casare a actelor de dispoziție atacate, observăm că legiuitorul nu a prevăzut expres în calitate de temei de casare o eventuală motivare defectuoasă (contradictorie, insuficientă sau lipsa motivării) a hotărârilor și deciziilor instanței de apel, pe care o găsim, de exemplu, în legislația română. În situația respectivă, considerăm că instanța de recurs are două posibilități de rezolvare a problemei, oferite indirect de către legiuitor, acestea fiind, nu în ultimul rând, în strânsă legătură cu gravitatea încălcărilor admise cu referire la obligativitatea motivării actului de procedură. În acest sens, o soluție pe care o poate adopta instanța de recurs în situația analizată este să respingă recursul, menținând astfel decizia sau/și hotărârea cu un dispozitiv corect, iar în cadrul actului de procedură emis în vederea respingerii recursului să corecteze sau să suplinească motivarea deciziei instanței de apel, fără a o casa. O altă soluție care poate fi conturată prin prisma cadrului legal existent, este ca instanța de recurs, făcând uz de împuternicirea prevăzută la art.445 alin. (1) lit.c) CPC, să caseze parțial decizia instanței de apel (în cazul dat în partea motivării), pronunțând o nouă hotărâre, care va avea de fapt aceeași soluție – conturată într-un dispozitiv identic cu cel din decizia sau hotărârea casată.

În final, am ajuns la concluzia că instanța de recurs în cazul examinării aceleiași decizii sau hotărâri a instanței inferioare, și constatării unei motivări defectuoase a acesteia, are de fapt posibilitatea emiterii a două soluții (prin prisma împuternicirilor), ambele, după părerea noastră, încadrându-se în limitele legale.

Din analiza practicii judiciare autohtone însă, cu referire la problema respectivă, am constatat că instanța de recurs, în marea majoritate a cazurilor, face uz de împuternicirea de a respinge recursul, menținând astfel decizia sau/și hotărârea cu un dispozitiv corect, iar în cadrul actului de procedură, emis în vederea respingerii recursului, corectează sau suplinește motivarea deciziei instanței de apel, fără a o casa.

În finalul studiului respectiv, am ajuns la concluzia că cadrul legal național cu referire la împuternicirile instanței de recurs și, nemijlocit, posibilitatea de a respinge recursul și a menține deciziile și hotărârile

atacate, este în linii mari, asemănător cu cel al țărilor cu o veche tradiție precum Belgia, Elveția, Franța, Germania, Rusia, care într-un mod sau altul au influențat și legislația noastră, mai mult ca atât, în unele aspecte analizate în detaliu, am constatat că legiuitorul nostru a lăsat chiar mai mult loc pentru formarea unei practici de către instanța de recurs, în cele mai multe cazuri productive, cu referire la eventualele soluții care urmează a fi adoptate de către instanța de recurs.

Referințe:

1. SPINEI, S. *Recursul în procesul civil*. București: Hamangiu, 2008, p. 212.
2. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225 din 30.05.2003. Republicat În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 21.06.2013, nr. 130-134 (CPC).
3. Oferit de Secția Grefă a Curții Supreme de Justiție la data de 11.05.2016.
4. LOHĂNEL, M. *Recursul în procesul civil*. București: Hamangiu, 2011, p.345.
5. АФАНАСЬЕВ, С.Ф., ЗАЙЦЕВ, А.И. *Гражданский процесс*. Москва: Норма, 2004, с. 395.
6. МУСИН, В.А., ЧЕЧИН Н.А., ЧЕЧОТ, Д.М. *Гражданский процесс*. Москва: Проспект, 2001, с. 400.
7. LEȘ, I. *Tratat*. 2005, p.615.
8. SPINEI, S. *Op. cit.*, p. 215.
9. ZILBERSTEIN, S., CIOBANU, V.M. *Recursul (...)*, p. 101; DELEANU, I. *Tratat*, 2005, II, p. 210; GUINCHARD, S., *Code (...)*, p. 620 *apud* Sebastian Spinei, *Op. cit.*, p. 215.

ETAPA ALEGERII PRODUSULUI SAU SERVICIULUI ÎN CADRUL INVESTIGAȚIILOR PRELIMINARE ÎN CAZUL OPERAȚIUNILOR FRAUDULOASE DE PLATĂ ELECTRONICĂ

Gheorghe GOLUBENCO, Svetlana PURICI

Dezvoltarea fulminantă a diverselor sisteme de plăți a condiționat implementarea utilizării în tot mai multe domenii ale vieții economice a instrumentelor de plată electronice. Nu se lasă așteptată și reacția infractorilor la aceste schimbări de ordin socioeconomic.

La procurarea online a bunurilor (spre exemplu: orice gen de echipament, utilaj, tehnică, îmbrăcăminte, accesorii și altele) sau a servi-

ciilor (cum ar fi plăți comunale, bilete pentru orice gen de transport, rezervări hoteliere, foi turistice, publicitate etc.) cu utilizarea datelor cardurilor de plată străine, cumpărătorul (infractorul) urmează să parcurgă câteva etape, care pot să difere neesențial de la un caz la altul în funcție de dorințele vânzătorului online (administratorului platformei de comerț electronic).

Astfel, etapele de bază sunt:

1. alegerea produsului sau a serviciului dorit;
2. completarea datelor cu privire la cumpărător și/sau beneficiar;
3. efectuarea operațiunii de plată electronică.

La fiecare dintre aceste etape infractorul lasă urme care trebuie apoi depistate, ridicate, analizate și utilizate la descoperirea crimei.

Etapă alegerii produsului sau a serviciului dorit de către cumpărător

Preliminar, infractorul va căuta site-ul vânzătorului electronic care dispune de produsele sau serviciile pe care și le dorește, va verifica existența bunurilor în stocul vânzătorului, precum și informațiile pe care urmează să le ofere vânzătorului.

La această etapă de pregătire a crimei, infractorii folosesc un număr redus de instrumente destinate pentru mascarea datelor sistemului informatic utilizat (spre exemplu, aplicații de ascundere a adresei IP a sistemului informatic), deoarece nu s-a trecut la executarea nemijlocită a infracțiunii și pentru a nu îngreuna procesul de căutare a produselor sau a serviciilor prin utilizarea acestor instrumente.

Odată ce a constatat săvârșirea operațiunilor de plată frauduloase, organul de urmărire penală trebuie să întreprindă neîntârziat următoarele acțiuni:

1.1. **Să identifice datele comerciantului electronic** (administratorul site-ului de comerț online), dacă organul de urmărire penală a fost sesizat de către o altă persoană decât comerciantul electronic [3]. Aceste date, de regulă, se regăsesc pe site, și anume, pe pagina web destinată datelor de contact. Fixarea datelor urmează a fi efectuată cu întocmirea unui proces-verbal de cercetare la fața locului.

Persoana care întocmește procesul-verbal trebuie să descrie amănunțit faptele constatate, măsurile luate, mijloacele tehnice utilizate, condițiile și modul de aplicare a lor, precum și rezultatele obținute.

În cazul în care astfel de date lipsesc pe site-ul de comerț online, se vor întreprinde acțiunile procesuale descrise *infra*, la punctele 1.2.-1.4:

1.2. **Să stabilească datele cu privire la numele de domen/domeniu al site-ului de comerț electronic** [2, p.253], cu întocmirea procesului-verbal de cercetare la fața locului.

1.3. **Să fixeze datele serverului care găzduiește site-ul** [2, p.256] **de comerț online**, întocmind procesul-verbal de cercetare la fața locului.

1.4. **Să efectueze identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului** adresei IP a serverului-gazdă (măsura specială de investigație prevăzută de art.134/5 din Codul de procedură penală), prin intermediul furnizorului de servicii internet (ISP) căruia i-a fost alocată adresa IP respectivă.

Această măsură specială de investigații se efectuează cu autorizația procurorului [1], art.132/2 alin.(1) pct.2) lit.a) din CPP, în baza ordonanței de dispunere a măsurii speciale de investigații, care pe lângă elementele prevăzute la art.255 din CPP, va mai conține:

a) datele de identificare ale furnizorului de servicii care dispune de datele respective sau le ține la control;

b) datele de identificare ale abonatului, proprietarului sau utilizatorului, dacă sunt cunoscute; motivarea îndeplinirii condițiilor de dispunere a măsurii speciale de investigații;

c) mențiunea cu privire la obligația persoanei sau a furnizorului de servicii de a comunica imediat, în condiții de confidențialitate, informațiile solicitate.

La rândul său, ofițerul care efectuează această măsură specială de investigații urmează să întocmească un proces-verbal cu privire la consemnarea măsurii speciale de investigații [1], în corespundere cu prevederile art.132/5 din CPP, care să conțină:

a) locul, data și ora începerii și finalizării măsurii speciale de investigații;

b) funcția, numele și prenumele subiectului care întocmește procesul-verbal;

c) numele, prenumele și calitatea persoanelor care au participat la efectuarea acțiunii, iar dacă este necesar, adresele lor, obiectiile și explicațiile acestora;

d) descrierea detaliată a faptelor constatate, precum și a acțiunilor întreprinse în cadrul efectuării măsurii speciale de investigații;

e) mențiunea privind efectuarea, în cadrul realizării măsurii speciale de investigații, a fotografierii, filmării, înregistrării audio,

utilizarea mijloacelor tehnice, condițiile și modul de aplicare a lor, obiectele față de care au fost aplicate aceste mijloace și rezultatele obținute.

La acest proces-verbal se anexează, în plic sigilat, purtătorul material de informații care conține rezultatele măsurii speciale de investigații.

1.5. Neîntârziat **să colecteze** sau **să ridice informația de la furnizorul de servicii de comunicații electronice** (de la comerciantul electronic/administratorul site-ului de comerț online), și anume, logurile stocate pe serverul care găzduiește site-ul de vânzări online.

Colectarea informației de la furnizorul de servicii de comunicații electronice este o măsură specială de investigații [1], prevăzută de art.134/4 din CPP, iar ridicarea informației de la furnizorul de servicii de comunicații electronice reprezintă o acțiune de urmărire penală generală sub forma de ridicare de obiecte sau documente. Ambele acțiuni de urmărire penală se efectuează cu autorizația judecătorului de instrucție [1], potrivit art.126 alin.(2), art.132/2 alin.(1) pct.1) lit.h) și art.301 alin.(1) din Codul de procedură penală, cu întocmirea unui proces-verbal cu privire la consemnarea măsurii speciale de investigații sau, după caz, proces-verbal privind ridicarea de obiecte și documente, conform art.131-132 și art.260-261 din CPP [1; 2, p. 258].

Caracterul neîntârziat al acestei acțiuni de urmărire penală este dictat de faptul că informațiile existente pe serverul-gazdă al site-ului de comerț online, de regulă, sunt disponibile o perioadă scurtă de timp, care poate dura de la câteva zile până la câteva ore, în funcție de volumul informației memorizate pe server, capacitatea suporturilor de stocare a informației, setările serverului, numărul de vizitatori ai site-ului etc. Astfel, datele informatice stocate pe server sunt volatile, fiind susceptibile ștergerii automate prin suprascierea acestora cu loguri noi.

1.6. **Să analizeze datele informatice administrate de pe serverul-gazdă:** Informațiile cu privire la căutările preliminare urmează a fi analizate și contrapuse cu datele legate de procurările efectuate fraudulos. Spre exemplu, în cazul în care infractorul a procurat fraudulos o anumită cantitate de telefoane mobile de anumit model/culoare cu mascarea adresei IP, se va analiza în logurile serverului alte adrese IP care au căutat sau au verificat existența în stoc a aceleiași cantități de telefoane mobile de acest model/culoare,

iar în cazul în care a fost efectuată o rezervare la un hotel pentru o anumită perioadă cu indicarea datei check-in și check-out, numărului de persoane adulte și minore, vârsta fiecărui minor, numărul de camere, tipul camerei, tipul patului, condițiile, limba utilizată, valuta setată etc. la fel cu ascunderea adresei IP, se vor analiza alte căutări similare după criteriile date în vederea identificării adresei IP originale.

Referințe:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003, publicat la 05.11.2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.248-251.
2. PURICI, S., DRIGA, C., PURICI, D. Particularitățile investigațiilor preliminare online în cazul infracțiunilor cibernetice. În: *Наука в современном мире* [Электронный ресурс] научное (непериодическое) электронное издание. 2015, p. 244-261.
3. Spre exemplu: deținătorul cardului de plată fraudat, instituția financiar-bancară emitentă a cardului de plată fraudat, instituția financiar-bancară prin intermediul căreia a fost efectuată operațiunea de plată frauduloasă etc.

ANALIZA CRIMINALISTICĂ PRELIMINARĂ ÎN CADRUL EFECTUĂRII OPERAȚIUNILOR FRAUDULOASE DE PLATĂ ON-LINE

Svetlana PURICI

Cardul de plată [3], inclusiv datele acestuia, sunt din ce în ce mai utilizate în ziua de azi. Fiind portofelul electronic al majorității, tentația e mare: fraudele cu utilizarea datelor cardurilor de plată s-au înmulțit ca număr și ca valoare. Fraudarea prin utilizarea datelor unui card de plată se poate face prin [2]: achiziționarea de bunuri și servicii sau extragerea directă de mijloace bănești.

Etapa completării datelor cu privire la cumpărător și/sau beneficiar. Oricum nu s-ar ascunde, acest infractor urmează să ofere și informație veridică. Astfel, la completarea formularelor on-line, comercianții solicită diverse date despre cumpărător.

Unii vânzători on-line pot cere și alte date, spre exemplu, adresa livrării cumpărăturii, persoana de contact, mesajul cumpărătorului etc.

Astfel, organul de urmărire penală trebuie să acumuleze probe suplimentare cu privire la săvârșirea infracțiunii prin investigarea beneficiarilor produselor/serviciilor:

1.1. **analizarea rețelelor de socializare** în vederea stabilirii interfețelor, conexiunilor dintre toți beneficiarii (spre exemplu, infractorii ar putea fi prietenii comuni din rețelele de socializare a tuturor beneficiarilor), cu întocmirea unui proces-verbal de cercetare la fața locului [1, p. 258];

1.2. **stabilirea numerelor de telefon utilizate de către toți beneficiarii**, prin intermediul operatorilor de telefonie fixă și mobilă, prin efectuarea măsurii speciale de investigații sub forma identificării abonatului, proprietarului sau utilizatorului, prevăzută de art.134/5 din Codul de procedură penală, întocmind proces-verbal cu privire la consemnarea măsurii speciale de investigații [1, p. 258];

1.3. **colectarea sau ridicarea informației privind convorbirile telefonice** [4] pentru perioada respectivă în vederea identificării numerelor de telefon comune, cu întocmirea unui proces-verbal cu privire la consemnarea măsurii speciale de investigații [1, p. 258] sau, după caz, proces-verbal privind ridicarea de obiecte și documente;

1.4. **percheziționarea domiciliilor** acestora în vederea depistării și ridicării documentelor și înscrisurilor cu privire la produsul sau serviciul procurat, calculatoarelor (blocurile de sistem, laptopurilor, tabletelor), telefoanelor mobile etc.;

1.5. **percheziționarea informatică** (cercetarea, examinarea, expertiza) a calculatoarelor și echipamentelor mobile ale beneficiarilor în vederea stabilirii persoanelor care le-au expediat biletele electronice, mesajelor electronice relevante, corespondenței efectuate prin intermediul produselor program (de exemplu: Skype, Facebook, Odnoklassniki, Outlook, Messenger, The Bat, Thunderbird, Viber, WhatsApp etc.);

1.6. **audierea** lor cu privire la modul de procurare a produsului sau a serviciului, persoanele implicate la procurarea nemijlocită și alte date importante pentru justa soluționare a cauzei.

Datele de contact ale făptuitorului pot ajuta organul de urmărire penală în vederea stabilirii acestuia. Adresa de email, numărul de telefon, nickname-ul, skype-ul, ICQ etc. urmează a fi verificate cu utilizarea motoarelor de căutare și rețelelor de socializare.

Etapa efectuării operațiunii frauduloase de plată electronică. Pentru efectuarea operațiunii frauduloase de plată on-line de către in-

fractor sunt utilizate doar o parte din informațiile conținute pe cardul de plată, și anume: (1) numărul cardului de plată, (2) data de expirare a cardului, (3) numele deținătorului cardului de plată și (4) codul de securitate al cardului (Fig. 1).

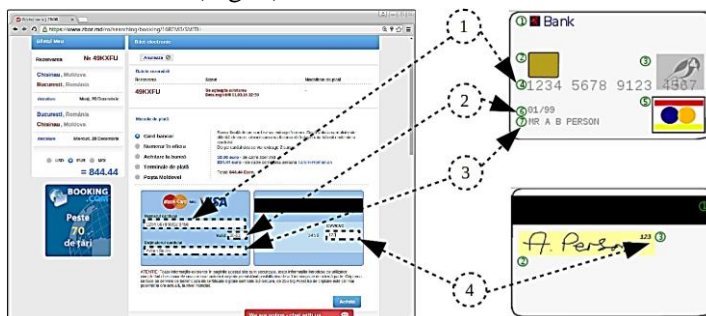

Fig.1. Model de completare a datelor pentru efectuarea plății on-line

Datele informatice existente pe serverul care găzduiește site-ul de comerț on-line sau site-ul băncii partenere a comerciantului electronic pot conține în logouri și numărul cardului de plată prin intermediul căruia a fost efectuată plata electronică frauduloasă.

Primele 6 cifre ale numărului cardului de plată sunt date identificatoare ale băncii comerciale care a emis cardul. În internet există diverse instrumente de verificare a datelor băncii comerciale emitente a cardului de plată în baza acestui număr, spre exemplu:

- <https://www.bindb.com/bin-database.html>
- <https://binlists.com/>
- <http://www.findbinnumbers.com.au/>
- <https://www.binlist.net/>
- <http://binchecker.com/> (Fig.2)

Bin Database - Credit Card Bin Checker

Find card's issuing bank name and country

The Bank Identification Number, also known as the credit card bin can tell you the name of the bank that issued the card, the type of card like Debit or Credit, brand of card Visa, MasterCard and level of card like Electron, Classic and Gold. From the bindatabase you can also check other details about the card and issuer. Credit card bin numbers are the first 6 digits of a card number.

You can use Free online bin database / bindatabase / credit card bin checker 10 times from a single computer or network. To avoid the limitations of the free BIN search, you can purchase our products from order section.

438930

Complete the picture before searching.

SEARCH

Bin: 438930
 Card Brand: VISA
 Issuing Bank: VICTORIABANK
 Card Type: DEBIT
 Card Level: ELECTRON
 Iso Country Name: MOLDOVA
 Iso Country A2: MD
 Iso Country A3: MDA
 Iso Country Number: 498
 Bank's website: www.victoriabank.md
 Customer Care Line: (373 22) 210202 or (373 22) 576100
 Bank Address: ***** [?] Available on Ultimate Database
 Formal Bank: ***** [?] Available on Ultimate Database
 Additional Info:

Fig. 2. Exemplu de verificare a numărului cardului de plată

<https://www.bindb.com/bin-database.html>

În cazul în care banca emitentă a cardurilor de plată este din Republica Moldova, organul de urmărire penală trebuie să ridice de la instituția financiar-bancară informațiile cu privire la toate achitățile care au fost efectuate cu fiecare card de plată fraudat, în vederea stabilirii punctelor comune de utilizare ale acestora, care pot fi locurile de compromitere ale acestora (spre exemplu: site-uri on-line capcană, magazine, cafenele, restaurante, stații PECO și altele).

Un exemplu, în cauza penală nr. 5697423 de acuzare a lui C.V. (născut la 14 mai 1993) în săvârșirea infracțiunilor de obținere ilegală și divulgare a informațiilor ce constituie secret bancar prevăzută de art. 245¹⁰ alin. (1) și (2) din Codul penal și tentativă de fraudă informatică, prevăzută de art. 27, art. 260⁶ alin. (2) lit. b) din Codul penal, organul de urmărire penală a stabilit că C.V. activând în calitate de barman în incinta restaurantului „CARDAN”, amplasat în mun. Chișinău, str. X, a primit de la clienții restaurantului sau, după caz, de la chelneri, cardurile de plată pentru achitarea serviciilor prestate, prin intermediul POS-terminalului, instalat de către B.C. „Moldova-Agroindbank” S.A., asigurându-se că clienții nu văd acțiunile sale, a colectat, prin copiere pe suporturi de hârtie, informații despre datele cardurilor de plată, cum ar fi numerele, codurile de securitate (destinate pentru verificarea validității cardului de plată în cazul efectuării tranzacțiilor CNP), data expirării și titularii cardurilor de plată, fără știrea și acordul titularilor acestor carduri, clienți ai restaurantului. Ulterior, utilizând sisteme informatice și rețele informatice, alte mijloace electronice, inclusiv contul său din jocul „LineAgeII”, a utilizat aceste date fără știrea și acordul titularilor acestor carduri, efectuând tranzacții on-line de convertire a banilor în mijloace de plată electronică, în cadrul jocurilor electronice.

Referințe:

1. PURICI, S., DRIGA, C., PURICI, D. Particularitățile investigațiilor preliminare online în cazul infracțiunilor cibernetice. În: *Наука в современном мире* [Электронный ресурс] научное (непериодическое) электронное издание, 2015, p. 244-261.
2. БЕРКИНБАЕВ, Т.Б. Особенности выявления и расследования преступлений, совершаемых в сфере банковской деятельности / Автореферат дисс. Челябинск, 2006, с. 22-29.
3. ХИЛЮТА, В. Банковская карточка как средство совершения преступления. В: *Банкаускі веснік*, 2009, №.22 (459), с.50-54. (72).

4. Numerele de telefon indicate la completarea formularelor on-line, celor stabilite în cadrul analizării conturilor beneficiarilor din rețelele de socializare și numerelor de telefon stabilite în urma efectuării identificării abonaților la furnizorii de telefonie, precum și cele obținute prin alte acțiuni de urmărire penală.

ROLUL AGENTULUI SUB ACOPERIRE ÎN ACTIVITATEA DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A CRIMINALITĂȚII

Artiom ENI

Lupta efectivă împotriva criminalității a constituit un scop important al oricărei entități statale în diferite perioade istorice. Actualmente, scopul respectiv își menține actualitatea, având în vedere starea și dinamica fenomenului criminalității, care se manifestă sub diferite forme și cuprinde arealul transnațional. Astfel, statele întreprind atâtea eforturi însemnate la nivel național, cât și comunitar, în vederea prevenirii și combaterii infracțiunilor prin prisma politicii penale, pentru a proteja valorile sociale, consfințite și ocrotite prin lege.

Scopul privind protecția valorilor sociale de fenomenul criminalității se regăsește printre oportunități în strategia de dezvoltare a Republicii Moldova. Astfel, potrivit art. 2 alin. (1) din Codul penal al Republicii Moldova, intrat în vigoare la 13.09.2002, cu modificările și completările ulterioare, legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept [1]. La fel, conform art.1 alin. (2) din Codul de procedură penală, intrat în vigoare la 12.06.2013, cu modificările și completările ulterioare, procesul penal are ca scop protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată [2].

Infracțiunea ca fenomen antisocial este prevenită și combătută de către organele de resort prin intermediul unor măsuri coercitive,

expres stabilite în legile-cadru. Așadar, o atenție deosebită urmează a fi concentrată asupra pârghiilor legale de care dispune statul în vederea descoperirii faptului existenței infracțiunilor și contracarării acestora. În acest sens, un loc aparte îl ocupă investigația sub acoperire ca și măsură specială de investigație, având menirea de a releva și cerceta corespunzător faptele infracționale.

Investigația sub acoperire face parte din materia activității speciale de investigație, regimul juridic al căreia este consfințit în Codul de procedură penală și Legea nr.59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigație, intrată în vigoare la data de 08.12.2012. O atenție deosebită, sub aspect științifico-practic, merită a fi acordată statutului și atribuțiilor agentului sub acoperire în cadrul activității speciale de investigație, acesta fiind subiectul împuternicit prin lege de a culege date și informații necesare pentru a descoperi faptul existenței infracțiunii.

Din economia prevederilor art. 132¹ din CPP, activitatea specială de investigație reprezintă totalitatea de acțiuni de urmărire penală cu caracter public și/sau secret, efectuate de către ofițerii de investigații în cadrul urmăririi penale numai în condițiile și în modul prevăzute de lege. De asemenea, măsurile speciale de investigații se dispun și se efectuează dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

1. pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor;

2. există o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege;

3. acțiunea este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Conform art.132² alin. (2) lit. d) din CPP, investigația sub acoperire reprezintă o măsură specială de investigație, care se efectuează cu autorizarea procurorului în vederea descoperirii și cercetării infracțiunilor.

Actul procesual de dispunere a efectuării investigației sub acoperire este ordonanța procurorului, în care se vor indica obligatoriu măsura propriu-zisă autorizată, perioada pentru care a fost autorizată, identitatea atribuită investigatorului sub acoperire, precum și activitățile pe care acesta le va desfășura, și persoana sau persoanele

supuse măsurii speciale de investigații ori datele de identificare ale acestora, dacă sunt cunoscute.

Pornind de la natura juridică și scopul investigației sub acoperire, rolul de bază în cadrul efectuării acesteia îi revine investigatorului sub acoperire.

În lumina prevederilor art. 136 alin. (4) din Codul de procedură penală și art. 30 alin. (4) din Legea cu privire la activitatea specială de investigație, investigatorii sub acoperire sunt angajați, special desemnați în acest scop, din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului de Informații și Securitate, Centrului Național Anticorupție, Departamentului instituțiilor penitenciare al Ministerului Justiției sau sunt persoane antrenate pentru efectuarea unei măsuri speciale de investigații concrete. Investigatorii sub acoperire efectuează măsura specială de investigații pe perioada determinată în ordonanța procurorului.

Identitatea investigatorului sub acoperire este una anonimă pentru persoanele supuse măsurii speciale de investigații și pentru subiecții procesuali cu atribuții funcționale în cadrul procesului penal, cu excepția procurorului. Datele cu privire la identitatea acestuia pot fi dezvăluite numai cu acordul scris al investigatorului și în conformitate cu Legea cu privire la secretul de stat.

Agentul sub acoperire desfășoară o activitate ce presupune participarea sau implicarea acestuia în actele infracționale săvârșite de către persoana sau grupul de persoane, care sunt vizate în investigațiile demarate de către organul de urmărire penală. În lumina jurisprudenței Curții Europene pentru Drepturile Omului, antrenarea în procesul penal a investigatorului sub acoperire determină necesitatea evaluării unui echilibru între interesele menținerii ordinii publice și drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Efectuarea investigației sub acoperire a devenit o practică pozitivă și frecventă a organelor de urmărire penală în vederea prevenirii și combaterii criminalității. Deseori, agenții sub acoperire sunt antrenați în cadrul procesului de instrumentare a infracțiunilor săvârșite de către grupuri criminale organizate și organizații criminale, devenind un mijloc eficient de a constata existența unor asemenea infracțiuni, identificarea cercului participanților la infracțiune, precum și la prevenirea producerii consecințelor faptelor infracționale.

Din practica pozitivă a organelor de urmărire penală, se atestă o frecvență deosebită de dispunere și efectuare a investigației sub

acoperire pentru descoperirea infracțiunilor din domeniul circulației ilegale a substanțelor narcotice, psihotrope sau analoagelor acestora, traficului de ființe umane, infracțiunilor contra securității publice și a ordinii publice etc.

Rolul agentului sub acoperire, în sens larg, este de a culege date și informații cu privire la activitatea infractorilor, precum și orice alte date și informații necesare prevenirii viitoarelor infracțiuni. Această idee o desprindem din prevederile art.138 din CPP potrivit căruia datele și informațiile obținute de investigatorul sub acoperire pot fi folosite numai în cauza penală și în legătură cu persoanele la care se referă ordonanța emisă de procuror. Iar în cazul în care sunt descoperite date cu privire la alte infracțiuni decât cele pentru care a fost autorizată măsura specială de investigații, acestea se transmit procurorului pentru începerea urmăririi penale.

Agentul sub acoperire are un rol pasiv în cadrul investigației efectuate, și anume, cel de prevenire și descoperire a infracțiunii. Manifestul activ al acestuia în cadrul investigației sub acoperire ar putea ridica probleme referitoare la provocarea de săvârșire a infracțiunii. Astfel, în activitatea lor, investigatorilor sub acoperire le este interzis să determine o persoană să săvârșească o faptă prevăzută de legea penală, pentru ca, ulterior, aceasta să fie trasă la răspundere penală, în temeiul probelor obținute prin provocare. Reglementările art. 136 alin. (6) din CPP și art.30 alin.(6) din Legea privind activitatea specială de investigație instituie o prohibiție în temeiul căreia investigatorului sub acoperire i se interzice să provoace comiterea infracțiunii. Cele abordate relevă însemnătatea și contribuția agentului sub acoperire în procesul de prevenire și descoperire a infracțiunilor, care prezintă o „armă” mânăită de organele statului în materia respectivă.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al R.Moldova*, nr.128-129/1012 din 13.09.2002.
2. Codul de procedură penală, adoptat în 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republica Moldova*, nr. 104-110/447 din 07.06.2003.

LACUNE ÎN REGLEMENTAREA PROCEDURII DE JUDECARE A APELULUI (Partea I)

În JIMBEI

Apelul reprezintă o fază importantă a procesului de înfăptuire a justiției având menirea de a completa sistemul de garanții procesuale alături de celelalte căi de atac, în vederea oferirii unei apărări judiciare eficiente a drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice.

Cu toate acestea, apelul nu a constituit obiectivul special nici a unei investigații în Republica Moldova. Insuficiența preocupărilor însă nu este determinată de lipsa necesității de studiere a acestei instituții, or, cercetarea detaliată a normelor ce țin de judecarea apelului scoate la iveală un șir de curențe legislative care duc la interpretarea greșită și aplicarea eronată a legislației în domeniu.

Unul din aspectele problematice constă în faptul că în Codul de procedură civilă nu sunt prevăzute acțiunile procesuale care urmează să le îndeplinească judecătorul dacă depistează existența temeiurilor prevăzute la art.369 CPC (temeiuri de restituire a cererii de apel) după primirea cererii de apel.

Evident, restituirea cererii nu ar fi posibilă, or, ea a fost deja primită și pusă pe rolul instanței. De asemenea, judecătorul nu ar putea nici să scoată cererea de pe rol, deoarece nu există o prevedere legală care să permită această acțiune procesuală.

În practica judiciară, soluția adoptată de majoritatea instanțelor de apel este respingerea apelului și menținerea hotărârii. Nu putem fi totuși de acord cu această soluție, deoarece instanța realizează una din acțiunile prevăzute la art.385 CPC numai după judecarea în fond a cauzei emițând o decizie. Însă, instanța nu trebuie să examineze apelul în fond dacă depistează temeiurile prevăzute la art.369 CPC, ci să finalizeze procesul cu emiterea unei încheieri. În acest sens, menționăm că în conformitate cu art.14 alin.(5) CPC, dispoziția judecătorească prin care se soluționează fondul apelului și recursului se emite în formă de decizie, iar la soluționarea problemelor prin care nu se rezolvă fondul apelului și recursului, dispoziția se emite în formă de încheiere.

În opinia unor autori, cea mai corectă soluție ar fi încetarea procedurii în apel [1, p.780]. Deși această soluție pare a fi într-adevăr rele-

vantă aplicarea ei la moment ar putea fi considerată ilegală atâta timp cât nu există o prevedere expresă în Codul de procedură civilă, iar aplicarea analogiei în această situație este inadmisibilă. Actualmente, Codul de procedură civilă prevede posibilitatea încetării procedurii în apel doar în cazul retragerii apelului de către apelant (art.374 alin.(3) CPC).

Pornind de cele menționate *supra*, este cert că există o singură posibilitate de a remedia lacunele existente, și anume, modificarea Codului de procedură civilă prin introducerea prevederilor legale care să reglementeze acțiunile judecătorului în situația descrisă.

La prima vedere, s-ar crea impresia că lucrurile sunt foarte simple, adică legiuitorului îi rămâne doar să adopte mecanismul prevăzut pentru examinarea cauzelor în primă instanță – depistarea temeiurilor de restituire după primirea cererii duce la scoaterea cererii de pe rol.

Însă analiza detaliată a prevederilor art.369 CPC ne oferă alte soluții și concluzii. Pentru a clarifica aspectele sus-menționate, trebuie să pornim de la analiza esenței instituțiilor „refuzul în primirea cererii” – „încetarea procesului”; „restituirea cererii” – „scoaterea cererii de pe rol”.

În general, pornirea procesului judiciar pe o acțiune civilă poate fi considerată oportună doar în prezența tuturor premiselor dreptului la acțiune și a respectării tuturor condițiilor de realizare a dreptului la intentarea acțiunii [2, p.244]. Premisele dreptului la intentarea acțiunii sunt fapte cu caracter procesual de existența sau inexistența cărora legea stabilește apariția dreptului subiectiv la intentarea acțiunii pe pricina respectivă [2, p.245]. Natura juridică a premiselor dreptului la acțiune le conferă acestora caracter ireparabil [2, p.246]. Dacă se constată nerespectarea premiselor dreptului la acțiune, judecătorul va refuza primirea cererii (art.169 CPC), iar dacă acestea se vor constata după primirea cererii, judecătorul va dispune încetarea procesului (art.265 CPC).

Condițiile dreptului la intentarea acțiunii sunt acele fapte juridice cu caracter procesual care stabilesc ordinea procesuală de realizare a dreptului la intentarea acțiunii. Nerespectarea acestora va duce la restituirea cererii (art.170 CPC) în faza intentării acțiunii sau la scoaterea cererii de pe rol (art.267 CPC) în faza pregătirii sau a dezbaterii judiciare.

Astfel, refuzul de primire a cererii și încetarea procesului sunt acțiuni care trebuie efectuate de judecător, atunci când depistează

circumstanțe care împiedică persoana să își realizeze dreptul la intentarea acțiunii, iar restituirea și scoaterea cererii de pe rol se realizează atunci când persoana deși are dreptul la acțiune nu l-a realizat în conformitate cu cerințele prevăzute de lege – încălcări care pot fi reparate.

Anume pornind de la esența acestor instituții, legiuitorul urmează să reglementeze acțiunile judecătorului la faza judecării apelului. Evident teoria premiselor și condițiilor este inerentă instituției intentării acțiunii în primă instanță, cu toate acestea, apelul de asemenea presupune intentarea unei proceduri, evident deja în apel, astfel nu putem nega că noțiunile respective sunt aplicabile și în această fază. Mai mult ca atât, în conformitate cu art.19 lit. e) din Legea nr.780 din 27.12.2001 privind actele legislative „terminologia utilizată în actul elaborat este constantă și uniformă ca și în celelalte acte legislative și în reglementările legislației comunitare; se va utiliza unul și același termen dacă este corect, iar folosirea lui repetată exclude confuzia”.

Ținând cont de cele expuse *supra* și analizând temeiurile de restituire prevăzute în art.369 CPC, putem deduce că nu toate temeiurile într-adevăr pot avea ca efect restituirea cererii de apel, ci doar cel prevăzut la art.396 alin.(1) lit. a) CPC, or, doar acesta poate fi calificat drept încălcare a condiției care stabilește ordinea procesuală de realizare a dreptului de intentare a procedurii în apel, precum și cel prevăzut la art.396 alin.(1) lit. e) CPC, or apelantul solicită anume restituirea apelului.

Celelalte temeiuri prevăzute ar trebui să constituie temeiuri de refuz la depunere, or, ele țin de însuși dreptul de intentare a procedurii în apel și au caracter ireparabil.

Considerând cele menționate, soluțiile pentru care optăm sunt următoarele:

1) Introducerea instituției refuzului la faza examinării apelului, astfel încât temeiurile de restituire să rămână cele prevăzute actualmente la art.369 alin.(1) lit. a) și e) CPC, iar temeiuri de refuz să fie cele prevăzute în prezent la art.369 alin.(1) lit. b), c), d) și f) CPC.

2) Introducerea reglementărilor care ar prevedea posibilitatea încetării procedurii în apel, dacă se vor depista temeiurile prevăzute actualmente la art.369 alin.(1) lit. b), c), d) și f) CPC după primirea cererii de apel.

3) Introducerea instituției scoaterii cererii de apel de pe rol, iar în calitate de temeiuri ar fi: încălcarea alin.(3) art.365 CPC depistată

după primirea cererii, neachitarea în timpul stabilit de judecător a taxei de stat în cazul eşalonării sau amânării achitării acesteia.

În acest sens, menționăm că în Codul de procedură civilă al Republicii Belarus [3], anume după acest model sunt reglementate acțiunile judecătorului la faza primirii și examinării cererii de apel. Astfel, în conformitate cu art.408 CPC al Republicii Belarus, judecătorul refuză primirea cererii:

- 1) persoanelor care nu au dreptul la apel;
- 2) dacă hotărârea nu poate fi atacată cu apel;
- 3) persoanelor care au pierdut termenul de atac prevăzut de Cod, dacă i s-a refuzat în repunere.

Iar în conformitate cu art.417 al Codului nominalizat, instanța va înceta procedura în apel, dacă cererea de apel a fost primită cu încălcarea prevederilor art.408 CPC Republica Belarus.

Referințe:

1. POALELUNGI, M. ș.a. *Modele de acte judecătorești. Procedură civilă*. Ediția III-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2014. 1137 p.
2. BELEI, E. ș.a. *Drept procesual civil. Partea generală*. Chișinău: Cartea juridică, 2014. 444 p.
3. Гражданский процессуальный кодекс Республики Беларусь. [Accesat 12.05.2016] Disponibil: http://kodeksy-by.com/grazhdanskiy_protsessualnyj_kodeks_rb.htm.

FAȚETE PRACTICE ALE PRINCIPIILOR FUNDAMENTALE ALE EXECUTĂRII SILITE

Oxana NOVICOV

Principiile au un caracter general; pentru a asigura aplicabilitatea lor, e necesar ca acestea să fie dezvăluite prin norme concrete în textul actului legislativ sau normativ. Nu mai puțin important este ca toate normele ce le conține actul legislativ/normativ să fie conforme acestor principii [1].

Procedura de executare este guvernată de anumite principii, prin prisma cărora trebuie înțelese și interpretate normele Codului de executare. Rațiunea existenței acestor principii ține de două aspecte:

- ele ajută la înțelegerea și interpretarea esenței procedurii de executare (stabilind ideile fundamentale care întemeiază executarea

silită și punctând coordonatele-cheie ale acesteia, în limitele cărora se vor interpreta toate celelalte norme ale Codului de executare);

- sub aspect practic, principiile servesc la identificarea soluțiilor pentru unele situații, când legea nu este suficient de clară, dar și la dezvoltarea, modificarea legislației în spiritul principiilor pe care aceasta se axează; la formarea unei practici de lucru unice a executorilor judecătorești și a instanțelor de judecată.

Principiul legalității – importanța respectării principiului legalității este crucială. Legalitatea constituie garanția realizării sarcinilor și scopului procedurii de executare stabilite în art.1 Cod de executare. Potrivit art.2 Cod de executare, executorul judecătoresc asigură executarea silită a documentelor executorii în strictă conformitate cu prezentul cod și cu alte acte normative. La fel, alin. (3) art. 2 Legea nr.113 din 17.06.2010 privind executorii judecătorești stabilește că „activitatea executorului judecătoresc **se desfășoară în condițiile legii**, cu respectarea drepturilor și a intereselor **legitime** ale părților în procedura de executare și ale altor persoane interesate, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de apartenență politică, de avere, de origine socială sau de orice alt criteriu”, reiterând obligația de asigurare a conformității cu legea a tuturor acțiunilor executorului judecătoresc.

Deși normele legale citate *supra* (art.2 Cod de executare și art.2 Legea nr.113 din 17.06.2010 privind executorii judecătorești) se referă doar la obligația executorului judecătoresc de asigurare a legalității, vom menționa că instanțele de judecată au un rol decisiv în asigurarea aplicării principiului legalității. Ținând cont de prevederile art.3 Legea nr.113 din 17.06.2010 privind executorii judecătorești, art.9 Cod de executare, cât și de normele din titlul V al cărții I a Codului de executare, acțiunile sau inacțiunile executorului judecătoresc pot fi contestate doar în instanța de judecată. Astfel, în aprecierea legalității actelor executorului judecătoresc, rolul exclusiv și decisiv îi revine instanței de judecată.

Considerăm necesar a menționa că, în contextul analizei principiului legalității, este necesar a ține cont de prezumția legalității actului executorului judecătoresc, instituită de art.3 al Legii nr.113 din 17.06.2010 privind executorii judecătorești. Acest beneficiu de prezumție a legalității pune în valoare rolul și importanța atribuțiilor delegate de stat executorului judecătoresc. Sub aspect practic, norma

respectivă, raportată la prevederile titlului V al cărții I a Codului de executare, indică expres asupra faptului că orice act al executorului judecătoresc, dacă acesta nu a fost declarat ilegal de instanța de judecată, va fi considerat legal.

Potrivit **principiului egalității**, afirmat la art.3 al Codului de executare, legiuitorul urmărește să asigure tratament egal și echitabil tuturor justițiabililor și să excludă posibilitatea ca anumite criterii (de natură biosocială (rasă, sex, origine socială) sau derivate din manifestări ale conștiinței (religie, opinie etc.)) să cauzeze o tratare mai favorabilă sau o discriminare a persoanelor (fizice sau juridice).

Remarcam că enumerarea din acest articol cuprinde și criteriul „indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare”. Totuși, legislația națională cuprinde norme speciale privind derularea procedurilor de executare în situațiile când în calitate de parte a procedurii apare statul sau autoritățile/instituțiile finanțate din bugetul public național. Acest lucru e valabil atât în cazul când statul apare în calitate de debitor, cât și atunci când acesta este creditor.

O altă situație când legiuitorul a admis devieri de la principiul tratării egale vizează categoriile de creditori vulnerabili sau beneficiari ai unor plăți de importanță majoră – ne referim la creditorii beneficiari ai pensiilor de întreținere, ai plăților compensatorii pentru pierderea întreținătorului, vătămarea sănătății etc. Relevante în acest sens sunt prevederile alin. (7) și (8) ale art. 37 Cod de executare.

Principiul disponibilității consacrat în art. 4 al Codului de executare e edificat pe ideea liberei exprimări a voinței creditorului referitor la pornirea, modalitatea de realizare, încetarea și amânarea executării silită a documentelor executorii. În procedura de executare, limitele disponibilității oferite creditorului sunt indiscutabil mai largi decât cele ale debitorului. Creditorul dispune de dreptul de a cere executarea silită a documentelor executorii, precum și de a renunța la executarea începută sau de a amâna pornirea ei, în limitele prescripției dreptului stabilit, cât și de a încheia tranzacții în condițiile Codului de executare.

Cât privește debitorul, acesta poate executa documentul executoriu prin încheierea unei tranzacții în condițiile codului și mai poate executa benevol documentul executoriu în timpul oferit de lege sau de instanța de judecată (în cazul hotărârilor emise în contenciosul administrativ).

Principiul umanismului, în procedura de executare silită, se manifestă prin faptul că modul și condițiile de punere în executare a documentelor executorii se stabilesc pe principiul respectării drepturilor omului și nu pot avea ca scop pricinuirea de suferințe fizice și morale sau de prejudicii materiale.

Chiar dacă prin esența sa procedura de executare presupune limitarea sau intervenția în realizarea anumitor drepturi și libertăți fundamentale, principiul dat statuează clar că ele nu pot avea drept scop pricinuirea de suferințe fizice și morale sau de prejudicii materiale.

Independența executorului judecătoresc este o condiție inerentă a eficienței procedurii de executare. Acest principiu afirmă că, în executarea documentelor executorii, executorul judecătoresc este independent și se supune numai legii, iar orice imixtiune în activitatea de executare a documentelor executorii este inadmisibilă și atrage răspunderea prevăzută de lege.

Mecanismele instituite de legiuitor pentru a garanta independența executorului judecătoresc sunt de natură juridică-procesuală, în majoritate – posibilitatea autorecuzării sau a recuzării, norme speciale privind competența pornirii urmăririi penale în privința executorului judecătoresc și unele limitări privind ridicarea bunurilor sau actelor aferente procedurii de executare (a se vedea în acest sens Legea privind executorii judecătorești), posibilitatea aplicării sancțiunilor contravenționale pentru neexecutarea obligațiilor stabilite de Codul de executare și nerespectarea cerințelor executorului judecătoresc. Considerăm însă că, pe lângă cele enunțate *supra*, mărimea și modul de formare a plăților pentru actele de executare (taxe și speze), cât și a onorariilor executorului judecătoresc sunt factori care contribuie la fortificarea independenței executorului judecătoresc, or, în cazul insuficienței acestora, riscul neglijării acestui principiu sporește considerabil. În plus, stabilirea acestora în maniera ce ar asigura independența (inclusiv financiară) a agenților de executare este în concordanță cu prevederile Recomandării Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei nr. (2003)17 privind executarea hotărârilor judecătorești [2].

Aplicarea acestor principii va fi analizată pe unele cazuri selectate din practica judiciară națională, din practica Colegiului Disciplinar, precum și pe cazurile când există coliziuni între normele legale, ce pot fi soluționate prin aplicarea principiilor procedurii de executare.

Referințe:

1. NOVICOV, Oș., TALMACI, R. ș.a. *Comentariul Codului de executare al Republicii Moldova*. Partea I. *Executarea hotărârilor judecătorești*. Chișinău: Bons Offices, 2010, p.18.
2. Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei nr. Rec (2003) 17 în materie de executare a deciziilor judecătorești. http://www.coe.int/t/cm/adoptedTexts_en.asp

CORAPORTUL JUSTIȚIEI CONSTITUȚIONALE CU JUSTIȚIA DE DREPT COMUN

Eduard RĂDUCAN

Deși justiția constituțională prezintă unele trăsături comune cu mijloacele sau formele justiției clasice ori împrumută tehnicile acestora, totuși ea are elemente specifice și exclusive, fiind caracteristice doar ei. Scopul său, de fapt, rezidă în determinarea modului de organizare a supremației Constituției, pe care o situează în vârful instituțiilor politico-juridice în stat, fiind sursa reglementărilor în domeniile economic, politic, social și juridic [1, p.66] și își găsește justificarea în necesitatea clarității, previzibilității sistemului juridic, realizat prin raportarea tuturor legilor la un singur act normativ [2, p.73].

În Republica Moldova, justiția constituțională este încredințată unei Curți independente de toate celelalte autorități, fiind o justiție exclusivă și concentrată, având monopolul contenciosului constituțional, cu misiune de menținere a echilibrului constituțional, fiind situată în afara aparatului jurisdicțional alcătuit din organele de jurisdicție comune, obișnuite. Or, instanțelor de drept comun nu li se pot recunoaște prerogative în domeniul contenciosului constituțional și, cu atât mai mult, ele nici nu și le pot aroga. Așa fiind, ea este deci o „putere independentă”, o putere care nu se află la vârful unui edificiu jurisdicțional. Tocmai aceasta este diferența fundamentală între o Curte Supremă și o Curte Constituțională, după cum o sugerează și denumirea ei. Totuși, între Curtea Constituțională și Curtea Supremă sau celelalte instanțe, de regulă, există unele legături, deși organic cele două forme de jurisdicție sunt total independente, funcțional ele interferează [3, p.16].

Necesitatea justiției constituționale ține de ordinul evidenței, respectul Constituției, ca bază și limită a puterii, trebuie garantată sancționat pe calea instaurării unei justiții constituționale [4, p.78-79].

Funcțiile justiției constituționale amplifică și explică rațiunile care stau la baza instituirii ei:

- regulează și autentifică schimbările politice sau a alternanțelor puterii, mai ales în cazurile, dacă ele se produc într-o stare de tensiune ori în spiritul revanșei; cu alte cuvinte, veghează echilibrul constituțional;

- participă la viața politică, prin tranșarea în termenii juridici a conflictelor de ordin politic;

- consolidează coeziunea societății politice, prin însumarea formelor de manifestare a tuturor segmentelor ei cu semnul „binelui comun”, constituit ca reper axiologic cardinal în legătura fundamentală, respectiv prestigiul constituției crește direct proporțional cu activitatea Curții Constituționale;

- protejează drepturile și libertățile fundamentale, constituind unul dintre principalele motive justificative ale acestui control și, istoricește, rațiunea instituționalizării controlului.

În majoritatea statelor europene, Curtea Constituțională – termen generic pentru desemnarea curților, tribunalelor și consiliilor constituționale – nu face parte din puterea judecătorească în sensul propriu al cuvântului. Poziția sa constituțională este clar distinctă față de cea a instanțelor de drept comun ori administrative. De cele mai multe ori, Curtea Constituțională reprezintă o instanță *sui generis* situată, în planul organizării statale, în afara celorlalte puteri ale statului, numite „clasice” – legislativul, executivul și puterea judecătorească; prin urmare, nu intră sub același titlu constituțional ca și aceasta din urmă, după cum am menționat *supra*.

Într-un număr excepțional de cazuri, Curtea Constituțională face parte din puterea judecătorească, fie din cauza că, prin Constituția respectivei țări, această misiune specifică i-a fost conferită instanței de la vârful autorității judecătorești de drept comun (este cazul Elveției, în care justiția constituțională este atribuită în sarcina Tribunalului Federal și cazul Ciprului, prerogativa de justiție constituțională revenindu-i Curții Supreme), fie că, potrivit Constituției, Curtea Constituțională este expres trecută în rândul instanțelor ce alcătuiesc puterea

judecătorească (este cazul Republicii Federale a Germaniei, Azerbaidjanului, Georgiei, Poloniei, Federației Ruse, Slovaciei, Republicii Cehe, Belarusiei). Dacă în prima ipoteză Curtea Constituțională se află, din punct de vedere structural, în vârful piramidei justiției, în cea de-a doua ipoteză, ea se extrapune celorlalte puteri ale statului, în care este inclusă și instanța supremă.

Indiferent dacă face parte din puterea judecătorească sau constituie o autoritate jurisdicțională independentă *sui generis*, este limpede de înțeles că o Curte Constituțională reprezintă organul suprem, căruia i s-a încredințat o misiune specială, și anume: cea de a veghea respectarea supremației Constituției – potrivit modelului Kelsenian, îndeosebi – chiar dacă, în principiu, Curtea Constituțională nu face parte din puterea judecătorească, se subliniază că, prin autoritatea sa specifică, aceasta se situează în afara sistemului celorlalte instanțe judecătorești. În acest sens, Curțile Constituționale i se acordă întotdeauna o relativă prioritate în ierarhia organelor jurisdicționale. Acest lucru este valabil și în cazul Consiliului Constituțional din Franța, care până la eventuala extindere a competenței sale și dincolo de atribuțiile în materie de contencios electoral – exercită, în esență, un control prealabil *a priori*. În scopul îndeplinirii acestui rol specific, Curțile Constituționale au fost înzestrate cu prerogative specifice unei instanțe judecătorești, îndeosebi în ceea ce privește independența și imparțialitatea membrilor săi. În acest sens, se pleacă de la premisa, iar uneori acest lucru este explicat chiar minuțios, că în orice caz, Curtea Constituțională face parte din sistemul de organizare judecătorească în sens larg și că în cadrul acestuia, i-a fost conferită o misiune specifică.

Raporturile organice între Curtea Constituțională și instanțele judiciare sunt în principiu legate de două aspecte referitoare la modul de numire a judecătorilor „constituționali”. Primul aspect vizează experiența în domeniul administrativ și juridic pe care trebuie să o demonstreze un potențial membru al Curții Constituționale. Al doilea aspect se referă la intervenția instanțelor administrative sau de drept comun ori a instanțelor care guvernează procedura de desemnare a judecătorilor la Curtea Constituțională. Înseși Curțile și instanțele judecătorești superioare intervin adeseori în procedura de numire pentru un anumit număr de membri ai Curții Constituționale, fie prin aceea că îi prezintă șefului statului un candidat sau o listă de candidați, fie că aleg judecătorul în mod direct.

Raporturile procedurale dintre curțile constituționale în instanțele de trimitere privesc, în primul rând, soarta procesului în fața instanței *a quo*. Dacă procesul este, în general, neutralizat pe durata examinării chestiunii de constituționalitate de către Curtea Constituțională, din mai multe rapoarte rezultă că această situație nu este inerentă în cadrul controlului prevăzut de soluționarea litigiului.

Suspendarea judecării cauzei poate fi temporizată și, cum se întâmplă în Austria, vizează exclusiv ceea ce nu se poate tranșa în absența deciziei. O asemenea suspendare poate interveni și la sfârșitul dezbaterilor, pentru a permite o audiere specială pe fond a sesizării Curții Constituționale – cazul Spaniei. În Portugalia dezbaterile nu se suspendă, dacă sesizarea Curții Constituționale are loc nu în cursul acestora, ci la încheierea procesului. Raporturile procedurale vizează și dialogul ce se poate desfășura între Curtea care ridică incidentul și Curtea chemată să îi răspundă.

Deci instanța *a quo* își asumă rolul de parte în fața Curții Constituționale, unde instanța care a ridicat incidentul, sesizând Curtea Constituțională, participă în cauza dată de sprijin de egalitate cu părțile. Instanța *a quo* invită la ședința publică – atunci când are loc – poate fi chemată să prezinte concluzii.

În aceleași condiții, este de menționat și relațiile procedurale ce se concretizează în dreptul acordat Curții Constituționale de a interoga instanța *a quo*, Curtea Constituțională poate interoga instanțele în vederea clarificării elementelor sesizării ce i-a fost adresată.

Și, în final, este de remarcat relațiile procedurale dintre Curțile constituționale și celelalte instanțe care cuprind măsurile de examinare și informare pe care Curtea Constituțională le poate impune instanței *a quo*, sau părții pentru completarea procedurii respective a dosarului cauzei/judecătorul-raportor poate solicita instanței *a quo* să completeze actul de sesizare.

Referințe:

1. MURARU, I. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Actami, 1998. 480 p.
2. SAFTA, M. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Hamangiu, 2015. 285 p.
3. DELEANU, I. *Justiția Constituțională*. București: Lumina Lex, 1995. 448 p.
4. *Ibidem*.

REFERENDUM CONSTITUȚIONAL DECIZIONAL. REALITATE SAU MIT?

Serghei SÎRBU

Începând cu anul 2010, practica constituțională a Republicii Moldova s-a dezvoltat constant, în special în privința celui mai dezbătut subiect din societate – modalitatea de alegere a Președintelui Republicii Moldova.

Criza instituțională din anii 2009-2012, ce ține de alegerea șefului statului, a generat punerea în aplicare a celui mai important element al democrației directe – referendumul republican constituțional.

Dat fiind faptul că revizuirea Constituției Republicii Moldova este una rigidă și greu de pus în aplicare, clasa politică a demarat proceduri de modificare a Legii Supreme, prin intermediul desfășurării unui referendum constituțional de revizuire a articolului 78 din Constituție, ce ține de modalitatea de alegere a Președintelui Republicii Moldova.

Ulterior, au fost inițiate referendumuri republicane constituționale și în privința altor subiecte, care, dincolo de aspectele practice de oportunitate, au avut mai mult conotație politică, fapt ce nu poate diminua importanța științifică a subiectelor abordate.

Nimeni nu pune la îndoială acest exercițiu al democrației directe precum este referendumul. Art. 2 alin. (1) din Constituție prevede expres că suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție [1]. Art. 75 din Legea Supremă statuează că cele mai importante probleme ale societății și ale statului sunt supuse referendumului. Hotărârile adoptate referitoare la rezultatele referendumului republican au putere juridică supremă. Totodată, Constituția nu reglementează și nu prevede în mod direct posibilitatea revizuirii Legii Supreme prin referendum republican. Acest fapt înseamnă că prevederile art. 2 și 75 din Constituție urmează să fie coroborate cu prevederile art. 141-143 din Constituție, dacă se va pune problema amendării Legii Supreme, cu analiza minuțioasă a tuturor etapelor acestei proceduri complexe și identificarea momentului după care legea de modificare a Constituției intră în vigoare.

Prin Avizul nr.3 din 6 iulie 2010 asupra inițiativei de revizuire a art.78 din Constituția Republicii Moldova prin referendum constituțional, Curtea Constituțională a admis, implicit, modificarea

Legii Supreme prin referendum constituțional. Nu se pune la îndoială faptul că un referendum constituțional poate avea loc. Dar acesta va avea oare efect decizional? Va putea fi oare ignorată voința legiuitorului constituant, înainte de punerea în aplicare a normelor revizuite din Legea Supremă? Considerăm că un referendum constituțional, fără aprobarea forului legislativ suprem al statului, nu poate avea efect decizional. Într-o dispută publică, alături de experți constituționaliști, această viziune a fost abordată încă în 2010 și este actuală în special, în lumina ultimelor concluzii ale Curții Constituționale, care ridică aceeași întrebare.

Dar care ar fi argumentele care ne fac să îmbrățișăm anume această concluzie?

1. Titlul VI din Constituție reglementează expres procedura de revizuire a Legii Supreme. Art. 141 prevede expres cine poate iniția revizuirea Constituției. Art. 142 prevede limitele revizuirii. Art. 143 din Constituție prevede cum se adoptă o lege constituțională. *Astfel, revizuirea Legii Supreme se efectuează doar prin Parlament, cu votul a două treimi din deputații aleși. O altă procedură decât votarea prin Parlament nu este prevăzută.*

2. Prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 57 din 3 noiembrie 1999 privind interpretarea art. 75, art. 141 și 143 din Legea Supremă, Curtea Constituțională a constatat că modificarea unor dispoziții ale Constituției, eludând prevederile art. 141-143, ar constitui o încălcare gravă a Legii Supreme. Totodată, Curtea a subliniat că dispozițiile art. 75 alin. (2) din Constituție, conform cărora hotărârile adoptate potrivit rezultatelor referendumului republican au putere juridică supremă, nu afectează procedura de revizuire a Constituției, stabilită de art. 141-143, și nu prevăd posibilitatea modificării unor dispoziții ale Legii Supreme, aprobate de Parlament prin orice altă modalitate decât cea prevăzută de aceste articole.

Curtea a stabilit că Legea Supremă poate fi modificată doar prin Parlament. Referirea doar la art. 75 din Constituție pentru a permite referendumul nu poate prevala. Art. 1 alin. (3) din Constituție prevede că Republica Moldova este un stat de drept. Art. 75 din Constituție nu poate fi aplicat, făcând abstracție de titlul VI din Legea Supremă.

Prin hotărârea Curții Constituționale nr. 17 din 20 septembrie 2011, s-a stabilit că modificarea majorității parlamentare necesară pentru alegerea Președintelui țării se poate efectua doar prin lege

constituțională, care trebuie să se încadreze în ordinea constituțională existentă, respectându-se procedura prevăzută de titlul VI din Legea Supremă.

Déjà, după desfășurarea referendumului constituțional din 5 septembrie 2010, Curtea Constituțională și-a reiterat poziția potrivit căreia Constituția poate fi modificată doar prin Parlament. Aceasta este cea mai recentă jurisprudență a Curții, care nu poate fi ignorată.

3. Codul bunelor practici în materie electorală, adoptat de Comisia de la Veneția în 2002, prevede un șir de recomandări printre care:

– Stabilitatea dreptului este un element important al credibilității procesului electoral și este esențială pentru consolidarea democrației. Prin urmare, modificarea frecventă a normelor sau caracterul lor complex pot dezorienta alegătorul. El poate conchide, în mod corect sau incorect, faptul că dreptul electoral este doar un instrument cu care operează cei care sunt la putere și că votul alegătorului nu mai este elementul esențial, care decide rezultatul scrutinului.

– Trebuie de evitat modificarea frecventă a legislației electorale cu puțin timp (mai puțin de un an) înainte de alegeri. Chiar în absența unei intenții de manipulare, modificările vor fi considerate drept dictate de interesele iminente ale partidului politic.

Principiul desprins de Comisia de la Veneția este clar – inadmisibilitatea schimbării regulilor de joc înainte sau în timpul jocului.

4. Codul bunelor practici în materie de referendum, adoptat de Comisia de la Veneția în data de 19 martie 2007, prevede un șir de recomandări printre care :

– **Efectele referendumului decizional sau consultativ trebuie să fie precizate expres în Constituție sau prin lege.**

– Este preferabil ca un referendum asupra chestiunilor de principiu sau altor propuneri formulate generic să aibă caracter consultativ. **Dacă are însă caracter decizional, trebuie să existe norme care să prevadă, în mod expres, procedura ulterioară.**

Comisia de la Veneția atrage atenția asupra unui principiu și standard european potrivit căruia Constituția nu poate fi modificată prin referendum, dacă nu este prevăzut un asemenea mecanism.

5. Opinia generală a Comisiei de la Veneția din 19 ianuarie 2010 referitoare la amendarea Constituțiilor a făcut unele concluzii certe după cum urmează:

– Comisia de la Veneția este de părere că existența unor proceduri rigide pentru revizuirea Constituției este un principiu important al constituționalismului democratic, care încurajează stabilitatea politică, eficiența, legitimitatea, calitatea procesului decizional, precum și protecția drepturilor și intereselor nonmajorității.

– Comisia consideră că principala arenă pentru procedurile de modificare constituțională ar trebui să fie Parlamentul național, instituția care este cea mai în măsură să dezbată și să ia în considerare astfel de probleme.

– **Recurgerea la un referendum popular privind modificarea Constituției trebuie să se limiteze doar la acele sisteme politice în care acest lucru este cerut de însăși Legea Supremă, care se aplică în conformitate cu procedura stabilită și nu ar trebui să fie utilizate în calitate de instrument pentru evitarea procedurilor parlamentare sau să submineze principiile democratice fundamentale și drepturile de bază ale oamenilor.**

Concluzia generală pentru toate statele Consiliului Europei: Nu poate fi amendată Legea Supremă prin referendum, dacă nu este prevăzut.

6. Conform pct. 42 din Opinia Comisiei de la Veneția referitor la art. 78 din Constituție, amendarea art. 78 din Legea Supremă urmează să se desfășoare potrivit procedurii prevăzute de titlul VI din Constituție, adică prin Parlamentul Republicii Moldova.

Comisia de la Veneția s-a referit concret la cazul Republicii Moldova și a conchis că, potrivit Constituției Republicii Moldova, Legea Supremă nu poate fi revizuită prin referendum. Cu alte cuvinte, nu există posibilitatea desfășurării referendumului constituțional decizional.

În loc de concluzie. Conchidem faptul că, pentru ca rezultatele unui referendum constituțional să aibă un caracter decizional, este necesar ca proiectul de lege pentru revizuirea Constituției să fie supus aprobării și de către Parlament, conform procedurii legale.

Ar fi oare posibil ca un Parlament sau o majoritate calificată de deputați să ignore voința poporului suveran și să respingă un proiect de lege aprobat pe cale plebiscitară? Puțin probabil. În caz contrar, sunt mari șanse ca același popor suveran, la următorul exercițiu al democrației directe – alegeri parlamentare, să-i sancționeze dur pe acei actori politici care au ignorat voința poporului și să aleagă alt Parlament și, evident, alți deputați.

**CLARIFICAREA UNOR TERMENI UTILIZAȚI
ÎN LEGEA PENALĂ PRIVIND FRAUDA INFORMATICĂ
ȘI OPERAȚIUNI ILEGALE CU DISPOZITIVE
SAU PROGRAME INFORMATICE**

*Sergiu CRIJANOVSKI
Procuratura Generală*

În mediul informatic, fraudă poate avea mai multe forme și adesea se poate confunda cu înșelăciunea tradițională, mijlocul de realizare fiind computerul. Este o formă de fraudă informatică, în care făptuitorul ademenește potențiali clienți făcând publicitate (preț foarte mic, profitabilitatea afacerii etc.) unor produse, care fie nu există în realitate, fie sunt ulterior schimbate cu produse aparent similare, dar cu calități net inferioare.

Frauda informatică se realizează printr-o acțiune alternativă de introducere, modificare sau ștergere de date informatice ori de restricționare a accesului la respectivele date sau de împiedicare în orice mod a funcționării unui sistem informatic. Întrucât unele dintre acestea au fost deja analizate în cadrul infracțiunii de alterare a integrității datelor informatice, facem trimitere la explicațiile date la acea infracțiune. Împiedicarea funcționării sistemului informatic vizat presupune înfăptuirea oricărui act de natură a duce la imposibilitatea utilizării, parțial sau total, temporar sau permanent, a respectivului sistem. Frauda poate fi comisă cu ajutorul mai multor mijloace, însă în lucrarea de față vom aborda doar mediile electronice (poștă electronică, telefon, cablu, Internet etc.) prin următoarele metode: „Trucuri bazate pe încredere – abuzul de încredere” (*Confidence Tricks*), „Fraude cu avans” (*Advance Fee Fraud*), „Depozitele false” (*Fake Escrow*), „Frauda salam”, „Prizonierul Spaniol” etc. [2, p.87-92].

În esență, clientului i se prezintă posibilitatea de a achiziționa un anumit produs la un preț foarte mic, însă în momentul onorării comenzii, acestuia i se comunică faptul că produsul „*nu mai există în stoc*” și i se oferă o altă posibilitate, un alt produs (contrafăcut) ca o „*consolare*” pentru „*inexistența*” celui original prezentat în anunț. Caracteristic pentru această fraudă este faptul că în niciun moment autorul nu are de gând (nu intenționează) să vândă produsul-momeală. Fapta se realizează cel mai adesea prin intermediul sistemelor informatice și al rețelei Internet. Ademenirea clienților se poate face și

prin mesaje de poștă electronică (email) sau prin intermediul unei (bine alcătuite) pagini de Web [1]. Adesea, fraudă nu se oprește după primul transfer bancar de acest gen, victima realizând mult mai târziu, în cursul corespondenței electronice cu autorul, că sunt necesare și alte „operațiuni costisitoare” cărora a trebuit (trebuie) să le facă față „*pentru eliberarea personajului*”, totul fiind, evident, construit artificial.

Succesul fraudei rezidă, de cele mai multe ori, în măiestria jocului psihologic al autorului care îmbracă povestea „*incredibilă*” într-o aură de mister și confidențialitate, reușind să-i creeze victimei impresia că participă la o „*acțiune de mare însemnătate*” în plan politic-economic-social ori artistic.

Este de precizat că în aceste cazuri nu este nevoie de calificat fapta prin concurs cu furtul, ci se va aplica doar norma specială. Astfel, *accesul, fără drept, în sistemul informatic al unei bănci, prin utilizarea, în mod fraudulos, a user name-ului și a parolei unui salariat al băncii, precum și efectuarea unui transfer bancar al unor sume de bani din contul unei societăți comerciale în conturile altor persoane, prin introducerea de date informatice în sistemul informatic al băncii, cauzând un prejudiciu patrimonial, în scopul de a obține un beneficiu material pentru persoanele în conturile cărora au fost transferate sumele de bani, realizează elementele constitutive ale infracțiunii de fraudă informatică. În acest caz, instanța nu poate reține și infracțiunea de furt, în concurs cu infracțiunea informatică, întrucât este aplicabilă numai norma specială* [5].

Infracțiunea de fraudă informatică constă în faptul de a cauza un prejudiciu patrimonial unei persoane prin introducerea, modificarea sau ștergerea de date informatice, prin restricționarea accesului la aceste date ori prin împiedicarea în orice mod a funcționării unui sistem informatic, în scopul de a obține un beneficiu material pentru sine sau pentru altul [6].

Vânzările fictive de bunuri online, realizate prin intermediul platformelor specializate în tranzacționarea de bunuri online, care cauzează un prejudiciu persoanelor vătămate induse în eroare prin introducerea de date informatice cu privire la existența bunurilor și determinate, în acest mod, să plătească prețul unor bunuri inexistente, întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii de fraudă informatică. În acest caz, nu sunt întrunite și elementele constitutive ale infracțiunii de înșelăciune, întrucât infracțiunea de fraudă

informatică reprezintă o variantă a infracțiunii de înșelăciune săvârșită în mediul virtual, iar fraudă informatică constituie norma specială în raport cu înșelăciunea, care constituie norma generală, fiind aplicabilă exclusiv norma specială.

Parola, ca și codul de acces, reprezintă o înșiruire cu lungime variabilă de cifre, litere și semne speciale rezultate în urma atingerii anumitor butoane ale tastaturii ori generate aleatoriu, prin aplicarea unui algoritm matematic anumitor semnale electrice (sau de altă natură) în cadrul unui dispozitiv special fabricat în acest sens. În mod figurat, parola și codul de acces pot fi comparate cu „dinții” unei chei. Cu ajutorul acestora, din motive de securitate, deținătorii sau utilizatorii autorizați restricționează accesul străinilor la sistemele, dispozitivele sau programele informatice pe care le rulează sau gestionează.

Producerea unui dispozitiv informatic constă în efectuarea unor activități de ordin tehnic prin care anumite componente electronice sunt astfel îmbinate și interconectate încât produsul obținut să poată interacționa (direct sau de la distanță) cu un sistem informatic sau să devină o parte integrantă a acestuia. Spre exemplu, confecționarea unui dispozitiv electronic cu ajutorul căruia pot fi interceptate transmisiile de pachete de date într-o rețea de calculatoare. Astfel, într-un caz (*Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1ra - 351/14. Decizia Colegiului penal din 19 februarie 2014*), instanța de fond a reținut că *Y.S., se învinuiește în aceea că el, ne având acces autorizat la rețeaua „Moldtelecom” SA și fără încheierea unui contract despre instalarea reciprocă și indicațiile serviciilor de terminațiile traficului, benevol a stabilit tehnologia corespunzătoare alături de numerele de telefoane în rețeaua telefonică, cu ajutorul cărora a realizat terminația-trafic. Pentru acordarea serviciilor pe terminația traficului, operatorul este obligat să achite pentru fiecare trafic 0,07 dolari SUA, astfel că părții vătămate i-a fost cauzat un prejudiciu material în sumă de 233.201,61 lei [3].*

Crearea unui program informatic presupune elaborarea unei schițe logice a programului în funcție de scopul urmărit și transcrierea instrucțiunilor într-un limbaj de programare pentru a putea fi „înțelese” și ulterior executate de către sistemul informatic vizat.

Fapta de a monta, la un bancomat, un dispozitiv de citire a benzii magnetice a cardurilor întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de acces, fără drept, la un sistem informatic prin încălcarea măsurii-

lor de securitate, întrucât bancomatul constituie sistem informatic, iar prin montarea dispozitivului de citire a benzii magnetice se încalcă măsurile de securitate ale bancomatului, care au ca scop asigurarea secretului numărului de cont și al operațiunilor efectuate, precum și prevenirea folosirii frauduloase a cardurilor [4].

Faptele de a falsifica instrumente de plată electronică, cum sunt cardurile, de a deține astfel de instrumente falsificate și de a retrage sume de bani în numerar cu ajutorul acestora, întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii referitoare la falsificarea instrumentelor de plată electronică și ale infracțiunii referitoare la punerea în circulație a instrumentelor de plată electronică falsificate sau deținerea lor în vederea punerii în circulație, întrucât punerea în circulație a instrumentelor de plată electronică falsificate se poate realiza prin retragerea sumelor de bani în numerar, nefiind necesară transmiterea posesiei instrumentelor de plată electronică falsificate către alte persoane.

Referințe:

1. DOBRINOIU, M. *Infracțiuni în domeniul informatic*. București, 2006. <http://e-crime.ro/ecrime/site/files/93361241097364Infracțiuniindomeniul-informatic.pdf>
2. *Ghid introductiv pentru aplicarea dispozițiilor legale referitoare la criminalitatea informatică*. București, mai 2004. <http://andrei.clubcisco.ro/cursuri/f/f-sym/5master/aac-msi/Ghid%20cybercrime%20-%20vers%20finala.pdf>
3. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1ra-351/14. Decizia Colegiului penal din 19 februarie 2014.
4. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.5288 din 15 septembrie 2006.
5. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.3701 din 14 noiembrie 2012.
6. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.2106 din 14 iunie 2013.

ACCESUL ILEGAL LA INFORMAȚIA COMPUTERIZATĂ ÎN PRACTICA JUDICIARĂ A REPUBLICII MOLDOVA ȘI A ROMÂNIEI

Sergiu CRIJANOVSKI
Procuratura Generală

Faptele penale de natură informatică desemnează *orice comportament ilegal, neetic sau neautorizat ce privește un tratament automat al datelor și/sau o transmitere de date.*

În conformitate cu prevederile Convenției Consiliului Europei privind criminalitatea informatică (Budapesta, 23 noiembrie 2001) referitor la **accesarea ilegală**, fiecare parte va adopta măsurile legislative și alte măsuri considerate necesare pentru a incrimina ca infracțiune, potrivit dreptului său intern, accesarea intenționată și fără drept a ansamblului ori a unei părți a unui sistem informatic. O parte poate condiționa o astfel de incriminare de comiterea încălcării respective prin violarea măsurilor de securitate, cu intenția de a obține date informatice ori cu altă intenție delictuală, sau de legătura dintre încălcarea respectivă și un sistem informatic conectat la alt sistem informatic [4].

Accesul desemnează intrarea în tot sau numai într-o parte a sistemului informatic. Metoda de comunicare – la distanță, inclusiv grație legăturii prin satelit sau nu, ori de aproape – nu prezintă importanță [5].

În general, proprietarii, deținătorii sau utilizatorii de drept aleg să-și protejeze sistemele informatice prin *măsuri standard de securitate*. Protecția poate fi *fizică* (izolarea tehnicii de calcul într-o incintă securizată, asigurarea cu dispozitive mecanice cu cheie sau cifru metalic, controlul manual al sursei de curent etc.) sau *logică* (prin parole, coduri de acces sau criptare). La nivel *fizic*, forțarea presupune dezafectarea dispozitivelor mecanice de securitate prin diferite mijloace mecano-chimico-electrice. La nivel *logic*, avem atacuri asupra parolilor.

În practica judiciară a României (**Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr. 371 din 2 februarie 2010**) s-a stabilit că *fapta de a monta un dispozitiv de citire a benzii magnetice a cardurilor bancare, în fanta unui bancomat, constituie infracțiunea de acces, fără drept, la un sistem informatic săvârșită prin încălcarea măsurilor de securitate; montând dispozitivul de citire a benzii magnetice a cardurilor bancare în fanta bancomatului,*

făptuitorul acționează fără drept, deoarece nu este autorizat în temeiul legii sau al unui contract și nu are permisiunea din partea persoanei fizice sau juridice competente potrivit legii să o acorde, iar prin montarea dispozitivului sunt încălcate măsurile de securitate care au drept scop asigurarea secretului numărului de cont și al operațiunilor efectuate, precum și apărarea împotriva folosirii de către o altă persoană a cardurilor bancare în vederea fraudării [3].

Accesul fără drept la un sistem informatic presupune o interacțiune a făptuitorului cu tehnica de calcul vizată prin intermediul echipamentelor sau diverselor componente ale sistemului vizat.

Pentru obținerea accesului, făptuitorul va încerca o gamă variată de procedee tehnice, cum ar fi: atacuri prin parolă; spargerea parolelor în rețea; atacul parolelor prin forță brută la Windows NT; atacul parolelor prin dicționar la Windows NT; atacul parolelor prin forță brută în Unix; atacul parolei prin dicționar în Unix; alt program de analiză a sistemului pentru verificarea parolelor; atacurile de acces liber; atacurile care exploatează slăbiciunile tehnologice; atacurile care exploatează bibliotecile partajate; atacurile prin deturnarea TCP (Protocolul de Control al Transportului) etc. [6, p.92].

Fapta infracțională de acces, de obicei, este însoțită de săvârșirea altor fapte infracționale, cum a avut loc în cazul de mai jos (**Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr. Ira-87/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 15 martie 2016**): *Prima instanță a constatat în fapt că C.K., prin înțelegere prealabilă și împreună cu o altă persoană, cetățean al Republicii Bulgaria, în privința căreia cauza penală a fost disjunsă într-o procedură separată și cu inculpații D.V. și D.M., acționând în calitate de membru al grupului criminal organizat, aflându-se pe teritoriul Republicii Moldova, fiind în posesia mijlocului tehnic conceput și adaptat, de tip „skimmer”, la copierea informației de pe cardurile bancare, care în prealabil ilegal a fost importat în Republica Moldova la 11 iulie 2014 în vederea săvârșirii infracțiunilor prevăzute de art. 237, 259 Cod penal, nefiind autorizați în temeiul legii, urmărind scopul culegerii informațiilor de pe cardurile bancare pentru utilizarea ulterioară la confecționarea cardurilor bancare cu ajutorul cărora urmau să fie sustrase, surse financiare, având un plan bine structurat, în perioada 13-15 iulie 2014, au instalat ilegal mijlocul tehnic de tip „skimmer” pe bancomatul ATM nr.1, care aparține BC „Energbank” SA,*

amplasat pe adresa mun. Chișinău, au accesat ilegal informația de pe cardurile bancare ale 158 de utilizatori, pe care au copiat-o, pe un dispozitiv de stocare a informației.

Ulterior, în perioada 18-21 iulie 2014, de pe teritoriul Republicii Bulgaria, prin utilizarea datelor informatice copiate ilegal în prealabil a 158 de posesori ai cardurilor bancare, au fost extrași ilegal bani în sumă totală de 122.925,16 lei, astfel BC „Energbank” SA fiindu-i cauzate daune în proporții deosebit de mari [2].

*Într-un alt caz (Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1ra-1113/2014. Decizia Colegiului penal din 25 iunie 2014), instanța de fond a constatat că, la 16 decembrie 2011, în temeiul încheierii executorului judecătoresc M.S., lui A.I. i-a fost transmis în proprietate privată bunul imobil cu nr.cadastral *** amplasat în or.Ialoveni.*

*La 03 ianuarie 2012, Ț.A. fiind specialist în evidență a documentelor al OCT Ialoveni, aflându-se în biroul său de serviciu amplasat în or. Ialoveni, contrar atribuțiilor sale de serviciu, neavând acces la datele Registrului Bunurilor Imobile, cunoscând parola registratorului OCT Ialoveni C.V., intenționat a introdus date informatice cu privire la punerea interdicției pe imobilul cu nr. cadastral *** amplasat în or. Ialoveni, ce se află în proprietatea lui A.I., fără documente justificate acestei proceduri.*

Tot ea, Ț.A., în continuarea acțiunilor sale infracționale, a restricționat ilegal accesul la aceste date, rezultând date necorespunzătoare adevărului, în scopul de a limita dreptul de dispoziție a proprietarului A.I. asupra bunului imobil menționat. Această interdicție falsă introdusă în datele informatice ale Registrului Bunurilor Imobile, de către Ț.A., s-a menținut până la 13.01.2012, când a fost prezentată încheierea din 13.01.2012 a Judecătoriei Ialoveni cu privire la sechestrul asupra bunului dat. În urma acțiunilor specialistului în evidența documentelor al OCT Ialoveni, Ț.A., proprietarul bunului imobil A.I. a fost ilegal lipsită de dreptul de dispoziție în perioada 03-13.01.2012 asupra imobilului, prin ce i s-au cauzat consecințe juridice [1].

Practica a demonstrat că, în marea majoritate a cazurilor, făptuitorul acționează pentru obținerea de date informatice. Prin obținerea de date informatice se înțelege inclusiv copierea acestora pe suporturi externe de stocare.

Dacă scopul accesului neautorizat a fost obținerea de date informatice, starea de nesiguranță a sistemului de calcul este dublată de starea de nesiguranță a datelor informatice stocate în acesta sau prelucrate de către acesta. Încălcarea măsurilor de securitate va determina însă o transformare efectivă adusă obiectului material al infracțiunii, măsura de securitate fiind, în acest caz, parte integrantă a sistemului informatic.

Astfel, clarificând unele aspecte discutabile ale faptei infracționale de acces ilegal la informația computerizată, putem mai ușor să obținem răspunsuri la anumite probleme juridice complexe. Concluziile și recomandările vor fi utile pentru perfecționarea cadrului normativ în vigoare al Republicii Moldova în sfera luptei cu criminalitatea informatică.

Referințe:

1. *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-1113/2014. Decizia Colegiului penal din 25 iunie 2014.
2. *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-87/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 15 martie 2016.
3. *Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României*. Secția penală. Decizia nr. 371 din 2 februarie 2010.
4. *Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică* (Budapesta, 23 noiembrie 2001). http://cert.gov.md/fileadmin/user_upload/photos/conventie.pdf (accesat: 03.05.2016).
5. DOBRINOIU, M. *Infracțiuni în domeniul informatic*. București, 2006. <http://e-crime.ro/ecrime/site/files/93361241097364Infracțiuniindome-niulinformatic.pdf> (accesat: 07.05.2016).
6. *Ghid introductiv pentru aplicarea dispozițiilor legale referitoare la criminalitatea informatică*. București, mai 2004, p.92. <http://andrei.clu-bcisco.ro/cursuri/f/f-sym/5master/aac-msi/Ghid%20cybercrime%20-%20vers%20finala.pdf> (accesat: 05.05.2016).

Cuprins

<i>Sergiu BRÎNZĂ</i> Unele considerații cu privire la amendamentele propuse de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei la art.133, 145 și 201 din Codul penal	3
<i>Sergiu BRÎNZĂ</i> Opinii pe marginea proiectului de Lege nr.3073/2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative	6
<i>Vitalie STATI</i> De ce nu este necesară calificarea suplimentară în ipoteza aplicării alin.(2) sau (3) art.248 din Codul penal?	10
<i>Vitalie STATI</i> Unele precizări cu privire la locul de săvârșire a infracțiunilor prevăzute la art.264 din Codul penal	14
<i>Igor SERBINOV</i> Aspecte de drept comparat vizând subiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 din Codul penal	17
<i>Angela SERBINOV</i> Infracțiunea prevăzută la art.290 CP RM: analiză comparativă cu prevederile similare din legislația penală a Federației Ruse	21
<i>Angela SERBINOV</i> Reflecții privind clauza de impunitate prevăzută la alin.(3) art.290 CP RM	25
<i>Ruslan POPOV</i> Cu privire la interpretarea noțiunii de extorcare, utilizată în alin.(4) art.325, alin.(4) art.326 și alin.(4) art.334 din Codul penal	29
<i>Augustina BOLOCAN-HOLBAN</i> Best interests of the child for children in conflict with the law (Age of criminal responsibility)	33
<i>Mihaela BOTNARENCO</i> Minorul – victimă a hărțuirii sexuale. Analiză de drept penal	36
<i>Mihaela BOTNARENCO</i> Flirt, seducție sau hărțuire sexuală?	40

<i>Stela BOTNARU, Iulia BURAVCENCO</i>	
Pedepsele ce pot fi aplicate persoanelor juridice – subiect al infracțiunii	45
<i>Liubovi BRÎNZA</i>	
Individualizarea pedepsei în cauzele privind infracțiunile de corupție: unele conotații practice	48
<i>Liubovi BRÎNZA</i>	
Este oare posibilă recurgerea la înșelăciune sau la abuz de încredere în ipoteza săvârșirii sustragerii deschise?	52
<i>Dumitru BULIGA</i>	
Viața ființei umane și limitele în interiorul cărora aceasta se bucură de ocrotire penală	56
<i>Dumitru BULIGA</i>	
Viața persoanei în contextul obiectului infracțiunii	60
<i>Igor CIOBANU, Narciza NEDELUCU</i>	
Calitățile și particularitățile cauzalității, ale legăturii cauzale, ale cauzei și efectului	64
<i>Stanislav COPEȚCHI</i>	
Reflecții asupra Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.60 din 07.04.2016	68
<i>Stanislav COPEȚCHI</i>	
Noi implicații privind obiectul material/imaterial al infracțiunii de violare a dreptului la secretul corespondenței	72
<i>Denis BĂBĂLĂU</i>	
Obiectul imaterial al infracțiunilor prevăzute la art.241 din Codul penal	76
<i>Ludmila DUMNEANU, Mihai ȘTEFĂNOAIA</i>	
Cazuistica traficului de ființe umane	80
<i>Ludmila DUMNEANU, Mihai ȘTEFĂNOAIA</i>	
Traficul de ființe umane: instrumente de reglementare	83
<i>Adriana EȘANU</i>	
Fapte de corupție incriminate de legea penală lipsite de importanță	87
<i>Ghenadie PAVLIUC</i>	
Ruda apropiată a persoanei cu funcție de răspundere sau a persoanei care își îndeplinește datoria obștească, ca victimă a infracțiunilor prevăzute la art.349 din Codul penal	91

<i>Gheorghe RENIȚĂ</i> Justificarea stabilirii răspunderii penale pentru pariurile aranjate (art.242 ² CP RM)	94
<i>Gheorghe RENIȚĂ</i> Oportunitatea incriminării faptei de manipulare a unui eveniment (art.242 ⁴ CP RM)	98
<i>Лилия ГЫРЛА</i> Уголовно наказуемые дефекты медицинской помощи	101
<i>Mariana GRAMA</i> Regula specialității în materia extrădării	105
<i>Dorina GUREV</i> Răpirea unei persoane cu cauzarea intenționată a vătămării grave a sănătății sau a integrității corporale: problematica încadrării juridice și soluții	108
<i>Dorina GUREV</i> Unele aspecte teoretice și practice ale răspunderii penale pentru infracțiunea de răpire a unui minor de către o rudă apropiată (art.164 CP RM)	112
<i>Igor HADÎRCA</i> Conotații privind calificarea infracțiunilor potrivit normei de blanchetă	116
<i>Igor HADÎRCA</i> Tipurile nenormative ale intenției și importanța lor la calificare	120
<i>Igor HLOPEȚCHI</i> Reflecții asupra caracterului atipic al normei de incriminare de la art. 320 din Codul penal al Republicii Moldova	124
<i>Igor HLOPEȚCHI</i> Delimitarea infracțiunilor în materie de adopție (art. 204 și 205 CP RM) de alte infracțiuni similare incriminate de legea penală	127
<i>Cristina JOSANU</i> Omorul săvârșit în stare de afect	131
<i>Cristina JOSANU</i> Insolvabilitatea intenționată	136

<i>Ion LUNCA</i>	
Unele probleme privind interpretarea și aplicarea acțiunilor de huliganism	141
<i>Ion LUNCA</i>	
Unele reflecții privind adoptarea Legii nr. 326 din 23.12.2013	144
<i>Vladislav MANEA</i>	
Confiscarea specială și confiscarea extinsă în Codul penal	148
<i>Vladislav MANEA</i>	
Unele precizări privind confiscarea extinsă	152
<i>Daniel MARTIN</i>	
Monitorizarea electronică – metodă nouă de realizare a probațiunii penale	156
<i>Viorel MORARI</i>	
Natura juridică a urmărilor prejudiciabile specifice infracțiunii prevăzute la art.327 CP RM	160
<i>Ludmila NEGRITU</i>	
Fundamentarea juridică a criminalizării faptei de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor (art.197 CP RM)	164
<i>Nicolae ROȘCA</i>	
Analiza laturii subiective a infracțiunii de huliganism	168
<i>Aurel Octavian PASAT</i>	
Unele particularități privind contrabanda cu substanțe narcotice și psihotrope	172
<i>Cristina PÎRȚAC</i>	
Noțiunile „documentul oficial” și „actul public” în interpretarea instanțelor judecătorești din Republica Moldova	176
<i>Dorin POPESCU</i>	
Efectele circumstanțelor atenuante	179
<i>Maria STRULEA</i>	
Previzibilitatea în materie penală în jurisprudența europeană	183
<i>Maria STRULEA</i>	
Respectarea principiului legalității la incriminarea cantității drogurilor în legea penală	187
<i>Veaceslav TIMOTIN</i>	
Imunitatea de jurisdicție penală: excepție de la principiile aplicării legii penale în spațiu	190

<i>Gheorghe ULIANOVSKI, Irina ULIANOVSKI</i> Procedura legală de judecare a recursului în anulare și aplicarea arbitrară a ei în practica judiciară	194
<i>Daniela URSU</i> Fundamentarea criminalizării torturii, tratamentului inuman sau degradant drept infracțiuni contra demnității umane	198
<i>Лилия ГЫРЛА</i> К разъяснению понятий «дефект медицинской помощи» и «добросовестная врачебная ошибка»	202
<i>Elena BELEI</i> Stringențe de redresare a procedurii civile naționale	206
<i>Veaceslav BOTNARI</i> Asigurarea acțiunii în cauzele de contencios administrativ	209
<i>Ion CARAMAN</i> Erorile judiciare și puterea lucrului judecat (<i>RES JUDICATA</i>)	212
<i>Alexandru CEBAN</i> Respingerea recursului declarat împotriva actelor de dispoziție ale Curților de Apel	216
<i>Gheorghe GOLUBENCO, Svetlana PURICI</i> Etapa alegerii produsului sau serviciului în cadrul investigațiilor preliminare în cazul operațiunilor frauduloase de plată electronică	219
<i>Svetlana PURICI</i> Analiza criminalistică preliminară în cadrul efectuării operațiunilor frauduloase de plată on-line	223
<i>Artiom ENI</i> Rolul agentului sub acoperire în activitatea de prevenire și combatere a criminalității	227
<i>Ina JIMBEI</i> Lacune în reglementarea procedurii de judecare a apelului (Partea I)	231
<i>Oxana NOVICOV</i> Fațete practice ale principiilor fundamentale ale executării silite	234
<i>Eduard RĂDUCAN</i> Coraportul justiției constituționale cu justița de drept comun	238

<i>Serghei SÎRBU</i>	
Referendum constituțional decizional. Realitate sau mit?	242
<i>Sergiu CRIJANOVSKI</i>	
Clarificarea unor termeni utilizați în legea penală privind frauda informatică și operațiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice	246
<i>Sergiu CRIJANOVSKI</i>	
Accesul ilegal la informația computerizată în practica judiciară A Republicii Moldova și a României	250

**Conferința științifică
națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”**

28-29 septembrie 2016

Rezumate ale comunicărilor

Științe juridice

Volumul I

Redactori literari:

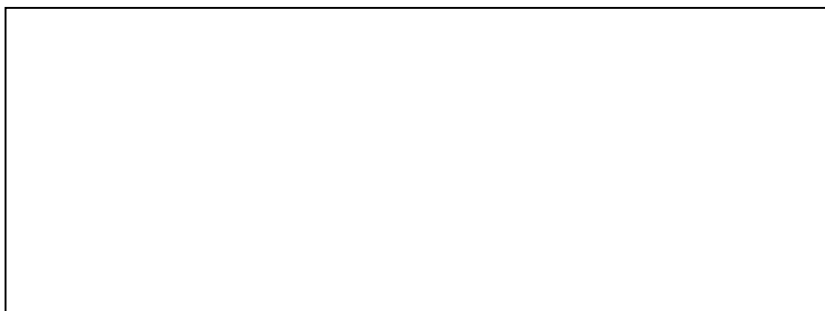
Antonina Dembițchi

Valentina Mladina

Procesare computerizată: Tatiana Bulimaga

Marianna Savva

Ana Baltag

Semnat pentru tipar 16.08.2016

Formatul 60x84 ¹/₁₆.

Coli de tipar 16,25. Coli editoriale 16,0.

Comanda . Tirajul 75 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM

str. Al.Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009